

ISSN 1822-5101

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF AGRARIAN ECONOMICS

**LIETUVOS
ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIS**

AGRICULTURE AND FOOD SECTOR
IN LITHUANIA

2007

VILNIUS, 2008

UDK 338.43(474.5)
Li 334

Leidinį parengė Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
Published by the Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Autorių kolektyvo vadovė
General Editor

dr. Rasa Melnikienė

Mokslinė redaktorė
Scientific Editor

dr. Ramutė Naujokienė

Recenzentas
Reviewer

prof. habil. dr. Antanas Poviliūnas

TURINYS

CONTENTS

PRATARMĖ	5
<i>FOREWORD</i>	
I. LIETUVOS AGRARINIS SEKTORIUS ES BŽŪP KONTEKSTE	7
<i>I. LITHUANIAN AGRARIAN SECTOR IN THE CONTEXT OF EU CAP</i>	
1. Žemės ir maisto ūkio sektoriaus vieta šalies ekonomikoje.	
Rasa Melnikienė	7
<i>1. Agricultural and food sector in the national economy</i>	
2. Žemės ir maisto ūkio sektorius ES kontekste. Eglė Stonkutė	12
<i>2. Agricultural and food sector in the EU context</i>	
3. ES ir nacionalinė parama ir jos įtaka Lietuvos žemės ūkio plėtrai.	
Eglė Stonkutė	20
<i>3. EU and national support and its impact on the development of agriculture in Lithuania</i>	
4. Žemės ir maisto ūkio ištekliai	25
<i>4. Agricultural and food resources</i>	
4.1. Žmogiškieji ištekliai ir jų ugdymas. Dalia Vidickienė	25
<i>4.1. Human resources</i>	
4.2. Žemės ištekliai ir jų valdymas. Artūras Lakis	30
<i>4.2. Land stock and management</i>	
4.3. Ūkių kreditavimas. Danguolė Čukauskienė, Jeronimas Kraujelis	37
<i>4.3. Farm credits</i>	
5. Lietuvos agrarinės politikos teisinės priemonės. Audrius Burlėga	41
<i>5. Lithuanian agrarian policy: legal acts</i>	
II. LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIS BENDROJOJE RINKOJE	47
<i>II. LITHUANIAN AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR IN THE SINGLE MARKET</i>	
1. Prekybos žemės ir maisto ūkio produktais pokyčiai šalies rinkoje.	
Albertas Gapšys	47
<i>1. Changes of trade of agricultural and food products in the domestic market</i>	
2. Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais tendencijos.	
Tamara Petuchova, Audronė Laskauskienė	51
<i>2. Tendencies for foreign trade in agricultural and food products</i>	
3. Žemės ir maisto ūkio produktų konkurencingumas vidaus ir užsienio rinkose	61
<i>3. Competitiveness of agricultural and food products in the domestic and foreign markets</i>	
3.1. Grūdai. Vidmantas Bradūnas	61
<i>3.1. Cereals</i>	
3.2. Pienas. Deiva Mikelionytė	74
<i>3.2. Milk</i>	
3.3. Mėsa. Albertas Gapšys	87
<i>3.3. Meat</i>	
3.4. Cukriniai runkeliai. Viktoras Vaikutis	100
<i>3.4. Sugar beet</i>	
3.5. Linai. Vidmantas Bradūnas	104
<i>3.5. Flax</i>	

3.6. Bulvės. Ingrida Lukošiu­tė	107
3.6. <i>Potatoes</i>	
3.7. Daržovės. Ingrida Lukošiu­tė	111
3.7. <i>Vegetables</i>	
3.8. Vaisiai ir uogos. Vida Dabkienė	117
3.8. <i>Fruit and berries</i>	
3.9. Rapsai. Vidmantas Bradūnas	121
3.9. <i>Rapeseed</i>	
3.10. Kiti produktai. Laura Petrauskaitė	126
3.10. <i>Other products</i>	
3.11. Ekologiški žemės ūkio ir maisto produktai.	
Aldona Stalgienė, Virgilijus Skulskis, Virginijus Masionis ...	138
3.11. <i>Organic agricultural and food products</i>	
III. ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO STRUKTŪRINIAI POKYČIAI	147
<i>III. STRUCTURAL CHANGES IN THE AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR</i>	
1. Žemės ūkio gamybos struktūra	147
1. <i>Structure of agricultural production</i>	
1.1. Bendroji žemės ūkio produkcija. Irena Kriščiukaitienė, Selemutė Andrikienė	147
1.1. <i>Gross agricultural production</i>	
1.2. Bendroji pridėtinė vertė ir pajamos žemės ūkyje.	
Vaida Šapolaitė	149
1.2. <i>Gross value added and income in agriculture</i>	
2. Žemės ūkio ir maisto pramonės subjektų struktūra.	
Nijolė Pelanienė, Aldona Stalgienė, Aistė Galnaitytė	158
2. <i>Structure of agro-food industry entities</i>	
3. Ūkių veiklos tyrimo (ŪADT) rezultatai. Arvydas Kuodys, Vaidotas Kučas, Rima Daunytė	166
3. <i>Results of farm business survey</i>	
4. Maisto produktų ir gėrimų pramonės įmonių veiklos rezultatai.	
Nijolė Pelanienė, Aldona Stalgienė	181
4. <i>Survey of manufacture of food products and beverages</i>	
5. Alternatyvių žemės ūkiui verslų plėtra kaimo vietovėse.	
Erika Ribašauskienė	189
5. <i>Development of alternative businesses in rural areas</i>	
6. Miškininkystė – alternatyvi žemės ūkiui veikla kaimo vietovėse.	
Nerijus Kupstaitis	195
6. <i>Forestry – an alternative activity to agriculture in rural areas</i>	
7. Žuvininkystės sektoriaus apžvalga	199
7. <i>An overview on fisheries</i>	
7.1. Jūrų žuvininkystė. Arina Motova	199
7.1. <i>Marine fisheries</i>	
7.2. Vidaus vandenų žuvininkystė. Viktoras Vaikutis	203
7.2. <i>Inland fisheries</i>	
7.3. Žuvininkystės produktai. Arina Motova	208
7.3. <i>Fisheries products</i>	
REZIUMĖ	212
<i>SUMMARY</i>	

PRATARMĖ

Šis leidinys yra devintasis iš Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto (LAEI) kasmetinių leidinių apie Lietuvos žemės ir maisto ūkio plėtrą. Tai analitinė ekonominė žemės ūkio, perdirbamosios pramonės ir žuvininkystės bei miškų ūkio apžvalga, parengta pagal statistinę informaciją, žemės ūkio, perdirbamosios pramonės ir žuvininkystės bei miškininkystės įmonių atskaitomybės duomenis, LAEI darbuotojų atliktų tyrimų rezultatus.

2007 metai Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui buvo sėkmingi. Palankios gamtinės sąlygos, galimybė veikti didesnėje ir aktyvesnėje Europos Sąjungos (ES) bendrojoje rinkoje, išaugusios daugumos žemės ūkio produktų supirkimo kainos, ES bei nacionalinio biudžeto paramos priemonės ir valstybės pagalba sudarė prielaidas sektoriaus įmonėms pasiekti gerų rezultatų. Padidėjo užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apimtys, teigiamas prekybos balansas priartėjo prie 1,3 mlrd. Lt. Struktūrinės paramos priemonės sudarė prielaidas ūkių ir įmonių modernizavimui, įvyko teigiamų struktūrinių pokyčių. Padidėjo kaimo gyventojų, ypač žemdirbių, pajamos. Suaktyvėjo bendruomeninis judėjimas kaime.

Šiame leidinyje pateikti penkerių metų laikotarpio žemės ir maisto ūkio plėtros rodiklių pokyčiai, daugiau dėmesio skirta 2007 metų įvykiams, dokumentams ir rezultatams.

Kaip ir kiekvienais metais, naudotasi kai kuriais išankstiniais 2007-ųjų statistiniais rodikliais. Galutiniai rodikliai ir 2007 metų ekonominiai ir finansiniai rezultatai atsispindės vėliau išleistuose Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (LRV) leidiniuose ir kitų metų LAEI apžvalgoje.

Leidiny skiriamas visiems, kas domisi žemės ir maisto ūkio laimėjimais ir problemomis. Naudingos medžiagos jame ras žemės ūkio specialistas ir mokslininkas, ūkininkas ir verslininkas, dėstytojas ir studentas.

Nuoširdžiai dėkojame Statistikos departamento prie LRV ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (ŽŪM) vadovams ir darbuotojams už statistinę informaciją ir patarimus. Laukiame ir Jūsų, gerbiami skaitytojai, pastabų bei pasiūlymų.

Lietuvos agrarinės ekonomikos
instituto direktorė

Dr. Rasa Melnikienė

I. LIETUVOS AGRARINIS SEKTORIUS ES BŽŪP KONTEKSTE

I. LITHUANIAN AGRARIAN SECTOR IN THE CONTEXT OF EU CAP

1. Žemės ir maisto ūkio sektoriaus vieta šalies ekonomikoje

1. *Agricultural and food sector in the national economy*

2007-ieji – pasirengimo tolimesnėms reformoms, laimėjimų vertinimo ir naujų galimybių Lietuvos žemės ir maisto ūkiui metai. Vertinant pirmųjų trejų Lietuvos narystės ES metų rezultatus, galima teigti, kad Lietuvos ūkininkai ir maisto pramonės įmonės sugebėjo pasinaudoti Bendrijos teikiama parama, ir ši parama tapo stipriu impulsu sektoriaus konkurencingumui augti. Paramos lėšos buvo panaudotos ūkininkų ūkių ir maisto perdirbamosios pramonės įmonių modernizavimui, ūkininkų mokymui bei konsultavimui, alternatyvios veiklos plėtrai. Jos didino kaimo gyventojų pajamas, užimtumą ir gerino gyvenimo sąlygas kaime. Šios paramos dėka žemės ir maisto ūkis išlaikė stabilius augimo tempus, sugebėjo pasinaudoti atsivėrusiomis galimybėmis bendrojoje rinkoje ir tapo svarbiausiu šalies sektoriumi, eksportuojančiu žemės ūkio ir maisto produktus, o ūkininkavimas – moderniu ir jauniems žmonėms patraukliu verslu.

Žemės ir maisto ūkio produkcija. Žemės ūkyje ir jį aptarnaujančiose sferose 2007 metais sukurta bendroji pridėtinė vertė pasiekė 4019,4 mln. Lt, palyginti su 2003 metais, išaugo 37 proc., o palyginti su 2006-aisiais – 18 proc. Sėkmingus sektoriaus rezultatus lėmė geras žemės ūkio kultūrų derlius ir produkcijos supirkimo kainų, ypač grūdų ir pieno, ženklus padidėjimas, kuriam įtakos turėjo situacija pasaulinėse rinkose.

Žemės ūkio produktų kainos 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, vidutiniškai padidėjo 20 proc., augalininkystės – 25 proc., gyvulininkystės – 12 proc. Žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos bendroji produkcija (nacionalinių sąskaitų duomenimis) bazinėmis einamųjų metų kainomis 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 15 proc., o palyginti su 2003-aisiais – net 61 proc.

Lietuvos ūkio struktūros pokyčių analizė rodo, kad 2003–2006 metais nuosekliai mažėjusi žemės ūkiui tenkanti pridėtinės vertės dalis šalies bendrosios pridėtinės vertės struktūroje 2007 metais išlaikė 2006-ųjų lygį ir sudarė 4,6 proc. 2003 metais šis rodiklis siekė 5,8 proc. Tačiau tai nereiškia, kad sektoriuje sukurta mažiau pridėtinės vertės. Priešingai – bendroji pridėtinė vertė, sukurta žemės ūkyje ir jį aptarnaujančiose veiklose, nuo 2937,7 mln. Lt 2003 metais padidėjo iki 4019,4 mln. Lt 2007-aisiais. Sparčiai augo ir maisto produktų bei gėrimų ir tabako pramonėje sukurta bendroji pridėtinė vertė, ji 2007 metais sudarė 3479,9 mln. Lt, palyginti su 2006 metais, padidėjo 26 proc., o su 2003-aisiais – 76 proc. Didėjo ir jos dalis šalies bendrosios pridėtinės vertės struktūroje, ji 2007 metais sudarė 4,0 proc. (2006 m. – 3,7 proc., 2003 m. – 3,9 proc.).

**1.1 lentelė. Žemės ir maisto ūkio sektoriaus makroekonominiai rodikliai
2003–2007 metais**

Table 1.1. Macroeconomic indicators of the agricultural and food sector in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007*
Bendrasis vidaus produktas veikusiomis kainomis, mln. Lt / <i>Gross domestic product, at current prices, mill. Litas</i>	56804,0	62586,7	71380,4	81905,2	96739,7
Bendroji žemės ūkio produkcija veikusiomis kainomis, mln. Lt / <i>Gross agricultural production, at current prices, mill. Litas</i>	4618,8	4947,4	6072,6	6495,7	7450,1
Bendroji pridėtinė vertė, sukurta žemės ūkyje ir jį aptarnaujančiose veiklose, mln. Lt / <i>Gross value added created in agriculture and services for agriculture, mill. Litas</i>	2937,7	2950,1	3259,5	3395,8	4019,4
Žemės ūkio dalis bendrojoje pridėtinėje vertėje**, proc. / <i>Share of agriculture in gross value added**, %</i>	5,8	5,2	5,1	4,6	4,6
Bendroji pridėtinė vertė, sukurta maisto produktų ir gėrimų ir tabako pramonėje, mln. Lt / <i>Gross value added created in manufacture of food products, beverages and tobacco products, mill. Litas</i>	1982,2	2178,6	2453,5	2761,1	3479,9
Maisto produktų, gėrimų ir tabako pramonės dalis bendrojoje pridėtinėje vertėje, proc. / <i>Share of manufacture of food products, beverages and tobacco products in gross value added, %</i>	3,9	3,9	3,8	3,7	4,0
Eksportuotų žemės ūkio ir maisto produktų vertė, mln. Lt / <i>Exports of agricultural and food products, mill. Litas</i>	2355,2	2956,5	4208,8	5416,6	7352,4
Žemės ūkio ir maisto produktų dalis visame eksporte, proc. / <i>Share of agricultural and food products in total exports, %</i>	10,6	11,5	12,8	13,9	17,0
Importuotų žemės ūkio ir maisto produktų vertė, mln. Lt / <i>Imports of agricultural and food products, mill. Litas</i>	2381,2	2954,6	3699,1	4952,8	6071,8
Žemės ūkio ir maisto produktų dalis visame importe, proc. / <i>Share of agricultural and food products in total imports, %</i>	7,9	8,6	8,6	9,3	10,0
Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas, mln. Lt / <i>Foreign trade balance of agricultural and food products, mill. Litas</i>	-26,0	1,9	509,7	463,8	1280,6

* Išankstiniai duomenys / *Preliminary data.*

** Įskaitant žemės ūkį aptarnaujančios veiklos sritis ir medžioklę / *Including agricultural services and hunting.*

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Eksporto dinamika ir struktūra. Vienas svarbiausių kriterijų, parodančių sektoriaus potencialą ir konkurencingumą, yra eksportas. Dar iki narystės ES Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui teko sviri Lietuvos eksporto dalis. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2003-iaisiais žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertė sudarė 10,6 proc. viso šalies eksporto. Per ketverius narystės ES metus žemės ūkio ir maisto produktų eksportas išaugo 3,1 karto ir 2007-aisiais pasiekė 17,0 proc. bendros šalies eksporto vertės. 2007 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksportuota už 7352,4 mln. Lt.

Žemės ūkio ir maisto produktų importas taip pat didėjo. 2007 metais jo vertė siekė 6071,7 mln. Lt, palyginti su 2006 metais, padidėjo 1,2 karto, o su 2003-aisiais – 2,5 karto.

Užsienio prekybos apyvarta 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 1,3 karto – iki 13,4 mlrd. Lt. 2004 metais teigiamu tapęs užsienio prekybos maisto produktais balansas, 2007-aisiais siekė 1,28 mlrd. Lt.

Augantis žemės ir maisto ūkio potencialas rodo, kad Lietuvos žemės ūkio subjektai bei maisto pramonės įmonės sugebėjo pasinaudoti atsivėrusiomis laisvo prekių judėjimo ES rinkoje privalumais, ES paramos dėka įgyvendinti modernizavimo, rinkodaros gerinimo projektus ir žymiai sustiprinti savo konkurencinius gebėjimus. Tai sudarė galimybes ne tik išlaikyti senąsias eksporto rinkas, bet ir toliau intensyvuoti prekybą su ES šalimis.

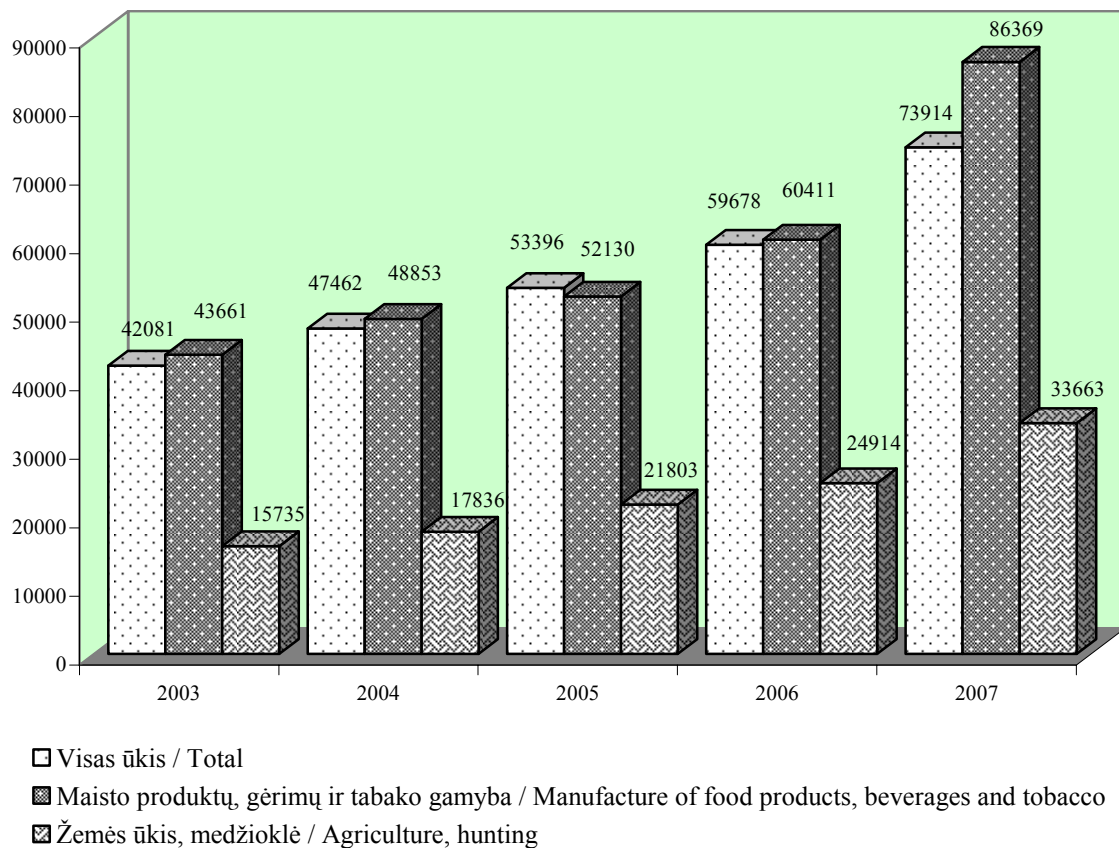
2007 metais eksportas į ES-27 sudarė 4924,3 mln. Lt. Kaip ir 2006-aisiais, didžioji žemės ūkio ir maisto produktų dalis buvo eksportuojama į ES-15 šalis (apie 40 proc. viso Lietuvos eksporto). Tuo pačiu metu Lietuvos gamintojai sugebėjo išlaikyti pozicijas ir tradicinėse Rytų rinkose, kuriose lietuviški prekės ženklai yra gerai žinomi. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, eksportas į trečiąsias šalis išaugo 1,3 karto ir sudarė 33 proc. viso eksporto.

Daugiausia Lietuva eksportavo paruoštų maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių grupės prekių. 2007 metais jų vertė sudarė 36 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Antroje vietoje – gyvūniniai produktai (32 proc.). Didžiausias lyginamasis svoris žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūroje tradiciškai teko pienui ir jo produktams (19 proc.), kurių eksportas, palyginti su 2006 metais, išaugo 36 proc. Didelės įtakos šių produktų eksporto vertės augimui turėjo pieno produktų pasaulinių kainų didėjimas. Dėl smarkiai šoktelėjusios grūdų kainos šio produkto eksportas per 2007 metus padidėjo 1,7 karto. Svarbiausi 2007-ųjų metų užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais partneriai buvo Rusija, Vokietija, Latvija, Lenkija, Nyderlandai, Estija.

Užimtumas, darbo našumas ir pajamos. Žemės ūkyje sukurta pridėtinė vertė ir maisto produktų eksportas augo sparčiai mažėjant užimtų sektoriuje darbuotojų skaičiui bei augant darbo našumui. Šalies mastu darbuotojų žemės ūkyje dalis (įskaitant medžioklę ir susijusių paslaugų veiklą) nuo 2003 metų nuolat mažėjo: 2003 metais ji sudarė 15,2 proc., 2006 metais – 11,5 proc., o 2007-aisiais (išankstiniais duomenimis) – 9,5 proc. visų šalies užimtų gyventojų skaičiaus. Užimtųjų žemės ūkyje dalis nuo visų užimtųjų 2007 metais, palyginti su 2006 metais, sumažėjo 2,0 procentiniais punktais, palyginti su 2003-aisiais – 7,8 procentinio punkto.

Dėl išaugusios žemės ūkyje sukurtos pridėtinės vertės ir sumažėjusio užimtųjų skaičiaus vieno sąlyginio darbuotojo (SD) žemės ūkyje sukurta bendroji pridėtinė vertė (einamųjų metų kainomis) per 2007 metus, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 35 proc., o palyginti su 2003 metais – daugiau nei 2,1 karto. Tokie augimo tempai gerokai lenkė daugelį ekonomikos sektorių.

Maisto pramonėje SD skaičius 2003–2007 metų laikotarpiu išliko stabilus. 2007 metais joje dirbo 40,3 tūkst. SD, t. y. 3,8 proc. nuo šalies vidutinio SD skaičiaus. Tuo tarpu darbo našumas maisto pramonėje sparčiai augo: nuo 43,7 tūkst. Lt pridėtinės vertės, tenkančios SD per metus, 2003 metais iki 86,4 tūkst. Lt 2007-aisiais, t. y. net 2 kartus.

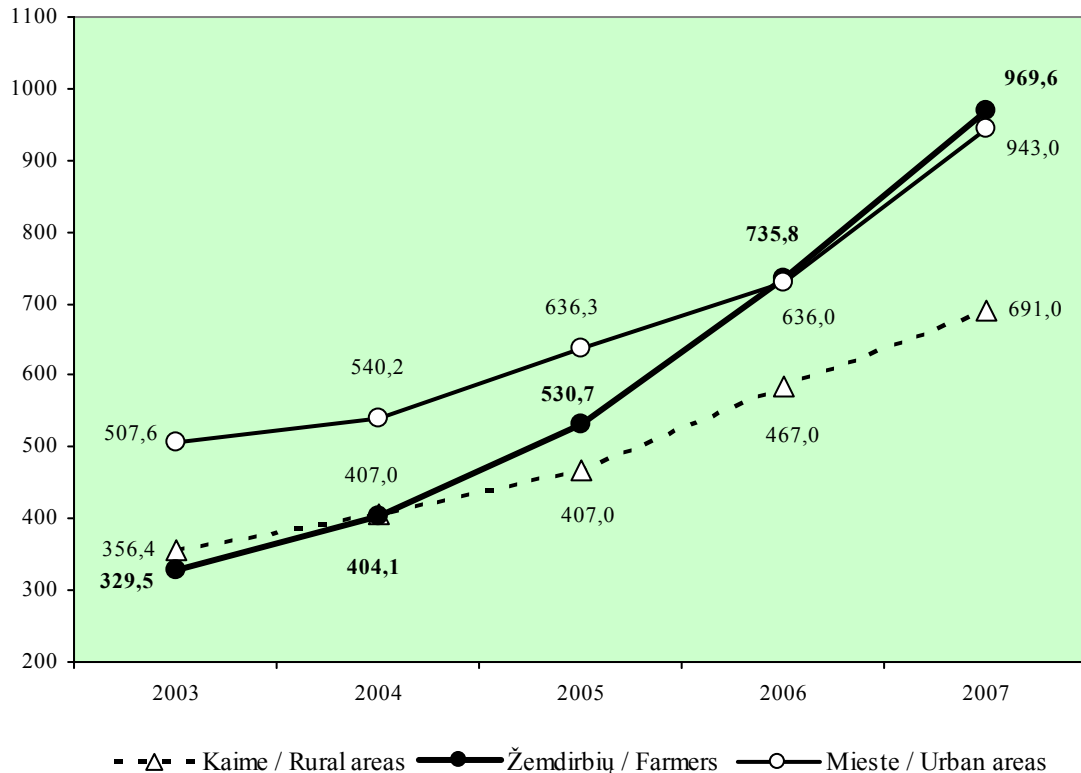
1.1 pav. Pridėtinė vertė, tenkanti vienam sąlyginiam darbuotojui 2003–2007 metais, Lt

Fig. 1.1. Value added per average working unit (AWU) in 2003–2007, in Lit

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Prielaidas darbo našumui žemės ir maisto ūkyje augti sudarė investicijos, finansuojamos ūkio subjektų nuosavomis ir ES paramos lėšomis. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, vien tik juridinių asmenų materialinės investicijos 2007 metais į žemės ūkį, medžioklę ir susijusių paslaugų veiklą siekė 353,7 mln. Lt – nuo 2003 metų išaugo net 1,8 karto. Materialinės investicijos į maisto pramonę per 2003–2007 metus padidėjo 51 proc.

Palankios tendencijos žemės ūkyje lėmė spartų žemdirbių pajamų augimą. 2007 metais žemdirbių namų ūkių vidutinės mėnesinės disponuojamos pajamos, tenkančios vienam namų ūkio nariui, sudarė 969,6 Lt, šiek tiek viršijo miesto ir gerokai pralenkė vidutines visų kaimo gyventojų pajamas. Per 2003–2007 metų laikotarpį žemdirbių namų ūkių disponuojamos pajamos padidėjo 2,9 karto, kaimo gyventojų – 1,9 karto.

1.2 pav. Namų ūkių vidutinės disponuojamos pajamos, tenkančios vienam namų ūkio nariui per mėnesį 2003–2007 metais, Lt

Fig. 1.2. Average monthly disposable household income per capita in 2003–2007, in Litai

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2007 metais sumažėjo atotrūkis tarp vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio šalyje ir darbo užmokesčio žemės ūkyje, medžioklėje ir susijusių paslaugų veikloje (be ūkininkų). Pastarojoje ekonominėje veikloje darbo užmokestis augo sparčiau už šalies vidurkį, 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, jis padidėjo 28 proc., o palyginti su 2003-iaisiais – 85 proc. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis žemės ūkyje, medžioklėje ir susijusių paslaugų veikloje 2007 metais pasiekė (išankstiniais duomenimis) 1355 Lt, tai 75 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio lygio. 2003 metais vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis sudarė 68 proc. šalies vidurkio, 2004 ir 2005 metais – 70 proc., 2006-aisiais – 71 proc.

Spartūs žemės ir maisto ūkyje sukurtos bendrosios produkcijos augimo tempai, didėjantis eksportas bei žemdirbių pajamos rodo, kokias didžiules galimybes Lietuvos žemės ir maisto ūkiui atvėrė narystė ES ir kokia reikšminga žemdirbiams buvo ES parama. 2007–2013 metų finansinis laikotarpis sektoriaus augimui turėtų suteikti naują impulsą. 2007 metų rudenį patvirtinta 2007–2013 metų kaimo plėtros programa Lietuvai, kurios dėka žemdirbius pasieks 7,8 mlrd. Lt parama. Ši parama bus skirta žemės ūkio, maisto ir miškų ūkio konkurencingumui didinti, ekonominei veiklai įvairinti ir gyvenimo kokybei kaimo vietovėse gerinti, aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti, mažinant skirtumus tarp miesto bei kaimo ir tarp atskirų regionų. Programoje yra numatyta daugiau priemonių ir galimybių, kuriomis galės pasinaudoti smulkūs ir vidutiniai ūkininkai bei kaimo jaunimas. Šis naujas paramos įsisavinimo etapas yra reikšmingas pasitinkant naujus iššūkius bei problemas, kurias teks įveikti augant konkurencijai vidaus ir užsienio rinkose bei pasitinkant naujus ES bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) sprendimus.

Diskusija dėl BŽŪP nubrėš ES žemės ir maisto ūkio ateities perspektyvas po 2013 metų. Paramos žemės ūkiui reformos kryptys svarstomos platesnių diskusijų dėl ES biudžeto reformos kontekste. Planuojama ES biudžeto reforma apims naujų biudžeto išlaidų prioritetų, kurie leistų pasiekti Lisabonos strategijoje nubrėžtus tikslus – tapti labiau dinamiška ir konkurencinga ekonomika, paiešką ir biudžeto formavimo principų peržiūrą. Taigi BŽŪP ateitis bus vertinama, atsižvelgiant į viso ES ūkio konkurencingumo didinimo galimybes.

Kokie bebūtų priimti politiniai sprendimai, yra akivaizdu, kad ES palaipsniui einama rinkos liberalizavimo keliu, todėl Lietuvai labai svarbu dabartiniu laikotarpiu gaunamą ES paramą panaudoti kryptingai ir efektyviai, išnaudojant žinių ekonomikai būdingus sėkmės veiksnius. Paramos dėka turi būti sukurtos prielaidos inovacijų diegimui, žmogiškųjų gebėjimų didinimui, ugdomas verslumas, lyderystė ir bendruomeniškumas.

2. Žemės ir maisto ūkio sektorius ES kontekste

2. Agricultural and food sector in the EU context

Lietuvai, kaip ir visai ES, 2007-ieji ypatingi metai. Pirma, tai pradžia naujo ES programinio laikotarpio, kuriuo bus tęsiamas Lisabonos ir Geteborgo strategijų įgyvendinimas. Antra, tai radikaliai pasikeitusios ES, kurią jau sudaro 27 šalys narės, gyvavimo ir bendro darbo pradžia. Galiausiai, tai praėjusio finansinio periodo, kurio metu buvo pradėta įgyvendinti ES BŽŪP reforma, pabaiga, leidžianti analizuoti ir vertinti dėl reformos įvykusius procesus bei pasiektus rezultatus.

Bendroji pridėtinė vertė, sukuriama žemės ūkyje, ES-27, jos narėmis tapus Bulgarijai ir Rumunijai, siekė 1,9 proc. (1.2 lentelė). Didžioji dalis ES-27 bendrosios pridėtinės vertės sukuriama senųjų ES šalių narių žemės ūkyje. Naujosiose šalyse narėse pridėtinės vertės dalis, sukuriama žemės ūkyje, mažėja dėl gana intensyvių jose vykstančių struktūrinių pokyčių žemės ūkio ir kituose sektoriuose. Tuo tarpu ES senosiose šalyse narėse žemės ūkio sektoriuje sukuriama pridėtinės vertės dalis išlieka gana stabili (1,7 proc.), nepaisant jos mažėjimo tendencijų kas antroje šalyje, tarp jų Prancūzijoje ir Ispanijoje. Šie pokyčiai ES senųjų šalių narių ekonomikoje vyksta daugiausia dėl pridėtinės vertės spartesnio augimo kituose ūkio sektoriuose.

1.2 lentelė. Bendrosios pridėtinės vertės, sukurtos ES šalių žemės ūkio, miškininkystės, medžioklės bei žuvininkystės sektoriuose, dalis 2003–2007 metais, proc.
Table 1.2. Share of gross value added created in agriculture, forestry, hunting and fisheries in 2003–2007, in per cent

Šalis/šalių grupė / Country/country group	2003	2004	2005	2006	2007
Belgija / Belgium	1,1	1,1	0,9	0,9	...
Danija / Denmark	2,0	1,9	1,4	1,6	1,3
Vokietija / Germany	1,0	1,1	0,9	0,9	0,9
Airija / Ireland	2,5	2,4	2,0	1,7	...
Graikija / Greece	6,7	5,7	5,2	...	...
Ispanija / Spain	4,0	3,6	3,2	2,9	2,9
Prancūzija / France	2,5	2,5	2,3	2,0	...
Italija / Italy	2,5	2,5	2,2	2,1	2,0
Liuksemburgas / Luxembourg	0,6	0,6	0,4	0,4	...
Nyderlandai / Netherlands	2,3	2,2	2,1	2,2	2,1
Austrija / Austria	1,9	1,9	1,6	1,7	1,9
Portugalija / Portugal	3,2	3,2	2,8	2,9	2,7
Suomija / Finland	3,2	3,0	3,0	2,5	3,2
Švedija / Sweden	1,9	1,8	1,1	1,3	1,5
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
ES-15 / EU-15	2,0	2,0	1,7	1,7	1,7
Čekija / Czech Republic	3,1	3,3	2,9	2,6	...
Estija / Estonia	4,0	4,0	3,6	3,1	3,0
Kipras / Cyprus	3,4	3,0	2,8	2,6	...
Latvija / Latvia	4,1	4,4	4,0	3,7	3,4
Lietuva / Lithuania	6,4	5,8	5,8	5,2	5,5
Vengrija / Hungary	4,3	4,8	4,3	4,2	4,2
Malta / Malta	2,9	2,9	2,7	2,8	2,5
Lenkija / Poland	4,4	5,1	4,5	4,3	4,2
Slovėnija / Slovenia	2,5	2,6	2,5	2,3	...
Slovakija / Slovakia	4,5	4,1	4,0	3,9	...
ES-25 / EU-25	2,1	2,1	1,9	1,8	1,8
Bulgarija / Bulgaria	11,7	11,0	9,4	8,5	...
Rumunija / Romania	13,0	14,0	9,5	8,8	....
ES-27 / EU-27	2,2	2,2	1,9	1,8	1,9

Šaltinis: prieiga per internetą <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Pradėjus įgyvendinti BŽŪP reformą, ES dirbančių žemės ūkyje gyventojų skaičius sumažėjo. 2005 metais bendras dirbančių žemės ūkyje skaičius ES-25 sumažėjo apie 5 proc. (1.3 lentelė), o ES-27 – net 9 proc. Dirbančių žemės ūkyje gyventojų skaičius labiausiai sumažėjo Lietuvoje ir Liuksemburge, beveik 30 proc. per

2003–2006 metus. Kitose ES šalyse narėse, kuriose dirbančių žemės ūkyje žmonių skaičius siekia apie 10 proc. visų šalies darbuotojų (Graikijoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje), šie tempai yra kur kas lėtesni. Tokie darbuotojų žemės ūkyje skaičiaus pokyčių tempai naujosiose šalyse narėse iš dalies atspindi vykstančios ūkių restruktūrizacijos ir darbo našumo didėjimo tempus.

1.3 lentelė. Dirbančių ES žemės ūkyje, miškininkystėje, medžioklėje ir žuvininkystėje gyventojų skaičiaus kitimas 2003–2006 metais, proc. (2003 m. = 100 proc.)

Table 1.3. Population engaged in EU agriculture, forestry, hunting and fisheries in 2003–2006 (2003 = 100%)

Šalis/šalių grupė / Country/country group	2004	2005	2006
Belgija / Belgium	114	120	116
Danija / Denmark	104	102	101
Vokietija / Germany	96	99	97
Airija / Ireland	98	96	98
Graikija / Greece	83	83	81
Ispanija / Spain	100	101	95
Prancūzija / France	91	89	94
Italija / Italy	92	88	91
Liuksemburgas / Luxembourg	73	67	71
Nyderlandai / Netherlands	101	108	109
Austrija / Austria	89	100	103
Portugalija / Portugal	96	94	94
Suomija / Finland	97	96	94
Švedija / Sweden	99	93	91
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	102	108	106
ES-15 / EU-15	95	95	...
Čekija / Czech Republic	95	89	85
Estija / Estonia	95	88	87
Kipras / Cyprus	101	97	89
Latvija / Latvia	98	89	89
Lietuva / Lithuania	88	81	73
Vengrija / Hungary	95	91	89
Malta / Malta	100	91	84
Lenkija / Poland	99	98	91
Slovėnija / Slovenia	123	115	122
Slovakija / Slovakia	88	84	81
ES-25 / EU-25	96	95	...
Bulgarija / Bulgaria	99	93	88
Rumunija / Romania	88	89	86
ES-27 / EU-27	94	94	91

Šaltinis: LAEI skaičiavimai pagal Eurostato duomenis.

Tačiau ne visose ES šalyse fiksuojamas susidomėjimo žemės ūkiu kaip ekonomine veikla mažėjimas. Belgijoje, Danijoje, Ispanijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje dirbančių žemės ūkyje gyventojų skaičius išlieka stabilus ir net didėja. Senosiose ES šalyse tokį didėjimą visų pirma reikėtų sieti su BŽŪP reformos įgyvendinimu. Remiantis reformos teisiniu reglamentavimu, žemės ūkio naudmenų (ŽŪN) geros agrarinės būklės palaikymas yra traktuojamas kaip žemės ūkio veikla. Įvedus 0,3 ha minimalaus ploto, tinkamo gauti tiesiogines išmokas, reikalavimą, daugelyje senųjų šalių smarkiai išaugo pareiškėjų (tuo pačiu ir žemės ūkio darbuotojų), norinčių gauti tiesioginę paramą, skaičius.

Kaip rodo Eurostato duomenys, vieno pagrindinių žemės ūkio išteklių – žemės ūkio paskirties žemės plotai metai iš metų didėja ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse – Danijoje, Vokietijoje, Estijoje, Graikijoje, Latvijoje, Liuksemburge, Austrijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Švedijoje. Naujosiose ES šalyse narėse ŽŪN ploto didėjimas susijęs su ūkio restruktūrizavimo ir žemės reformos procesais ir optimistiniu žemės ūkio kaip ekonominės veiklos perspektyvų vertinimu, o senosiose šalyse narėse šie procesai yra BŽŪP reformos pasekmė, sietina su minimalaus (0,3 ha) deklaruotino ir tinkamo mokėti išmokas (geros agrarinės būklės) ploto nustatymu bei bendrosios išmokos schemos įvedimu.

Kitose naujosiose ES šalyse narėse stebimas ŽŪN ploto mažėjimas galėtų būti sietinas su per dideliais reikalavimais gerai agrarinei būklei išlaikyti, o senosiose šalyse narėse – su „2003 metų taisykle“, kuri reiškia, kad už ŽŪN, kurios 2003 metais nebuvo geros agrarinės būklės, išmokos pagal bendrąją schemą neskiriamos.

Vidutinis ūkio dydis ES šalyse narėse 2005 metais siekė apie 18–19 ha, tačiau atskirose šalyse ūkių dydis labai skiriasi.

Lietuvoje iki įstojimo į ES vidutinis ūkio dydis nesiekė 10 ha. Lietuvai tapus ES nare, šalyje gana sparčiai didėja vidutinis ūkio plotas. Tikimasi, kad vykstančius restruktūrizacijos procesus toliau skatins kompensacinė ir investicinė ES parama, ir 2013 metais vidutinis ūkio dydis Lietuvoje sieks ES šalių vidurkį, o galbūt net šiek tiek viršys.

1.4 lentelė. Žemės ūkio produkcijos gamybos apimčių ir vertės rodikliai ES šalyse 2006–2007 metais, proc.

Table 1.4. Indicators of production and value of agricultural products in the EU countries in 2006–2007, in per cent

Produkcija <i>Products</i>	Pokyčiai* / <i>Changes in*</i>			Vertės dalis žemės ūkio produkcijos struktūroje*** <i>Share of value in the structure of agricultural output***</i>	Šalys gamintojos ir jų dalis bendroje žemės ūkio produkcijos struktūroje*** <i>Producer countries and their share in the structure of gross agricultural output***</i>
	gamybos kainų** <i>production prices**</i>	vertės** <i>value**</i>	vertės** <i>value**</i>		
Javų grūdai <i>Cereal grains</i>	-2,9	46,2	42,0	9,6	Prancūzija / <i>France</i> (24), Vokietija / <i>Germany</i> (15), Italija / <i>Italy</i> (10)
Aliejiniai augalai <i>Oilseed crops</i>	0,1	21,9	22,1	1,7	Prancūzija / <i>France</i> (24), Vokietija / <i>Germany</i> (22), Jungtinė Karalystė / <i>UK</i> (7)
Cukriniai runkeliai <i>Sugar beet</i>	1,7	-12,8	-11,3	1,2	Prancūzija / <i>France</i> (22), Vokietija / <i>Germany</i> (17), Lenkija / <i>Poland</i> (10)

Produkcija <i>Products</i>	Pokyčiai* / <i>Changes in*</i>			Vertės dalis žemės ūkio produkcijos struktūroje*** <i>Share of value in the structure of agricultural output***</i>	Šalys gamintojos ir jų dalis bendroje žemės ūkio pro- dukcijos struktūroje*** <i>Producer countries and their share in the structure of gross agricultural output***</i>
	gamybos kainų** <i>production prices**</i>	kainų** vertės** <i>value**</i>	vertės** vertės** <i>value**</i>		
Daržovės <i>Vegetables</i>	-1,7	-0,7	-2,4	8,9	Italija / <i>Italy</i> (20), Ispanija / <i>Spain</i> (20), Prancūzija / <i>France</i> (11)
Sodinukai ir gėlės <i>Plantings and flowers</i>	-0,1	2,1	2,0	6,0	Nyderlandai / <i>Netherlands</i> (30), Italija / <i>Italy</i> (15), Vokietija / <i>Germany</i> (14)
Bulvės / <i>Potatoes</i>	3,9	-3,2	0,6	3,2	Rumunija / <i>Romania</i> (14), Prancūzija / <i>France</i> (14), Nyderlandai / <i>Netherlands</i> (13)
Vaisiai / <i>Fruit</i>	-5,7	4,2	-1,7	6,8	Ispanija / <i>Spain</i> (27), Italija / <i>Italy</i> (22), Prancūzija / <i>France</i> (14)
Augalininkystės produkcija <i>Crop production</i>	-1,7	10,4	8,6	51,4	Prancūzija / <i>France</i> (20), Italija / <i>Italy</i> (16), Ispanija / <i>Spain</i> (13)
Jautiena / <i>Beef</i>	2,0	-5,0	-3,1	8,4	Prancūzija / <i>France</i> (26), Italija / <i>Italy</i> (12), Vokietija / <i>Germany</i> (12)
Kiauliena / <i>Pork</i>	4,9	-12,4	-8,1	10,0	Vokietija / <i>Germany</i> (19), Ispanija / <i>Spain</i> (15), Prancūzija / <i>France</i> (10)
Aviena ir ožkiena <i>Sheep and goat meat</i>	1,4	-6,1	-4,8	1,7	Ispanija / <i>Spain</i> (28), Jungtinė Karalystė / <i>UK</i> (22), Graikija / <i>Greece</i> (15)
Vištiena / <i>Chicken</i>	3,8	8,1	12,2	4,2	Prancūzija / <i>France</i> (20), Jungtinė Karalystė / <i>UK</i> (14), Ispanija / <i>Spain</i> (12)
Pienas / <i>Milk</i>	-0,3	8,8	8,4	13,4	Vokietija / <i>Germany</i> (19), Prancūzija / <i>France</i> (16), Italija / <i>Italy</i> (10)
Kiaušiniai / <i>Eggs</i>	-1,0	11,4	10,3	1,9	Italija / <i>Italy</i> (13), Ispanija / <i>Spain</i> (13), Lenkija / <i>Poland</i> (11)
Gyvulininkystės produkcija <i>Animal production</i>	1,9	-0,5	1,4	41,3	Prancūzija / <i>France</i> (17), Vokietija / <i>Germany</i> (15), Ispanija / <i>Spain</i> (10)
Paslaugos žemės ūkiui / <i>Agricultural services</i>	0,4	0,6	1,0	4,4	Prancūzija / <i>France</i> (22), Italija / <i>Italy</i> (18), Nyderlandai / <i>Netherlands</i> (15)
Kita veikla <i>Other activities</i>	-2,3	1,3	-1,1	2,9	Prancūzija / <i>France</i> (18), Italija / <i>Italy</i> (13), Rumunija / <i>Romania</i> (12)

* 2007 m., palyginti su 2006 m. / *2007 compared to 2006.*

** Gamintojo kainomis / *Producer prices.*

*** Gamintojo kainomis 2006 m. / *Producer prices. 2006*

Šaltinis: prieiga per internetą <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Bendra žemės ūkio produkcijos vertė ES-27 2007 metais didėjo, produkcijos gamybos apimtys natūrine išraiška šiek tiek sumažėjo. Šiek tiek daugiau nei pusę visos ES-27 žemės ūkio produkcijos sudaro augalininkystės produkcija (1.4 lentelė). Pieno, kaulienos, javų, daržovių bei galvijienos gamyba yra dominuojančios ES žemdirbių veiklos sritys. 2007 metais labiausiai didėjo javų (42 proc.) ir aliejinių augalų (22 proc.) produkcijos vertė. Šis didėjimas yra susijęs su gerokai šoktelėjusiomis produkcijos kainomis dėl sumažėjusios javų ir aliejinių augalų produktų pasiūlos bei padidėjusios šių produktų paklausos bioenergijos gamybai. 2007 metais žymiai išaugo paukštienos, pieno ir kiaušinių produkcijos vertė. Pieno produkcijos vertės didėjimas sietinas su pieno kainų didėjimu dėl augančios šio produkto paklausos sparčiai besivystančiose šalyse, tokiose kaip Kinija ir Indija. 2007 metais cukraus gamintojai dėl ES cukraus sektoriaus reformos patyrė beveik 13 proc. kainos sumažėjimą.

Pagrindinės žemės ūkio produkcijos gamintojos ES yra Prancūzija, Vokietija, Italija, Ispanija. Remiantis Eurostato duomenimis, 2007 metais net 19-oje ES šalių narių žemės ūkio produkcijos vertė padidėjo, labiausiai – Lenkijoje (17,9 proc.), Lietuvoje (17,0 proc.), Čekijoje (15,6 proc.), Suomijoje (11,8 proc.) ir Švedijoje (11,7 proc.). Didžiausias žemės ūkio produkcijos vertės nuosmukis užfiksuotas Rumunijoje (–13,3 proc.), Bulgarijoje (–12,1 proc.) ir Portugalijoje (–5,0 proc.).

Žemės ūkio produkcijos apimtys didėjo daugelyje ES šalių narių, tačiau būtent Lietuva buvo toji, kurioje žemės ūkio produkcija 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo labiausiai (12,4 proc.). Kitose Baltijos šalyse, Estijoje ir Latvijoje taip pat smarkiai išaugo žemės ūkio produkcijos apimtys, atitinkamai 9,4 proc. ir 8,8 proc.

Žemės ūkio produkcijos kainos 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, ES-27 padidėjo 5 proc. (1.5 lentelė). Labiausiai žemės ūkio produkcijos kainos pakilo Rumunijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Bulgarijoje. Vienintelėje Belgijoje užfiksuotas 2,8 proc. sumažėjimas. Tuo pačiu metu žemės ūkio produkcijos gamybos išteklių kainos ES šalyse išaugo šiek tiek mažiau, vidutiniškai 4 proc.

1.5 lentelė. Žemės ūkio produkcijos defliuoto kainų indekso metinis pokytis ES šalyse 2004–2007 metais, proc.

Table 1.5. Annual changes in the deflated price index of agricultural output in EU countries in 2004–2007, in per cent

Šalis/šalių grupė Country/country group	2004	2005	2006	2007
Belgija / Belgium	0,2	-1,4	6,9	-2,8
Čekija / Czech Republic	4,1	-8,3	-1,1	9,6
Danija / Denmark	1,8	-3,3	4,0	2,3
Vokietija / Germany	-3,3	-2,8	6,9	4,6
Estija / Estonia	...	0,5	-8,9	0,3
Airija / Ireland	-0,1	-1,6	2,1	7,1
Graikija / Greece	-4,8	-0,3	3,1	0,6
Ispanija / Spain	-2,0	-0,2	-4,3	2,9
Prancūzija / France	-4,0	-6,1	3,2	7,7
Italija / Italy	-4,1	-7,4	0,9	1,0
Kipras / Cyprus	...	-1,3	3,3	4,7
Latvija / Latvia	11,6	5,8	1,1	3,5

Šalis/šalių grupė Country/country group	2004	2005	2006	2007
Lietuva / Lithuania	-0,2	10,2	13,6	13,2
Liuksemburgas / Luxembourg	0,1	-4,3	-1,2	5,5
Vengrija / Hungary	-11,4	-2,7	6,3	8,4
Malta / Malta	-9,3	-4,2	-1,9	2,0
Nyderlandai / Netherlands	-6,3	-0,1	9,5	3,2
Austrija / Austria	-2,5	-1,0	3,3	2,7
Lenkija / Poland	5,6	-4,0	6,1	10,6
Portugalija / Portugal	-3,1	-3,9	0,2	2,5
Slovėnija / Slovenia	-4,6	-1,1	2,0	1,6
Slovakija / Slovakia	-4,8	-5,1	-4,3	5,8
Suomija / Finland	2,9	-3,8	3,0	4,0
Švedija / Sweden	-2,6	-2,4	2,9	8,5
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	1,6	-4,9	2,4	8,0
ES-25 / EU-25	-2,5	-3,8	2,9	4,7
Bulgarija / Bulgaria	4,6	-18,7	-3,5	10,5
Rumunija / Romania	7,9	-14,3	2,7	15,8
ES-27 / EU-27	-2,2	-4,2	2,9	5,0

Šaltinis: prieiga per internetą <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Vykdoma ES BŽŪP politika, jos reformos, įskaitant ir politines priemones naujųjų narių ūkių restruktūrizacijai paskatinti, bei palanki žemės ūkio produktų rinkos situacija lėmė žemdirbių pajamų augimą. Remiantis Eurostato duomenimis, 2007 metais ES-27 žemdirbių pajamos išaugo 5,4 proc., palyginti su 2006-aisiais. Jų indeksas 2007 metais siekė beveik 116 (2000 m. = 100 proc.) (1.6 lentelė). Tuo pačiu metu žemdirbių pajamų indeksas labiausiai didėjo (buvo daugiau nei 200) Latvijoje, Estijoje, Lietuvoje, Lenkijoje.

1.6 lentelė. ES žemdirbių pajamų pokyčiai 2003–2007 metais, proc. (2000 m. = 100 proc.)
 Table 1.6. Changes in EU farmers' income in 2003–2007 (2000 = 100%)

Šalis/šalių grupė Country/country group	2003	2004	2005	2006	2007
Belgija / Belgium	89,6	91,1	88,1	88,0	89,5
Bulgarija / Bulgaria	84,6	91,9	97,9	104,2	95,4
Čekija / Czech Republic	87,3	137,5	152,1	153,9	186,2
Danija / Denmark	83,3	93,8	95,3	102,5	107,5
Vokietija / Germany	79,5	119,9	110,6	118,1	132,9
Estija / Estonia	150,1	222,4	234,0	232,8	285,2
Airija / Ireland	75,6	77,5	92,2	82,3	89,9
Graikija / Greece	90,1	86,5	84,3	83,4	83,1
Ispanija / Spain	118,1	108,6	96,0	95,4	105,3

Šalis/šalių grupė <i>Country/country group</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Prancūzija / <i>France</i>	95,8	94,4	89,8	98,0	105,6
Italija / <i>Italy</i>	97,1	97,3	87,3	83,4	81,8
Kipras / <i>Cyprus</i>	108,3	96,8	95,2	97,2	100,3
Latvija / <i>Latvia</i>	140,0	233,2	243,0	282,6	308,8
Lietuva / <i>Lithuania</i>	96,6	152,6	191,8	179,6	250,2
Liuksemburgas / <i>Luxembourg</i>	97,0	91,7	92,4	91,8	104,9
Vengrija / <i>Hungary</i>	89,8	141,6	142,0	146,2	144,8
Malta / <i>Malta</i>	106,2	110,3	106,7	105,9	103,8
Nyderlandai / <i>Netherlands</i>	85,5	79,5	81,2	94,7	99,3
Austrija / <i>Austria</i>	107,8	113,3	110,3	119,3	129,7
Lenkija / <i>Poland</i>	96,0	180,8	163,3	187,4	213,2
Portugalija / <i>Portugal</i>	103,5	114,4	108,1	116,8	110,9
Rumunija / <i>Romania</i>	192,1	278,9	161,0	148,4	123,5
Slovėnija / <i>Slovenia</i>	89,2	142,4	142,5	135,8	147,3
Slovakija / <i>Slovakia</i>	100,3	129,7	120,9	147,9	161,5
Suomija / <i>Finland</i>	96,9	95,2	109,4	100,2	114,7
Švedija / <i>Sweden</i>	117,5	106,5	105,9	105,6	123,1
Jungtinė Karalystė / <i>United Kingdom</i>	135,7	126,5	123,7	125,9	133,4
ES-27 / <i>EU-27</i>	106,8	116,2	106,1	109,6	115,9

Šaltinis: prieiga per internetą <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų naujųjų šalių narių, pridėtinės vertės struktūroje jos dalis, sukuriama žemės ūkyje, mažėja dėl gana intensyvių struktūrinių pokyčių kituose ekonomikos sektoriuose. Tuo tarpu ES senosiose šalyse narėse žemės ūkio sektoriuje sukuriama pridėtinės vertės dalis išlieka gana stabili, nepaisant vos pastebimo žemės ūkio produkcijos apimčių mažėjimo. Bendrosios pridėtinės vertės dalies, sukuriamos žemės ūkyje, mažėjimą naujosiose šalyse narėse lydi dirbančių žemės ūkyje gyventojų skaičiaus mažėjimas, atspindintis vykstančius ūkių restruktūrizavimo (darbo našumo didėjimo) procesų tempus naujosiose šalyse narėse.

Nepaisant Lietuvoje vykstančių teigiamų struktūrinių pokyčių ir pajamų didėjimo žemės ūkyje, Lietuva kartu su kitomis naujomis ES šalimis narėmis sukuria tik labai menką bendros ES žemės ūkio pridėtinės vertės dalį ir kenčia dėl nepalankios ūkių struktūros (išskyrus Čekiją ir Slovakiją, kur vidutinis ūkio dydis viršija 100 ha) ir žemo darbo našumo žemės ūkio sektoriuje.

Apibendrinant 2007 metus galima būtų vadinti ypatingais metais, kai pradėti įgyvendinti naujo programinio laikotarpio strateginiai tikslai ir pradėta diskusija apie ES BŽŪP peržiūros rezultatus. Dėmesys krypo į didėjančias maisto produktų kainas, sietinas su maistinių javų ir aliejinių augalų paklausos didėjimu bioenergijos gamybai, besikeičiančia mitybos struktūra ir didėjančia maisto produktų paklausa sparčiausiai besivystančiose šalyse (ypač Kinijoje ir Indijoje). Lietuvoje kartu su maisto kainų augimo problemomis vietinėje rinkoje didėjo žemės ūkio produkcijos vertė ir jos pardavimo apimtys, rekordiškai šoktelėjo žemdirbių pajamos.

3. ES ir nacionalinė parama ir jos įtaka Lietuvos žemės ūkio plėtrai

3. EU and national support and its impact on the development of agriculture in Lithuania

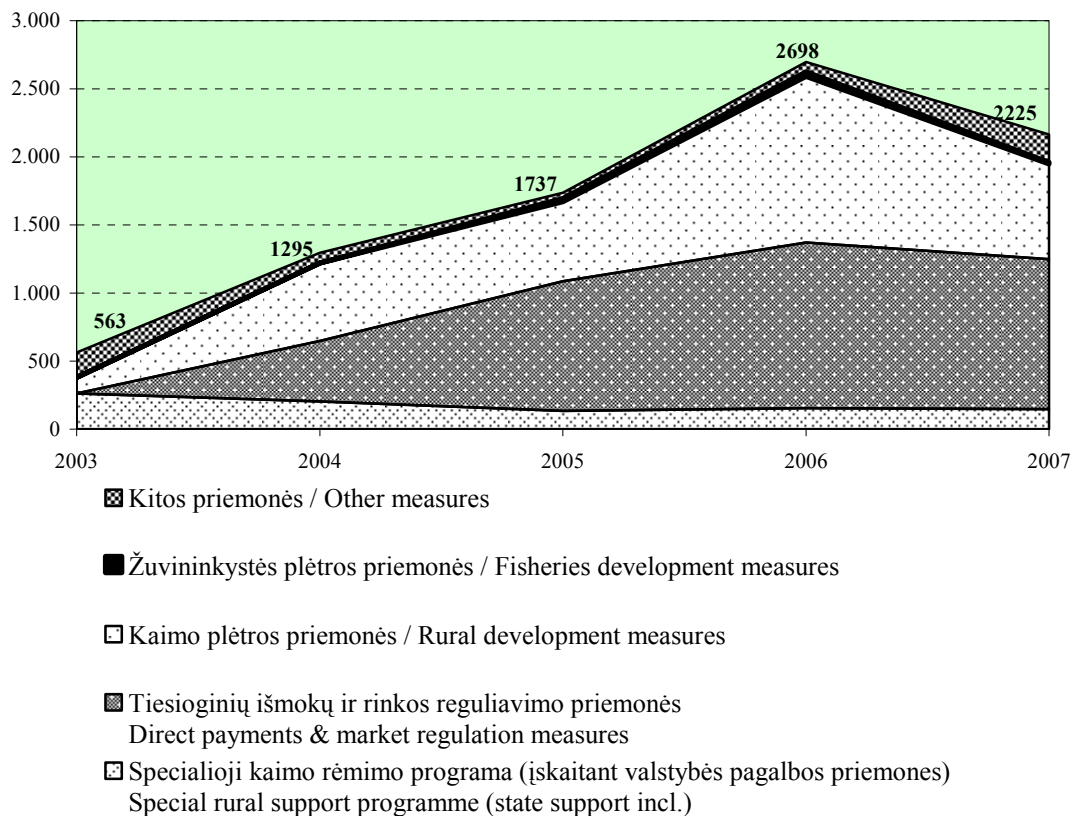
Lietuvoje vykdoma aktyvi žemės ūkio ir kaimo plėtros politika, intensyvus šių sektorių valstybinis reguliavimas. 2007 metais ketvirtadalis (24,5 proc.) visų valstybės biudžeto asignavimų skirta ekonomikos srities valstybiniam reguliavimui finansuoti, iš jų šiek tiek mažiau nei pusė – ŽŪM vykdomoms programoms įgyvendinti. Žemės ūkio sektoriui, sukuriančiam apie 5 proc. viso šalies bendrojo vidaus produkto (BVP), įdarbinančiam apie 10 proc. šalies dirbančių gyventojų ir besirūpinančiam trečdaliu šalies gyventojų (kaimo gyventojų) gyvenimo kokybe, skiriama apie 10 proc. viso biudžeto.

Valstybinio reguliavimo funkciją vykdo ir paramą žemės ūkiui ir kaimo plėtrai skiria ŽŪM, naudodamasi keturiais pagrindiniais reguliavimo ir paramos priemonių paketais:

- tiesioginių išmokų ir rinkos reguliavimo priemonių paketu, bendrai finansuojamu valstybės biudžeto lėšomis;
- kaimo plėtros priemonių paketu, apimančiu ūkių modernizavimo, žemdirbių mokymo, aplinkosaugos ir veiklos įvairinimo kaime priemones, bendrai finansuojamu valstybės biudžeto lėšomis;
- valstybės pagalbos priemonių paketu, finansuojamu tik valstybės biudžeto lėšomis;
- žuvininkystės sektoriaus plėtros skatinimo priemonių paketu, bendrai finansuojamu valstybės biudžeto lėšomis.

2007 metais Lietuvoje žemės ūkiui ir kaimo plėtros priemonėms įgyvendinti buvo skirta 2542 mln. Lt ES ir valstybės biudžeto lėšų. Tačiau iki metų pabaigos tik 74,4 proc. šių lėšų buvo panaudota. Daugiausia lėšų skirta tiesioginėms išmokoms ir rinkos reguliavimo priemonėms (intervencijai ir eksporto subsidijoms) finansuoti. Tiesioginių išmokų ir rinkos reguliavimo priemonių paketui 2007 metais buvo skirta 49 proc. viso žemės ūkiui ir kaimo plėtrai numatyto valstybės biudžeto, net 85 proc. – tiesioginėms išmokoms.

Per 2003–2007 metus žemės ūkio ir kaimo plėtros politika ir jos įgyvendinimo priemonės smarkiai keitėsi. Iki šaliai tampa ES nare, parama žemės ūkiui tik šiek tiek viršijo 0,5 mlrd. Lt (1.3 pav.), o 2006 ir 2007 metais – 2 mlrd. Lt. Iki įstojimo į ES beveik neegzistavusi kaimo plėtros politika, nuo 2004 metų tapo lygiaverte žemės ūkio plėtros politikos dalimi. Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos priemonių įgyvendinimui 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais buvo panaudota mažiau lėšų tik dėl 2007 metais prasidėjusio naujojo ES finansinio laikotarpio. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa buvo patvirtinta 2007 metų rudenį, todėl pirmieji kvietimai teikti paraiškas paramai gauti buvo paskelbti tik 2007-ųjų pabaigoje.

1.3 pav. Žemės ūkio, kaimo plėtros ir žuvininkystės viešosios paramos struktūra 2003–2007 metais, mln. Lt

Fig. 1.3. Structure of public expenditure committed in agriculture, rural development and fisheries in 2003–2007, in mill. Lit

Šaltinis: LAEI skaičiavimai pagal ŽŪM duomenis.

Tiesioginės išmokos – viena pagrindinių Lietuvos, įgyvendinančios ES BŽŪP, žemės ūkio ir kaimo politikos priemonė. Iki šalies narystės ES Lietuvoje tiesioginės išmokos buvos susietos su gamyba. 2003 metais jos siekė 100 mln. Lt. 2004 metais tiesioginių išmokų finansinis paketas (įskaitant ES ir valstybės biudžeto lėšas) jau sudarė 437 mln. Lt, o 2007-aisiais – 938 mln. Lt.

Įgyvendinant ES BŽŪP nuo 2004 metų, šalyje buvo pritaikyta vienkartinė tiesioginių išmokų už plotus schema ir mokamos papildomos nacionalinės tiesioginės išmokos. Taigi dalis lėšų (ES), skirtų tiesioginėms išmokoms, buvo visiškai atsietos nuo gamybos ir mokamos už deklaruotas geros agrarinės būklės ŽŪN. Tuo tarpu papildomos nacionalinės tiesioginės išmokos, finansuojamos valstybės biudžeto lėšomis, ir toliau buvo susietos su konkrečios produkcijos gamyba. Vadovaujantis Europos Komisijos pastabomis, 2007 metais dalis papildomų nacionalinių tiesioginių išmokų buvo atsietos nuo gamybos ir mokamos siejant jas su istorinėmis konkrečios ūkio gamybos apimtimis. Nuo 2007 metų atsietos papildomos nacionalinės išmokos už karves žindenes, skerdžiamus suaugusius galvijus, kvotinio pieno toną. Tuo tarpu išmokos už ES remiamus pasėlius, bulius ir ėriavedes išliko iš dalies susietos su gamyba. Papildomos nacionalinės tiesioginės išmokos (1.7 lentelė) buvo mokamos už javų, rapsų, pluoštinių linų, ankštinių, baltyminių ir energetinių augalų plotus, už bulius, karves žindenes, skerdžiamus suaugusius galvijus, ėriavedes ir kvotinį pieną bei cukrų (nuo 2006 m.).

1.7 lentelė. Tiesioginių išmokų lygis Lietuvoje 2004–2007 metais

Table 1.7. Direct payments in Lithuania in 2004–2007

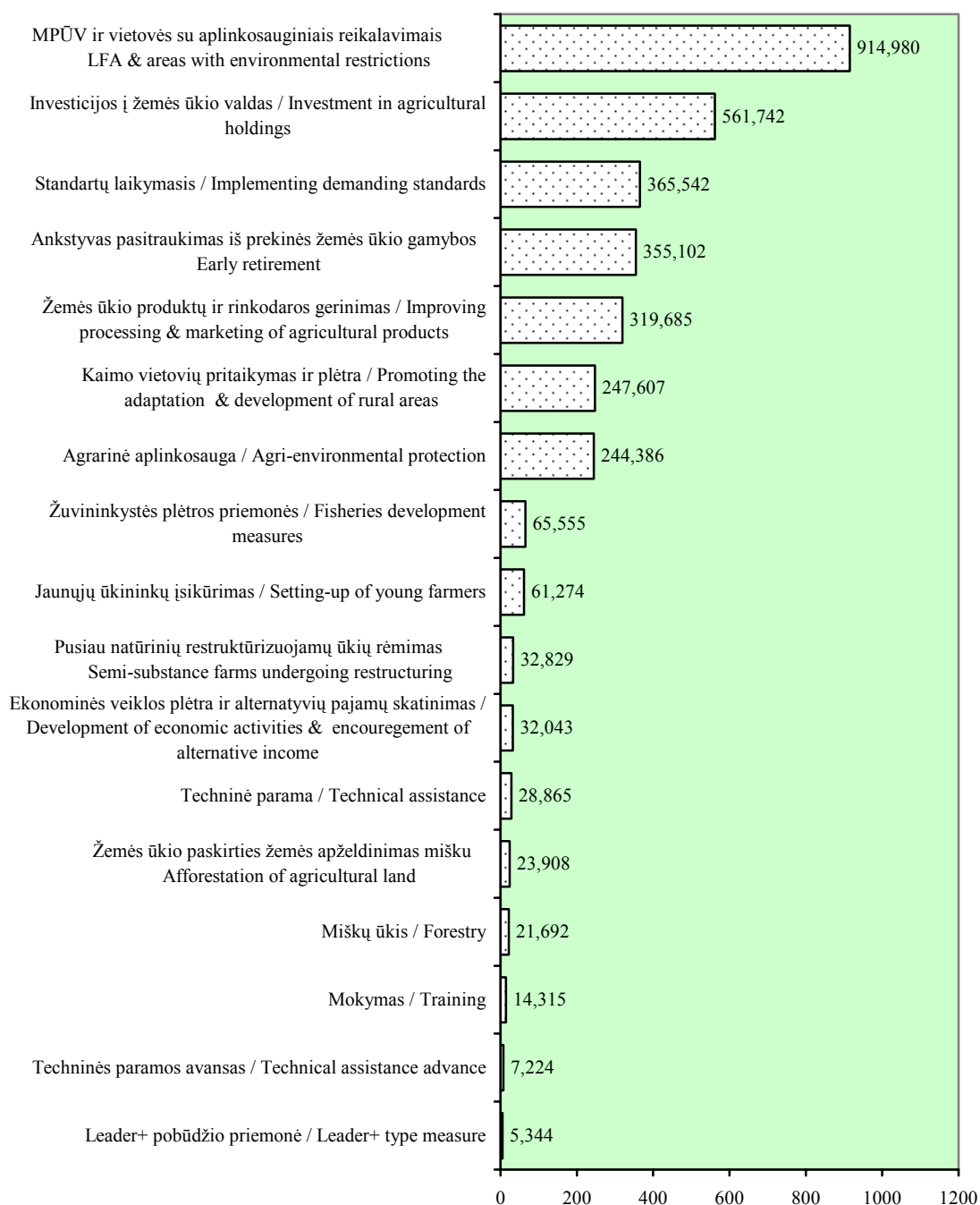
Išmokos rūšis / Kind of payment	2004	2005	2006	2007
<i>Bazinė išmoka: / Basic payment:</i>				
už ŽŪN, Lt/ha / for agricultural land, Lt/ha	110,94	139,95	168,69	198,00
<i>Papildomos išmokos už produkciją: Additional payments for production:</i>				
ES remiamus pasėlius, Lt/ha / EU supported crops, Lt/ha	196	195	195	176
baltyminius augalus, Lt/ha / protein crops, Lt/ha	196	274	275	276
pluoštinius linus, Lt/ha / fibre flax, Lt/ha	463	446	415	389
karves žindenes, Lt/vnt. / sucker cows, Lt/head	500	559	559	559
bulius, Lt/vnt. / bulls, Lt/head	510	552	552	574
skerdžiamus suaugusius galvijus, Lt/vnt. / slaughtered adult cattle, Lt/head	89	193	193	193
ėriavedes, Lt/vnt. / ewes, Lt/head	30	42	42	48
kvotinį pieną, Lt/t / quota milk, Lt/t	110	48	48	53
kvotinį cukrų, Lt/t / quota sugar, Lt/t	–	–	219,4	268,6

Šaltiniai: NMA, ŽŪM duomenys.

Tiesioginės paramos lygis metai iš metų didėja. 2004 metais tiesioginės išmokos siekė 51 proc. ES tiesioginių išmokų lygio, 2005 metais – 57 proc., 2006 metais – 62 proc., 2007-aisiais (išankstiniais duomenimis) – taip pat 62 proc. ES tiesioginių išmokų schemos įvedimas (kartu su išmokomis už ūkininkavimą mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse (MPŪV) ir žemės ūkio produkcijos kainų didėjimu) turėjo didelės įtakos pastaruoju metu stebimam žymiam žemdirbių pajamų didėjimui, kuris praėjusiais metais buvo rekordinis visos ES lygiu. 2007 metais Lietuvos žemdirbių pajamos, palyginti su 2006-aisiais, šoktelėjo net 39,3 proc., tai buvo didžiausias pajamų lygio šuolis per vienerius metus visoje ES.

Kaimo plėtros priemonės. Visas kaimo plėtros priemonių paketas jau septynerius metus skiriamas ES kaimo plėtros politikai Lietuvoje įgyvendinti per konkrečias programas: Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą (SAPARD), 2004–2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą (BPD), 2004–2006 metų Kaimo plėtros planą (KPP), Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programą. Bendra šio paketo suma iki 2007 metų sudarė 3295 mln. Lt, iš jų 803 mln. Lt išmokėta 2007 metais. Daugiau kaip trečdalis paramos (1222 mln. Lt) suteikta 2006-aisiais, baigiamaisiais 2004–2006 metų programinio laikotarpio metais. 2007 metais prasidėjo naujas programavimo periodas ir tik keletas priemonių buvo pradėtos įgyvendinti, todėl kaimo plėtros priemonių finansavimo apimtys sumažėjo.

Didžiausiai dėmesys kaimo plėtros politikoje skiriamas išlyginti pajamų netolygumui, susidarantiems dėl nevienodų ūkininkavimo sąlygų (1.4 pav.). Žemdirbiams, dirbantiems žemę MPŪV, nuo 2004 metų kasmet buvo skiriama daugiau nei 200 mln. Lt – apie 28 proc. viso kaimo plėtros politikai įgyvendinti panaudotų lėšų. Lietuvoje šia parama kasmet pasinaudoja apie pusė visų šalies žemdirbių.

1.4 pav. Kaimo plėtros priemonių finansavimas 2003–2007 metais, mln. Lt

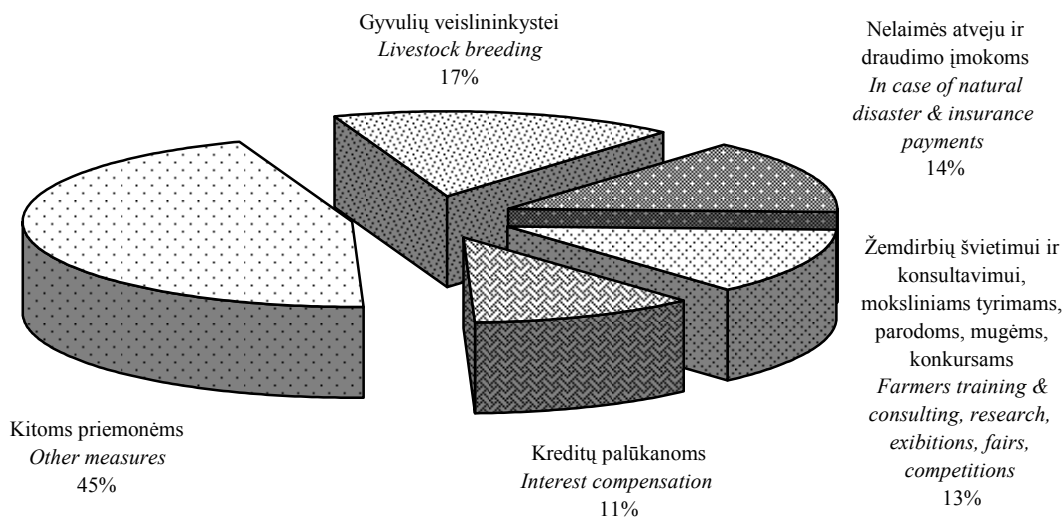
Fig. 1.4. Funds for rural development measures in 2003–2007, in mill. Litas

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

Lietuvoje ne mažiau svarbios yra žemės ūkio valdų modernizavimo priemonės ir su tuo glaudžiai susijusi standartų įgyvendinimo parama. Šioms priemonėms įgyvendinti iki 2007 metų pabaigos skirta net 28 proc. visų paramos lėšų. Ūkio restruktūrizavimo procesai skatinami remiant vyresnio amžiaus žemdirbių pasitraukimą iš žemės ūkio veiklos ir remiant jaunų ūkininkų įsikūrimą. Apie 13 proc. viso kaimo plėtros politikos įgyvendinimo finansinio paketo buvo skirta būtent šioms priemonėms įgyvendinti. SAPARD įgyvendinimo laikotarpiu agrarinės aplinkosaugos tikslai buvo

ignoruojami, 2004–2006 metais pripažinta jų svarba, o nuo 2007-ųjų tapo lygiaverčiais žemės ūkio konkurencingumo didinimo siekiams. Aplinkosaugos priemonėms numatyta apie 37 proc. viso Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos lėšų.

Valstybės pagalbos priemonės. 2007 metais valstybės pagalbos priemonėms įgyvendinti iš nacionalinio biudžeto buvo skirta beveik 104 mln. Lt. Daugiausia šių lėšų (17 proc.) teko gyvulių veislininkystės sistemai plėtoti (1.5 pav.). Tačiau nuo 2007 m. liepos 1 d., vadovaujantis ES teisinių valstybės pagalbos priemonių reglamentavimu, nebeteikiama parama veisliniams gyvuliams ir sertifikuotai dauginamajai medžiagai išsigyti.

1.5 pav. Valstybės pagalbos priemonių finansavimo struktūra 2007 metais

Fig. 1.5. Structure of state-financed measures in 2007

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

Nemažai lėšų skirta žemdirbių švietimui, konsultavimui, moksliniams tyrimams, žemės ūkio parodoms organizuoti (apie 13 proc. visų valstybės pagalbos priemonių lėšų).

Didėjant žemdirbių finansiniam pajėgumui, aktyvumui ir galimybėms pasinaudoti ES investicine parama, vis daugiau jų ryžtasi imti paskolas investiciniams projektams įgyvendinti. Daugėja norinčiųjų pasinaudoti valstybės parama kreditų palūkanoms kompensuoti. Šiai priemonei 2003 metais buvo skirta tik 1,8 mln. Lt, o 2007-aisiais – jau 11,0 mln. Lt.

Žemdirbių nuostoliams dėl 2006 metų sausros iš dalies kompensuoti buvo įsteigta atskira programa. Žemdirbiams buvo išmokėta 127 mln. Lt kompensacijų. 2007 metais paramai nelaimės atveju ir draudimo įmokoms kompensuoti buvo skirta apie 14 proc. visų valstybės pagalbos priemonėms skirtų lėšų.

2007 metais Lietuvoje pradėjo veikti nauja žemdirbių rizikos, susijusios su gamtos reiškiniiais, valdymo sistema. Iki tol veikusią valstybės finansuojamą nuostolių kompensavimo sistemą pakeitė privati pasėlių draudimo sistema. Nuo 2007 metų žemdirbiams, apdraudusiems pasėlius, kompensuojama 50 proc. draudimo įmokos

sumos, jei draudžiami visi ūkyje deklaruoti pasėliai (žieminiai ir vasariniai kviečiai, žieminiai ir vasariniai miežiai, žieminiai ir vasariniai rapsai, žieminiai ir vasariniai kvietrugiai, rugiai, avižos, kukurūzai, cukriniai runkeliai ir bulvės) nuo mažiausiai keturių rizikos veiksnių: krušos, liūtės, iššalimo ir sausros.

Prisijungdama prie ES ir viso pasaulio iniciatyvų, susijusių su klimato kaita bei mineralinių energetinių išteklių mažėjimu, Lietuva skatina alternatyvaus kuro – biokuro gamybos plėtrą. Kompensuojama dalis kainos rapsų aliejaus, skirto metilo (etilo) esterui gaminti, ir dalis rapsų bei grūdų, nupirktų dehidratuoto etanolio gamybai, kainos. 2004 metais, pradėjus taikyti šią priemonę, jos finansavimas siekė vos 1 mln. Lt, o 2007 metais biokuro gamintojams buvo išmokėta daugiau nei 24 mln. Lt.

Žuvininkystės sektoriaus plėtros skatinimo priemonės. Nuo 2004 metų Lietuvos žuvininkystės sektorių pasiekė ES paramos priemonės, bendrai finansuojamos ES ir valstybės biudžeto lėšomis. 2004–2006 metais parama žuvininkystės sektoriui Lietuvoje buvo teikiama pagal 2004–2006 metų BPD, o nuo 2007 metų – remiantis Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programa. Žuvininkystė, kaip ir žemės ūkis, susiduria su tomis pačiomis restruktūrizavimo ir modernizavimo problemomis. Kasmet mažinamos žvejybos kvotos, todėl finansuojamos priemonės, skirtos perteklinių laivyno pajėgumų mažinimo kompensavimui, t.y. patirtiems nuostoliams dėl laivų žvejybinės veiklos nutraukimo visam laikui bei kompensacijoms žvejams, netekusiems darbo žvejybos laivuose. Parama teikiama žuvininkystės įmonių konkurencingumo didinimui, su žvejyba susijusių regionų plėtrai, specialistų mokymui ir kitai svarbiai veiklai. Šiomis kryptimis tęsiama žuvininkystės sektoriaus rėmimo politika, prasidėjus naujam 2007–2013 metų ES programavimo periodui.

Iš viso žuvininkystės sektoriui paremti per trejus metus (pradėta mokėti 2005 m.) buvo išmokėta daugiau nei 65 mln. Lt, iš kurių apie 17 proc. – 2007-aisiais.

Lietuvoje vykdomos žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos priemonės daro teigiamą poveikį žemės ūkio sektoriui ir visos šalies ekonomikai bei kaimo gyventojų gyvenimo kokybei. Užsienio prekybos žemės ūkio produktais balansas tapo teigiamas. Žemdirbių pajamos jau susilygino su miesto gyventojų pajamomis. Žemės ūkyje stebimi suaktyvėję ūkių restruktūrizacijos procesai, kuriuos skatina bei palaiko valstybės parama investicijoms į valdas, jaunųjų ūkininkų įsikūrimo bei ankstyvo pasitraukimo iš žemės ūkio veiklos priemonės. Aplinkos apsaugos problemų sprendimas prisideda prie darnios žemės ūkio, kaip ekonomikos sektoriaus, plėtros Lietuvoje.

4. Žemės ir maisto ūkio ištekliai

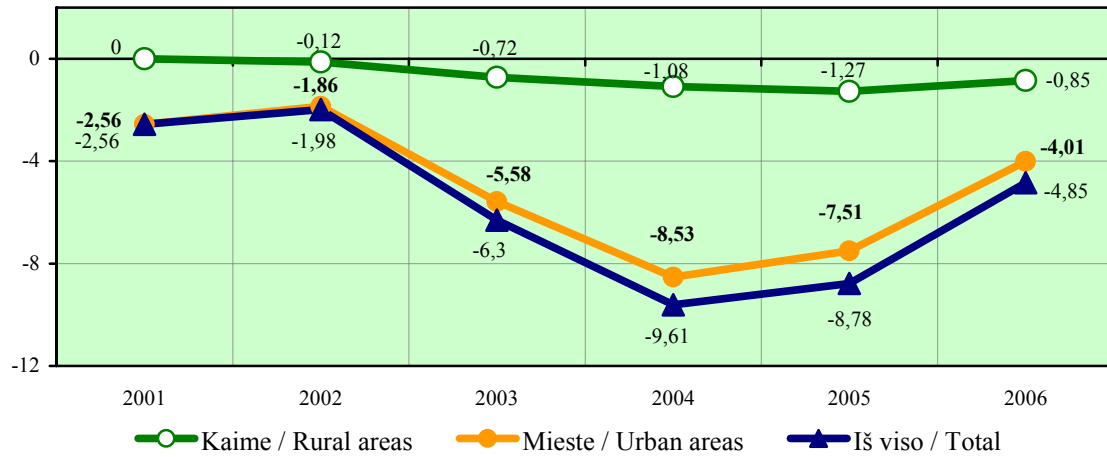
4. Agricultural and food resources

4.1. Žmogiškieji ištekliai ir jų ugdymas

4.1. Human resources

Kaimo gyventojų dalis jau ilgą laiką išlieka stabili, sudaro 1/3 visų Lietuvos gyventojų. Tačiau absoliučia išraiška gyventojų skaičius pastaruoju metu nežymiai mažėjo. 2007 metų pradžioje Lietuvos kaime gyveno 1124,76 tūkst. žmonių, palyginti su 2006-aisiais, jų sumažėjo 1 procentiniu punktu.

Gyventojų skaičiaus mažėjimui visų pirma įtakos turėjo emigracijos procesai, nes nuo 2002 metų tarptautinės migracijos saldo Lietuvos kaime buvo neigiamas. Tačiau nuo 2006 metų kaime, kaip ir visoje Lietuvoje, emigracijos procesas sulėtėjo, kartu žymiai pagerėjo tarptautinės migracijos balansas (1.6 pav.).

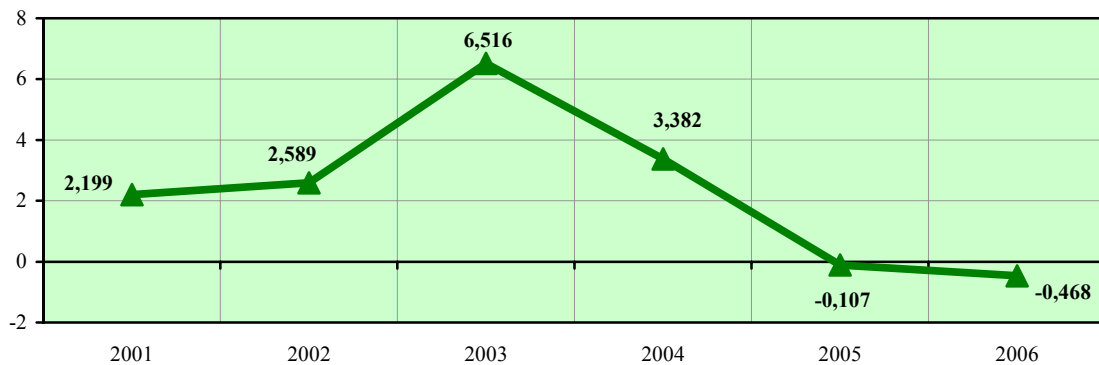

1.6 pav. Tarptautinės migracijos saldo 2001–2006 metais, tūkst.

Fig. 1.6. International net migration in 2001–2006, in thousands

Šaltiniai: Demografijos metraštis 2002–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Lietuvos kaimo gyventojų skaičiui įtakos turėjo ir vidinės migracijos srautų krypties pasikeitimas. 2001–2003 metais kaimui labai palankias tendencijas rodęs vidinės migracijos saldo 2004-aisiais persisvėrė į neigiamą pusę.

1.7 pav. Vidinės migracijos saldo kaime 2001–2006 metais, tūkst.

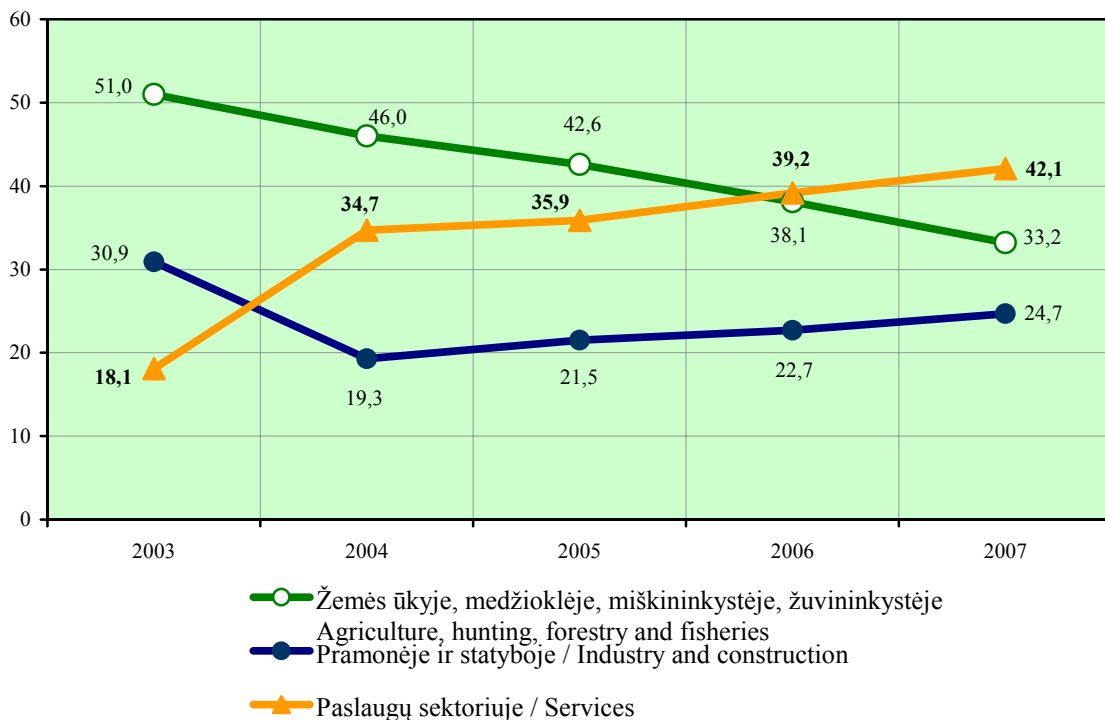
Fig. 1.7. Internal migration in rural areas in 2001–2006, in thousands

Šaltiniai: Demografijos metraštis 2002–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Gyventojų struktūra pagal lytį taip pat ilgą laiką buvo labai stabili. 2007 metų pradžioje 51,5 proc. Lietuvos kaimo gyventojų sudarė moterys, tačiau lyčių disproporcija šeimai kurti tinkamo amžiaus grupėje kaime susiklosčiusi vyrų nenaudai, 15–59 metų grupėje 100-ai vyrų teko tik 92 moterys. Moterys dominuoja vyriausiųjų gyventojų pogrupyje. 2007 metų pradžioje 65 metų ir vyresnių amžiaus grupėje 100-ai kaimo vyrų teko 188 šio amžiaus moterys.

Kaimo gyventojų senėjimo indeksas per metus išaugo apie 3 proc. ir 2006 metais pasiekė 133, tačiau šis procesas buvo lėtesnis nei mieste. Be to, pastebima teigiamų gyvenimo trukmės poslinkių. 2006 metais vyrų gyvenimo trukmė pailgėjo vienais metais, o moterų – pusantrų. Tiesa, kaime šis rodiklis išlieka žymiai blogesnis nei mieste: būsima tikėtina vidutinė gyvenimo trukmė kaime 2006 metais sudarė tik 69, o mieste – 72 metus. 2006 metais kaime suminis gimstamumo rodiklis sudarė 1,58, o mieste – 1,19. Nors gimstamumo rodiklis kaime išlieka gerokai aukštesnis nei mieste, pastaraisiais metais jis rodo aiškią mažėjimo tendenciją, o mieste nuo 2002 metų šis rodiklis po truputį didėja.

Bendras užimtumo lygis kaime 2003–2007 metų laikotarpiu kito nežymiai (1–2 procentinius punktus per metus) ir sudarė apie 60 proc. (ES – 65 proc.). 2007 metais užimti Lietuvos kaimo gyventojai sudarė 440,5 tūkst., palyginti su 2003-aisiais, 0,9 proc. daugiau. Tačiau kaimo vietovėse vyksta esminiai struktūriniai užimtumo pokyčiai. 2005 metais kaime dar dominavo užimti žemės ūkio sektoriuje gyventojai (įskaitant ir medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę). 2006 metais jų dalis sumažėjo 4,5 procentinio punkto ir nuo 2006 metų daugiausia užimtųjų kaime dirba paslaugų sektoriuje (1.8 pav.). Dėl struktūrinių užimtumo pokyčių per 2003–2007 metų laikotarpį kvalifikuotų darbininkų, dirbančių žemės ūkio sektoriuje, skaičius sumažėjo perpus.

1.8 pav. Kaimo gyventojų užimtumas pagal ekonominės veiklos rūšis 2003–2007 metais, proc.

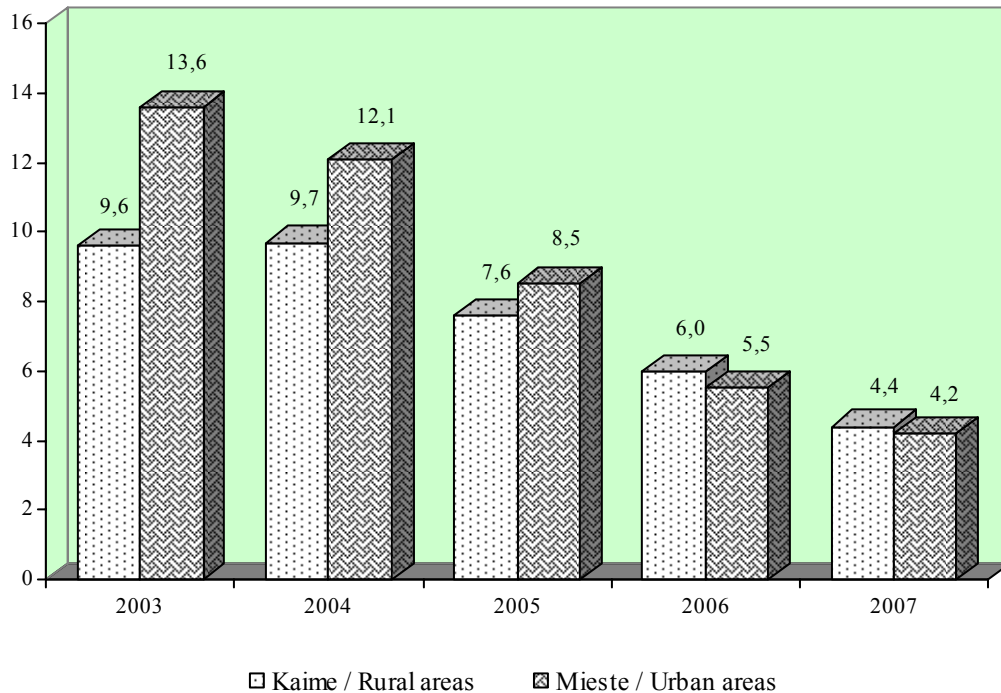
Fig. 1.8. Employment rate in rural areas by economic activity in 2003–2007, in per cent

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Šalies mastu darbuotojų dalis žemės ūkyje (įskaitant ir medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę) nuo 2003 metų taip pat nuolat mažėjo. 2003 metais ji sudarė 17,9 proc., o 2007-aisiais – tik 11 proc. visų šalies užimtųjų gyventojų.

Greitais tempais mažėjant kaimo gyventojų užimtumui žemės ūkyje, jiems tenka ieškoti kitų pajamų šaltinių. Tai viena iš priežasčių, lėmusių alternatyvių verslų plėtrą kaimo vietovėse 2003–2007 metais. Ypač aktyviai šiuo laikotarpiu buvo steigiamos statybos veikla užsiimančios mažos ir vidutinės įmonės (MVI), jų skaičius padvigubėjo, tačiau kaime dominuoja prekyba užsiimančios įmonės (apie 40 proc.). Kaimo vietovėse vis patrauklesnė tampa veikla paslaugų sektoriuje, kur sparčiai auga bendros pajamos ir didėja savarankiškai dirbančių žmonių skaičius. Toliau plėtojamas kaimo turizmas. 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, kaimo turizmo sodybų padaugėjo 1,5 karto, o vietų skaičius jose – 2,2 karto.

Dėl spartaus Lietuvos ekonomikos augimo ženkliai mažėja bedarbių skaičius ir nedarbo lygis kaime. 2007 metais bedarbių kaime sumažėjo iki 20,5 tūkst. Taigi, palyginti su 2003 metais, kai kaime buvo net 46,5 tūkst. bedarbių, padėtis žymiai pagerėjo. 2007 metais nedarbo lygis kaime siekė 4,4 proc., buvo 2,2 karto mažesnis nei 2003 metais. Tačiau nedarbo kaime mažėjimo tempas buvo lėtesnis nei mieste, todėl nuo 2006 metų situacija tapo palankesnė mieste, nors iki tol nedarbas Lietuvos kaime ilgą laiką buvo mažesnis (1.9 pav.).

1.9 pav. Nedarbo lygis Lietuvos kaime ir mieste 2003–2007 metais, proc.

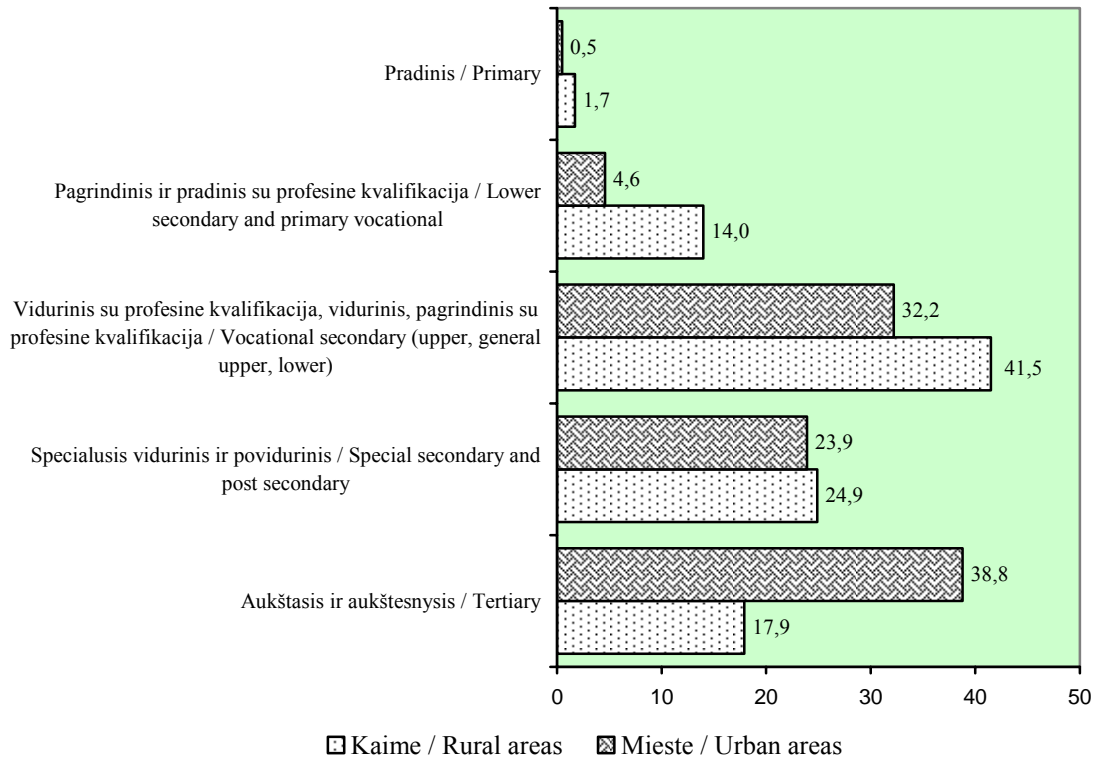
Fig. 1.9. Unemployment rate in rural and urban areas in 2003–2007, in per cent

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Panašiai situacija susiklostė ir jaunimo (15–24 m.) grupėje. 2003 metais jaunų bedarbių dalis sudarė 17,8 proc. visų kaimo bedarbių skaičiaus ir buvo mažesnė nei mieste, kur jaunimas sudarė 19,4 proc. visų bedarbių. Tačiau mieste jaunimo nedarbas mažėjo didesniais tempais ir 2007 metais jaunų bedarbių dalis besudarė 17,7 proc., tuo tarpu kaime j – 18,1 proc.

Pagal lytį tarp kaimo bedarbių dominuoja vyrai, be to, jų dalis 2003–2006 metais išaugo. 2003 metais vyrai sudarė 58,2 proc. visų kaimo bedarbių, o 2006-aisiais – 60,9 proc. Tačiau 2007 metais vyrų bedarbių dalis sumažėjo iki 55,7 proc.

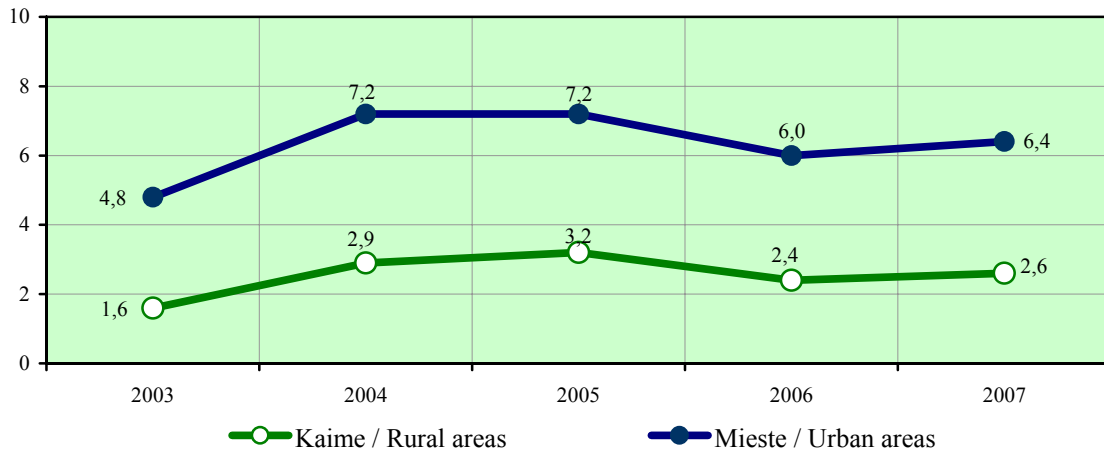
Ekonominei pažangai kaime trukdo nepakankamas kaimo gyventojų išsilavinimas (1.10 pav.). Užimtų gyventojų, baigusių aukštąjį ir aukštesnįjį mokslą, dalis per 2003–2007 metų laikotarpį buvo stabili – apie 17 proc. Tuo tarpu mieste aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą turėjo 35–39 proc. užimtųjų.

1.10 pav. Užimtų gyventojų išsilavinimo struktūra 2007 metais, proc.
 Fig. 1.10. Employed rural population by education level in 2007, in per cent

Šaltiniai: Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas 2003–2007.. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

2004-aisiais ir ypač 2005 metais gyventojai šiek tiek aktyviau dalyvavo mokymosi visą gyvenimą procese. Tai lėmė ES parama mokymui, perkvalifikavimui, kompetencijos didinimui. Tais metais paramos lėšomis buvo organizuota daug kursų įmonių darbuotojams, ūkininkams, vietos veiklos grupėms (VVG), kaimo bendruomenėms. Tačiau pasibaigus 2004–2006 metų programiniam laikotarpiui, pradėjo mažėti ir besimokančiųjų. Dalis žmonių, kartą sudalyvavę mokymuose, nebejaučia jų poreikio, mano, kad įgijo pakankamai žinių. 2006 metais besimokančių 25–64 metų amžiaus gyventojų dalis vėl nukrito žemiau 2004 metų lygio. Tai nerimą kelianti tendencija, nes šis rodiklis poindustrinėje visuomenėje laikomas vienu svarbiausių indikatorių, nusakančių šalies konkurencinio potencialo dydį. Lietuvos kaime šis rodiklis 2007 metais buvo labai žemas – 2,6 proc. (mieste – 6 proc.). Besimokančių 25–64 metų amžiaus gyventojų dalies vidurkis ES-25 jau 2004 metais buvo 9,0 proc., o 2010-aisiais prognozuojama 12,5 proc. (1.11 pav.).

1.11 pav. Besimokančių 25–64 metų amžiaus gyventojų dalis nuo atitinkamos amžiaus grupės gyventojų skaičiaus 2003–2007 metais, proc.

Fig. 1.11. Learning population of age 25–64 in the population of the corresponding age group in 2003–2007, in per cent

Šaltiniai: Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas 2003–2007.. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

ES socialinė politika ir finansinė parama paskatino kaimo gyventojų socialinį aktyvumą. Vietos problemas imta spręsti jungiantis į bendruomenes. 2007 metais Lietuvoje buvo 1,3 tūkst. registruotų kaimo bendruomenių, aktyviai veikiančių – apie 1,1 tūkst. Palyginti su 2003 metais, kai veikė tik 406 bendruomenės, jų skaičius išaugo daugiau kaip 3 kartus. ES parama taip pat paskatino spartų VVG kūrimosi procesą. 2003 metais tebuvo įsikūrusi 1 VVG, 2004 metais jų buvo 27, o 2007-aisiais – jau 45. Be to, 2007 metais įkurta VVG vienijanti asociacija „Vietos veiklos grupių tinklas“, padėsianti koordinuoti šių grupių veiklą ir dalytis patirtimi.

4.2. Žemės ištekliai ir jų valdymas

4.2. Land stock and its management

Žemės fondo struktūra. Lietuvos Respublikos žemės fondas – 6530,0 tūkst. ha. Pagal tikslinę žemės panaudojimo paskirtį šalies teritorija skirstoma į kategorijas (1.8 lentelė).

Per 2003–2007 metus žemės sudėtis pagal tikslinę paskirtį kito nežymiai. Didžiausią žemės fondo dalį sudaro žemės ūkio paskirties – 60,6 proc. ir miškų ūkio paskirties žemė – 30,2 proc.

Žemės ūkio paskirties žemės plotas per 2003–2007 metus kito netolygiai. Per 2007-uosius jis padidėjo 1,5 tūkst. ha, tačiau, palyginti su 2003 metais, sumažėjo 5,0 tūkst. ha. Miškų ūkio paskirties žemės, atvirksčiai, per 2007 metus sumažėjo 1,7 tūkst. ha, tačiau, palyginti su 2003-aisiais, padaugėjo 2,8 tūkst. ha. Taip pat nežymiai padidėjo konservacinės paskirties žemės ir sumažėjo kitos paskirties žemės plotas. Laisvos valstybinės žemės fondo ploto kasmet vis mažiau, jis per penkerius metus sumažėjo beveik du kartus – nuo 8,8 iki 4,9 tūkst. ha.

1.8 lentelė. Žemės fondo sudėtis 2008 m. sausio 1 d.*Table 1.8. Total land area as of 1 January 2008*

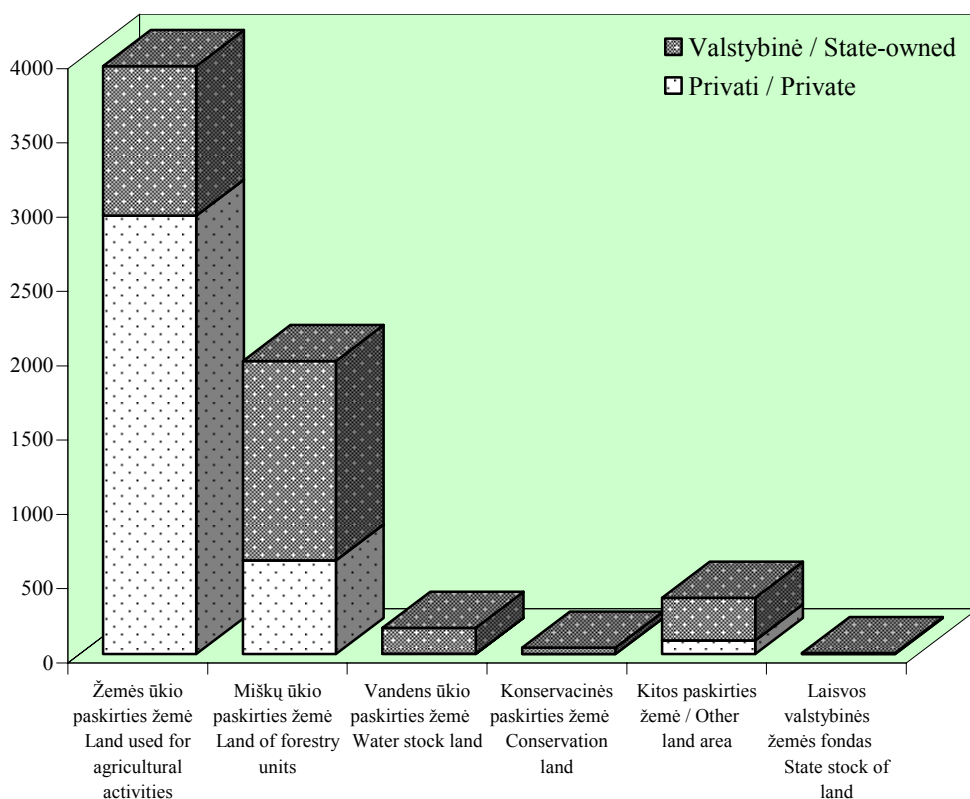
Žemės fondo kategorija / <i>Category of land area</i>	Plotas / <i>Area</i>	
	tūkst. ha / <i>thou. ha</i>	%
Bendras žemės plotas / <i>Total land area</i>	6530	100
iš jo: / <i>of which:</i>		
žemės ūkio paskirties žemė <i>land used for agricultural activities</i>	3956,1	60,6
miškų ūkio paskirties žemė <i>land of forestry units</i>	1970,6	30,2
vandens ūkio paskirties žemė <i>water stock land</i>	176,5	2,7
konservacinės paskirties žemė <i>conservation land</i>	43,1	0,6
kitos paskirties žemė / <i>other land area</i>	379,0	5,8
laisvos valstybinės žemės fondo žemė <i>state stock of land</i>	4,9	0,1

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos prie ŽŪM duomenys.

Žemės nuosavybė. 2003 metų pabaigoje valstybinės ir valstybės valdomos žemės buvo 3496,7 tūkst. ha, o privačios – 3033,3 tūkst. ha. 2007 metų pabaigoje valstybinės ir valstybės valdomos žemės sumažėjo iki 2857,7 tūkst. ha, o privačios išaugo iki 3671,7 tūkst. ha, dar 0,6 tūkst. ha žemės priklausė savivaldybėms. Absoliučiais dydžiais labiausiai pakito privatūs žemės ir miškų ūkio paskirties žemės plotai. 2003 metais privati žemės ūkio paskirties žemė užėmė 2459,6 tūkst. ha (62,1 proc. visos žemės ūkio paskirties žemės), o privati miškų ūkio paskirties žemė – 516,5 tūkst. ha (26,2 proc. visos miškų ūkio paskirties žemės). Iki 2007 metų pabaigos privačios žemės ūkio paskirties žemės plotas išaugo 489,4 tūkst. ha – iki 2949,0 tūkst. ha (74,5 proc. visos žemės ūkio paskirties žemės), privačios miškų ūkio paskirties žemė – 113,4 tūkst. ha – iki 629,9 tūkst. ha (32,0 proc. visos miškų ūkio paskirties žemės).

Valstybei priklausantis žemės plotas nuolat mažėja. Tai susiję su nuosavybės teisių į turėtą žemę atkūrimu bei valstybinės žemės privatizavimu. Iki 2008 m. sausio 1 d. buvo pateikti 712743 prašymai atkurti nuosavybės teises kaimo vietovėje, prašomas gražinti žemės plotas – 3978,5 tūkst. ha. Nuosavybės teisės atkurtos 709803 piliečiams, jiems gražinta 3844,2 tūkst. ha (96,6 proc. prašyto ploto). Miestų teritorijose padėtis sudėtingesnė – pateikti 51902 prašymai gražinti 43,4 tūkst. ha žemės, patenkinta 30450 prašymų ir gražinta 25,9 tūkst. ha žemės (59,6 proc. prašyto ploto).

2008 m. sausio 1 d. duomenimis, valstybei priklausė 1006,9 tūkst. ha žemės ūkio paskirties žemės, iš jų 161,5 tūkst. ha (16,0 proc.) – gyventojų asmeninio ūkio žemė, 335,8 tūkst. ha (33,3 proc.) – fizinių asmenų nuomojama žemė, 97,8 tūkst. (9,7 proc.) ha žemės ūkio bendrovių (ŽŪB), valstybės įmonių ir kitų juridinių asmenų nuomojama žemė ir net 405,3 tūkst. ha (40,2 proc.) – nesuteikta naudotis ir neišnuomota žemė. Šis plotas sudaro 10,2 proc. visos žemės ūkio paskirties žemės.

1.12 pav. Žemės fondo pasiskirstymas pagal nuosavybės formas
2008 m. sausio 1 d., tūkst. ha

Fig. 1.12. Total land area by ownership type as of 1 January 2008, in thou. ha

Šaltiniai: Nacionalinė žemės tarnyba prie ŽŪM.

1.9 lentelė. Žemės ūkio paskirties žemė pagal naudotojus 2004–2008 m.
sausio 1 d., tūkst. ha

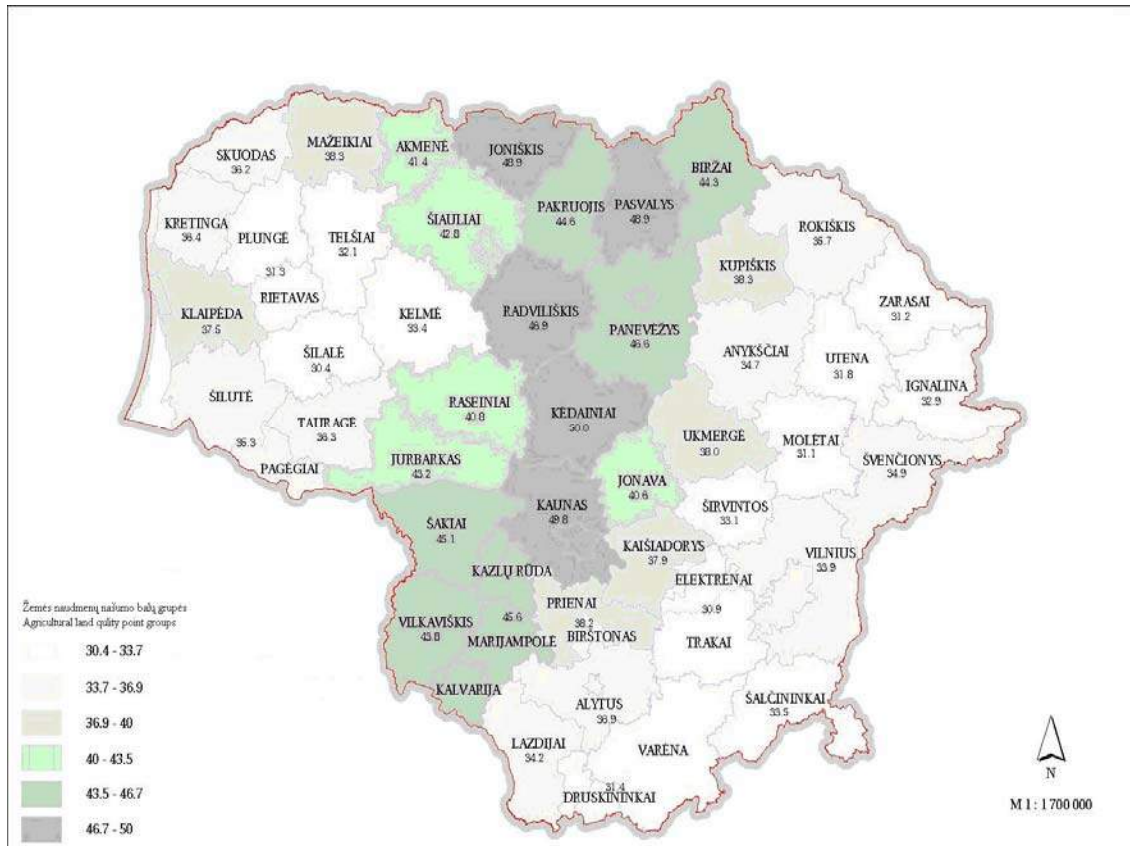
Table 1.9. Land used for agricultural activities by users as of 1 January 2004–2008, in thou. ha

Žemės nuosavybė / Land ownership	2004	2005	2006	2007	2008
Privati žemė / Private land	2459,6	2618,1	2750,7	2876,2	2949,0
Valstybinė žemė: / State-owned land:					
gyventojų asmeninio ūkio žemė / land of households	434,9	357,3	276,8	223,7	161,5
fizinių asmenų nuomojama žemė / land used of natural entities	355,8	335,9	333,8	317,0	335,8
ŽŪB, valstybės įmonių ir kitų juridinių asmenų nuomojama žemė / land of agricultural companies, state enterprises and other legal entities leased from the state	126,5	121,0	113,4	100,4	97,5
sodininkų bendrijų ir jų narių naudojama žemė / land of horticulturist associations	7,9	7,7	7,5	7,1	6,9
nesuteikta naudotis ir neišnuomota žemė / land non-granted for usage and non-leased	576,4	522,5	472,4	430,0	405,3

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos prie ŽŪM duomenys.

Žemės kokybė. Lietuvoje vidutinis ŽŪN našumo balas, parodantis ŽŪN kokybę pagal augalininkystės produktyvumą, esant vidutinėms ekonominėms ūkininkavimo sąlygoms, siekia 39,1. Derlingiausios žemės – Vidurio Lietuvoje, kur žemės našumas kai kuriose savivaldybėse – 50 balų (1.13 pav.). Mažiausiai derlingos žemės yra Rytų, Pietryčių ir Vakarų (išskyrus Klaipėdos r.) Lietuvoje, kur vidutinis žemės našumas vos didesnis nei 30 balų.

1.13 pav. Vidutiniai žemės ūkio naudmenų našumo balai
Fig. 1.13. Average agricultural land quality points

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos prie ŽŪM duomenys.

Lietuva yra drėgmės pertekliaus zonoje, apie 80 proc. žemės ūkio paskirties žemių sausintinos. Melioracijos sistemos apima 2,6 mln. ha, tačiau apie 15 proc. nusausinto ploto yra blogos ar patenkinamos būklės. Šios sistemos nepritaikytos privačios susmulkėjusios žemėnaudos sąlygoms ir apsunkina aplinkosaugos reikalavimų laikymąsi. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje numatyta priemonė „Žemės ir miškų ūkio veikla ir jos infrastruktūra“, kurios veiklos sritis „Žemės ūkio vandentvarka“ sudaro prielaidas šioms problemoms spręsti. Pagrindinis dėmesys skiriamas lauko drenažo inžinerinės infrastruktūros, kaip žemės ūkio ir alternatyvios veiklos pagrindo, gerinimui. Šiai veiklai finansuoti numatoma skirti 38 mln. eurų. Bus finansuojama melioracijos sistemų ir jų hidrotechninių statinių rekonstrukcija bei rūgščių dirvų kalkinimas sausinamos teritorijos ariamojoje žemėje, dirbtinių vandens telkinių hidrotechninių statinių ir polderių rekonstrukcija.

Atkūrus nuosavybės teises į žemę, savininkams sugrąžinti maži žemės sklypai kaimo vietovėse – vienam žemės savininkui vidutiniškai tenka 6 ha žemės. Dažnai vienodų

ar panašių savybių dirbamosios žemės laukai, grąžinant žemę buvusiems savininkams, suskaidyti į keletą mažesnių žemės sklypų, kurie netinka konkurencingam ūkininkavimui plėtoti. Žemės naudojimo fragmentiškumą dar labiau padidina tarp sugražintos privačios žemės sklypų įsiterpę laisvos valstybinės žemės plotai. Tokios ūkininkavimo sąlygos apsunkina ūkininkų darbą, žemės ūkio technika naudojama neefektyviai.

Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Žemės ir miškų ūkio veikla ir jos infrastruktūra“ veiklos srityje „Žemės konsolidacija“ numatyta teikti paramą žemės konsolidacijos projektams organizuoti, rengti ir įgyvendinti bei susijusioms išlaidoms padengti. Šiai veiklai finansuoti numatoma skirti 16,16 mln. eurų. Tikimasi, kad šios priemonės įgyvendinimas padės suformuoti racionalias ūkių žemėvaldas ir pagerinti jų struktūrą, sudaryti tinkamas prielaidas vietovių infrastruktūrai gerinti ir įgyvendinti kitus žemės ūkio, kaimo plėtros bei aplinkos apsaugos politikos tikslus ir uždavinius.

Žemės ūkio paskirties žemės naudojimas. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre (valdų registre) 2007 m. liepos 1 d. buvo užregistruotos 340705 valdos. Šioms valdoms priklausė 2805,6 tūkst. ha žemės. Vidutinis valdos plotas (8,5 ha) buvo 0,2 ha didesnis nei 2006 metais, tačiau 1,5 ha mažesnis nei 2004-aisiais. Valdų skaičius per 2007 metus padidėjo 4351, o nuo 2004-ųjų – 25515 valdų.

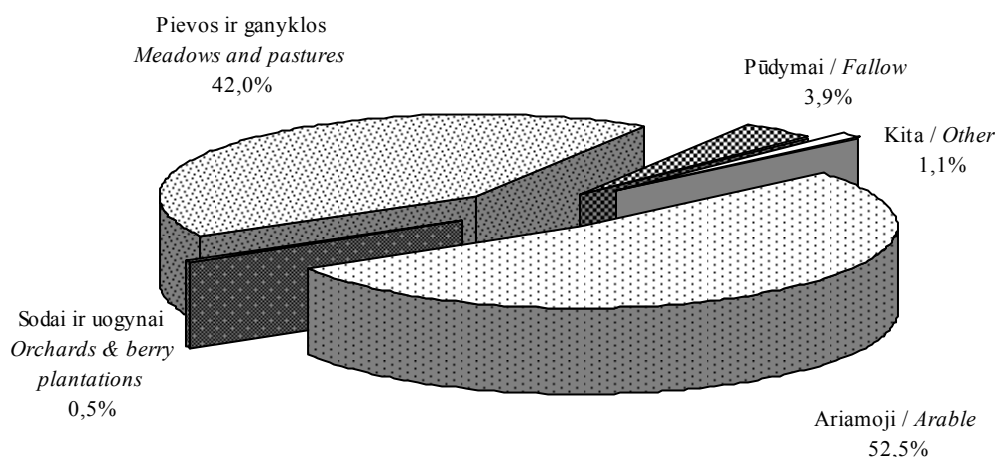
Lietuvos Respublikos ūkininkų ūkių registro duomenimis, šalyje 2007 m. liepos 1 d. buvo įregistruoti 98085 ūkininkų ūkiai. Jų valdomas žemės plotas sudarė 1175,8 tūkst. ha, o vidutinis ūkininko ūkis siekė 12,0 ha. Analizuojant ūkininkų ūkių vidutinį dydį pagal apskritis, akcentuotina tai, kad stambiausi ūkiai yra Šiaulių (17,6 ha), Utenos (14,8 ha) ir Panevėžio (14,7 ha) apskrityse, o smulkiausi Vilniaus (7,8 ha) ir Klaipėdos (8,6 ha) apskrityse.

Ūkininkų ūkių skaičius šalyje 2007 metais, palyginti su 2004-aisiais, padidėjo 24,5 tūkst. Sparčiausiai ūkių skaičius augo Vilniaus apskrityje – padidėjo 4,7 tūkst. ūkių, arba 80 proc., tačiau ūkiams priklausantis bendras žemės plotas išaugo tik 34 proc. Marijampolės, Šiaulių ir Utenos apskrityse buvo pastebimas ūkių stambėjimo procesas. Analizuojamu laikotarpiu Marijampolės apskrityje ūkių skaičius išaugo 35 proc., o disponuojamos žemės plotas padidėjo 56 proc., Šiaulių apskrityje – atitinkamai 22 ir 32 proc., Utenos apskrityje – 39 ir 67 proc.

Nacionalinės mokėjimo agentūros (NMA) duomenimis, 2007 metais pasėlius deklaravo 197706 pareiškėjai, o bendras deklaruotų pasėlių plotas buvo 2631,6 tūkst. ha. Palyginti su 2004 metais, pareiškėjų sumažėjo beveik 40 tūkst. (2004 m. buvo 237463), tuo tarpu deklaruotų pasėlių plotas išaugo daugiau kaip 54 tūkst. ha (2004 m. buvo 2577,5 tūkst. ha). Vidutinis deklaruotų pasėlių plotas išaugo nuo 10,9 ha 2004 metais iki 13,3 ha 2007-aisiais.

Pareiškėjų mažėja dėl keleto veiksnių. ES teikia paramą vyresnio amžiaus žemdirbiams, kurie pasitraukia iš prekinės žemės ūkio gamybos ir savo ūkius perleidžia jaunesniems ūkininkams. Be to, deklaruojamiems žemės plotams yra keliami geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės reikalavimai, todėl dalis pareiškėjų, negalinčių vykdyti šių reikalavimų, paraiškų nebeteikia.

Deklaruotų žemės plotų struktūros analizė rodo, kad didžiausią dalį sudaro ariamoji žemė – 52,5 proc. bei pievos ir ganyklos – 42,0 proc.

1.14 pav. Deklaruotos žemės naudojimo struktūra 2007 metais

Fig. 1.14. Structure of the land declared in 2007

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

ES remiamų pasėlių struktūroje labiausiai didėjo techninių augalų pasėlių plotai, nuo 2004 metų išaugę beveik du kartus. Žieminių pasėlių plotai nuo 2004-ųjų kasmet mažėjo ir tik 2007 metais vėl padidėjo 53,9 tūkst. ha, o vasarinių, atvirkščiai, kasmet didėjo, o 2007-aisiais sumažėjo 53,6 tūkst. ha.

1.10 lentelė. ES remiami plotai 2004–2007 metais, tūkst. ha

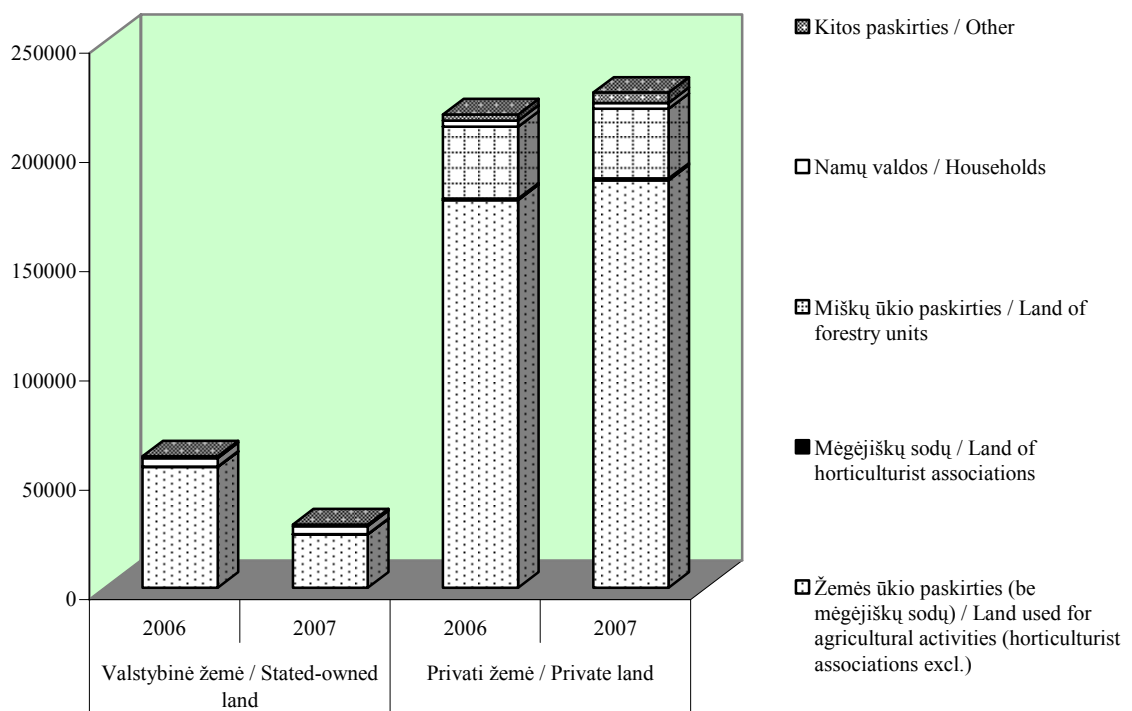
Table 1.10. EU supported area in 2004–2007, in thou. ha

Rodikliai / Indicators	2004	2005	2006	2007
Žieminiai pasėliai / Winter crops	448,5	412,3	368,2	422,1
Vasariniai pasėliai / Spring crops	458,9	553,7	621,7	568,1
Ankštiniai augalai / Leguminous crops	36,9	38,4	47,1	40,2
Techniniai augalai / Industrial crops	100,8	110,0	151,0	191,3

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos prie ŽŪM duomenys.

Žemės rinka. Žemės rinka 2007 metais išliko aktyvi, daugiausia privataus sektoriaus dėka. Per 2007 metus užregistruota 135814 privačios žemės perleidimo sandorių, pagal kuriuos perleista 229,4 tūkst. ha žemės, tai 10,3 tūkst. ha, arba 4,7 proc. daugiau nei per 2006-uosius. Perleidžiamos žemės struktūra išlieka panaši kaip ir ankstesniais metais – daugiausia perleista žemės ūkio paskirties žemės – 186,5 tūkst. ha (81,3 proc. visos perleistos žemės) bei miškų ūkio paskirties žemės – 31,9 tūkst. ha (13,9 proc.).

Per 2007 metus užregistruoti 50859 valstybinės žemės perleidimo sandoriai, tai 6185 sandoriais mažiau nei per 2006 metus, tačiau perleistos žemės plotas sumažėjo daugiau kaip du kartus – nuo 60211 ha 2006 metais iki 28970 ha 2007-aisiais. Perleidžiamos valstybinės žemės struktūroje vyravo žemės ūkio paskirties žemė – 24,4 tūkst. ha, arba 84,5 proc. visos perleistos žemės, taip pat namų valdos žemė – 3,6 tūkst. ha, arba 12,3 proc.

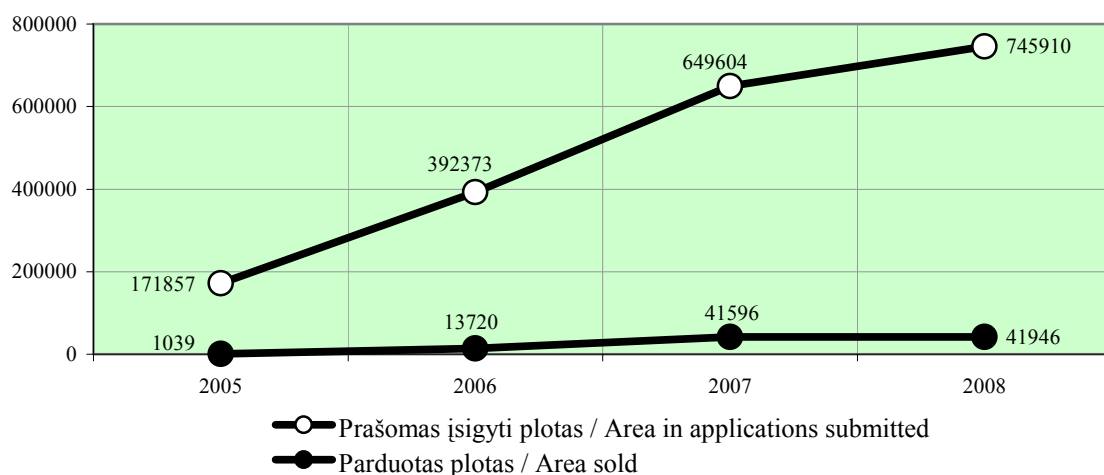

1.15 pav. Valstybinės ir privačios žemės perleistas plotas 2006 ir 2007 metais, ha

Fig. 1.15. Stated-owned and private land transfers in 2006 and 2007, in hectares

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos prie ŽŪM duomenys.

Valstybinės žemės ūkio paskirties žemės pardavimas ir taip buvęs lėtas per 2007 metus beveik sustojo dėl 2006 m. liepos 27 d. įsigaliojusių naujai priimtų įstatyminių nuostatų. Iš viso iki 2008 m. sausio 1 d. buvo pateikta 39218 prašymų įsigyti 745,9 tūkst. ha žemės. Sudarytos tik 3264 sutartys 41,9 ha žemės pirkti (1.16 pav.).

1.16 pav. Prašomas įsigyti ir parduotas valstybinės žemės ūkio paskirties žemės plotas 2005–2008 m. sausio 1 d., ha

Fig. 1.16. Purchase and sale of the state-owned land used for agricultural activities as of 1 January 2005–2008, in hectares

Šaltiniai: Nacionalinė žemės tarnyba prie ŽŪM.

Išliekantis žemės rinkos aktyvumas skatina žemės ūkio paskirties žemės kainų kilimą. Nuo 2004 metų vidutinės žemės ūkio paskirties žemės kaina kasmet kilo beveik dvigubai. Labiausiai kainos išaugo didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) rajonuose, kur sparčiai plėtėsi gyvenamųjų namų bei komercinių objektų statybos, taip pat teritorijose, tinkamose statyti rekreacinės paskirties objektus.

4.3. Ūkių kreditavimas

4.3. Farm credits

UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondo (ŽŪPGF) ir kredito įstaigų informacija rodo, kad žemės ūkio subjektai (ūkininkai ir bendrovės) kasmet ūkių modernizavimui ir plėtrai panaudoja vis daugiau skolintų lėšų. 2007 metais ūkininkų ūkiams ir žemės ūkio įmonėms buvo suteikta 672,6 mln. Lt kreditų, tai 148 mln. Lt, arba 28 proc. daugiau nei 2006 metais (beveik 71 proc. daugiau nei 2005 m.).

2007 metais kreditus gavo 3904 ūkiai (3597 ūkininkai ir 307 bendrovės). Bankai ir kredito unijos pernai sudarė 4916 kreditavimo sutarčių su žemės ūkio subjektais. Taigi dalis ūkių per metus skolinasi ne po vieną kartą.

Pagal paskolų, suteiktų žemės ūkio subjektams, skaičių 2007 metais ir toliau dominavo kredito unijos, suteikusios 62,3 proc. paskolų. Tačiau didžiausią kreditų sumą – 568 mln. Lt – išdavė komerciniai bankai. Tai sudarė net 84,5 proc. visos pernai ūkiams suteiktų kreditų sumos (1.11 lentelė).

1.11 lentelė. 2007 metais suteiktų kreditų suma pagal ūkių kategorijas ir kredito įstaigų grupes

Table 1.11. Credits granted in 2007 by farm category and credit institutions

Rodikliai / Indicators	Iš viso Total	iš jų: / of which:	
		ūkininkams farmers	žemės ūkio įmonėms agricultural enterprises
Iš viso kreditų, mln. Lt Total credits, mill. Lt	672,6	389,7	282,9
iš jų: / of which:			
iš komercinių bankų, mln. Lt commercial banks, mill. Lt	568,1	286,2	281,9
proc. nuo visų kreditų sumos percentage in total credits	84,5	73,4	99,6
iš kredito unijų, mln. Lt credit unions, mill. Lt	104,5	103,5	1,0
proc. nuo visų kreditų sumos percentage in total credits	15,5	26,6	0,4

Šaltiniai: ŽŪPGF ir kredito įstaigų duomenys.

Ūkininkams 2007 metais suteikti kreditai sudarė 57,9 proc. visų kategorijų ūkiams išduotų kreditų sumos. Bendrovėms ir kitoms žemės ūkio įmonėms atiteko 42,1 proc. Žymiai skyrėsi vidutinės vienam ūkiui suteiktų kreditų sumos: vienam ūkininko ūkiui teko 108 tūkst. Lt, o žemės ūkio įmonei – net 921 tūkst. Lt.

Komercinių bankų grupėje pagal jų kredituotų ūkių skaičių dominavo DnB Nord bankas – 44,9 proc., Ūkio bankas – 11,6 proc., SEB bankas – 10 proc., Medicinos bankas – 9,2 proc. Keturi paminėti bankai turėjo 75,7 proc. visų komercinių bankų žemės ūkio klientų rinkos (2006 m. – 85,5 proc.). Iš esmės klientų skaičių padidino Parex bankas – nuo 4 ūkių 2006 metais iki 111 2007-aisiais.

Pagal suteiktų per 2007 metus kreditų sumas dominavo DnB Nord bankas – 35,6 proc., Hansabankas – 19,3 proc., SEB bankas – 11,5 proc. Šiems trims bankams priklausė 66,4 proc. komercinių bankų žemės ūkio kreditų rinkos (2006 m. – 75,3 proc.). Parex, Šiaulių ir Ūkio bankai dalijosi nuo 5,7 iki 6,5 proc. kreditų rinkos.

Kredito įstaigų pateiktų duomenų analizė rodo per 2005–2007 metų laikotarpį įvykusius esminius pokyčius, kredituojant žemės ūkio subjektus (1.12 ir 1.13 lentelės).

1.12 lentelė. Žemės ūkio subjektams suteiktų kreditų pokyčiai pagal ūkių kategorijas ir kredito įstaigų grupes 2005–2007 metais

Table 1.12. Changes in credits granted to agricultural entities by farm category and credit institutions in 2005–2007

Rodikliai / Indicators	2005	2006	2007	2007, palyginti su / compared to			
				2005		2006	
				mln. Lt	%	mln. Lt	%
Iš viso kreditų, mln. Lt <i>Total credits, mill. Lt</i>	393,5	524,2	672,6	279,1	170,9	148,4	128,3
pagal ūkių kategorijas / by farm category							
ūkininkai / farmers	226,6	342,2	389,7	163,1	172,0	47,5	113,9
žemės ūkio įmonės <i>agricultural enterprises</i>	166,9	182,0	282,9	116,0	169,5	100,9	155,4
pagal kredito įstaigų grupes / by credit institutions							
komerciniai bankai <i>commercial banks</i>	336,1	440,6	568,1	232,0	169,0	127,5	128,9
kredito unijos <i>credit unions</i>	57,4	83,6	104,5	47,1	182,0	20,9	125,0

Šaltiniai: ŽŪPGF ir kredito įstaigų informacija.

Galima teigti, kad kredito įstaigos, ypač komerciniai bankai, yra pakeitę požiūrį į ūkius ir pasiskolinti lėšų dabar jiems nėra tokia problema, kokia buvo prieš trejetą metų.

Kreditai ir juos imantiems, ir juos suteikiantiems susiję su rizika ir užstato problema. Valstybės garantijos, kurias administruoja UAB ŽŪPGF, daug prisidėjo pritraukiant kredito įstaigų lėšas žemės ūkiui ir verslams kaime atgaivinti. 2007 metais daugiau garantijų suteikta ir smulkesniems ūkiams.

1.13 lentelė. Žemės ūkio subjektams suteikti kreditai su ŽŪPGF garantija 2007 metais
Table 1.13. Credits with guarantees of Rural credit guarantee fund granted to agricultural entities in 2007

Rodikliai / Indicators	Iš viso Total	iš jų: / of which:	
		ūkininkams farmers	žemės ūkio įmonėms agricultural enterprises
Kreditų su garantija skaičius, vnt. Number of credits with guarantee	474	409	65
proc. nuo visų kreditų skaičiaus percentage in total number of credits	12,6	11,4	21,2
Kreditų su garantija suma, mln. Lt Credits with guarantee, mill. Lt	201,0	142,4	58,6
proc. nuo visų kreditų sumos percentage in total credits	29,9	36,6	20,7

Šaltiniai: ŽŪPGF ir kredito įstaigų duomenys.

1.14 lentelė. Žemės ūkio subjektams išduotų kreditų su ŽŪPGF garantija pokyčiai 2005–2007 metais

Table 1.14. Changes in credits with guarantees of Rural credit guarantee fund granted to agricultural entities in 2005–2007

Rodikliai / Indicators	2005	2006	2007	2007, palyginti su / compared to			
				2005		2006	
				mln. Lt	%	mln. Lt	%
Kreditų su garantija skaičius, vnt. Number of credits with guarantees	325	423	474	149	146	51	112
Kreditų su garantija suma, mln. Lt Credits with guarantees, mill. Lt	99,2	212,7	201,0	101,8	2,0 k.	-11,7	94,4

Šaltiniai: ŽŪPGF ir kredito įstaigų duomenys.

2007 metais daugiausia garantijų suteikta už ūkininkų imamus kreditus – 59 proc. visų garantijų. 18 proc. garantijų suteikta ŽŪB ir kitoms žemės ūkio įmonėms, 5 proc. – žemės ūkio kooperatyvams. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, 14 proc. daugiau garantijų suteikta 20–30 metų ūkininkams.

Investicinių kreditų garantijos sudarė 85 proc. Ūkiai daugiausia lėšų skolinasi investiciniams projektams įgyvendinti ir su ES parama, ir be jos. Tai ilgalaikės 3–7 metų trukmės paskolos, suteikiančios galimybę ūkiams sparčiau modernizuotis. Tai neginčijamai pozityvu. Tačiau labai svarbu stebėti skolintų lėšų apimtį ir sekti, ar paskolų didėjimas nesukelia grėsmių ūkio mokumui ateityje. Tam tikras tendencijas atskleidžia kredituotų ūkių skaičiaus (1.15 lentelė) ir jų turimų skolų 2005–2007 metų pabaigoje analizė (1.16 lentelė).

2007 metų pabaigoje ūkių, turėjusių kreditus, buvo tik 1,5 proc. daugiau nei prieš metus. Tam įtakos turėjo dvi priežastys – abipusė baimė skolintis ir skolinti dėl 2006 metais patirtų didelių nuostolių, ypač naujiems ūkiams, kurie anksčiau nebuvo kreditorių klientai, ir tai, kad 2007 metais dar nebuvo išibėgėjusi 2007–2013 metų programinio laikotarpio parama investiciniams projektams.

**1.15 lentelė. Žemės ūkio subjektų, turėjusių kreditų, skaičiaus pokyčiai
2005–2007 metais (pagal ūkių kategorijas)**

*Table 1.15. Changes in the number of agricultural entities with credits in 2005–2007
(by farm category)*

Rodikliai / Indicators	2005	2006	2007	2007, palyginti su / compared to			
				2005		2006	
				mln. Lt	%	mln. Lt	%
Iš viso / Total	4754	6547	6644	1890	139,8	97	101,5
iš jų: / of which:							
ūkininkų / farmers	4426	6008	6103	1677	137,9	95	101,6
dalis nuo visų, proc. percentage of total number	93,1	91,8	91,8	x	-1,3	x	0,0
žemės ūkio įmonių agricultural enterprises.	328	539	541	213	164,9	2	100,4
dalis nuo visų, proc. percentage of total number	6,9	8,2	8,2	x	1,3	x	0,0

Šaltiniai: ŽŪPGF ir kredito įstaigų duomenys.

Beveik visos žemės ūkio įmonės turėjo skolintų lėšų. Tačiau tik 6,1 tūkst. ūkininkų iš 101 tūkst., esančių ūkininkų ūkių registre, jomis naudojosi (1.16 lentelė).

**1.16 lentelė. Žemės ūkio subjektų kreditų sumų pokyčiai 2005–2007 metais
(metų pabaigoje, pagal ūkių kategorijas)**

*Table 1.16. Changes in amounts of credits granted to agricultural entities in 2005–2007
(at the end of the year, by farm category)*

Rodikliai / Indicators	2005	2006	2007	2007, palyginti su / compared to			
				2005		2006	
				mln. Lt	%	mln. Lt	%
Visų kreditų suma, mln. Lt Total credits, mill. Lt	553,5	837,3	1366,2	812,7	2,5 k.	528,9	163,2
iš jų: / of which:							
ūkininkų / farmers	287,2	496,2	687,0	399,8	2,4 k.	190,8	138,5
proc. nuo visos sumos percentage of total amount	51,9	59,3	50,3	x	-1,6	x	-9,0
vidutiniškai 1 ūkiui, tūkst. Lt average per farm, thou. Lt	64,9	82,6	112,6	47,7	173,5	30,0	136,3
žemės ūkio įmonių agricultural enterprises	266,3	341,1	679,2	412,9	2,55 k.	338,1	199,1
proc. nuo visos sumos percentage of total amount	48,1	40,7	49,7	x	1,6	x	+9,0
vidutiniškai 1 ūkiui, tūkst. Lt average per farm, thou. Lt	811,9	632,8	1255,4	443,5	154,6	622,6	198,4

Šaltiniai: ŽŪPGF ir kredito įstaigų duomenys.

Reikėtų teigiamai vertinti tai, kad ūkiai sugebėjo pritraukti daugiau kaip 1,3 mlrd. Lt skolintų lėšų. Tačiau sparčiai didėjanti naujai suteiktų ir dar negražintų kreditų suma reikalauja gilesnės analizės.

ŽŪPGF duomenys kol kas nuteikia optimistiškai. 2007 metais, po ypač žemės ūkiui nepalankių 2006-ųjų, fondai nereikėjo vykdyti nė vieno garantinio išsipareigojimo kredito įstaigoms, o metų pabaigoje įvykdytų garantinių išsipareigojimų santykis su visomis išduotomis garantijomis sudarė tik 0,5 proc. nuo visų per 10 metų suteiktų garantijų. Tačiau 2007 metais daug ūkių prašė bankų ir ŽŪPGF atidėti kreditų gražinimo terminus, nes dėl per mažai iš ūkinės veiklos sukauptų lėšų negalėjo laiku gražinti numatytų kredito sumų.

Kreditų poreikis ūkiams ateityje didės. Vien tai, kad per naująjį programinį laikotarpį būtų pasinaudota 1385,6 mln. Lt parama žemės ūkio valdoms modernizuoti, reikės įgyvendinti projektų beveik už 3,4 mlrd. Lt. Todėl neišvengiamai didės ir kredituojamų ūkių skaičius bei kreditų apimtys.

5. Lietuvos agrarinės politikos teisinės priemonės

5. Lithuanian agrarian policy: legal acts

Įgyvendindamos ES BŽŪP ir nacionalinės žemės ir maisto ūkio bei kaimo plėtros politikos nuostatas ir ES institucijos (Europos Komisija ir Taryba), ir Lietuvos Respublikos (LR) Seimas ir Vyriausybė bei ŽŪM 2007 metais leido žemės ir maisto ūkio teisės aktus.

Europos Komisija 2007 m. balandžio 4 d. priėmė reglamentą (EB) Nr. 381/2007, iš dalies keičiantį reglamentą (EB) Nr. 796/2004, nustatantį išsamias kompleksinio paramos susiejimo, moduliavimo ir integruotos administravimo ir kontrolės sistemos, numatytų Tarybos reglamente (EB) Nr. 1782/2003, numatančiame bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal BŽŪP taisykles ir nustatančiame tam tikras paramos schemas ūkininkams, įgyvendinimo taisykles, ir reglamentą (EB) Nr. 1973/2004, nustatantį išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1782/2003 nuostatų dėl to reglamento IV ir IVa antraštinėse dalyse numatytų paramos schemų ir atidėtos žemės naudojimo žaliavoms auginti taikymo taisykles.

Europos Komisija 2007 m. balandžio 20 d. priėmė reglamentą (EB) Nr. 433/2007, nustatantį specialių eksporto gražinamųjų išmokų už galvijieną suteikimo sąlygas.

2007 m. gegužės 4 d. buvo priimtas Komisijos sprendimas 2007/361/EB dėl žemės ūkio produktų, išskyrus cukrų, perteklinių atsargų nustatymo ir dėl jų pašalinimo, susijusio su Čekijos Respublikos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovėnijos ir Slovakijos įstojimu į ES, finansinių pasekmių. Sprendime Komisija įvardijo Lietuvai tam tikrų maisto produktų perteklių (sviesto, nenugriebto pieno miltelių, česnakų ir ryžių) stojimo į ES metu ir už jį nustatė baudą (10,98 mln. Lt). Lietuva pareiškė ieškinį Europos Bendrijų pirmosios instancijos teisme dėl šio sprendimo panaikinimo. Beje, tai buvo pirmasis tiesioginis Lietuvos Respublikos ieškinys Europos teisminėse institucijose.

Europos Komisija 2007 m. rugpjūčio 20 d. priėmė reglamentą (EB) Nr. 972/2007, iš dalies keičiantį reglamentą (EB) Nr. 796/2004, nustatantį išsamias kompleksinio paramos susiejimo, moduliavimo ir integruotos administravimo ir kontrolės sistemos, numatytų Tarybos reglamente (EB) Nr. 1782/2003, numatančiame

bendrasias tiesioginės paramos schemų pagal BŽŪP taisykles ir nustatančiame tam tikras paramos schemas ūkininkams, įgyvendinimo taisykles.

2007 m. rugpjūčio 14 d. Europos Komisija priėmė sprendimą Nr. K(2007) 3850, patvirtinantį bitininkystės produktų gamybos ir prekybos jais gerinimo programą, kurią pateikė Lietuva pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 797/2004.

2007 m. rugsėjo 12 d. Europos Komisija priėmė sprendimą Nr. K(2007) 4199, kuriuo leido mokėti papildomas tiesiogines išmokas Lietuvoje 2007 metais.

ES Taryboje 2007 m. rugsėjo 26 d. priimtas reglamentas (EB) Nr. 1182/2007, nustatantis konkrečias taisykles vaisių ir daržovių sektoriui, iš dalies keičiantis direktyvas 2001/112/EB bei 2001/113/EB ir reglamentus (EEB) Nr. 827/68, (EB) Nr. 2200/96, (EB) Nr. 2201/96, (EB) Nr. 2826/2000, (EB) Nr. 1782/2003 bei (EB) Nr. 318/2006 ir panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 2202/96. Šis reglamentas susijęs su šviežių vaisių ir daržovių kokybės kontrolės sistemos tobulinimu.

Reikia paminėti kelis reglamentus, kuriais buvo patvirtinti tam tikri pakeitimai, susiję su Bendrijos cukraus pramone ir jos restruktūrizavimu, tai:

2007 m. spalio 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/2007, iš dalies keičiantis reglamentą (EB) Nr. 318/2006 dėl bendro cukraus sektoriaus rinkų organizavimo;

2007 m. spalio 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1261/2007, iš dalies keičiantis reglamentą (EB) Nr. 320/2006, nustatantį laikiną Bendrijos cukraus pramonės restruktūrizavimo schemą;

2007 m. spalio 26 d. priimtas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1264/2007, kuriuo iš dalies pakeistos reglamentu (EB) Nr. 968/2006 nustatytos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 320/2006, nustatančio laikiną Bendrijos cukraus pramonės restruktūrizavimo schemą, įgyvendinimo taisyklės.

Svarbiausiu Lietuvos žemės ir maisto ūkiui bei kaimo plėtrai ES institucijų 2007 metais priimtu teisės aktu galima laikyti 2007 m. spalio 19 d. priimtą Komisijos sprendimą Nr. C(2007)5076, patvirtinantį Lietuvos Respublikos kaimo plėtros programą 2007–2013 metų programavimo laikotarpiu.

ES Taryba 2007 m. spalio 22 d. priėmė reglamentą (EB) Nr. 1234/2007, nustatantį bendrą žemės ūkio rinkų organizavimą ir konkrečias tam tikriems žemės ūkio produktams taikomas nuostatas (bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamentas).

2007 m. gruodžio 19 d. Komisija priėmė reglamentą (EB) Nr. 1522/2007, iš dalies keičiantį reglamentą (EB) Nr. 795/2004, nustatantį išsamias bendrosios išmokos schemas, pateiktos Tarybos reglamente (EB) Nr. 1782/2003, įgyvendinimo taisykles.

2007 m. gruodžio 20 d. priimtas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1550/2007, iš dalies keičiantis reglamentą (EB) Nr. 796/2004, nustatantį išsamias kompleksinio paramos susiejimo, moduliavimo ir integruotos administravimo ir kontrolės sistemos, numatytų Tarybos reglamente (EB) Nr. 1782/2003, nustatančiame bendrasias tiesioginės paramos schemų pagal BŽŪP taisykles ir nustatančiame tam tikras paramos schemas ūkininkams, įgyvendinimo taisykles.

2007 m. gruodžio 20 d. priimtas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1535/2007 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* taisyklė pagalbai žemės ūkio produktų gamybos sektoriuje.

Apžvelgiant pagrindinius 2007 m. LR Seimo priimtus įstatymus, tiesiogiai susijusius su žemės ir maisto ūkio bei kaimo plėtros politika, reikėtų paminėti 4 ŽŪM parengtus ir Vyriausybės pateiktus bei 1 Seimo narių iniciatyva parengtą įstatymą.

2007 m. balandžio 12 d. priimti įstatymai, kurių tikslas – įgyvendinti ES teisės aktus, tai:

LR kvotinio cukraus gamybos mokesčio ir papildomo cukraus gamybos mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas. Pagal šį įstatymą gamybos mokestį mokės LR baltojo cukraus ir izogliukozės gamintojai už turimą baltojo cukraus ir izogliukozės gamybos kvotą, o papildomas gamybos mokestis panaikinamas;

LR baltojo cukraus virškvočio mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas, pagal kurį pertekliaus mokestį turės mokėti LR baltojo cukraus ir izogliukozės gamintojai už turimą baltojo cukraus ir izogliukozės perteklių.

2007 m. gegužės 24 d. priimtas LR kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo 3-1, 10, 11 ir 13 straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriuo nustatyti diferencijuoti kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis (kooperatyvais) kriterijai, taip pat papildytas pripažinimui gauti privalomų pateikti dokumentų sąrašas, pakeistos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų), kurių daugumą sudaro kooperatinės bendrovės (kooperatyvai), narių balsavimo sąlygos, numatoma galimybė nariui įstatuose nustatyta tvarka paskirti įgaliotinį, atstovausiantį jam narių susirinkime ir patikslintos pajų perleidimo sąlygos.

2007 m. gruodžio 18 d. priimtas LR administracinių teisės pažeidimų kodekso 77, 83¹, 83², 110¹, 123, 142², 142⁴, 145, 163², 173¹⁶, 188¹⁵, 193², 224, 225, 225², 227, 229, 231, 232¹, 233, 237, 259¹, 262, 264, 271, 281, 320 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 44⁶, 115³, 134¹, 136¹, 136², 142⁵, 142⁶, 142⁷, 142⁸, 142⁹, 142¹⁰, 214²⁸, 214²⁹, 270² straipsniais įstatymas. Reikia pažymėti, kad šiuo įstatymu patikslinta ir konkretizuota 110¹ straipsnio dispozicija, kurioje numatoma taikyti atsakomybę ne tik už žemės ūkio produktų gamybos, perdirbimo ar tiekimo į rinką tvarkos pažeidimus, bet ir už neteisingų duomenų teikimą žemės ūkio produktų gamybos, perdirbimo ar tiekimo į rinką tvarką administruojančiai institucijai ar kitiems įgaliotiems juridiniams asmenims, duomenų teikimo terminų nesilaikymą, žemės ūkio produktų gamybos ir realizavimo apskaitos dokumentų netvarkymą, netinkamą tvarkymą, nepateikimą kontrolę atliekančiai institucijai ar jų nesaugojimą.

2007 m. birželio 26 d. priimtas LR Seimo valdybos sprendimu sudarytos darbo grupės parengtas LR tautinio paveldo produktų įstatymas, kuris sudaro prielaidas užtikrinti tautinio paveldo produktų valstybinę globą, išsaugoti sukauptą tradicinių amatų ir verslų patirtį. LR Vyriausybė, įgyvendindama šį įstatymą, 2007 m. spalio 2 d. nutarimu Nr. 1039 įgaliojo ŽŪM atlikti Tautinio paveldo produktų institucijos funkcijas nuo 2008 m. sausio 1 d. Tai pagrindinė institucija, užtikrinanti tautinio paveldo produktų valstybinę apsaugą.

Vyriausybė, siekdama užtikrinti Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai nustatytų priemonių įgyvendinimą, 2007 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 189 paskyrė ŽŪM Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai valdymo institucija ir kompetentinga institucija ir nustatė, kad NMA yra atsakinga už minėto fondo priemonių administravimą, lėšų mokėjimą, apskaitą ir kontrolę bei nustatė kitų institucijų, susijusių su šio fondo priemonių administravimu, atsakomybę.

Kalbant apie 2007–2013 metų programavimo laikotarpį reikia paminėti, kad LR Vyriausybės 2007 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 190 buvo paskirtos institucijos, atsakingos už Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos įgyvendinimą.

LR Vyriausybė 2007 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 329 patvirtino Paskolos privačiai žemės ūkio paskirties žemei įsigyti palūkanų kompensavimo taisyklės, kurios

nustato paskolos (suteiktos nuo 1 iki 10 m. laikotarpiui) privačiai žemės ūkio paskirties žemei išgyti, gautos po šių Taisyklių įsigaliojimo dienos, palūkanų kompensavimo tvarką.

LR Vyriausybė 2007 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 369 patvirtino taisyklės, kurios nustatė fizinių ir juridinių asmenų reikalavimų bankrutuojančioms ir bankrutavusioms įmonėms sumokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją, taip pat fizinių ir juridinių asmenų likusių nepatenkintų reikalavimų išregistruotoms iš Juridinių asmenų registro dėl bankroto likviduotoms įmonėms, kuriose kreditorių reikalavimai patvirtinti iki 2006 m. gruodžio 31 d., dalinio patenkinimo tvarką.

LR Vyriausybė 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 407 pateikė LR Seimui pagrindinio šiuo metu galiojančio nacionalinio žemės ūkio sektorių reglamentuojančio teisės akto – Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo projektą (naują redakciją). Šio įstatymo projekto tikslas – nustatyti žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politikos tikslus, LR valstybės, ES paramos žemės ūkiui, maisto ūkiui ir kaimo plėtrai įgyvendinimo principus, valstybės ir ES paramos priemones, šias priemones ir žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politiką įgyvendinančias ir žemės ūkio, maisto ūkio, bei žemės ūkio, maisto ūkio oficialiąją statistiką ir Žemės ūkio ir kaimo verslo registrą tvarkančias valstybės ir savivaldybių institucijas, įstaigas ir kitus juridinius asmenis.

LR Vyriausybė 2007 m. gegužės 2 d. nutarimu Nr. 449 patvirtino Veterinarijos praktikos licencijavimo ir Juridinių asmenų veterinarinės farmacijos licencijavimo bei Fizinių asmenų veterinarinės farmacijos licencijavimo taisyklės. Šiuo nutarimu patvirtintos taisyklės pakeitė LR Vyriausybės 1995 m. spalio 26 d. nutarimu Nr. 1390 patvirtintą Vertimosi veterinarine praktika ir farmacine veikla veterinarijoje licencijavimo tvarką.

LR Vyriausybė 2007 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 654 patvirtino Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų nacionalinį strateginį planą, kuriame apžvelgiama esama žuvininkystės sektoriaus situacija, pateikiama stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė, identifikuojamos problemos ir poreikiai bei apibrėžiami tikslai ir uždaviniai, kurių bus siekiama septynerių metų laikotarpiu.

LR Vyriausybės 2007 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 736 buvo patvirtinta Žemės reformos įgyvendinimo programa, kuria siekiama baigti žemės reformą – paspartinti piliečių nuosavybės teises į žemę, mišką, vandens telkinius atkūrimą.

LR Vyriausybė 2007 m. rugpjūčio 22 d. priėmė nutarimus Nr. 885 ir 886, kuriais nustatyta, jog NMA, administruodama gamybos kvotas, tiesiogines ir kompensacines išmokas, ES ir valstybės paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai lėšas, turi teisę gauti informaciją apie subjektus, siekiančius paramos pagal ES ar nacionalinės paramos priemones, iš Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos ar jo įgaliotos muitinės įstaigos – apie išsipareigojimų muitinei vykdymą, iš teritorinių valstybinių mokesčių inspekcijų – informaciją apie mokesťines nepriemokas LR valstybės biudžetui, savivaldybių biudžetams ar fondams, į kuriuos mokamus mokesčius administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija (išskyrus atvejus, kai mokesčių, delspinigių, baudų mokėjimas atidėtas LR teisės aktų nustatyta tvarka arba dėl šių mokesčių, delspinigių, baudų vyksta mokesťinis ginčas) bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – apie atsiskaitymą su Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu, apie asmens gaunamas valstybines socialinio draudimo pensijas, asmens darbinę veiklą ir draudžiamąsias pajamas. Tai sudarė prielaidas

supaprastinti paramos administravimo procedūras, t. y. leido sumažinti dokumentų skaičių, kuriuos turėdavo pateikti pareiškėjai.

LR Vyriausybė, įgyvendindama LR piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 4, 5, 12 ir 13 straipsnių nuostatas, 2007 m. rugpjūčio 29 d. priėmė nutarimus Nr. 915 ir 916, kuriais buvo pakeista LR piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarka ir sąlygos bei nutarimas „Dėl žemės reformos vykdymo kaimo vietovėje“. Šiais pakeitimais leista piliečiams, kuriems teismo sprendimu yra atnaujinti praleisti prašymų atkurti nuosavybės teises ir nuosavybės teises bei giminystės ryšį su savininku patvirtinančių dokumentų pateikimo terminai, teises į nuosavybės teisių atkūrimą įgyvendinti nepažeidžiant piliečių, kurie reikalaujamus dokumentus pateikė Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo iki nustatytos termino, teisėtų interesų, paspartinti nuosavybės teisių atkūrimą.

LR Vyriausybė 2007 m. rugpjūčio 29 d. nutarimu Nr. 919 nuo 2007 m. spalio 1 d. įsteigė LR kaimo plėtros atašė pareigybę Lietuvos nuolatinėje atstovybėje ES. Ši pareigybė reikalinga padėti įgyvendinti LR žemės ūkio ir kaimo plėtros bei ES kaimo plėtros ir struktūrų politiką pagal ŽŪM kompetencijai tenkančias reguliavimo sritis, sustiprinti Lietuvos pozicijas ES institucijose dėl BŽŪP.

LR Vyriausybė 2007 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1142 pateikė LR licencijuotų sandėlių ir sandėliavimo dokumentų įstatymo pakeitimo įstatymo projektą LR Seimui. Juo siekiama palengvinti žemės ūkio veiklos subjektams prekių, laikomų licencijuotuose sandėliuose, įkeitimo procedūras.

LR Vyriausybė 2007 m. lapkričio 13 d. priėmė nutarimą Nr. 1218 „Dėl pasėlių draudimo įmokų žemės ūkio veiklos subjektams ir draudimo įmonių išlaidų dalinio kompensavimo“. Jame įtvirtinta, kad žemės ūkio veiklos subjektams, apdraudusiems augalų pasėlius, bus kompensuojama 50 proc. draudimo įmokų sumos tuo atveju, jeigu visi ūkyje esantys augalų, kuriuos galima apdrausti draudimo įmonėje, pasėlių plotai yra apdrausti mažiausiai nuo šių draudiminių įvykių: iššalimo (žieminiams pasėliams), krušos, liūčių ir stichinės sausros aktyvios augalų vegetacijos laikotarpiu bei tai, kad žemės ūkio veiklos subjektų patirti nuostoliai žuvus ar nukentėjus augalų pasėliams dėl stichinių meteorologinių reiškinių, nuo kurių draudimo įmonės draudžia, nekompensuojami. Taip pat nustatyta, kad savivaldybės atsako už žemės ūkio veiklos subjektų, paraiškų dėl augalų pasėlių derliaus draudimo pildymą, surinkimą ir jų perdavimą draudimo įmonėms bei pasėlių plotų elektroninį įbraižymą.

LR Vyriausybė 2007 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1320 pateikė LR Seimui Žemės įstatymo 13, 16, 24, 31, 32, 38, 39, 40, 43, 49, 50, 51 ir 52 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Žemės reformos įstatymo 16, 19 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektus. Šiais projektais, įgyvendinant Vyriausybės 2006–2008 metų programos nuostatą – reformuoti apskričių administracijas, paliekant joms regioninių projektų rengimo, vykdymo ir koordinavimo funkcijas, o savivaldybėms perduoti atsakomybę, funkcijas ir išteklius, susijusius su savivaldybės gyventojų poreikių tenkinimu žemės ūkio ir žemėtvarkos srityje, siūloma perskirstyti žemėtvarkos funkcijas tarp savivaldybės ir apskrities viršininko.

LR Vyriausybė 2007 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1437 pakeisdama galiojusį 2003 m. vasario 18 d. nutarimą Nr. 236 „Dėl valstybinės žemės ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo ir nuomos“, atnaujino valstybinės žemės ūkio paskirties žemės pardavimą.

ŽŪM, vykdydama jai pavestus uždavinius ir funkcijas bei įgyvendindama valstybės politiką žemės, maisto, žuvininkystės ūkio, kaimo plėtros srityse 2007 metais parengė ir žemės ūkio ministras išleido beveik 600 įsakymų. Žemės ūkio ministro įsakymais, atsižvelgiant į ES ir LR aukštesnės galios (įstatymus, Vyriausybės nutarimus) teisės aktus ir į pasikeitusią situaciją, buvo įtvirtinamos naujos ar keičiamos jau galiojančios teisės normos augalininkystės, gyvulininkystės, bitininkystės, žuvininkystės, maisto, melioracijos, žemės ūkio kooperacijos, žemės ir kituose Ministerijos kompetencijai priskirtuose sektoriuose.

Atsižvelgiant į prasidėjusį 2007–2013 metų programavimo laikotarpį, ministro įsakymais buvo patvirtintos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonių „Žemės ūkio valdų modernizavimas“, „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“, „Žemės ir miškų ūkio veikla ir jos infrastruktūra“, „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“, „Miškų ekonominės vertės didinimas“, „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“, „Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos“, „Išmokos ūkininkams vietovėse, kuriose yra kliūčių, išskyrus kalnuotas vietoves“, „Natura 2000 išmokos ir su direktyva 2000/60/EB susijusios išmokos“, ir „Natura 2000 išmokos“, „Profesinio mokymo ir informavimo veikla“ ir „Parama vietos veiklos grupių veiklai, įgūdžiams įgyti ir aktyviai pritaikyti“ įgyvendinimo taisyklės bei išleisti kiti teisės aktai, susiję su Kaimo plėtros metų programos priemonių administravimu.

2007 metais žemės ūkio ministro įsakymais buvo patvirtintos šios programos:

Žuvų ligų profilaktikos Lietuvos žuvininkystės tvenkiniuose 2007–2010 metais programa (2007-03-21 įsakymas Nr. 3D-122), kurios pagrindinis tikslas – pagerinti žuvininkystės tvenkinių sanitarinę būklę, sumažinti žuvų sergamumą, neleisti plisti žuvų ligoms ir jų sukėlėjams, siekti, kad kai kurios ligos būtų likviduotos ir taip pagerinti žuvų auginimo sąlygas;

Agrocheminių dirvožemio savybių tyrimų programa (2007-05-31 įsakymas Nr. 3D-269), kurios tikslas – parengti duomenų bazę apie šalies ŽŪN agrochemines dirvožemio savybes, ją panaudojant strateginėms bei ūkinėms valstybės, savivaldybių bei žemdirbių reikmėms;

Ekologinio žemės ūkio plėtros 2007–2010 metams programa (2007-06-20 įsakymas Nr. 3D-308), kuria siekiama sudaryti sąlygas ekologiškų maisto ir žemės ūkio produktų gamybai, jų perdirbimo, realizavimo, vartojimo plėtrai bei gamybos proceso sertifikavimo sistemos tobulinimui;

Žemės, maisto ūkio ir kaimo plėtros mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2007–2013 metų programa (2007-07-10 įsakymas Nr. 3D-328), kurios tikslas – sukurti ir įgyvendinti nuoseklią, su žemės, maisto ūkio ir kaimo plėtros politika suderintą žemės, maisto ūkio ir kaimo plėtros mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sistemą siekiant plėtoti Lietuvos kaime modernų, dinamišką, konkurencingą žemės ir maisto ūkį bei tolygią ekonominę ir socialinę veiklą;

Paramos Lietuvos bitininkystės sektoriui 2008–2010 metų programa (2007-10-16 įsakymas Nr. 3D-457), kurios tikslas – nustatyti bitininkystės produktų bendrųjų gamybos ir prekybos sąlygų gerinimo priemones ir jų įgyvendinimą, pagerinti bitininkystės produktų gamybos ir pardavimo sąlygas Lietuvoje bei padidinti entomofilinių augalų derlingumą ir produkcijos kokybę.

II. LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIS BENDROJOJE RINKOJE

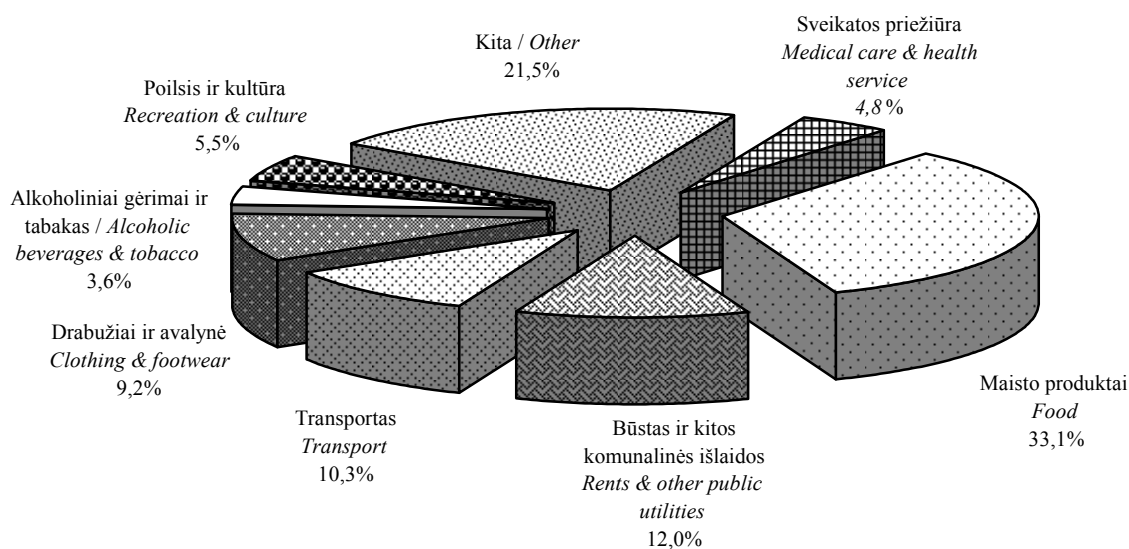
II. LITHUANIAN AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR IN THE SINGLE MARKET

1. Prekybos žemės ir maisto ūkio produktais pokyčiai šalies rinkoje

1. Changes in trade of agricultural and food products in the domestic market

Pasaulyje brangstantys energetiniai ištekliai, augantis grūdų poreikis maistui ir biokurui didina žemės ūkio bei maisto produktų kainas pasaulio rinkose. Tai turėjo įtakos kainų pokyčiams ir mūsų šalyje. Kainų augimą daugiau lėmė ne didėjančios išlaidos, o dėl pasikeitusios paklausos ir pasiūlos santykio susiformavusios naujos rinkos kainos. Tai pirmiausia pajuto šalies grūdų ir pieno sektoriai, kurių įmonės eksportuoja beveik pusę pagamintos produkcijos.

Statistikos departamento prie LRV skelbiami vartojimo prekių ir paslaugų kainų pokyčiai rodo, kad 2007 metais labiausiai išaugo maisto produktų (15,5 proc.) ir būsto, vandens, elektros, dujų ir kuro (14,1 proc.) kainos. Per metus vidutinis šalies gyventojų darbo užmokestis padidėjo apie 18 proc., todėl didelio pasikeitimo vartojimo išlaidų struktūroje nebuvo. Ir toliau išlaidos maisto produktams išlieka vienas pagrindinių Lietuvos gyventojų namų ūkių biudžeto išlaidų straipsnių. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2007 metais daugiau kaip trečdalis visų išlaidų buvo skirta maisto produktams įsigyti (2.1 pav.).

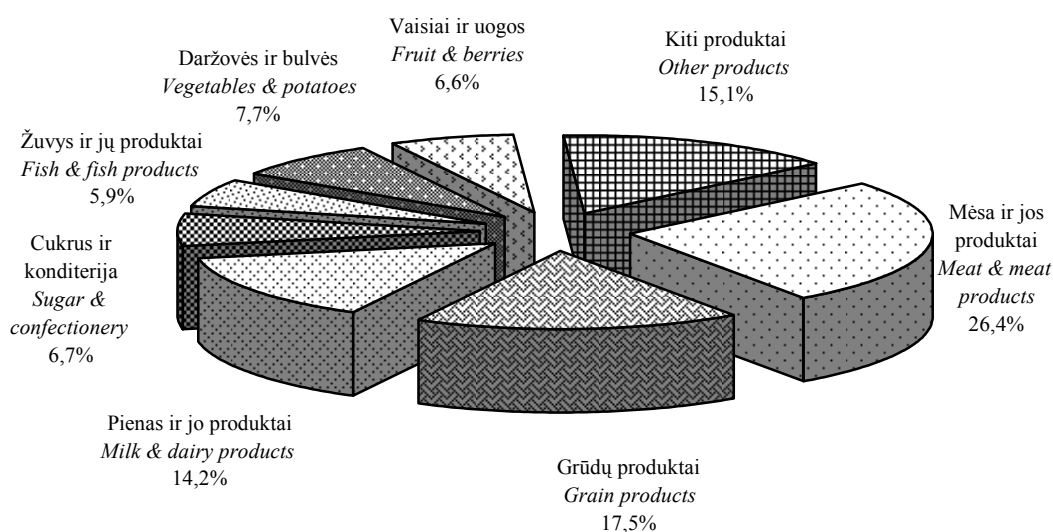

2.1 pav. Vartojimo išlaidų struktūra 2007 metais

Fig. 2.1. Structure of consumption expenditure in 2006

Šaltinis: Namų ūkio biudžetai 2007 metais. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Palyginti su 2004 metais, 2007-aisiais šalies gyventojų disponuojamos pajamos išaugo 73 proc., o vartojimo išlaidos – 46 proc. Vidutinės išlaidos maisto produktams išaugo 25 proc., skaičiuojant vienam Lietuvos gyventojui per mėnesį. 2007 metais jos sudarė 248 Lt. Daugiausia išleidžiama mėsai, duonai ir kitiems grūdų produktams bei pieno produktams įsigyti (2.2 pav.). Vidaus rinkos ir gyventojų vartojimo išlaidų struktūra keičiasi. Palaipsniui mažėjęs išlaidų maistui lyginamasis svoris 2007 metais nesikeitė. Išlaidos maistui kol kas Lietuvos išlieka dominuojanti šeimos biudžeto išlaidų pozicija.

2.2 pav. Maisto produktų vartojimo išlaidų struktūra 2007 metais

Fig. 2.2. Structure of consumption expenditure on food in 2007

Šaltinis: Namų ūkio biudžetai 2007 metais. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Vartojimo lygis atspindi gyventojų perkamąją galią, kuri pagal Eurostato duomenis 2007 metais Lietuvoje buvo 1,7 karto žemesnė nei ES šalių vidurkis. Todėl dėsninga, kad Lietuvos gyventojas daugiau suvartoja pigesnių produktų – bulvių, miltų, kruopų ir kitų grūdų produktų, o mėsos, pieno ir jo produktų, žuvų, daržovių, vaisių, cukraus – mažiau (2.1 lentelė).

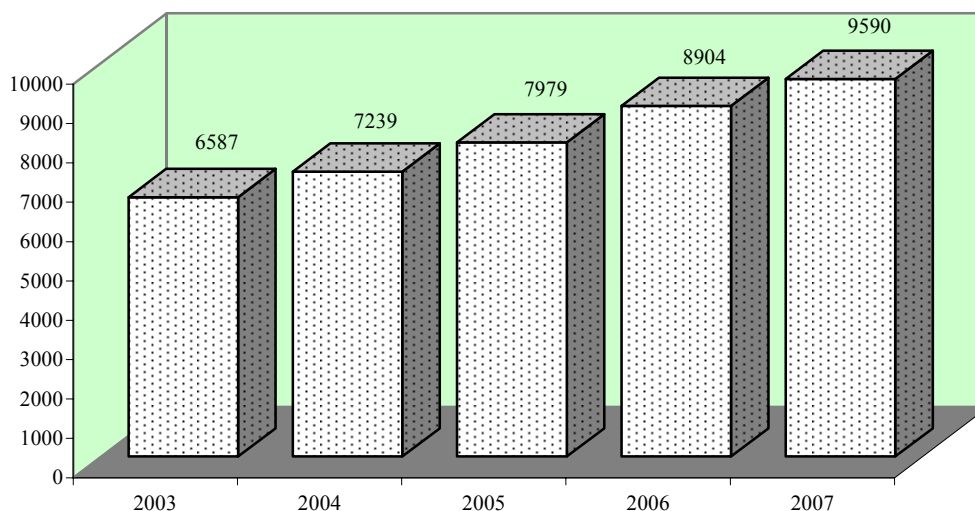

2.1 lentelė. Pagrindinių produktų vartojimas vienam gyventojui 2003–2007 metais, kg
Table 2.1. Per capita consumption of main agricultural products in 2003–2007, in kg

Produktų rūšis <i>Products</i>	2003	2004	2005	2006	2007	ES vidurkis <i>EU average</i>
Grūdai ir jų produktai <i>Cereal & cereal products</i>	124	125	120	112	120	89
Bulvės / <i>Potatoes</i>	118	122	116	101	100	89
Daržovės, arbūzai, melionai <i>Vegetables, watermelons, melons</i>	95	97	104	99	100	120
Vaisiai ir uogos / <i>Fruit & berries</i>	61	71	77	79	79	102
Mėsa ir jos produktai <i>Meat & meat products</i>	59	70	73	72	78	98
Pienas ir jo produktai <i>Milk & dairy products</i>	287	296	283	273	277	146
Kiaušiniai, vnt. / <i>Eggs, pieces</i>	211	212	191	186	180	233
Cukrus / <i>Sugar</i>	26	27	27	29	29	38
Žuvis ir jų produktai <i>Fish & fish products</i>	14	14	14	14	15	22

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Per 2003–2007 metus mėsos vartojimas išaugo 32 proc., daržovių ir vaisių – 15 proc., o bulvių ir kiaušinių – 15 proc. sumažėjo. Maisto produktų pardavimas vidaus rinkoje per 2007 metus išaugo 7,7 proc., o per visą 2003–2007 metų laikotarpį – 46 proc.

2.3 pav. Maisto prekių pardavimo apimtys 2003–2007 metais, mln. Lt
Fig. 2.3. Sales of food products in 2003–2007, in mill. Litas

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Augantis vidaus rinkos poreikis ir didėjančios eksporto galimybės skatino žemės ūkio produktų gamybą ir jų supirkimą (2.2 lentelė). Tik vaisių ir uogų buvo supirkta mažiau, nei tikėtasi.

2.2 lentelė. Žemės ūkio produktų gamyba ir supirkimas 2003–2007 metais, tūkst. t
Table 2.2. Production and purchase of agricultural products in 2003–2007, in thou. tons

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su compared to 2003, %
Gamyba / Production						
Paskersta gyvulių ir paukščių (gyvuojų svoriu) <i>Livestock & poultry, slaughtered (live weight)</i>	265	303	323	335	350	132
Primelžta pieno / <i>Milk production</i>	1796	1849	1862	1891	2004	112
Surinkta kiaušinių, mln. vnt. <i>Egg production, mill. pieces</i>	811	863	864	929	920	113
Supirkimas / Purchase						
Grūdai / <i>Cereals</i>	1129	1403	1760	1149	1774	157
Rapsų sėklos / <i>Rapeseed</i>	110	173	215	137	330	300
Cukriniai runkeliai perdirbimui <i>Sugar beet for industry</i>	881	905	798	716	800	91
Bulvės / <i>Potatoes</i>	32	21	11	12	17	53
Daržovės / <i>Vegetables</i>	36	34	28	31	42	117
Vaisiai ir uogos / <i>Fruit & berries</i>	76	14	72	80	57	75
Gyvuliai ir paukščiai (gyvuojų svoriu) <i>Livestock & poultry (live weight)</i>	191	200	211	252	271	142
Natūralus pienas / <i>Natural milk</i>	1026	1140	1200	1281	1389	135
Pienas (perskaičiuotas į bazinio riebumą) <i>Milk (equivalent of base fatness)</i>	1226	1371	1432	1539	1630	133
Kiaušiniai, mln. vnt. <i>Eggs, mill. pieces</i>	466	486	487	482	461	99

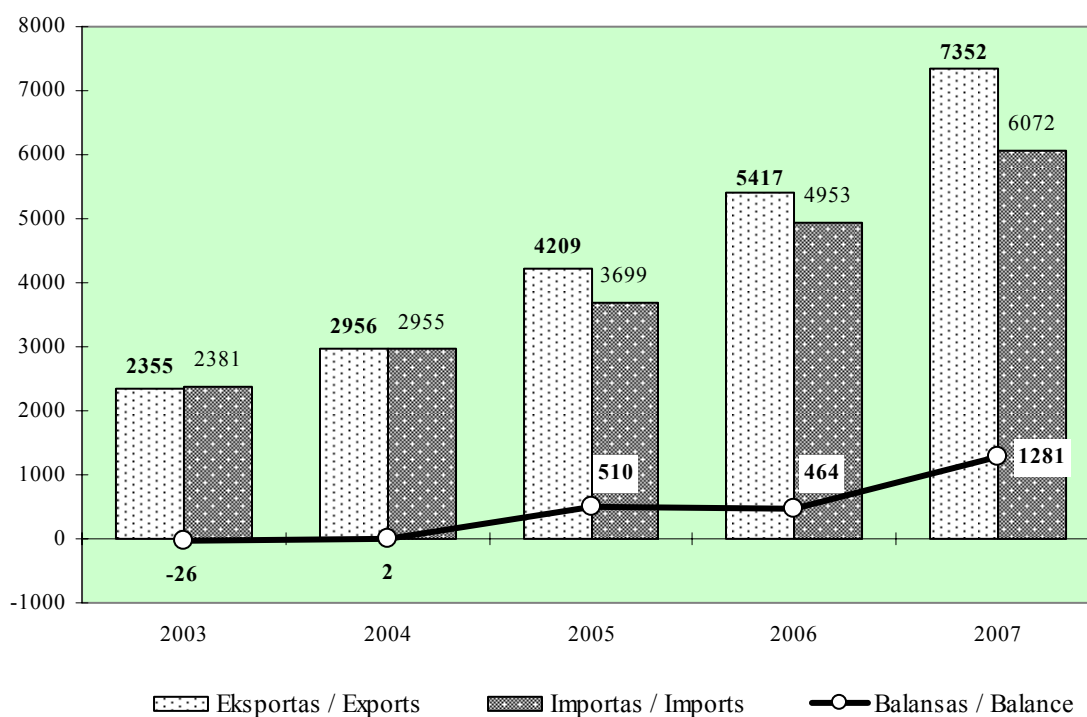
Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Dalis (apie 6 proc.) žemės ūkio ir maisto produktų parduodama turguje. 2007 metais maisto produktai turgaus prekyboje sudarė apie 44 proc. bendros prekių vertės. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, per 2007 metus turguose parduota maisto produktų už 557,9 mln. Lt, 2 proc. mažiau nei 2003-iaisiais.

2. Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais tendencijos

2. Tendencies for foreign trade of agricultural and food products

Statistikos departamento prie LRV išankstiniais duomenimis, 2007 metais Lietuva eksportavo žemės ūkio ir maisto produktų už 7352 mln. Lt, palyginti su 2006-aisiais, 1,36 karto daugiau, importavo už 6072 mln. Lt, atitinkamai 1,23 karto daugiau. Užsienio prekybos apyvarta išaugo beveik 30 proc. Prekybos balansas jau keleri metai yra teigiamas, tačiau 2007-aisiais jis buvo 2,8 karto didesnis nei 2006 metais ir siekė 1281 mln. Lt.

2.4 pav. Užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais 2003–2007 metais, mln. Lt
Fig. 2.4. Foreign trade of agricultural and food products in 2003–2007, in mill. Litas

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais pastaraisiais metais sudaro vis didesnę Lietuvos užsienio prekybos dalį. 2004-aisiais – prisijungimo prie ES metais – žemės ūkio ir maisto produktų vertė sudarė 11,5 proc., 2007-aisiais – jau 17,0 proc.

Importo dalis yra mažesnė negu eksporto, tačiau ir ji didėjo: 2004 metais sudarė 8,6 proc., 2007-aisiais – 10,0 proc.

2.3 lentelė. Prekybos žemės ūkio ir maisto produktais dalis visoje Lietuvos užsienio prekyboje 2004–2007 metais

Table 2.3. The share of trade of agricultural and food products in total Lithuania's foreign trade in 2004–2007

Metai Year	Lietuvos užsienio prekyba, mln. Lt <i>Lithuania's foreign trade, mill. Lt</i>		Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais, mln. Lt <i>Trade of agricultural and food products, mill. Lt</i>		Žemės ir maisto produktų dalis Lietuvos užsienio prekyboje, proc. <i>Share of trade of agricultural and food products, %</i>	
	eksportas <i>exports</i>	importas <i>imports</i>	eksportas <i>exports</i>	importas <i>imports</i>	eksportas <i>exports</i>	importas <i>imports</i>
2004	25819,2	34383,6	2956,5	2954,6	11,5	8,6
2005	32767,3	43151,9	4208,8	3699,1	12,8	8,6
2006	38888,3	53274,6	5416,6	4952,8	13,9	9,3
2007	43234,3	60987,4	7352,4	6071,8	17,0	10,0

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

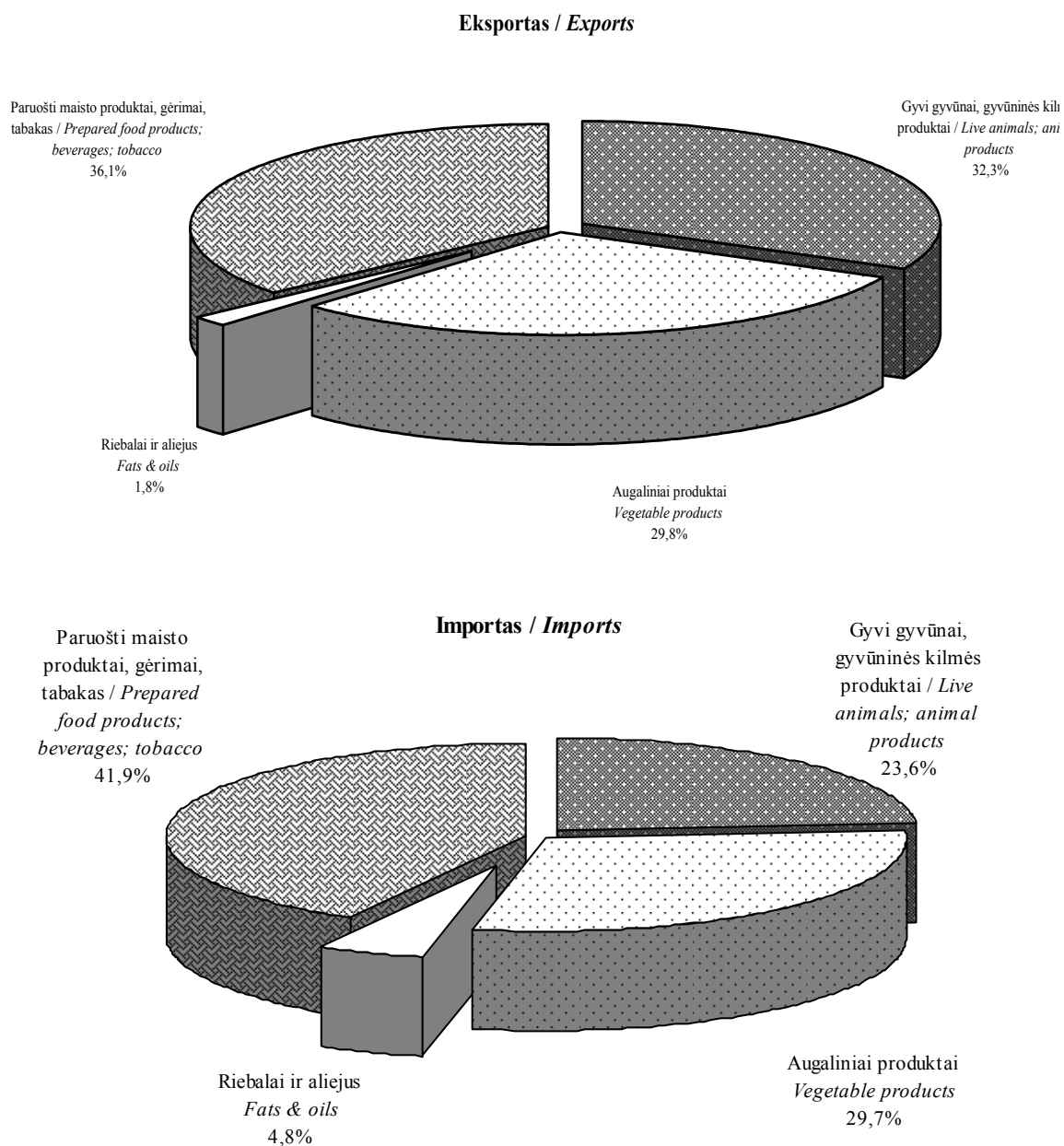
2007 metais, kaip ir 2006-aisiais, didžiausią eksporto dalį sudarė paruoštų maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių (IV grupės) produktai. Jų buvo eksportuota beveik už 2,7 mlrd. Lt. Nors, palyginti su 2006 metais, vertė padidėjo 19 proc., dalis visame eksporte sumažėjo 5 procentiniais punktais. Antroje vietoje – gyvų gyvūnų ir gyvūninės kilmės produktų (I grupės) prekės (apie 2,4 mlrd. Lt), trečioje – augalinės kilmės (II grupės) produktai, kurių eksportuota už 2,2 mlrd. Lt. Riebalų ir aliejaus (III grupės) dalis išliko tokia pati, nors dėl padidėjusių kainų vertė išaugo 32 proc. Palyginti su 2006 metais, daugiausia – 880 mln. Lt – išaugo II grupės produktų eksportas.

Importo struktūra pasikeitė mažiau nei eksporto. Daugiausia, kaip ir 2006 metais, importuota IV grupės prekių – už 2,5 mlrd. Lt. Jų dalis visame importe sumažėjo 1,3 procentinio punkto, tačiau vertė padidėjo daugiausia – 403 mln. Lt. Daug importuota augalinių produktų, didelė dalis jų neauginama Lietuvoje. Šios produktų grupės importo vertė padidėjo 24 proc. 2007 metais gyvų gyvūnų ir gyvūninės kilmės produktų grupės prekių išvežta 30 proc. daugiau, o jų dalis visame importe išaugo 1,4 procentinio punkto (2.5 pav.).

2007 metais tradiciškai daugiausia eksportuota pieno ir jo produktų – už 1334 mln. Lt, eksporto vertė buvo 36 proc. didesnė nei 2006 metais. Pieno produktų eksportas 2007 metais sudarė 18 proc. viso žemės ūkio maisto produktų eksporto. Sūriai ir varškė – 48 proc. pieno produktų eksporto (2006 m. – 58 proc.), pienas ir grietinėlė – 21 proc., pieno milteliai ir kondensuotas pienas – 17 proc. Didelės įtakos šių produktų eksporto vertės augimui turėjo pieno produktų pasaulinių kainų didėjimas. 29 proc. pieno produktų eksportuota į Rusiją, 18 proc. – į Vokietiją, 13 proc. – į Italiją, 8,9 proc. – į Lenkiją, 8,6 proc. – į Nyderlandus. 2007 metais į šias šalis išvežta daugiau kaip 78 proc. visų iš Lietuvos eksportuotų pieno produktų.

Antroje vietoje pagal eksporto apimtį (įskaitant ženklų reeksportą) – vaisiai ir uogos (10 proc. viso eksporto). Jų buvo eksportuota už 741 mln. Lt, palyginti su 2006 metais, šių produktų išvežta 1,5 karto daugiau. Daugiausia buvo eksportuota obuolių (41 proc. vaisių eksporto, 229 tūkst. t), šaldytų uogų (24 proc.). 63 proc. vaisių ir uogų išvežta į Rusiją (daugiausia obuolių), 9,6 proc. – į Vokietiją (daugiausia šaldytų mėlynių).

Trečioje vietoje – paruošti pašarai gyvūnams. Eksportuota jų už 571 mln. Lt, 19 proc. daugiau nei 2006 metais. Pagrindinės eksporto šalys – Jungtinė Karalystė, Vokietija, Rusija, Baltarusija.

2.5 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto bei importo struktūra 2007 metais, proc.

Fig. 2.5. Structure of exports and imports of agricultural and food products in 2007, in per cent

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2007 metai išsiskyrė geru aukštos kokybės javų derliumi. Nors iš viso jų eksportuota 719 tūkst. t, kiek mažiau nei 2006-aisiais, vertė padidėjo 1,7 karto ir siekė 532 mln. Lt. 62 proc. javų išvežta į Saudo Arabiją, Vokietiją, Maroką, Daniją. Daugiausia eksportuota kviečių (435 tūkst. t) ir miežių (228 tūkst. t).

Daug buvo eksportuota tabako gaminių – už 529 mln. Lt. Palyginti su 2006 metais, eksporto vertė išaugo 12 proc. (58 mln. Lt) ir sudarė 7,2 proc. viso 2007 metų žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės.

Padidėjo gyvų gyvūnų, mėsos, salyklo, kviečių glitimo, apdorotų grūdų (lukštentų, traiškytų, perdirbtų į dribsnius ir kt.), rapsų sėklų, duonos, pyrago ir tešlos gaminių, paruoštų arba konservuotų daržovių, maisto produktų kūdikiams, valgomųjų ledų, padažų ir jų pusgaminių eksportas.

2007 metais į Lietuvą importuota žemės ūkio ir maisto produktų už 6072 mln. Lt, 23 proc. daugiau nei per 2006-uosius. Iš visų 24 produktų grupių (analizuojant grupę KN 2 ženklų lygmeniu) sumažėjo tik cukraus importas. Nors jo į Lietuvą importuota 3,9 karto mažiau nei 2006 metais, vertė sumažėjo 1,7 karto. 2006-aisiais 74 proc. įvežto cukraus sudarė cukranendrių cukrus (importuota 94 tūkst. t), o kaina buvo 4,4 karto mažesnė nei baltojo. 2007-aisiais cukranendrių cukraus nebuvo įvežta. Baltojo cukraus importuota beveik tiek pat ir už tą pačią kainą, kaip ir 2006 metais.

2007 metais, kaip 2006-aisiais, daugiausia buvo importuota vaisių ir riešutų (už 844 mln. Lt, 14 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo, vertė padidėjo 28 proc.), nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų (566 mln. Lt, 9,3 proc., 1,3 karto), žuvų ir vėžiagyvių (499 mln. Lt, 8,2 proc., 1,2 karto). Daug buvo įvežta mėsos (už 472 mln. Lt, 7,8 proc., beveik 1,5 karto), įvairių maisto produktų (21 KN grupės, 416 mln. Lt, 6,9 proc., 17 proc.).

31 proc. vaisių ir riešutų importo sudarė obuoliai (už 259 mln. Lt, įvežta 183 tūkst. t, beveik 85 proc. jų – iš Lenkijos), 15 proc. – citrusiniai vaisiai. Didelė dalis įvežtų į Lietuvą obuolių buvo reeksportuota. 30 proc. vaisių ir riešutų importo sudarė importas iš Lenkijos (253 mln. Lt), 13 proc. – iš Nyderlandų (107 mln. Lt), 10 proc. – iš Italijos (86 mln. Lt), 8,3 proc. – iš Ispanijos (70 mln. Lt), 6,5 proc. – iš Vokietijos (55 mln. Lt). Iš šių šalių buvo įvežta 68 proc. visų importuotų vaisių ir riešutų.

Daugiausia gėrimų buvo importuota iš Latvijos (18 proc. visų importuotų gėrimų vertės), Estijos (15 proc.), Lenkijos (12 proc.), Prancūzijos (8,1 proc.) ir Italijos (7,1 proc.). Daugiausia nealkoholinių gėrimų įvežta iš Lenkijos, Estijos, Latvijos, salyklinio alaus – iš Estijos, Latvijos, Vokietijos, Lenkijos, Danijos, alkoholinių gėrimų – iš Latvijos, Prancūzijos, Italijos, Estijos, Ispanijos, Vokietijos.

Žuvų ir vėžiagyvių importo struktūroje didžiausią dalį sudarė žuvų filė ir kita žuvų mėsa (49 proc. importo vertės), sušaldytos (25 proc.) ir šviežios bei atšaldytos (21 proc.) žuvys. Daugiausia žuvų filė atvežta iš Kazachstano, JAV, Islandijos, Kinijos, sušaldytų žuvų – iš Rusijos, Nyderlandų, Norvegijos, Ispanijos, šviežių bei atšaldytų žuvų – iš Švedijos, Latvijos, Vokietijos, Danijos.

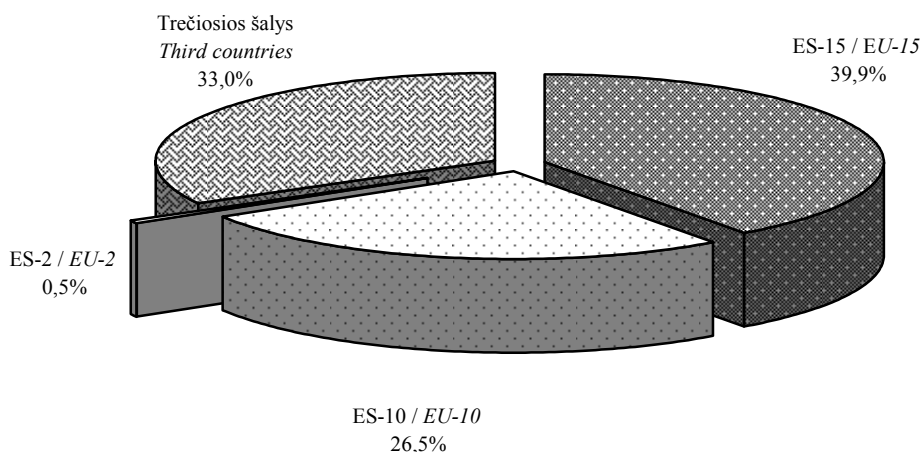
Importuotos mėsos vertė buvo 1,5 karto didesnė nei 2006 metais. Daugiausia įvežta kiaulienos (48 tūkst. t už 257 mln. Lt, sudarė 55 proc. visos importuotos mėsos vertės) ir paukštienos (34 tūkst. t už 137 mln. Lt, 30 proc.). Dalis kiaulienos buvo reeksportuota. Importuota paukštienos beveik tiek pat kaip ir 2006 metais, tačiau 1,4 karto didesne vidutine kaina.

Nuo 2005 metų auga skirtų perdirbti žaliavinio pieno ir grietinėlės importas. 2005 metais buvo importuota 0,7 tūkst. t už 0,5 mln. Lt, 2006-aisiais – 1,0 tūkst. t už 1,5 mln. Lt, 2007-aisiais – 2,7 tūkst. t už 5,1 mln. Lt.

Nors augalinio aliejaus 2007 metais buvo importuota 6 proc. mažiau, dėl kainų augimo vertė išaugo 11 proc. (vidutinė įvežto aliejaus kaina pakilo 18 proc.). Palyginti su 2006 metais, įvežtų 2007-aisiais gaminių ir konservų iš mėsos bei žuvies vertė

padidėjo 23 proc., kakavos ir gaminių iš jos – 34 proc. 2007 metais importuota 25 tūkst. t duonos ir pyrago gaminių už 106 mln. Lt, 1,3 karto daugiau nei pernai.

2007 m. sausio 1 d. į ES įstojus Bulgarijai ir Rumunijai, pasikeitė šalių grupavimas. Straipsnyje naujausios narės išskirtos į ES-2 grupę. Žemės ūkio ir maisto produktų 2007 metų eksporto į keturias šalių grupes (trys iš jų sudarytos iš ES narių – ES-15, ES-10 ir ES-2, į ketvirtą įeina likusios šalys) analizė parodė, kad, palyginti su 2006 metais, eksporto į ES šalis senbuves (ES-15) dalis padidėjo 0,4 procentinio punkto, į naujas ES šalis (ES-10) – 1,3 procentinio punkto, į naujai įstojusias šalis (ES-2) – 0,2 procentinio punkto. Tuo tarpu eksportas į trečiąsias šalis sumažėjo 2 procentiniais punktais. Eksportas į ES-15 padidėjo 1,4 karto (siekė 2937 mln. Lt), ES-10 – 1,4 karto (1950 mln. Lt), į trečiąsias šalis – 1,3 karto (2428 mln. Lt). Nors eksportas į Rumuniją ir Bulgariją sudarė tik 0,5 proc. viso eksporto, palyginti su 2006 metais, po įstojimo į ES jo vertė išaugo 2,6 karto.

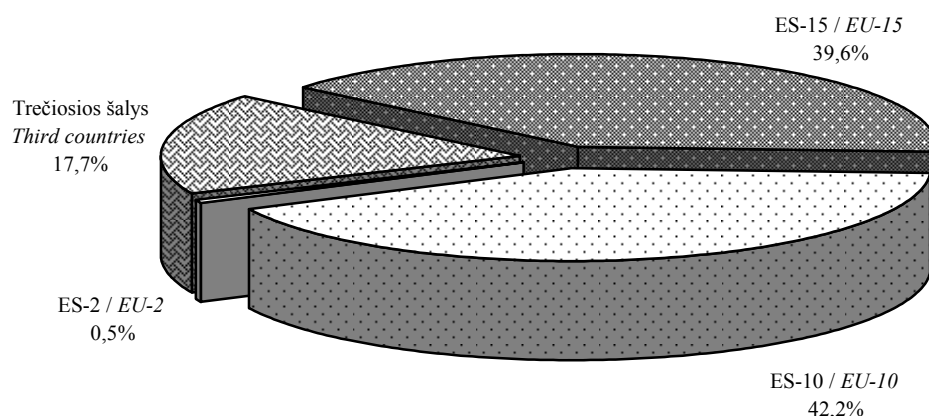
2.6 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūra pagal šalių grupes 2007 metais
 Fig. 2.6. Structure of exports of agricultural and food products by country group in 2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Į ES-15 daugiausia buvo eksportuota pieno ir jo produktų, tabako gaminių ir įvairių 21 KN grupės maisto produktų, kurių 62 proc. sudarė ledai. Į ES-10 daugiausia eksportuota pieno ir jo produktų, paruoštų pašarų gyvūnams, tabako gaminių, į ES-2 – pieno produktų, gaminių iš kakavos, gaminių iš mėsos ir žuvų. Iš viso į ES rinką daugiausia išvežta pieno ir jo produktų, tabako gaminių, paruoštų pašarų gyvūnams, mėsos, žuvų ir gaminių iš jų.

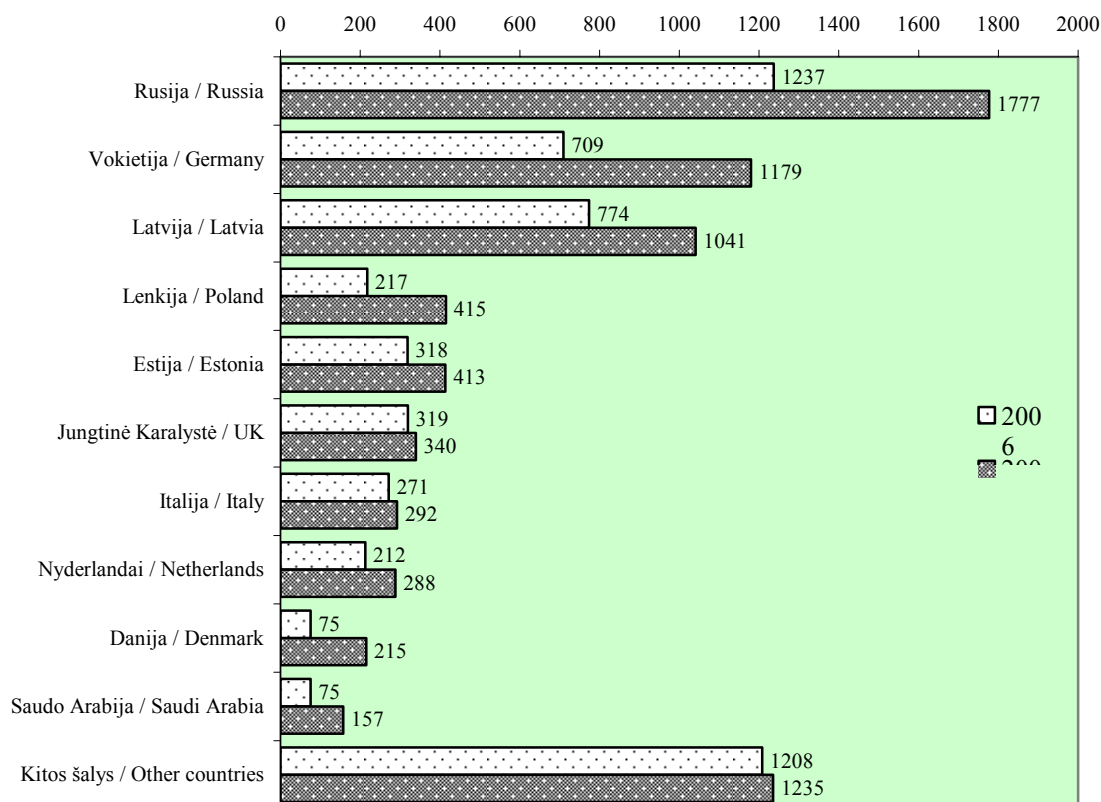
Į trečiąsias šalis daugiausia eksportuota vaisių ir uogų, pieno produktų, daržovių (grybų, pomidorų), javų. 2007 metais buvo išmokėta 97,3 mln. Lt eksporto į trečiąsias šalis gražinamųjų išmokų, 73 proc. jų atiteko pieno produktų eksportuotojams.

Importo iš ES šalių senbuvių dalis padidėjo 0,7 procentinio punkto ir sudarė 39,6 proc. viso importo, o vertė išaugo 1,2 karto (siekė 2403 mln. Lt). Labiausiai, 2,4 procentinio punkto, padidėjo ES-10 dalis ir sudarė didžiausią importo dalį – 42,2 proc. Iš šios šalių grupės buvo importuota produktų už 2563 mln. Lt, importo vertė padidėjo 1,3 karto. 3,4 procentinio punkto sumažėjo importo iš trečiųjų šalių dalis, tačiau produktų importas padidėjo 30 mln. Lt ir siekė 1075 mln. Lt. Importas iš naujai įstojusių šalių išaugo 2,7 karto, vertė siekė 30 mln. Lt.

2.7 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importo struktūra pagal šalių grupes 2007
 Fig. 2.7. Structure of imports of agricultural and food products by country group in 2007

2007 metais daugiausia žemės ūkio ir maisto produktų buvo eksportuota į Rusiją (24 proc. visų eksportuotų produktų), Vokietiją (14 proc.), Latviją (12 proc.), Lenkiją, Estiją (po 4,8 proc.), Jungtinę Karalystę (4,0 proc.), Italiją, Nyderlandus (po 3,4 proc.). Labiausiai išaugo eksportas į Rusiją, Vokietiją, Latviją.

2.8 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas pagal šalis 2006 ir 2007 metais, mln. Lt

Fig. 2.8. Exports of agricultural and food products by country in 2006 and 2007, mill. Lt

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Palyginti su 2006 metais, 2007-aisiais į Rusiją buvo eksportuota prekių 1,4 karto daugiau, vertė padidėjo 540 mln. Lt. Daugiausia išvežta sūrių (už 341 mln. Lt, sudarė 19 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į šią šalį), obuolių ir uogų (270 mln. Lt, 15 proc.), pievagrybių, paprikų ir kitų daržovių (už 133 mln. Lt, 7,5 proc.), vyno (112 mln. Lt, 6,3 proc.), jautienos (101 mln. Lt, 5,7 proc.), pomidorų (71 mln. Lt, 4,0 proc.). Šių produktų vertė sudarė 58 proc. visų 2007 metais eksportuotų į Rusiją produktų vertės. Gyvų kiaulių į Rusiją eksportuota 3,4 karto daugiau nei 2006 metais (149 tūkst. vnt., vertė padidėjo 2,9 karto ir siekė 62 mln. Lt), pomidorų – 2,2 karto daugiau (23,6 tūkst. t, 2,8 karto), obuolių – 1,2 karto daugiau (195 tūkst. t, 1,4 karto). Eksportuoto vyno vertė išaugo 2,4 karto.

Eksportas į Vokietiją buvo 1,7 karto didesnis nei 2006 metais. 25 proc. eksporto į šią šalį sudarė cigaretės (už 288 mln. Lt, vertė buvo 1,8 karto didesnė nei 2006 m.), 12 proc. – grietinėlė (už 146 mln. Lt, 1,5 karto didesnė), 7,7 proc. – kačių ir šunų ėdalas (už 90 mln. Lt, 1,6 karto didesnė), 7,0 proc. – žuvų filė ir kita žuvų mėsa (už 82 mln. Lt, 1,3 karto didesnė), 6,4 proc. – gaminiai ir konservai iš žuvų (už 75 mln. Lt, 1,1 karto didesnė), 4,6 proc. – lieso pieno milteliai ir kondensuotas pienas be cukraus (už 54 mln. Lt, 1,7 karto didesnė), 4,0 proc. – rapsų sėklos (už 47 mln. Lt, 9,5 karto didesnė). 2007 metais į Vokietiją išvežta 60 tūkst. t kviečių ir 13 tūkst. t miežių, o 2006-aisiais kviečių ir miežių į šią šalį nebuvo vežama.

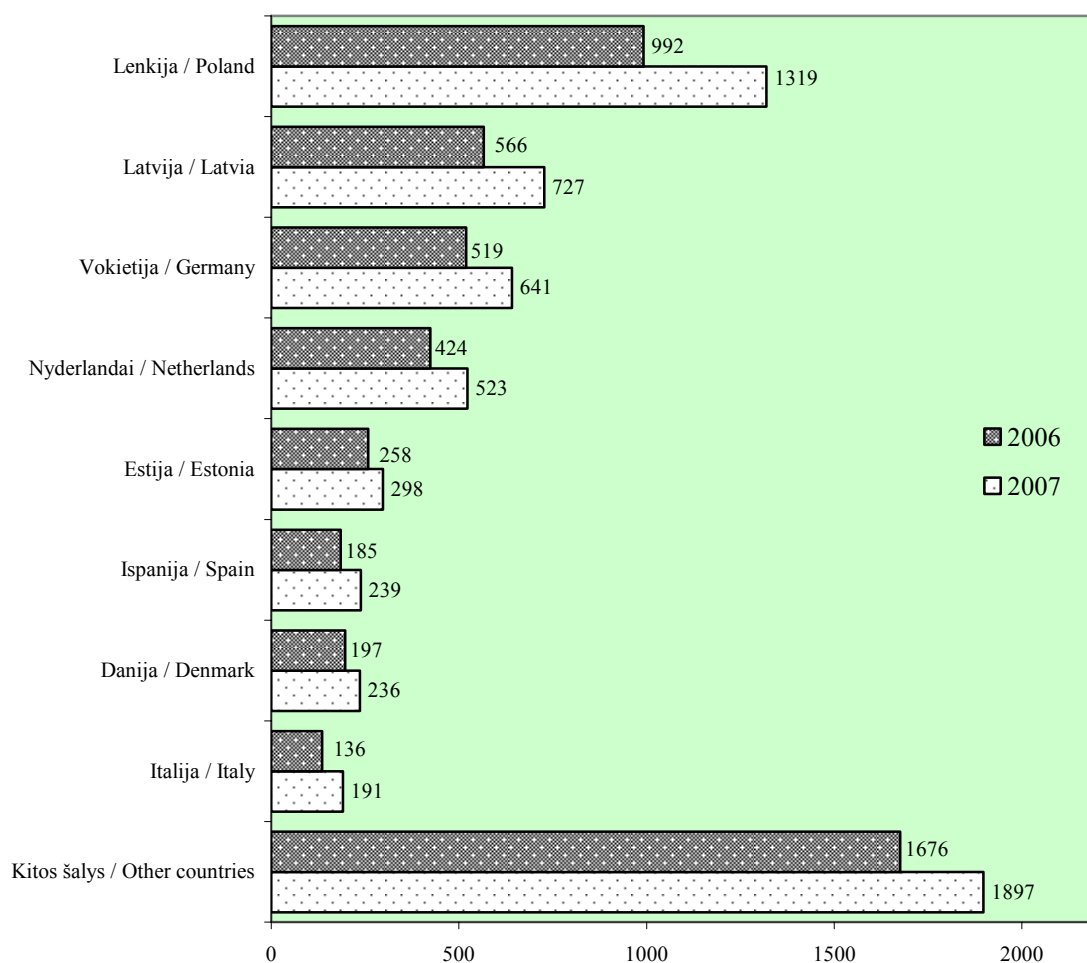
Į Latviją žemės ūkio ir maisto produktų eksportuota 1,3 karto daugiau nei 2006 metais. 2,1 karto padidėjo cigarečių eksportas (186 mln. Lt, vertė sudarė 18 proc. žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Latviją vertės), 1,5 karto – įvairių maisto produktų (KN kodas 2106, didžiausią dalį sudarė maisto produktai kūdikiams, 51 mln. Lt, 5,1 proc.). 1,7 karto daugiau buvo išvežta cukraus – 23 tūkst. t už 24 mln. Lt (5,0 proc.). 5,2 proc. eksporto į Latviją sudarė kavos ekstraktai (44 mln. Lt), 3,8 proc. – paukštiena (6,6 tūkst. t už 38 mln. Lt), 3,6 proc. – šokoladas, 3,5 proc. – sūriai, kurių vertė buvo didesnė 1,2 karto nei 2006 metais.

Eksportas į Rusiją, Vokietiją ir Latviją sudarė beveik 47 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto.

2007 metais daugiausia produktų importuota iš Lenkijos, Latvijos, Vokietijos, Nyderlandų, Estijos. Importas iš šių penkių šalių sudarė beveik 58 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo (2,9 pav.).

Importas iš Lenkijos 2007 metais siekė 1319 mln. Lt (1,3 karto didesnis nei 2006 m.) – 22 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo. Iš Lenkijos daugiausia įvežta obuolių – už 199 mln. Lt (155 tūkst. t, 16 proc. daugiau), kiaulienos – už 165 mln. Lt (32 tūkst. t, 1,7 karto daugiau), paukštienos – už 58 mln. Lt (12 tūkst. t, 1,5 karto daugiau), dešrų ir panašių gaminių iš mėsos – už 47 mln. Lt (10 tūkst. t, 1,3 karto daugiau), mineralinių ir gazuotų vandenių – už 45 mln. Lt (1,4 karto daugiau).

Importas iš Latvijos siekė 727 mln. Lt – 12 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo (1,3 karto didesnis nei 2006 m.). Sparčiai didėja nekoncentruoto pieno ir grietinėlės importas (įvežta 147 tūkst. t už 152 mln. Lt, 24 proc. daugiau). Šių produktų importas sudarė 21 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Latvijos. Cigarečių importas, sudaręs 9,4 proc. (už 67 mln. Lt), išaugo 1,6 karto. Duonos, pyragų buvo importuota už 34 mln. Lt (1,2 karto daugiau), mineralinių ir gazuotų vandenių – už 27 mln. Lt (1,7 karto daugiau), nedenatūruoto etilo alkoholio – už 25 mln. Lt (16 proc. daugiau), šviežių ir atšaldytų žuvų – už 23 mln. Lt (11 proc. daugiau).

**2.9 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas pagal šalis
2006 ir 2007 metais, mln. Lt**

*Fig. 2.9. Imports of agricultural and food products by country
in 2006 and 2007, in mill. Litas*

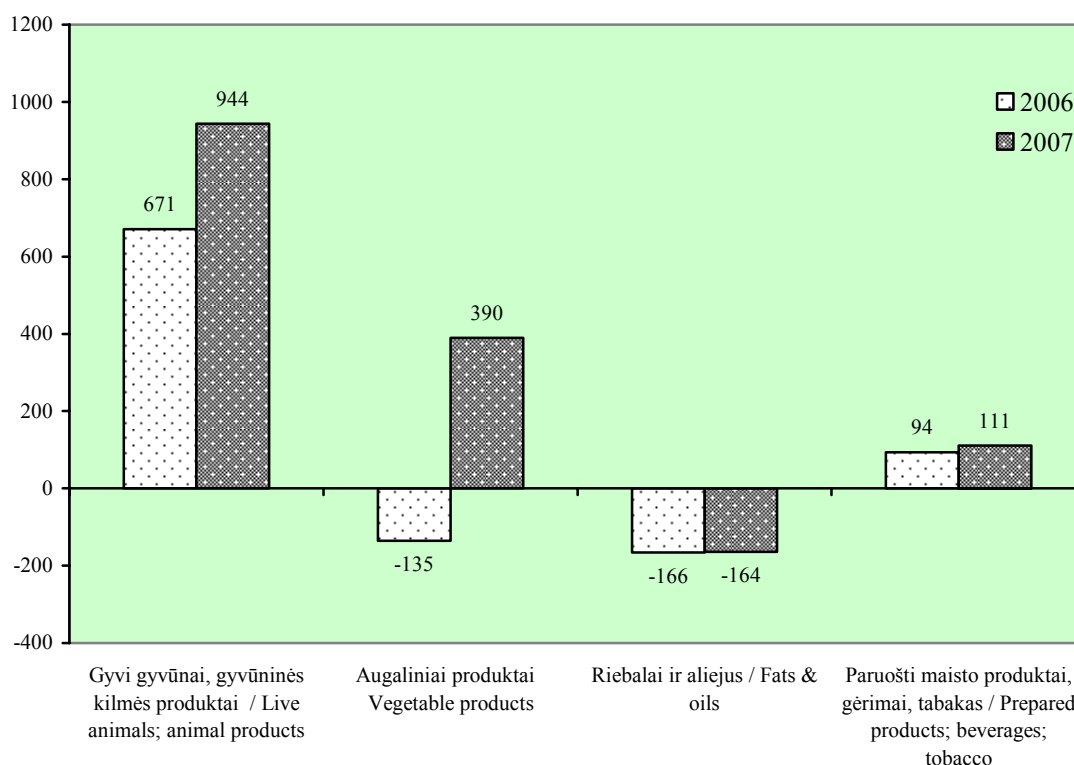
Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Importas iš Vokietijos siekė 641 mln. Lt – 11 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo į Lietuvą. Palyginti su 2006 metais, importas iš Vokietijos išaugo 1,2 karto. Daugiausia įvežta kavos (4,4 tūkst. t už 45 mln. Lt), tačiau vertė buvo 9 proc. mažesnė nei 2006 metais. Antroje vietoje pagal importo vertę buvo gyvūniniai produktai, netinkami vartoti žmonių maistui (už 39 mln. Lt, padidėjo 1,2 karto). Daug buvo importuota įvairių 2106 KN grupės maisto produktų, kurių didelę dalį sudarė maisto produktai kūdikiams (už 39 mln. Lt, 1,2 karto daugiau), cigarečių (už 35 mln. Lt, 11 proc. daugiau), bananų (už 31 mln. Lt, 12,5 tūkst. t, 1,3 karto daugiau, vertė padidėjo 1,5 karto), kiaulienos (už 29 mln. Lt, 5,5 tūkst. t, 2 kartus daugiau, vertė padidėjo 1,9 karto).

Užsienio prekybos žemės ir maisto produktais balansas 2007 metais buvo teigiamas – 1281 mln. Lt ir viršijo 2006-ųjų balansą beveik 2,8 karto. Teigiamas buvo prekybos pienu ir jo produktais, javais, maisto pramonės atliekomis ir gyvūnų pašarais, tabako gaminiiais, gaminiiais iš mėsos ir žuvų, gyvais gyvūnais, aliejinių augalų sėklomis, daržovėmis, malybos produkcija balansas. Didžiausias neigiamas buvo

prekybos gėrimais, aliejumi, įvairiais maisto produktais (21 KN grupė), žuvimis ir vėžiagyviais, kava balansas.

Prekybos pagal pagrindines produktų grupes analizė parodė, kad 2007 metais visų produktų grupių balansai gerėjo. Teigiamas buvo prekybos gyvais gyvūnais ir gyvūninės kilmės produktais (I grupės), augaliniais produktais (II grupės), paruoštais maisto produktais, gėrimais ir tabako gaminiais (IV grupės) balansas (2.10 pav.). Palyginti su 2006-aisiais, prekybos I grupės produktais teigiamas balansas padidėjo 1,4 karto, II grupės – buvęs neigiamas 2006-aisiais tapo ryškiai teigiamas 2007-aisiais, IV grupės – padidėjo 18 proc., o III grupės – truputį sumažėjo neigiamas.

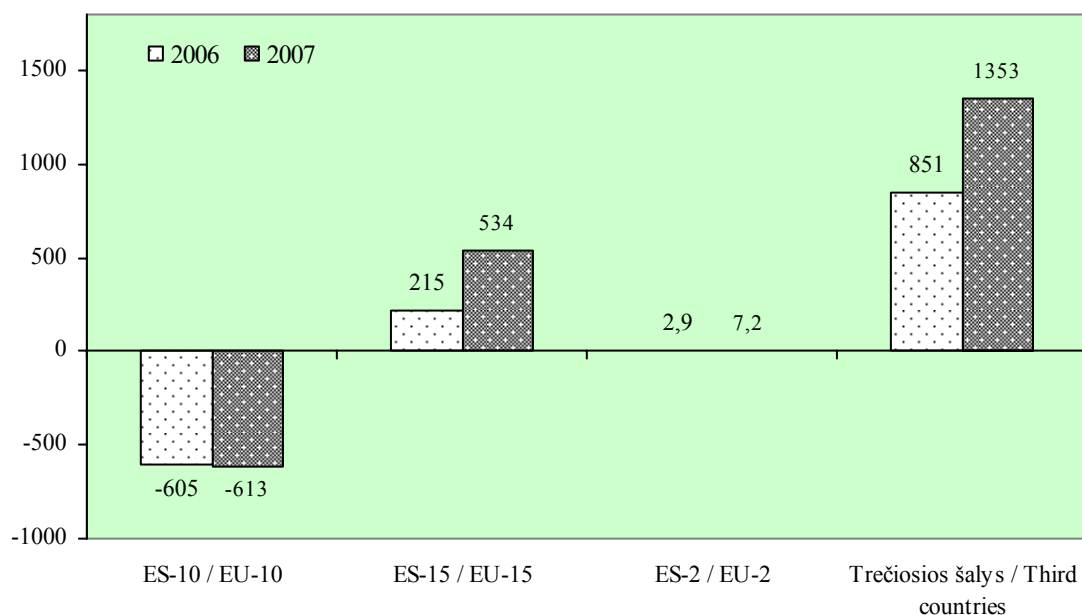

2.10 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos balansas (pagal produktų grupes) 2006 ir 2007 metais, mln. Lt

Fig. 2.10. Balance of foreign trade of agricultural and food products (by product group) in 2006 and 2007, in million Litai

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Prekybos pagal šalių grupes analizė parodė, kad, palyginti su 2006 metais, 2,5 karto padidėjo teigiamas prekybos su ES-15 šalimis balansas, 2,4 karto – prekybos su ES-2 šalimis. Prekybos su ES-10 balansas išliko neigiamas ir viršijo 2006-ųjų rezultatą 1,4 proc. Prekybos ES-27 vidaus rinkoje balansas buvo neigiamas ir siekė –72 mln. Lt. Didžiausias teigiamas buvo prekybos su trečiosiomis šalimis balansas, palyginti su 2006 metais, jis padidėjo 1,6 karto ir lėmė teigiamą 2007-ųjų užsienio prekybos balansą.

2.11 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos balansas (pagal šalių grupes) 2006 ir 2007 metais, mln. Lt

Fig. 2.11. Balance of foreign trade of agricultural and food products (by country group) in 2006 and 2007, in million Lit

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2007 metų užsienio prekybos apyvartos analizė pagal šalių grupes parodė, kad didžiausia apyvarta buvo prekiaujant su ES-15 šalimis (5340 mln. Lt, padidėjo palyginti su 2006 m., 1,3 karto). Antroje pagal apyvartą vietoje buvo prekyba su ES-10 šalimis (atitinkamai 4514 mln. Lt, 1,35 karto). Nors prekyba su Bulgarija ir Rumunija sudaro labai nedidelę užsienio prekybos dalį, ji vystosi labai sparčiai: per 2007 metus apyvarta išaugo 2,6 karto. Iš viso prekybos su ES šalimis apyvarta padidėjo 34 proc. Prekybos su trečiosiomis šalimis apyvarta siekė 3503 mln. Lt, padidėjo 1,2 karto. Didžiausia apyvartos dalis – 74 proc. – atiteko ES-27 šalims.

Svarbiausi 2007-ųjų metų užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais partneriai buvo Rusija (apyvarta sudarė 1936 mln. Lt, 14,4 proc. visos apyvartos prekiaujant šiais produktais), Vokietija (1821 mln. Lt, 13,6 proc.), Latvija (1768 mln. Lt, 13,2 proc.), Lenkija (1734 mln. Lt, 12,9 proc.), Nyderlandai (811 mln. Lt, 6,0 proc.), Estija (712 mln. Lt, 5,3 proc.). Didžiausi teigiami balansas buvo prekiaujant su Rusija (1618 mln. Lt), Vokietija (538 mln. Lt), Latvija (314 mln. Lt), Jungtine Karalyste (279 mln. Lt), Saudo Arabija (157 mln. Lt), didžiausias deficitas – prekiaujant su Lenkija (905 mln. Lt), Nyderlandais (236 mln. Lt), Ispanija (142 mln. Lt), Ukraina (111 mln. Lt), Vengrija (102 mln. Lt).

3. Žemės ir maisto ūkio produktų konkurencingumas vidaus ir užsienio rinkose

3. Competitiveness of agricultural and food products in the domestic and foreign markets

3.1. Grūdai

3.1. Cereals

Lietuvoje palankios javų auginimo sąlygos: derlingi dirvožemiai, tinkamas klimatas, gamybinis potencialas ir patirtis. Grūdų trūkumas pasaulio ir ES grūdų rinkose paskatino mūsų šalies žemdirbius didinti grūdų auginimą. 2007 metais javais buvo apsėta 57,7 proc. viso pasėlių ploto (2006 m. – 55,7 proc.). Grūdinių augalų plotas Lietuvoje didėja, pašarinių – mažėja.

2.12 pav. Pasėlių plotas Lietuvoje 2003–2007 metais, tūkst. ha

Fig. 2.12. Structure of crop area in Lithuania in 2003–2007, in thou. ha

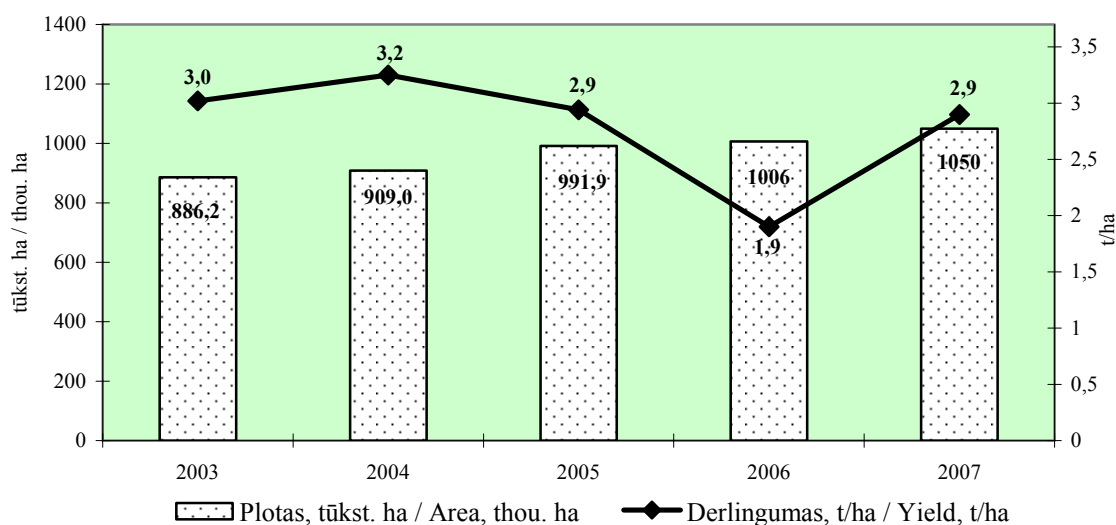
Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Auginimas. Javų pasėlių plotas ir jų struktūra per pastaruosius penkerius metus keitėsi priklausomai nuo grūdų paklausos pasaulio, ES ir Lietuvos rinkose, supirkimo kainų, užsienio prekybos sąlygų, tiesioginių išmokų.

2005–2007 metai daugelio pasaulio šalių grūdų augintojams buvo nepalankūs. Nuo 2005-ųjų kasmet pasaulyje grūdų buvo suvartojama beveik 2,0 proc. daugiau, nei surenkama, tai sąlygojo grūdų atsargų sumažėjimą pasaulyje 21,2 proc., o ES-27 šalyse – net 53,3 proc.

Visos šalys importuotojos stengėsi papildyti grūdų atsargas, todėl pasaulinis grūdų importo poreikis išaugo iki apie 220 mln. t per metus, o pagrindinės pasaulio grūdų eksportuotojos, įskaitant Rusiją, Ukrainą ir Kazachstaną, galėdavo kasmet pasiūlyti rinkai tik apie 170 mln. t. Išaugusi grūdų paklausa ir ribota jų pasiūla lėmė grūdų brangimą. Grūdų kainų kilimas pasaulio rinkose turėjo įtakos grūdų brangimui ir Lietuvoje ir tuo pačiu paskatino mūsų šalies grūdų augintojus plėsti šią augalininkystės šaką.

Nuo 2003 metų javų pasėliai Lietuvoje didėja (2.13 pav.). 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, jų plotas išaugo 18,5 proc.

2.13 pav. Grūdinių augalų plotas ir derlingumas 2003–2007 metais

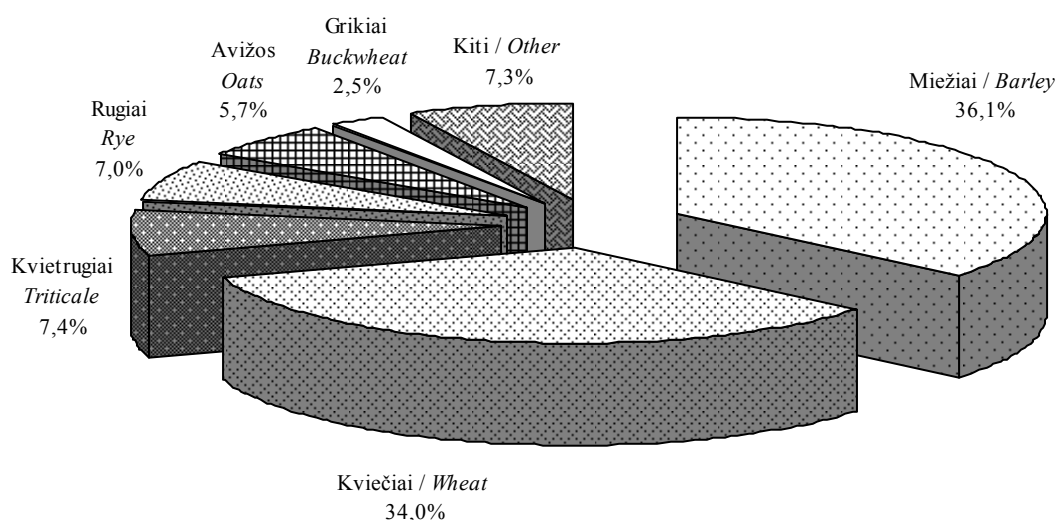
Fig. 2.13. Crop area and yield of grain crops in 2003–2007

Šaltiniai: Lietuvos statistikos metraštis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
Pasėliai 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Didžiausi javų pasėliai 2007 metais buvo apsėti miežiais ir kviečiais (2.14 pav.).

Gana palankios 2007 metų hidrometeorologinės sąlygos leido žemės ūkio augalams normaliai peržiemoti, vystytis ir bręsti. Dėl to žieminių javų pasėlių plotai 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, buvo 17,6 proc. (64,4 tūkst. ha) didesni: žieminių kviečių – 10,6 proc., žieminių kvietrugių – 16,7 proc., žieminių miežių – 103,3 proc. ir rugių – 43,1 proc. Iš viso žiemkenčiais Lietuvoje 2007 metais buvo apsėta 430,4 tūkst. ha: 279,3 tūkst. ha – žiemniais kviečiais, 65,6 tūkst. ha – žiemniais kvietrugiais, 73,1 tūkst. ha – rugiais, 12,4 tūkst. ha – žiemniais miežiais.

Vasariniai javai 2007 metais sudarė 55,0 proc. visų grūdinių augalų pasėlių. Didžiausią vasarinių pasėlių dalį sudarė miežiai. Jų 2007 metais buvo 366,9 tūkst. ha. Vasariniais kviečiais buvo apsėta 77,9 tūkst. ha. 2007 metais Lietuvoje buvo auginama 59,8 tūkst. ha avižų, 25,9 tūkst. ha varpinių augalų mišinių, 41,9 tūkst. ha ankštinių augalų, 26,1 tūkst. ha grikių, 7,3 tūkst. ha kukurūzų grūdams.

2.14 pav. Javų pasėlių struktūra 2007 metais

Fig. 2.14. Structure of cereal crop area in 2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2007 metais 81,6 proc. visų grūdinių augalų buvo pasėta ūkininkų ūkiuose (856,0 tūkst. ha), likusi dalis – ŽŪB ir įmonėse (193,5 tūkst. ha). Palyginti su 2006 metais, grūdinių augalų pasėlių plotas ūkininkų ūkiuose padidėjo 4,8 proc., o ŽŪB ir įmonėse – 2,5 proc.

Gana palankios hidrometeorologinės sąlygos buvo ne tik žiemojimo, bet ir javų derliaus nuėmimo metu. Todėl 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, javų derlingumas buvo daug didesnis (2.4 lentelė), ir gautas žymiai didesnis bendras grūdų derlius. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, grūdinių augalų derlius Lietuvoje 2007 metais, palyginti su nepalankiais 2006-aisiais, padidėjo 1,6 karto, o palyginti su palankiais javams auginti 2005 metais – 7,1 proc.

Grūdinių augalų derliaus padidėjimą 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, lėmė 3,8 proc. didesnis jų pasėlių plotas ir 56,4 proc. – derlingumas (palyginti su 2005 m., plotas padidėjo 5,0 proc., derlingumas – 2,0 proc.).

Javų grūdų derlius, palyginti su 2006 metais, išaugo 62,4 proc. dėl 4,2 proc. didesnio pasėlių ploto ir 51,3 proc. – derlingumo. Žieminių javų pasėliai buvo didesni 16,4 proc., derlingumas – 62,2 proc. (palyginti su 2005 m., pasėliai padidėjo beveik 2,0 proc., derlingumas – 5,5 proc.). Vasarinių javų pasėlių plotas sumažėjo 3,3 proc., o derlingumas išaugo beveik 1,5 karto (palyginti su 2005 m., pasėlių plotas padidėjo beveik 8,0 proc., o derlingumas išliko toks pat).

Ankštinių augalų pasėlių plotai sumažėjo 5,3 proc., o derlingumas gautas 1,7 karto didesnis (palyginti su 2005 m., pasėlių plotas padidėjo 13,7 proc., o derlingumas 15,2 proc. sumažėjo).

2.4 lentelė. Grūdinių augalų derlingumas 2003–2007 metais, t/ha*Table 2.4. Average yield of grain crops in 2003–2007, in tons per ha*

Grūdinių augalų rūšis / Kind of grain crops	2003	2004	2005	2006	2007
Grūdiniai augalai / Grain crops	3,02	3,21	2,89	1,88	2,94
javai / cereals	3,04	3,25	2,94	1,99	3,01
žieminiai / winter cereals	3,28	3,76	3,46	2,25	3,65
kviečiai / wheat	3,61	4,12	3,85	2,42	4,16
kvietrugiai / triticale	2,75	3,18	2,73	1,88	2,82
rugiai / rye	2,46	2,54	2,12	1,81	2,37
miežiai / barley	2,67	3,78	3,24	2,17	3,15
vasariniai / spring cereals	2,81	2,75	2,53	1,74	2,53
kviečiai / wheat	3,40	3,45	3,24	2,13	3,08
miežiai / barley	2,93	2,93	2,70	2,06	2,64
kvietrugiai / triticale	2,64	2,72	2,33	1,47	2,82
avižos / oat	2,38	2,23	1,92	1,30	1,94
grikliai / buckwheat	0,90	0,59	0,55	0,20	0,90
varpinių augalų mišiniai / mixed cereals	2,0	2,08	1,83	1,10	1,93
kukurūzai / grain maize	3,17	2,20	3,08	1,57	4,82
kiti javai / other cereals	0,99	0,91	1,44	1,24	1,91
ankštiniai augalai grūdams / dried pulses grain	2,24	1,18	1,64	0,81	1,39

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Didžiausias grūdinių augalų derlingumas 2007 metais Lietuvoje buvo Šiaulių – 3,6 t/ha, Marijampolės – 3,4 t/ha, Kauno bei Panevėžio – 3,1 t/ha apskrityse.

Nors grūdinių augalų derlingumas Lietuvoje 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 56,4 proc., dar nepasiektas 2003 metų lygis: grūdinių augalų derlingumas buvo 2,6 proc., o javų – 1,0 proc. didesnis. 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, labiausiai pavyko padidinti kukurūzų – 52,1 proc., žieminių miežių – 18,0 proc., žieminių kviečių – 15,2 proc. derlingumą. Kai kurių grūdinių augalų derlingumas 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, netgi sumažėjo: ankštinių augalų – 37,9 proc., avižų – 18,5 proc., vasarinių miežių – 9,9 proc.

Šalies javų augintojai stambesniuose specializuotuose ūkiuose, taikydami pažangesnes javų auginimo bei derliaus nuėmimo technologijas, nuolat didina grūdų gamybos efektyvumą. ES-27 šalių ir Lietuvos vidutinio javų derlingumo skirtumą per metus mūsų šalies žemdirbiams pavyko sumažinti 33,3 proc. (2.5 lentelė).

**2.5 lentelė. Vidutinis grūdinių augalų derlingumas ES-27 šalyse ir Lietuvoje
2006 ir 2007 metais, t/ha**

Table 2.5. Average yield of grain crops in EU-27 and Lithuania in 2006 and 2007, in tons per ha

Grūdinių augalų rūšis <i>Grain crops</i>	2006			2007		
	ES <i>EU</i>	Lietuva <i>Lithuania</i>	ES, palyginti su Lietuva, kartai <i>EU compared to Lithuania, times</i>	ES <i>EU</i>	Lietuva <i>Lithuania</i>	ES, palyginti su Lietuva, kartai <i>EU compared to Lithuania, time</i>
Paprastieji kviečiai <i>Common wheat</i>	5,35	2,33	2,3	5,10	3,92	1,3
Rugiai / <i>Rye</i>	2,80	1,81	1,6	3,00	2,37	1,3
Miežiai / <i>Barley</i>	4,07	1,88	2,2	4,20	2,66	1,6
Avižos ir jų mišiniai <i>Oats & mixes</i>	2,51	1,3	1,9	2,69	1,93	1,4
Kukurūzai (grūdams) <i>Corn (for grain)</i>	6,54	1,57	4,2	6,00	4,82	1,3
Kvietrugiai / <i>Triticale</i>	3,61	1,81	2,0	3,84	2,82	1,4
Vidutiniškai / <i>Average</i>	4,68	1,99	2,4	4,60	2,94	1,6

Šaltiniai: Eurostato, Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Lietuvoje 2007 metais buvo prikulta 3073,4 tūkst. t grūdų, arba 1180,7 tūkst. t (62,4 proc.) daugiau nei 2006 metais (2.6 lentelė).

2.6 lentelė. Grūdinių augalų derlius 2003–2007 metais, tūkst. t

Table 2.6. Average harvest of grain crops in 2003–2007, in thou. tons

Grūdinių augalų rūšis / <i>Kind of grain crops</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Grūdiniai augalai / <i>Grain crops</i>	2680,3	2916,9	2870,0	1892,7	3073,4
javai / <i>cereals</i>	2631,8	2859,4	2811,1	1857,8	3017,0
žieminiai / <i>winter cereals</i>	1386,4	1663,0	1458,1	822,0	1553,3
kviečiai / <i>wheat</i>	1023,1	1263,4	1148,7	620,4	1151,2
kvietrugiai / <i>triticale</i>	181,5	241,7	175,5	97,5	199,1
rugiai / <i>rye</i>	147,1	140,6	108,3	90,0	165,2
miežiai / <i>barley</i>	34,7	17,3	25,6	14,1	37,8
vasariniai / <i>spring cereals</i>	1245,4	1196,4	1353,0	1035,8	1463,7
kviečiai / <i>wheat</i>	181,0	166,8	230,7	189,4	239,5
miežiai / <i>barley</i>	865,1	842,5	922,7	729,7	975,9
kvietrugiai / <i>triticale</i>	32,7	21,7	25,6	12,9	28,5
avižos / <i>oat</i>	114,6	117,7	114,1	62,8	119,5
grikiiai / <i>buckwheat</i>	14,7	13,0	15,7	8,9	24,2
varpinių augalų mišiniai / <i>mixed cereals</i>	28,6	31,6	39,0	27,0	52,6
kukurūzai / <i>grain maize</i>	8,7	3,0	4,9	4,7	26,0
kiti javai / <i>other cereals</i>	0,0	0,1	0,3	0,4	23,5
ankštiniai augalai grūdams / <i>dried pulses grain</i>	48,5	57,5	58,9	34,9	56,4

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Žemdirbiai 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, gavo 12 proc. didesni žiemkenčių derlių, vasarinių – 17,5 proc., ankštinių augalų – 16,3 proc. Bendrą grūdų derliaus padidėjimą lėmė 18,2 proc. didesni grūdinių augalų pasėlių plotai ir daugelio kultūrų didesnis derlingumas.

Grūdų supirkimas. Palyginti su 2006 metais, 2007-iaisiais Lietuvoje iš augintojų supirkta 50,5 proc. (578,5 tūkst. t) daugiau javų grūdų (2.7 lentelė). Labiausiai padidėjo II klasės maistinių kviečių, kukurūzų ir maistinių miežių supirkimas. Mažiau per minėtą laikotarpį supirkta tik I klasės maistinių kviečių ir I klasės maistinių rugių.

2.7 lentelė. Grūdų (be ankštinių) supirkimas 2006 ir 2007 metais

Table 2.7. Purchase of grains and rapeseed in 2006 and 2007

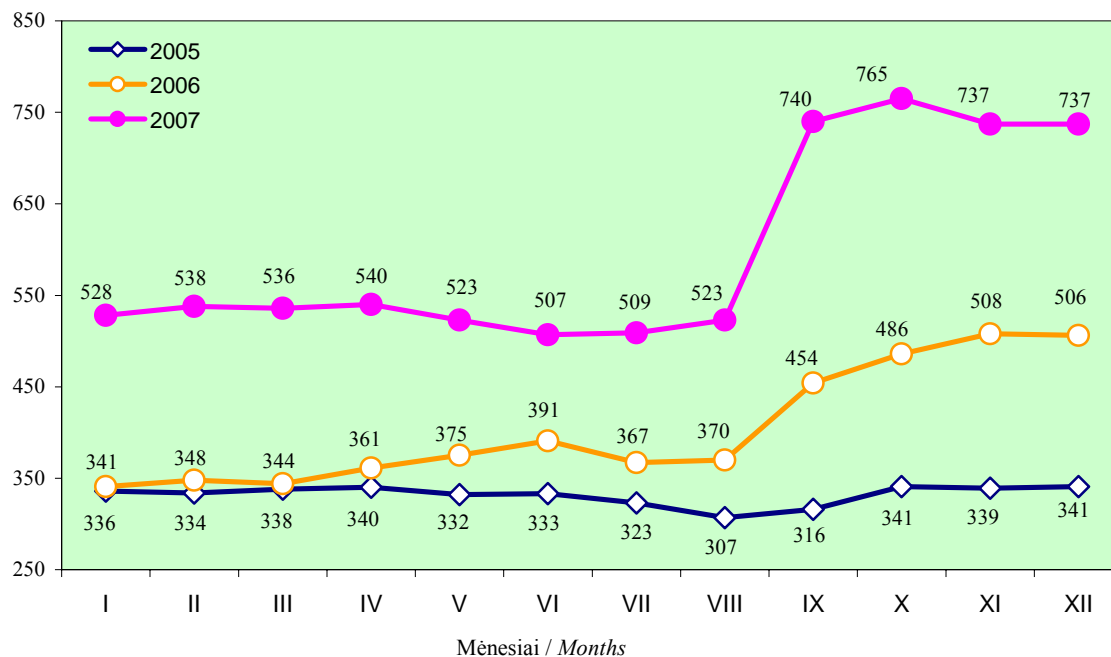
Grūdai / Grains	Supirkta, tūkst. t Amounts purchased, thou. t			Vidutinė supirkimo kaina, Lt/t Average purchase price, Lt/t		
	2006	2007	pokytis, change, %	2006	2007	pokytis, change, %
Iš viso / Total	1144,7	1723,2	50,5	386	631	63,5
kviečiai / wheat	608,6	988,9	62,5	402	642	59,7
I klasės maistiniai food wheat, class I	200,8	144,1	-28,2	460	657	42,8
II klasės maistiniai food wheat, class II	67,0	436,0	6,5 k.	412	691	67,7
rugiai / rye	53,5	94,4	76,4	350	530	51,4
I klasės maistiniai food rye, class I	23,7	19,6	-17,3	388	577	48,7
miežiai / barley	377,2	525,7	39,4	369	643	74,3
maistiniai / food barley	9,3	40,1	4,3 k.	349	643	84,2
salykliniai / malt barley	35,5	61,0	71,8	416	809	94,5
avižos / oat	5,0	13,9	2,8 k.	297	501	68,7
grikių / buckwheat	3,6	7,8	2,2 k.	832	901	8,3
kvietrugiai / triticale	33,4	84,5	2,5 k.	331	538	62,5
kukurūzai / maize	0,61	7,1	11,6 k.	492	749	52,2

Šaltinis: ŽŪMPRIS duomenys.

2007 metais, kaip ir kelerius pastaruosius metus, didžiausią supirktų javų grūdų dalį sudarė kviečiai – 57,4 proc., miežiai – 30,5 proc., rugiai – tik 5,5 proc., kvietrugiai – 4,9 proc.

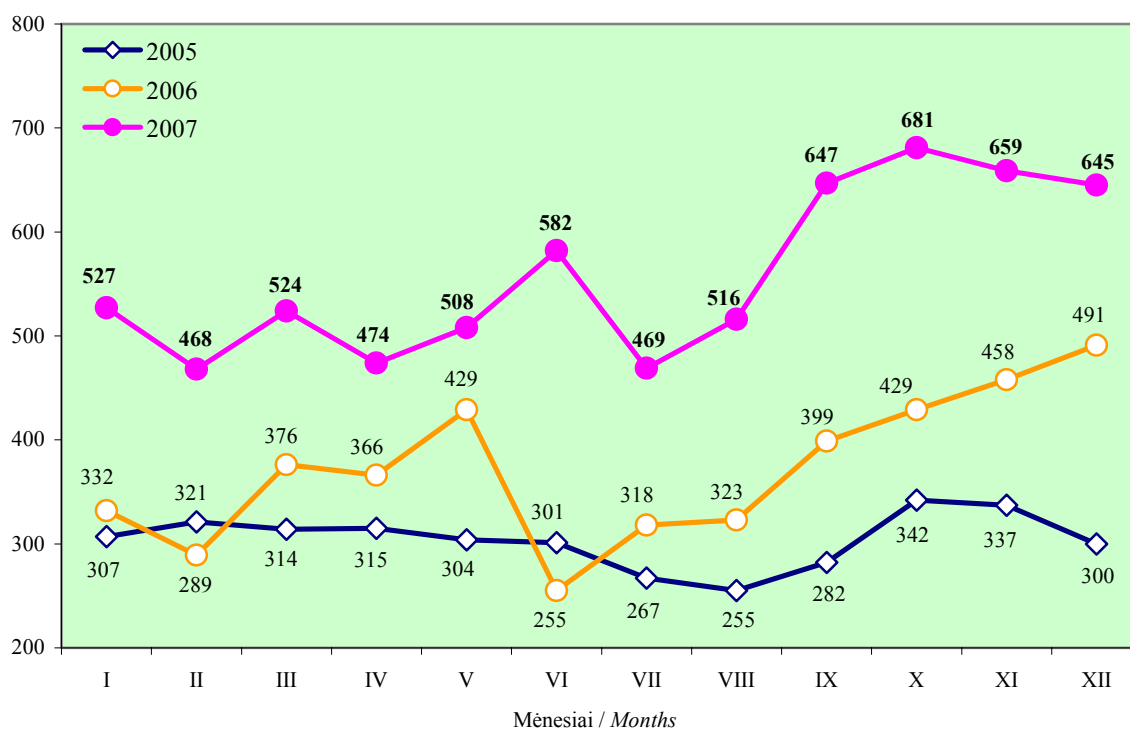
Padidėjusi javų grūdų pasiūla Lietuvos rinkoje sudarė realias prielaidas, didinant jų supirkimą, ne tik atkurti beveik 3,5 karto per trejus metus sumažėjusias grūdų atsargas, bet jas dar ir pagausinti, kad, esant palankioms ekonominėms sąlygoms, būtų galima plėsti grūdų perdirbimą arba didinti jų eksportą.

Didėjančios grūdų kainos pasaulio ir ES-27 šalių rinkose turėjo įtakos grūdų kainų lygiui Lietuvos rinkoje. Todėl 2007 metais javų grūdai Lietuvoje buvo supirkti 63,5 proc. brangiau nei 2006 metais. Maistinių kviečių vidutinė supirkimo kaina 2007 metų gruodžio mėnesį buvo 45,7 proc., pašarinių kviečių – 39,4 proc., maistinių rugių – 31,4 proc., pašarinių miežių – 34,2 proc. didesnė nei 2006-ųjų gruodį (2.1 ir 2.16 pav.).

2.15 pav. Maistinių kviečių supirkimo kaina 2005–2007 metais, Lt/t
 Fig. 2.15. Food wheat purchase prices in 2005–2007, in Litass per ton

Šaltiniai: Statistikos departamento prie LRV, ŽŪMPRIS duomenys.

2.16 pav. Maistinių rugių supirkimo kaina 2005–2007 metais, Lt/t
 Fig. 2.16. Food rye purchase prices in 2005–2007, in Litass per ton

Šaltiniai: Statistikos departamento prie LRV, ŽŪMPRIS duomenys.

Perdirbimas. 2007 metai šalies grūdų įmonės perdirbo 885,4 tūkst. t grūdų: 267,6 tūkst. t maistinių kviečių, 52,5 tūkst. t rugių, 31,2 tūkst. t kvietrugių, 228,0 tūkst. t miežių, 4,0 tūkst. t avižų, 5,5 tūkst. t grikių. Palyginti su 2006 metais, grūdų perdirbta 15,3 proc. daugiau. Padidėjo maistinių kviečių ir miežių, o sumažėjo kvietrugių, rugių ir avižų perdirbimas.

Grūdų atsargų 2007 metų pabaigoje buvo: kviečių – 403,9 tūkst. t, miežių – 154,7 tūkst. t, rugių – 66,2 tūkst. t, kvietrugių – 38,7 tūkst. t, avižų – 12,7 tūkst. t, grikių – 7,8 tūkst. t. Palyginti su 2006 metų pabaigos duomenimis, kviečių atsargos padidėjo 32,9 proc., miežių – 83,5 proc., rugių – 116,3 proc. Daugiausia išaugo avižų (7,9 karto), kvietrugių (4,7 karto) ir grikių (2 kartus) atsargos.

2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, šalies grūdų perdirbimo įmonės miltų gamybą padidino 3,0 proc., o pyragų ir konditerijos gaminių pagamino beveik tiek pat kaip ir 2006 metais. Kitų grūdų produktų grupių gamyba sumažėjo (2.8 lentelė).

2.8 lentelė. Grūdų produktų gamyba 2003–2007 metais, tūkst. t

Table 2.8. Production of grain products in 2003 and 2007, in thou. tons

Produktų grupė / Product group	2003	2004	2005	2006	2007
Miltai / Flour	205,5	230,0	220,2	245,0	252,3
Javų kruopos / Cereal groats	14,9	19,4	32,3	21,1	20,1
Šviežia duona: / Fresh bread:	145,2	152,0	158,7	152,5	141,4
ruginė / rye bread	71,9	75,2	72,1	68,5	62,7
kita (balta ir batonai) other bread	73,3	76,8	86,6	84,0	78,7
Pyragai ir konditerijos gaminiai Pastry and confectionery	20,7	22,8	31,9	32,0	32,2

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Sumažėjusios grūdų produktų gamybos apimtys turėjo tiesioginės įtakos prekybai jais (2.9 lentelė). Per 2007 metus daugiausia sumažėjo ruginių miltų: pasijotų (45 proc.) ir sijotų (42 proc.) bei kviečių kruopų (32 proc.), o padidėjo tik pirmos rūšies kvietinių miltų (9,5 proc.) ir grikių kruopų (8,6 proc.) pardavimas.

2.9 lentelė. Grūdų produktų pardavimas 2006 ir 2007 metais

Table 2.9. Sales of grain products in 2006 and 2007

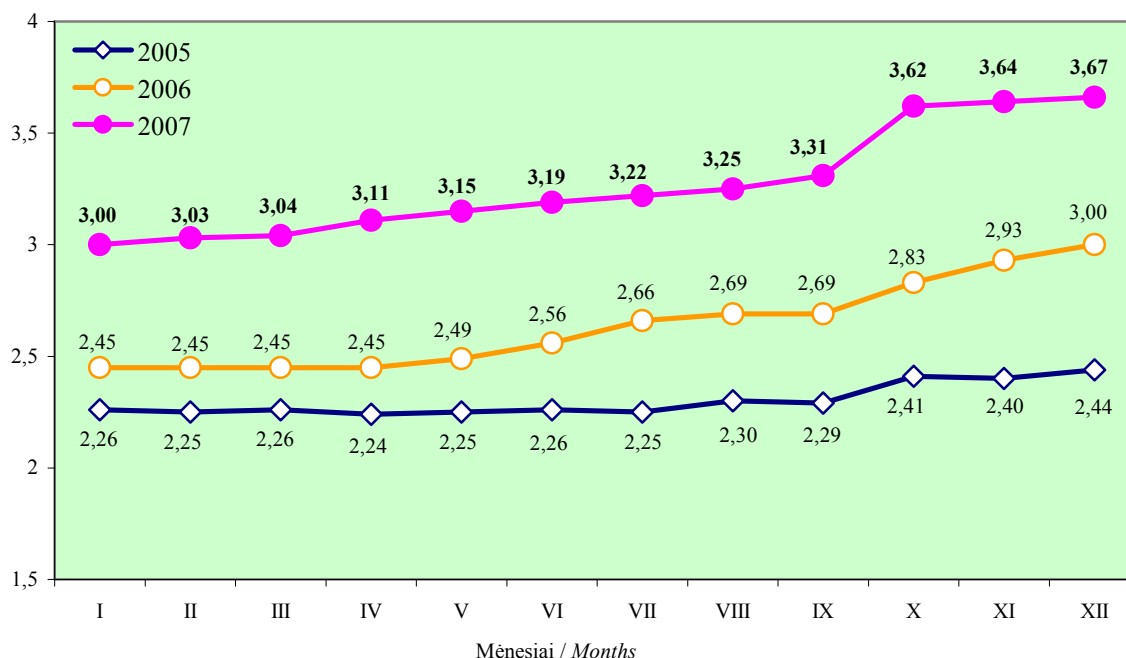
Grūdų produktai Grain products	Parduota, tūkst. t Amounts sold, thou. t			Vidutinė pardavimo kaina, Lt/t Average sale price, Lt/t		
	2006	2007	pokytis, change, %	2006	2007	pokytis, change, %
Kvietiniai miltai: / Wheat flour:						
aukščiausios rūšies best quality	122,1	101,5	-16,9	713	974	36,6
pirmos rūšies first quality	28,3	31,0	+9,5	631	863	36,8
antros rūšies second quality	9,6	7,4	-22,9	594	792	33,3

Grūdų produktai <i>Grain products</i>	Parduota, tūkst. t <i>Amounts sold, thou. t</i>			Vidutinė pardavimo kaina, Lt/t <i>Average sale price, Lt/t</i>		
	2006	2007	pokytis, change, %	2006	2007	pokytis, change, %
Ruginiai miltai: / Rye flour:						
sijoti / <i>sift flour</i>	25,7	14,9	-42,0	711	916	28,8
pasijoti / <i>half-sifted flour</i>	17,6	9,7	-44,9	588	825	40,3
Kruopos: / Groats:						
kviečių / <i>wheat</i>	2,5	1,7	-32,0	611	947	55,0
manų / <i>semolina</i>	4,1	3,6	-12,2	815	1079	32,4
miežių / <i>barley</i>	4,9	4,1	-16,3	602	907	50,7
perlinės / <i>pearl-barley</i>	2,9	2,9	00	601	887	47,6
grikių / <i>buckwheat</i>	3,5	3,8	+8,6	2044	2317	13,4

Šaltinis: ŽŪMPRIS duomenys.

Grūdų produktų didmeninės pardavimo kainos didėjo beveik adekvačiai kylančioms grūdų kainoms. Labiausiai išaugo miežių, perlinių ir kviečių kruopų, ruginių pasijotų miltų bei kvietinių aukščiausios rūšies miltų didmeninės pardavimo kainos.

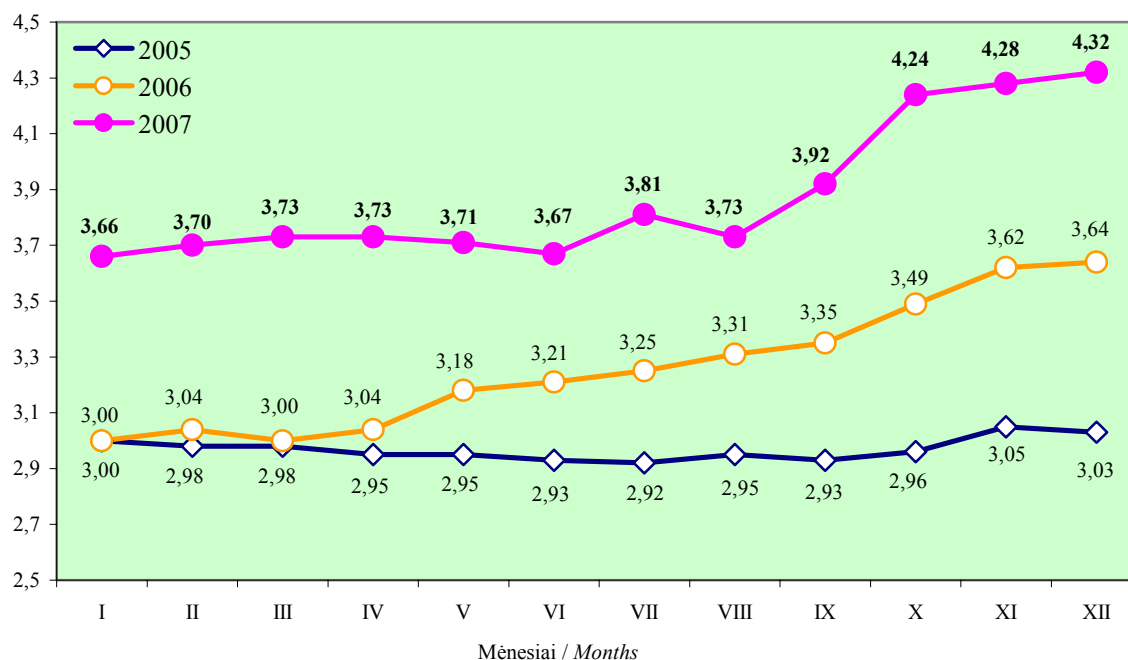
2007 metais ženkliai padidėjus grūdų produktų didmeninėms kainoms, išaugo ir su jomis susijusios duonos produktų mažmeninės kainos (2.17 ir 2.18 pav.).

2.17 pav. Ruginės duonos mažmeninė kaina 2005–2007 metais, Lt/kg

Fig. 2.17. Retail prices of rye bread in 2005–2007, in Litai per kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2.18 pav. Batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninė kaina 2005–2007 metais, Lt/kg

Fig. 2.18. Retail prices of a loaf of hite bread made from the best quality wheat flour in 2005–2007, in Litai per kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Ruginės duonos mažmeninė kaina 2007 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2006-ųjų gruodžiu, išaugo 22 proc., batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 18,7 proc. Ruginės duonos ir batono mažmeninių kainų dinamika rodo, kad per trejus metus juodos duonos kaina pakilo 61,9 proc., o batono – 44,0 proc. Šių produktų kainų augimas per 2005–2007 metus tik iš dalies gali būti pateisintas grūdų kainų didėjimu. Tiesa, per šį laikotarpį maistinių rugių kaina pakilo net 110 proc., o maistinių kviečių – 119 proc., tačiau produktų mažmeninės kainos struktūroje grūdai sudaro nedidelę dalį: duonos – apie 17,0 proc., batono – apie 14,0 proc.

Balansas. 2003–2007 metais išauginto grūdų derliaus pakako šalies poreikiams patenkinti (2.10 lentelė). Daugiausia grūdų sunaudojama gyvulininkystėje. 2003–2007 metais pusė šalies ūkiuose išaugintų grūdų buvo skirta pašarams.

Duonos ir grūdų produktų suvartojimas Lietuvoje palaipsniui mažėja. Vienas gyventojas 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, suvartojo jų 3,2 proc. mažiau, o bendras gyventojų vartojimo fondas per minėtą laikotarpį sumažėjo 4,5 proc. Tai susiję su finansinėmis vartotojų galimybėmis, įvairesnių maisto produktų pasiūla, vartojimo asortimento pokyčiais.

2.10 lentelė. Grūdų ir jų produktų išteklių balansai 2003–2007 metais, tūkst. t

Table 2.10. Balances of grain and grain products in 2003–2007, in thou. tons

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007*
Atsargos metų pradžioje <i>Beginning stocks</i>	1418,9	1465,9	1507,6	1027,1	755,7
Išauginta / <i>Production</i>	2680,3	2916,9	2870,0	1892,7	3073,4
Importas / <i>Import</i>	271,7	206,5	187,2	271,3	187,8
Visi ištekliai / <i>Total resources</i>	4370,9	4589,3	4564,8	3191,1	4016,9
Eksportas / <i>Export</i>	608,9	582,8	1181,3	838,1	719,5
Suvargota vidaus reikmėms <i>Domestic uses</i>	2296,1	2498,9	2356,4	1596,7	2284,9
sėklai / <i>seeds</i>	240,6	257,7	215,8	219,9	228,2
pašarams / <i>animal fodder</i>	1429,3	1570,5	1503,7	823,2	1420,3
nuostoliai / <i>losses</i>	79,8	93,0	71,4	38,1	75,7
sunaudota pramonėje / <i>industrial uses</i>	119,7	148,2	155,4	134,2	153,4
gyventojų vartojimo fondas <i>human consumption</i>	426,7	429,5	410,1	381,3	407,3
Suvargota vienam gyventojui, kg <i>Per capita consumption, kg</i>	124	125	120	112	120
Atsargos metų pabaigoje <i>Ending stocks</i>	1465,9	1507,6	1027,1	755,7	1012,5
Apsirūpinimas, proc. <i>Self-sufficiency level, %</i>	117	117	122	118,5	134,5

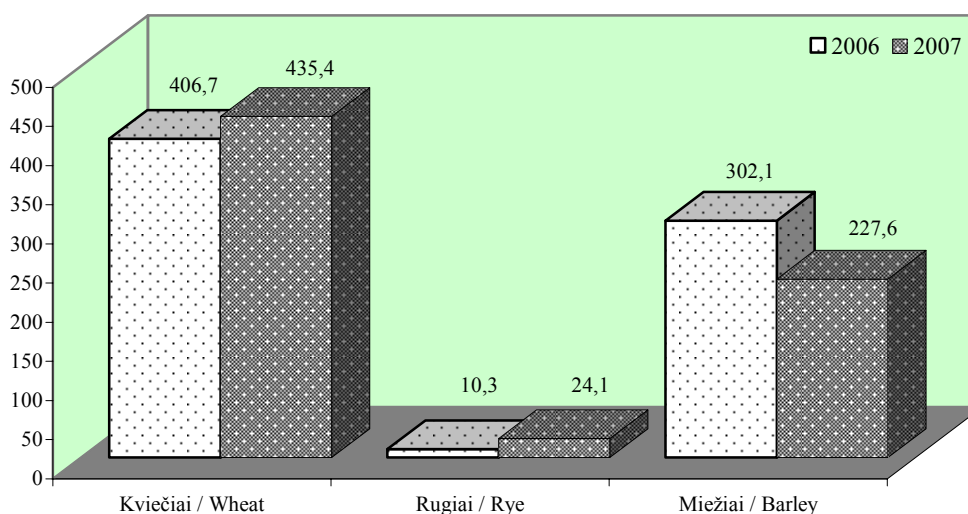
* LAEI skaičiavimai / *LIAE calculation.*

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Mūsų šalies gyventojai per 2007 metus, palyginti su 2005-aisiais, daugiau suvartojavo tik javų dribsnių, o ruginių miltų ir javų kruopų – daug mažiau.

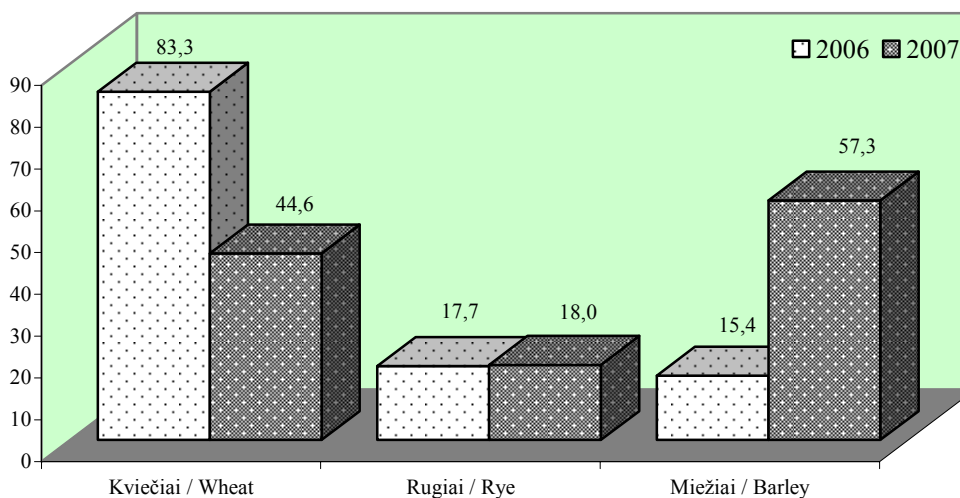
Užsienio prekyba. Per 2007 metus javų grūdų eksportuota 719,5 tūkst. t, o importuota 187,8 tūkst. t, išvežta 3,8 karto daugiau nei įvežta. Palyginti su 2006 metais, javų grūdų eksportas sumažėjo 2,5 proc. (18,4 tūkst. t), o importas išaugo 7,4 proc. (13,0 tūkst. t). Daugiausia per minėtą laikotarpį šoktelėjo rugių eksportas – 2,3 karto, o sumažėjo miežių – 24,7 proc. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, importuota 3,7 karto daugiau miežių ir 53,5 proc. mažiau kviečių (2.19 ir 2.20 pav.). Per 2007 metus daugiausia iš Lietuvos išvežta kviečių – 60,5 proc. viso javų grūdų eksporto, o įvežta miežių – 30,6 proc. viso javų grūdų importo. 2007 metais iš Lietuvos eksportuota 23,4 proc. viso javų grūdų derliaus.

Lietuviškų kviečių praėjusiais metais eksportuota į Maroką (20,5 proc.), Daniją (14,1 proc.), Vokietiją (13,8 proc.) ir Alžyrą (11,2 proc.), o rugių – į Vokietiją (68,0 proc.) bei miežių – į Saudo Arabiją (71,2 proc). Daugiausia kviečių įvežta iš Latvijos (82,7 proc.) ir iš Rusijos (12,8 proc.). Rugių mūsų šalis importavo iš Rusijos (76,7 proc.) ir Vokietijos (17,8 proc.). miežių – iš Suomijos (33,9 proc.) ir Vokietijos (29,1 proc.).

2.19 pav. Javų eksportas 2006 ir 2007 metais, tūkst. t
Fig. 2.19. Cereal exports in 2006 and 2007, in thou. tons

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2.20 pav. Javų importas 2006 ir 2007 metais, tūkst. t
Fig. 2.20. Cereal imports in 2006 and 2007, thou. t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Vidutinės eksportuotų javų grūdų kainos 2007 metais buvo 2,2 proc. didesnės nei importuotų. Išvežtų kviečių, rugių bei miežių jos buvo atitinkamai 16,6 proc., 15,5 proc. bei 18,6 proc. didesnės nei įvežtų (2.11 lentelė). Palyginti su 2006 metais, 2007-aisiais javų grūdų eksporto ir importo kainos pakilo beveik adekvačiai padidėjusioms grūdų supirkimo kainoms.

2.11 lentelė. Eksportuotų ir importuotų grūdų kainos 2006 ir 2007 metais, Lt/t*Table 2.11. The prices of cereals exported and imported in 2006 and 2007, in Litass per ton*

Rodikliai <i>Indicators</i>	Grūdai / <i>Cereals</i>			Kviečiai / <i>Wheat</i>			Rugiai / <i>Rye</i>			Miežiai / <i>Barley</i>		
	2006	2007	pokytis, <i>change,</i> %	2006	2007	pokytis, <i>change,</i> %	2006	2007	pokytis, <i>change,</i> %	2006	2007	pokytis, <i>change,</i> %
Eksportas <i>Exports</i>	426	739	73,5	407	683	67,8	373	702	88,2	438	810	84,9
Importas <i>Imports</i>	598	723	20,9	488	586	20,1	453	608	34,2	482	683	41,7

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Pasaulinės grūdų eksporto kainos 2007 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2006-ųjų gruodžiu, pakilo apie 60 proc., išskyrus Argentinos kukurūzų kainos sumažėjimą 0,2 proc.

Rinkos reguliavimo priemonės ir parama. Lietuvai tapus ES nare, taikomos tokios pat grūdų rinkos reguliavimo priemonės, kaip ir kitose ES šalyse: intervencinio pirkimo sistema, tiesioginės išmokos, importo ir eksporto reguliavimo priemonės.

Intervencinė pirkimo sistema suteikia galimybę augintojams parduoti grūdus į intervencinius sandėlius, esant nepalankiai situacijai rinkoje. 2007 metais situacija pasaulinėje grūdų rinkoje buvo palanki grūdų augintojams. Grūdai buvo parduodami daug aukštesnėmis kainomis nei intervencinės, todėl intervencijai grūdų nebuvo pasiūlyta.

Įgyvendinant ES BŽŪP reformą, kurios vienas iš tikslų – paramą atsieti nuo gamybos rezultatų, nuo 2007 metų keitėsi paramos tiesioginėmis išmokomis už pasėlius teikimo principai. Ūkininkaujantiems ir žemės ūkio produkciją gaminantiems pareiškėjams paramos suma 2007 metais susidėjo iš trijų dalių: pagrindinės išmokos, mokamos iš ES biudžeto, ir papildomų nacionalinių su gamyba susietų bei nuo jos atsietų tiesioginių išmokų.

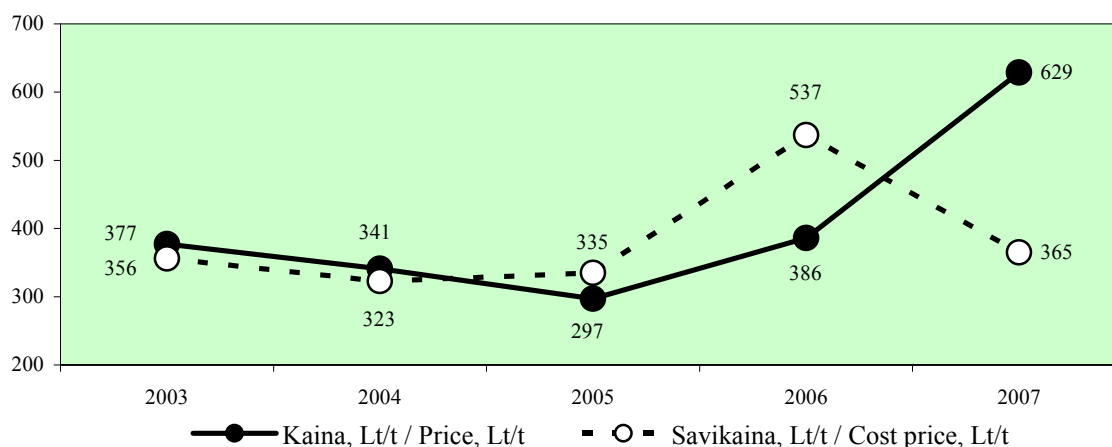
LR žemės ūkio ministro 2007 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr. 3D-498 patvirtinta vienkartinė tiesioginių išmokų už plotus (mokamos iš ES biudžeto) ir papildomų nacionalinių išmokų (mokamos iš šalies biudžeto) mokėjimo už 2007 metais deklaruotus plotus ir energetinius augalus mokėjimo schema.

2007 metais buvo užregistruota 197,9 tūkst. paraiškų tiesioginėms išmokoms gauti ir deklaruota 2,62 mln. ha paramai gauti tinkamo ploto. Lietuvai iš ES biudžeto tiesioginėms išmokoms už plotus 2007 metais buvo skirta 509,8 mln. Lt, papildomoms nacionalinėms išmokoms iš šalies biudžeto – 411 mln. Lt.

Pagrindinė, arba vadinamoji vienkartinė, išmoka, mokama už reikalavimus atitinkančius deklaruotus ŽŪN ir pasėlių plotus, 2007 metais buvo 198,23 Lt/ha, nepriklausomai nuo auginamų augalų rūšių. Tai sudarė 40 proc. ES senbuvėms mokamų tiesioginių išmokų lygio. Bendra tiesioginių išmokų suma už javų pasėlių plotus buvo apskaičiuota sumuojant pagrindinę išmoką, mokamą iš ES biudžeto, ir papildomas nuo gamybos atsietas (36,00 Lt/ha) bei susietas (140,50 Lt/ha) išmokas, mokamas iš šalies biudžeto.

ES grūdų importas reguliuojamas, taikant importo mokesčius ir importo licencijas, eksporto – taikant eksporto kompensacines išmokas, t. y. kompensuojant susidariusį skirtumą tarp augintojo ir pasaulinės kainų.

Ekonominiai rodikliai. Vienos tonos grūdų gamybos sąnaudos ŽŪB 2004 metais, palyginti su 2003-iaisiais, sumažėjo 9,3 proc., o nuo 2004 metų didėjo (2.21 pav.). Per 2005 metus išaugo 3,7, o per 2006-uosius – net 60,3 proc. Tokių staigų sąnaudų padidėjimą produkcijos vienetui lėmė dvi pagrindinės priežastys: pirma, 2006 metais 4,9 proc. padidėjusios išlaidos dėl materialinių-energetinių išteklių kainų ir darbo užmokesčio augimo (padidėjo išlaidos trąšoms (10,5 proc.), sėklai (10,9 proc.), naftos produktams ir dujoms (5,8 proc.) bei darbo užmokesčiui (12,1 proc.), antra, žymiai sumažėjęs grūdinių augalų derlingumas ir bendras grūdų derlius.

2.21 pav. Grūdų vidutinė pardavimo kaina ir savikaina žemės ūkio bendrovėse 2003–2007 metais, Lt/t

Fig. 2.21. Average grain sale price and cost price in agricultural companies in 2003–2007, in Litass per ton

Šaltiniai: Statistikos departamento prie LRV duomenys;
ŽŪB ir įmonių metinių oficialiųjų statistinių formų suvestinės.

2005–2006 metais grūdų pardavimo pajamos be išmokų nei ŽŪB, nei ūkininkų ūkiuose nepadengė gamybos sąnaudų. 2007 metais realizavus grūdus beveik 63 proc. didesne kaina ir sumažėjus vienos tonos grūdų savikainai (pagal LAEI skaičiavimus), grūdų gamyba vėl tapo labai pelninga. LAEI skaičiavimai rodo, kad grūdų gamybos rentabilumas be išmokų – apie 70 proc., o su išmokomis – apie 140 proc. Tokių staigų grūdų gamybos rentabilumo 2007 metais padidėjimą lėmė 63 proc. išaugusi grūdų supirkimo kaina ir ir daugiau kaip 1,5 karto padidėjęs grūdinių augalų derlingumas bei bendras grūdų derlius.

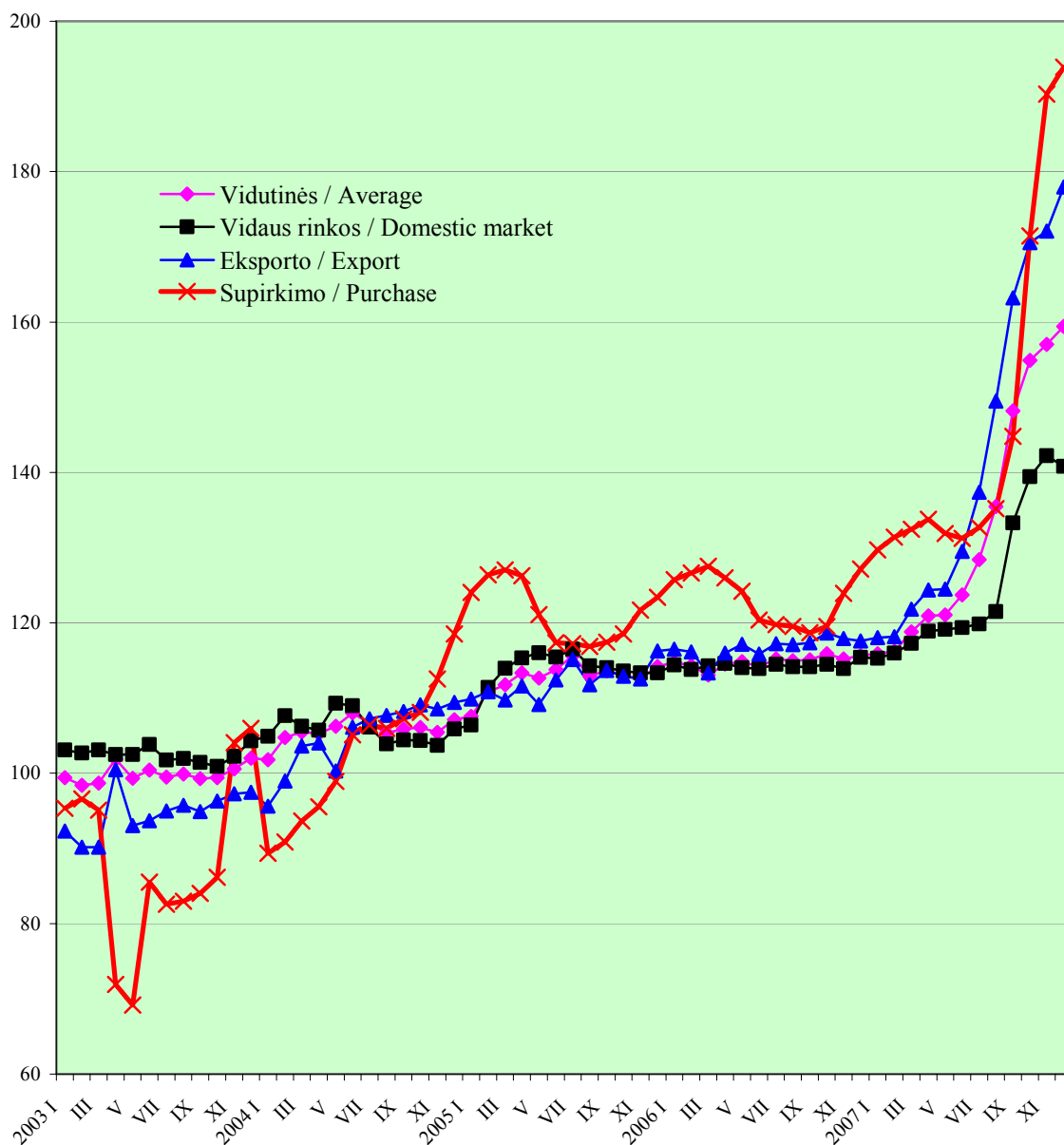
3.2. Pienas

3.2. Milk

Lietuvos, kaip ir kitų ES šalių, pieno ir jo produktų kainų pokyčius lėmė pasaulinės tendencijos. Tiesa, Lietuvoje tie pokyčiai tarsis vėlavo. Pasaulyje pieno produktų kainos dėl išaugusios paklausos pradėjo smarkiai didėti 2007 metų pavasarį, piką pasiekė vasaros pabaigoje, metų pabaigoje jau sumažėjo, o Lietuvoje kainos kilti ėmė vasarą, o metų pabaigoje buvo pasiekusios aukščiausių lygį.

Išaugus pieno produktų pasaulinėms kainoms, nuo 2007 metų liepos mėnesio buvo panaikintos ES eksporto į trečiąsias šalis kompensacijos. Tačiau Lietuvos pieno perdirbimo įmonių pelningumas 2007 metais ne tik nesumažėjo, bet netgi išaugo.

Pieno ir jo produktų kainos, per 2003–2006 metus didėjusios pamažu, nuo 2007 metų vidurio smarkiai šoktelėjo (2.22 pav.). 2007 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2006-ųjų mėnesiu, įmonių kainos išaugo 37 proc., iš jų vidaus rinkoje – 23 proc., o eksporto rinkose – 49 proc. Pieno supirkimo kaina per tą patį laikotarpį pakilo 53 proc.

2.22 pav. Pieno pramonės įmonių parduotos produkcijos ir pieno supirkimo kainų pokyčiai 2003–2007 metais (2002-12=100 proc.), proc.

Fig. 2.22. Changes in producer prices of dairy products and milk purchase prices in 2003–2007 (2002 December = 100 %), in per cent

Šaltiniai: Informacija apie gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainų pokyčius 2003–2007 m. – V.: Statistikos departamentas prie LRV;

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003–2007 m. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Pieno gamyba ir supirkimas. 2007 metais primelžta 2004 tūkst. t pieno, iš jo 67 proc. supirkta perdirbti (2.12 lentelė). Pieno gamyba 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, augo sparčiau nei supirkimas perdirbti: gamyba padidėjo 6 proc., o supirkimas – tik 4 proc. Ši tendencija buvo priešinga nei 2003–2006 metais ir pasireiškė tik antrąjį 2007 metų pusmetį. Situaciją lėmė nuo rugpjūčio mėnesį gerokai išaugusios pieno produktų kainos, tuo tarpu žaliavinio pieno supirkimo kainos smarkiai pakilo tik spalį. Pieno gamintojai, ypač smulkieji, nesulaukdami kainų padidėjimo, sumažino parduodamo perdirbti ir padidino tiesiogiai parduodamo pieno dalį, be to, daugiau pieno vartojo savo reikmėms.

Didžioji pieno dalis superkama iš ūkininkų ir šeimos ūkių, tačiau pamažu didėja ŽŪB ir įmonių lyginamasis svoris. 2003 metais iš pastarųjų buvo supirkta 15,4 proc. pieno, perskaičiuoto į bazinio riebumo, o 2007-aisiais – 17,9 proc.

2.12 lentelė. Pieno gamyba ir supirkimas 2003–2007 metais, tūkst. t

Table 2.12. Milk production and purchase in 2003–2007, in thou. tons

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su compared to 2003, %
Primelžta pieno <i>Milk production</i>	1796,1	1848,7	1861,6	1891,3	2004,0	112
Supirkta pieno: <i>Milk purchase:</i>						
natūralaus riebumo <i>natural fatness</i>	1026,1	1140,0	1200,7	1296,1	1348,5*	131
bazinio riebumo** <i>basic fatness**</i>	1226,0	1370,8	1432,8	1555,2	1629,8	133

* 4,14% riebalų / *milk fat*, 3,29% baltymų / *protein*.

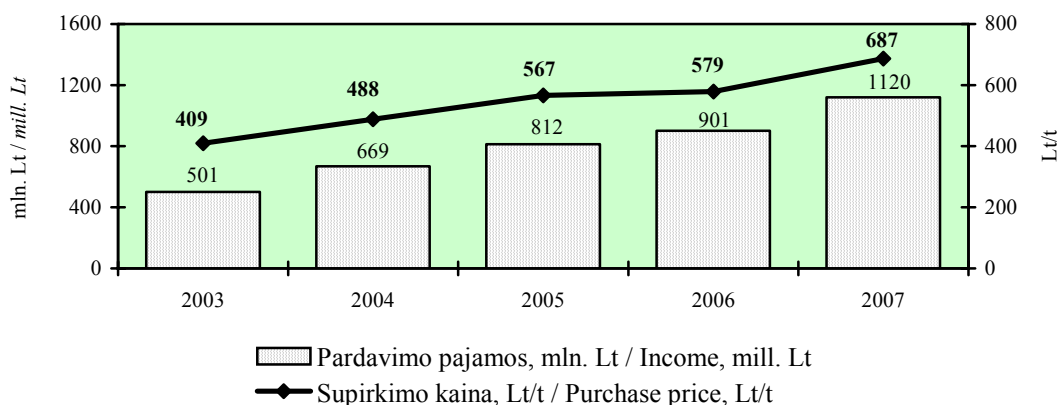
** 3,4% riebalų / *milk fat*, 3,0% baltymų / *protein*.

Šaltiniai: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2007 m. sausio–gruodžio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008; Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Per 2007 metus į Lietuvą importuota 121,1 tūkst. t žaliavinio pieno, 99 proc. jo įvežta iš Latvijos. Tai 1,3 proc. daugiau nei 2006-aisiais ir 3 kartus – nei 2005-aisiais. Vidutinė importuoto žaliavinio pieno kaina – 1021 Lt/t. Tuo tarpu pagrindinis žaliavinio pieno eksporto srautas 2007 metais, kaip ir 2006-aisiais, buvo nukreiptas į Lenkiją. Į šią šalį eksportuota 6,2 tūkst. t žaliavinio pieno, jo vidutinė kaina – 1086 Lt/t.

Superkamo pieno kokybė nuolat gerėja. 2003 metais tik 79 proc. supirkto pieno buvo aukščiausios rūšies, taigi atitiko ES veterinarinius higieninius reikalavimus. 2007-aisiais – jau 96 proc. Pieno sudėties rodikliai nesikeičia nuo 2003 metų. Vidutinis supirkto pieno riebumas 2007-aisiais, kaip ir ankstesniais metais, buvo 4,1 proc., baltymingumas – 3,3 proc.

Pačios žemiausios pieno supirkimo kainos nagrinėjamu laikotarpiu buvo 2003 metais, kai Lietuvos žaliavinio pieno rinka dar buvo uždara (2.23 pav.).

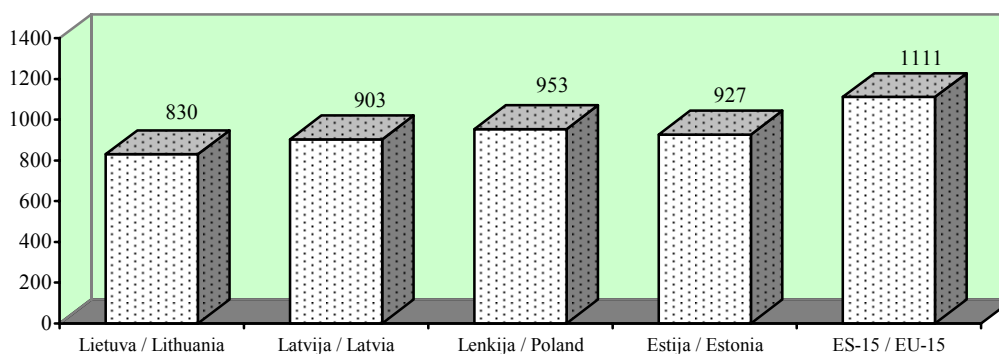
2.23 pav. Pieno (3,4 proc. riebumo) supirkimo kaina ir pardavimo pajamos 2003–2007 metais

Fig. 2.23. Milk (3.4% fatness) purchase prices and income in 2003–2007

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Įstojus į ES, konkurencinis kaimyninių valstybių pieno supirkėjų spaudimas ir Lietuvos pieno perdirbėjus privertė pakelti pieno supirkimo kainas. Lietuvai tapus bendrosios rinkos dalyve, 2004–2005 metais vyko kainų lyginimosi procesas. 2006 metais supirkimo kainos kilo dėl struktūrinių pieno ūkio pokyčių. Susidarė didesnis stambių pieno ūkių skaičius, kuriems pieno perdirbimo įmonės mokėjo žymiai aukštesnę kainą nei smulkiesiems, o tai lėmė vidutinės supirkimo kainos didėjimą. 2007 metų rugsėjo–gruodžio mėnesiais žaliavinio pieno supirkimo kainos kilimui įtakos turėjo išaugusi pieno produktų ir atitinkamai žaliavinio pieno paklausa. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, vidutinė pieno supirkimo kaina šalyje padidėjo 19 proc., tačiau išliko beveik žemiausia ES (išskyrus Rumuniją) (2.24 pav.). Viena pagrindinių to priežasčių – vyraujantys smulkūs pieno gamintojai, kuriems buvo mokama daug žemesnė kaina nei stambiesiems.

2.24 pav. Natūralaus riebumo pieno supirkimo kaina Lietuvoje ir kai kuriose ES šalyse 2007 metais, Lt/t

Fig. 2.24. Milk (natural fatness) purchase price in Lithuania and some EU countries in 2007, in Litas per ton

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008; prieiga per internetą www.csb.lv; prieiga per internetą www.milkprices.nl; prieiga per internetą www.stat.ee; prieiga per internetą www.stat.gov.pl

2003 metais vidutinis Lietuvos pieno ūkis buvo smulkiausias iš visų ES-25 šalių ir siekė 2,3 karvės, arba 18 proc. ES vidurkio. Iki 2007 metų pabaigos vidutinis pieno ūkio dydis išaugo 43 proc., iki 3,3 karvių (2.13 lentelė). 2003–2007 metais ypač padaugėjo pieno ūkių, laikančių 10–19 karvių. Jų skaičius per minėtą laikotarpį išaugo 1314. Sparčiausiai augo 30–49 karvių laikančių ūkių skaičius (3,6 karto), o labiausiai sumažėjo 1–2 karvių laikytojų (38 proc.). Tačiau pieno ūkiai vis dar smulkūs. Daugiau nei 10 karvių laiko tik 4,8 proc. šalies pieno gamintojų.

2.13 lentelė. Pieno ūkiai pagal melžiamų karvių skaičių 2003–2007 metais

Table 2.13. Dairy farms by number of dairy cows in 2003–2007

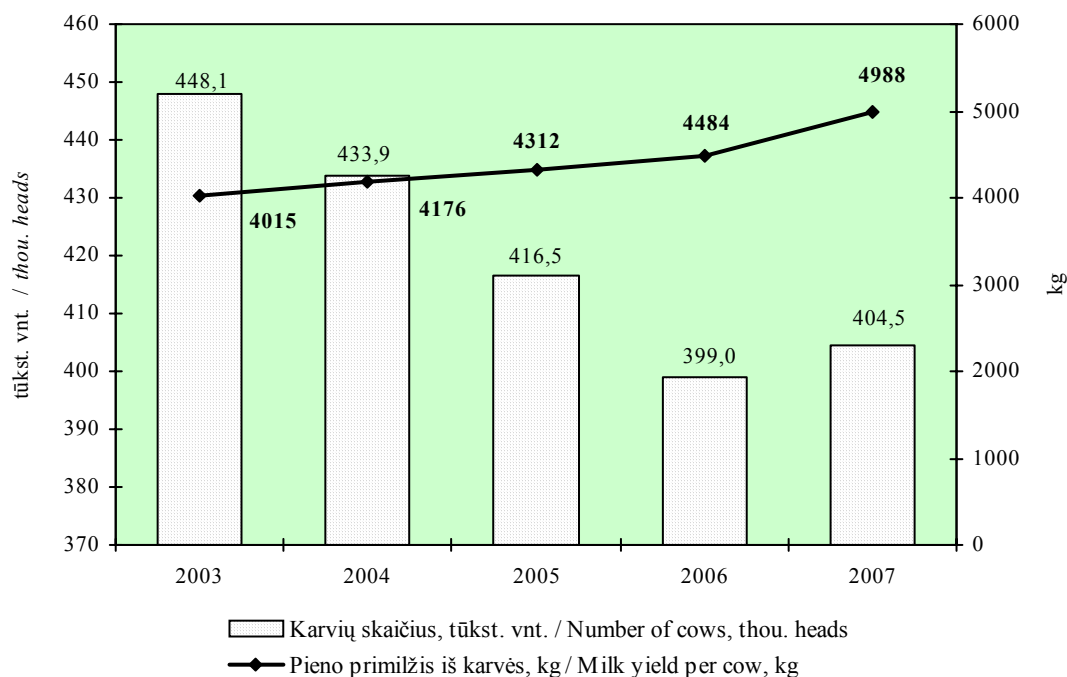
Karvių skaičius ūkyje <i>Number of cows per farm</i>	2003-06-01		2004-12-31*		2007-12-31*	
	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	karvių skaičius, tūkst. <i>number of cows, thou.</i>	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	karvių skaičius, tūkst. <i>number of cows, thou.</i>	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	karvių skaičius, tūkst. <i>number of cows, thou.</i>
1–2	150904	200,8	138591	180,2	92932	114,9
3–9	39521	162,5	38505	162,9	22219	100,5
10–19	2210	27,8	2918	37,4	3524	46,3
20–29	334	7,7	589	13,8	1036	24,6
30–49	197	7,3	332	12,2	700	26,1
50–99	110	7,3	166	11,1	361	24,1
≥100	137	37,7	151	45,2	210	59,4
Vidutiniškai <i>Average</i>		2,3		2,6		3,3
Iš viso / Total	193413	451,1	181252	462,9	120982	395,9

* Visos karvės (be mėsinių veislių) / *All cows (beef cows excl.)*.

Šaltiniai: Gyvulių skaičius 2004 m. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2005; prieiga per internetą www.vic.lt

Dėl šalyje vyraujančių smulkių ūkių, kuriuose paprastai taikomos senosios pieno gamybos technologijos, karvių vidutinis produktyvumas, palyginti su kai kuriomis ES šalimis, gerokai mažesnis, jis tesiekia apie 70 proc. ES šalių vidurkio. Tačiau ūkiams stambėjant, karvės racionaliau šeriamos, gerėja selekcijos darbas, tad jų produktyvumas nuolat didėja. 2007 metais iš vienos karvės buvo primelžta 4988 t pieno, palyginti su 2003-iaisiais, primilžis padidėjo 24 proc. (2.25 pav.). Kontroliuojamų karvių vidutinis primilžis 2006–2007 kontrolės metais pasiekė 5863 kg. Šalyje kontroliuojama apie 50 proc. visų laikomų karvių.

Per 2003–2006 metų laikotarpį karvių skaičius sumažėdavo vidutiniškai po 3,7 proc. kasmet. Per minėtą laikotarpį iš viso sumažėjo 49,1 tūkstančio karvių, tačiau dėl didėjančio produktyvumo pieno buvo primelžiama daugiau. 2007 metais padėtis pasikeitė, palyginti su 2006-aisiais, karvių skaičius išaugo 1,4 proc. Karvių skaičiaus augimą paskatino pelninga pieno gamyba stambiuose specializuotuose ūkiuose, kurių vis gausėjo.

2.25 pav. Karvių skaičius ir pieno primilžis iš karvės 2003–2007 metais (metų pabaigoje)

Fig. 2.25. Number of cows and milk yield per cow in 2003–2007 (at the end of the year)

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007; prieiga per internetą vvv.stat.gov.lt

Pieno produktų gamyba. Lietuvos pieno perdirbimo sektoriuje dominuoja trys pieno perdirbimo įmonių grupės: AB „Rokiškio sūris“, AB „Pieno žvaigždės“, AB „Žemaitijos pienas“. Šios įmonių grupės 2007 metais gavo apie 83 proc. visų pieno perdirbimo sektoriaus pardavimo pajamų. Minėtos įmonių grupės yra ir pagrindinės pieno produktų eksportuotojos. Kitos 19 pieno perdirbimo įmonių ir jų grupių daug mažesnės. Tačiau kai kurios iš jų taip pat didelę savo produkcijos dalį eksportuoja.

Visos Lietuvos pieno perdirbimo įmonės ir jų filialai yra įgyvendinę ES maisto gamybos sanitarinius bei higieninius reikalavimus ir gali eksportuoti produkciją į ES šalis. 17 pieno perdirbimo įmonių turi leidimus eksportuoti produkciją į Rusiją.

Didžiausią postūmį pieno produktų gamybos ir pardavimų augimui per 2003–2007 metų laikotarpį turėjo Lietuvos įstojimas į ES 2004 metais ir išaugusi pasaulinė pieno produktų paklausa bei kainos 2007-aisiais.

2004-aisiais, šalies įstojimo į ES metais, pieno produktų pardavimas išaugo 25 proc., o eksportas – net 41 proc., 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais – atitinkamai 20 proc. ir 36 proc. Didėjanti pieno produktų paklausa pasaulyje lėmė, kad 2007 metais eksporto dalis pajamose išaugo net 8 procentiniais punktais – iki 65 proc. Kitais metais pardavimų augimo tempai buvo šiek tiek lėtesni. Iš viso 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, pardavimai padidėjo 82 proc. ir pasiekė 2158,7 mln. Lt (2.14 lentelė).

2.14 lentelė. Pagrindiniai pieno pramonės rodikliai 2003–2007 metais*Table 2.14. Main indicators of the milk processing industry in 2003–2007*

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Pieno perdirbimo įmonių ir jų filialų skaičius <i>Number of milk processing enterprises</i>	36	37	37	35	34
Parduota produkcijos, mln. Lt / <i>Sales, mill. Lt</i>	1188,8	1486,3	1616,9	1806,1	2158,7
dalis visuose maisto ir gėrimų pardavimuose, proc. <i>share in total sales of the food industry, %</i>	22,9	26,3	25,6	25,3	24,0
Eksporto pajamos, mln. Lt / <i>Exports, mill. Lt</i>	564,5	797,6	888,6	1027,5	1394,4
dalis visose pieno pramonės pajamose, proc. <i>share in total export income, %</i>	47	54	55	57	65

Šaltiniai: *Gaminių gamyba 2003–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV;*
Pramonės darbo rezultatai 2008 m. sausio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008;
ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys);
prieiga per internetą www.vet.lt

Pagrindinė Lietuvos pieno pramonės specializacijos kryptis – sūrių gamyba. Šie produktai vyrauja ir eksporto struktūroje. Tačiau nuolat augusi nelydytų sūrių gamyba, kuriai sunaudojama didžiausia žaliavinio pieno dalis, per 2007 metus sumažėjo 16 proc. Tai lėmė pakitusi situacija rinkose: žymiai išaugus sausų pieno produktų ir pieno konservų kainoms, labiau apsimokėjo gaminti ir parduoti minėtus produktus. Tačiau ši tendencija nėra ilgalaikė, todėl Lietuvos pieno perdirbimo pramonės įmonės neskuba pakeisti savo specializacijos.

2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, padidėjo visų pieno produktų, išskyrus sviestą, gamyba. Sviesto gamybos rodiklis sumažėjo dėl 2006 metais pasikeitusios produktų priskyrimo pieno riebalams metodikos. Be to, vis daugiau pieno riebalų eksportuojama grietinėlių pavidalu. Todėl grietinėlių gamyba išaugo net 5 kartus. Taip pat sparčiai augo šviežių sūrių ir pieno konservų gamyba (2.15 lentelė).

2.15 lentelė. Pagrindinių pieno produktų gamyba 2003–2007 metais, tūkst. t*Table 2.15. Production of main dairy products in 2003–2007, in thou. tons*

Pieno produktai <i>Dairy products</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su compared to 2003, %
Geriamasis pienas* / <i>Drinking milk*</i>	74,1	72,6	77,0	83,6	97,8	132
Grietinė / <i>Cream</i>	8,7	26,0*	37,5*	40,5	43,4	499
Rūgpienis, kefyras / <i>Kefir, sour milk</i>	29,7	27,4	29,1	33,9	35,3	119
Jogurtas / <i>Yoghurt</i>	15,5	15,2	14,6	18,1	17,3	112
Grietinė ir jos mišiniai / <i>Sour cream</i>	21,2	26,8	27,2	25,1	26,6	125
Varškė / <i>Curd</i>	11,1	12,1	13,4	17,7	21,5	194
Sviestas ir kiti pieno riebalai <i>Butter and other milk fats</i>	17,6	15,6	16,1	11,8	12,3	70
Švieži sūriai / <i>Fresh cheese</i>	6,4	7,6	7,7	20,8	22,6	353
Nelydyti sūriai / <i>Fat cheese</i>	50,4	56,3	58,9	62,6	52,3	104

Pieno produktai <i>Dairy products</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su <i>compared to</i> 2003, %
Sausi pieno ir išrūgų produktai <i>Dried milk and whey products</i>	24,3	28,9	27,0	33,8	35,7	147
Valgomieji ledai / <i>Ice cream</i>	14,4	20,7*	19,0*	22,8*	24,3*	169
Pieno cukrus (laktozė) / <i>Lactose</i>	5,1	4,9	6,4	7,4	7,5	147
Pieno konservai / <i>Canned dairy products</i>	7,7	9,6	11,7	14,8	22,0	286

* Mln. l / *Million litres.*

Šaltiniai: *Gaminių gamyba 2005–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV;*

Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2003. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003;

Lietuvos statistikos metraštis 2004. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004.

Pieno produktų vidaus rinka. Pieno ir jo produktų, perskaičiuotų į pieną, suvartojimas vienam Lietuvos gyventojui per 2003–2006 metų laikotarpį turėjo tendenciją mažėti. 2006 metais, palyginti su 2003-iaisiais, pieno buvo suvartota 4,9 proc. mažiau. Suvartojimas mažėja, nes ūkiuose savo reikmėms pagaminto pieno suvartojama vis mažiau. 2006 metais, palyginti su 2005-iaisiais, šiek tiek (1–5 proc.) padidėjusios pieno produktų kainos didelės įtakos suvartojimui neturėjo, nes gyventojų pajamos augo sparčiau už pieno produktų kainas. Vienas namų ūkio narys už savo disponuojamas pinigines pajamas 2006 metais galėjo nusipirkti 44 proc. daugiau sviesto arba 47 proc. daugiau pieno negu 2005 metais. Per prekybos sistemą parduotų pieno produktų suvartojimas augo (2.16 lentelė). Sviesto suvartojimo sumažėjimo 39 proc. rodiklis atsirado tik dėl jau paminėtos naujosios produktų priskyrimo pieno riebalams metodikos, pradėtos taikyti 2006 metais.

2007 metų antroje pusėje įvyko mažmeninių pieno produktų kainų šuolis. 2007 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2006-ųjų mėnesiu, pasterizuoto pieno vartojimo kainų indeksas išaugo 28,5 proc., konservuoto pieno – 28,3 proc., sūrio ir varškės – 30 proc., sviesto – 44 proc., kitų pieno produktų – 29,1 proc.

2.16 lentelė. Pieno produktų suvartojimo ir jį lemiančių veiksnių pokyčiai 2003–2006 metais

Table 2.16. *Changes in consumption of milk and dairy products and factors influencing consumption in 2003–2006*

Produktai / <i>Products</i>	2003	2004	2005	2006	2006, palyginti su <i>compared to</i> 2003, %
Pieno ir jo produktų suvartojimas, skaičiuojant vienam gyventojui, kg <i>Per capita consumption of milk and dairy products, kg</i>					
Pienas ir jo produktai, perskaičiuoti į pieną <i>Milk and dairy products (in milk equivalent)</i>	287	296	283	273	95
Sūris ir varškė* / <i>Cheese*</i>	9,2	9,4	9,6	11,7	127
Sviestas* / <i>Butter*</i>	2,8	2,8	3,0	1,7	61
Rauginto pieno produktai* <i>Sour milk products*</i>	18,9	19,5	20,9	24,0	127
Geriamasis pienas* / <i>Milk*</i>	22,2	21,5	21,9	24,0	108

Produktai / Products	2003	2004	2005	2006	2006, palyginti su compared to 2003, %
Disponuojamų piniginių pajamų perkamasis pajėgumas, skaičiuojant vienam namų ūkio nariui per mėnesį / Per capita purchasing power of average cash disposable income per month					
Sviestas, kg / Butter, kg	34	35	27	39	115
Pienas (2,5 proc. riebumo), l Milk (2,5% fat content), l	237	265	249	366	154
Vidutinės mažmeninės pieno produktų pardavimo kainos, Lt/kg Average retail price of milk and dairy products, Lt/kg					
Sviestas / Butter	11,45	12,14	15,67	15,70	137
Pasterizuotas pienas (2,5 proc. riebumo), Lt/l / Milk (2,5% fat content), Lt/l	1,62	1,61	1,71	1,68	104
Grietinė (20–30 proc. riebumo) Sour cream (20–30 % fat content)	6,10	6,66	5,87	6,14	101
Varškė (5–9 proc. riebumo) Curd 5–9% fat content)	9,60	10,13	10,51	9,86	103

* Neskaitant pačių pasigamintų ir suvartotų produktų bei tiesioginio pardavimo / Own-produced and consumed products and direct sales excluded.

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2003–2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV;
Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
Namų ūkių pajamos ir išlaidos 2003–2005. – V.: Statistikos departamentas prie LRV;
Namų ūkių biudžetai 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
Vartotojų ir gamintojų kainų indeksai 2003–2007 I–IV. – V.: Statistikos departamentas prie LRV;
ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Pieno suvartojimo šalyje bendrąją apimtį veikė ir pieno suvartojimo vienam gyventojui sumažėjimas, ir mažėjantis gyventojų skaičius. 2006 metais, palyginti su 2003-iaisiais, pieno suvartojimas natūrine išraiška sumažėjo 6,8 proc. Gyventojai suvartojo 6,9 proc., o kitoms reikmėms sunaudojo 6,3 proc. mažiau pieno.

Didžioji dalis vidaus rinkoje parduotų pieno produktų pagaminama Lietuvoje. Tačiau importo dalis didėja, ypač sparčiai – nuo įstojimo į ES metų. 2003 metais importiniai pieno produktai sudarė mažiau kaip 0,01 proc. visų parduotų pieno produktų, o 2007 metais – apie 16 proc. Importo struktūroje dominuoja sūriai ir jogurtas. Bendroji rinka paskatino ir žaliavinio pieno importą. 2007 metais pieno importas sudarė 7,7 proc. visų pieno išteklių natūra, 6,3 procentinio punkto daugiau nei 2003-iaisiais. 2007 metais iš viso pieno ir pieno produktų įvežta už 304,7 mln. Lt, 48 proc. importo vertės sudarė žaliavinis pienas.

Pieno produktų įmonių kainos vidaus rinkoje 2007 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2002 metų gruodžiu, padidėjo 41 proc. Įmonių kainos turėjo tendenciją didėti per visą 2003–2007 metų laikotarpį, tačiau labiausiai kilo 2005 ir 2007 metais. Pirmąjį stiprų postūmį pieno produktų kainų kilimui davė Lietuvos įstojimas į ES. Įstojimo metu Lietuvos įmonių pieno produktų kainos buvo žemesnės nei ES-15 šalyse, tad 2005 metais bendroje ekonominėje erdvėje vyko spartus kainų lyginimosi procesas – vidaus rinkos kainos išaugo 8,2 proc. Antrasis pieno ir jo produktų įmonių kainų šuolis įvyko 2007 metais, jį lėmė pasaulinių kainų didėjimas. 2007 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2006 metų gruodžiu, vidaus rinkoje pieno produktų įmonių kainos pakilo 23 proc.

Pieno produktų eksportas. Lietuvos užsienio prekybos pienu ir jo produktais balansas per visą 2003–2007 metų laikotarpį buvo teigiamas. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, eksporto ir importo proporcijos išliko nepakitusios: eksportas 4,6 karto viršijo importą. Tačiau importo augimo tempai lenkia eksporto: per 2007 metus importas išaugo 68 proc., o eksportas – 16 proc., per visą 2003–2007 metų laikotarpį – atitinkamai 7,2 karto ir 2,5 karto.

2007 metais pieno produktų eksportuota už 1394,4 mln. Lt. Eksportas sparčiausiai augo 2004 ir 2007 metais: atitinkamai 41 ir 36 proc., palyginti su prieš tai buvusiais metais. Tam didžiausios įtakos turėjo atsivėrusi bendra ES rinka 2004 metais bei pasaulinio poreikio augimas 2007-aisiais ir su tuo susijęs eksporto kainų augimas. Apie pusę eksportuojamų pieno produktų vertės sudarė sūriai ir varškė. 2007 metais jų dalis dėl pakitusios paklausos šiek tiek sumažėjo: 2006 metais sūriai ir varškė sudarė 56 proc. eksporto, o 2007-aisiais – tik 46 proc. Nemažą dalį pieno produktų struktūroje 2007 metais sudarė nekonzentruotas pienas ir grietinėlė (20 proc.) bei pieno milteliai (12,5 proc.). 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, labiausiai išaugo nekonzentruoto pieno ir grietinėlės bei išrūgų produktų grupių eksportas (2.17 lentelė).

2.17 lentelė. Pieno produktų grynas eksportas 2003–2007 metais, mln. Lt

Table 2.17. Net exports of dairy products in 2003–2007, in mill. Litas

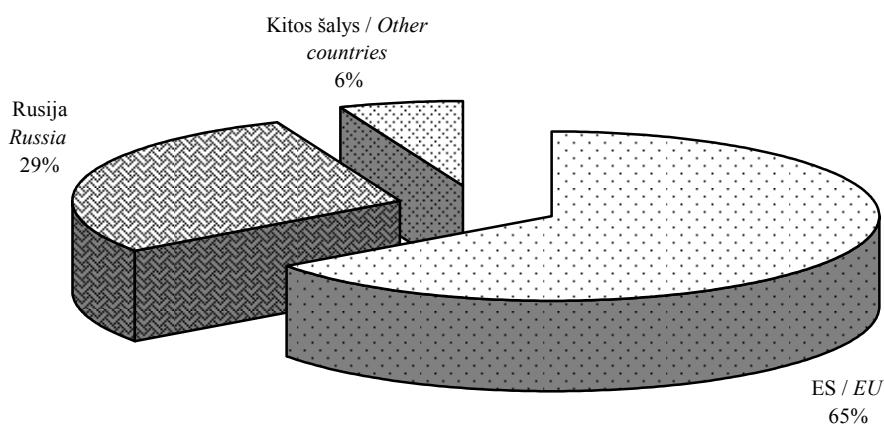
KN kodas CN code	Produktai / Products	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su 2003, %
0401	Nekonzentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk & cream, not concentrated</i>	30,7	105,2	137,0	146,9	275,3	9 k.
0402	Konzentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk & cream, concentrated</i>	94,0	110,3	105,3	110,3	233,1	248
040210	Lieso pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	50,6	65,1	71,4	79,2	170,8	338
040221	Nenugriebto pieno milteliai <i>Whole milk powder</i>	23,4	28,8	2,6	1,3	3,5	15
040291	Kondensuotas pienas be cukraus <i>Condensed milk without sugar</i>	1,1	2,5	9,9	6,6	28,5	26 k.
040299	Kondensuotas pienas su cukrumi <i>Condensed milk with sugar</i>	18,9	13,9	21,2	23,2	30,0	159
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėlė / <i>Fermented or acidified milk & cream</i>	6,2	11,0	8,0	9,9	13,8	223
040310	Jogurtas / <i>Yogurt</i>	1,0	1,9	1,2	1,8	2,3	230
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų / <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	17,5	40,7	53,9	58,1	90,6	5 k.
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos / <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	34,6	50,9	66,4	86,1	75,8	219
0406	Varškė ir sūris / <i>Curd & cheese</i>	342,5	441,5	477,7	570,9	645,8	189
040610	Šviežias sūris ir varškė <i>Fresh cheese & curd</i>	26,9	101,6	120,7	136,8	199,3	7,4 k.

KN kodas CN code	Produktai / Products	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su 2003, %
040690	Riebūs sūriai / Fat cheese	312,1	336,8	354,0	431,2	443,9	142
210500	Valgomieji ledai / Ice cream	25,1	19,5	22,9	26,2	30,1	120
350110	Kazeinas / Casein	6,8	12,3	8,3	3,3	0,9	13
170211-19	Pieno cukrus / Milk sugar	7,2	6,3	9,0	15,8	29,1	4 k.

Šaltiniai: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Pagrindinės lietuviškų pieno produktų eksporto šalys paskutiniaisiais metais – ES šalys (Vokietija, Italija, Lenkija, Latvija) ir Rusija. ES bendrosios rinkos atsivėrimas padidino eksporto į ES šalis dalį nuo 40 proc. 2003 metais iki 65 proc. 2007-aisiais. Dėl JAV dolerio kurso kritimo ir to fakto, kad ES nerėmė eksporto į šią šalį, Lietuva sumažino į JAV eksportuotų pieno produktų dalį nuo 29 proc. iki 1 proc. Pieno produktų eksporto į Rusiją rėmimas, priešingai, padidino eksportą į Rusiją nuo 20 iki 29 proc. (2.26 pav.) Taigi 2005–2006 metų pagrindinė eksporto tendencija buvo sparčiai augantis eksportas į Rusiją ir atitinkamai didėjanti jo dalis bendroje pieno produktų eksporto struktūroje.

2007 metais pasaulinis pieno produktų paklausos augimas ir eksporto kompensacijų nutraukimas turėjo įtakos geografinės pieno produktų eksporto struktūros pasikeitimui, tačiau pagrindinės partnerės išliko ES šalys. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, į ES šalis eksportas padidėjo 5,3 procentinio punkto, o į Rusiją 5,9 procentinio punkto sumažėjo. Tai priešinga eksporto struktūros kitimo tendencija, nei buvo 2005–2006 metais, kai vis didesnė pieno produktų dalis buvo išvežama į Rusiją. Iš ES šalių daugiausia pieno produktų eksportuota į Vokietiją – 28 proc. visų į ES šalis išvežtų produktų. Į Italiją eksportuota 20 proc., į Lenkiją – 14 proc., į Latviją – 7 proc. produktų. Į Italiją, Latviją ir Rusiją daugiausia išvežta sūrių, į Vokietiją ir Lenkiją – grietinėlės, lieso pieno ir jo miltelių.

2.26 pav. Pieno produktų eksporto struktūra pagal šalių grupes 2007 metais

Fig. 2.26. Structure of dairy products by country group in 2007

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

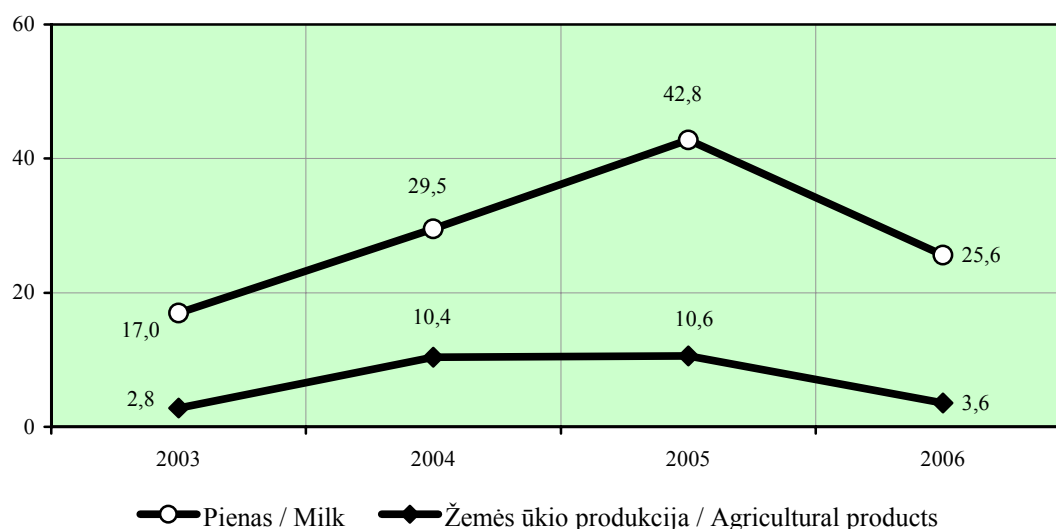
Rinkos reguliavimo priemonės. Iki įstojimo į ES pieno gamintojų pajamoms palaikyti iš nacionalinio biudžeto buvo skiriamos tiesioginės išmokos už karves (2003 m. buvo skirta 52 mln. Lt, iki 2004 m. balandžio 30 d. – 48,3 mln. Lt). Pieno perdirbimo įmonėms 2003 metais skirta 56 mln. Lt žaliavinio pieno kainoms palaikyti. Įstojus į ES, Lietuvoje veikia pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonės bei pieno gamybos kvotų sistema.

2004 metais Lietuvai buvo patvirtinta 1647 tūkst. t bendroji nacionalinė pieno gamybos kvota: 1280 tūkst. t pardavimo perdirbti ir 367 tūkst. t tiesiogiai vartoti. Nuo 2006–2007 kvotos metų (kvotos metai prasideda balandžio 1 d. ir baigiasi kitų metų kovo 31 d.) ji padidinta 57,9 tūkst. t. Pardavimo perdirbti kvota 2004–2005 kvotos metais buvo įvykdyta 86,6 proc., 2005–2006 kvotos metais – 82,2 proc., 2006–2007 kvotos metais – 85,5 proc., o 2007–2008 kvotos metais – 85,4 proc. Tiesiogiai vartoti kvota 2004–2005 kvotos metais buvo įvykdyta 19,1 proc., 2005–2006 kvotos metais – 44,2 proc., o 2006–2007 kvotos metais – 34 proc. Už 2004–2005 kvotos metus buvo išmokėta 50,7 mln. Lt tiesioginių išmokų (už parduotą kvotinį pieną), už 2005–2006-uosius – 55,9 mln. Lt (po 48 Lt už kvotinio pieno toną).

Iš pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonių daugiausia buvo naudojamos eksporto kompensacijos. 2004 metais už pieno produktų eksportą į trečiąsias šalis pieno perdirbimo įmonėms išmokėta 1,4 mln. Lt eksporto kompensacijų, 2005 metais – 47,3 mln. Lt, 2006-aisiais – 73,9 mln. Lt, 2007-aisiais – 71,6 mln. Lt. Išaugus pieno produktų pasaulinėms kainoms, nuo 2007 metų liepos ES eksporto į trečiąsias šalis kompensacijos buvo panaikintos. Kitomis pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonėmis buvo naudojamos vangiai, o intervenciniai sviesto ir lieso pieno miltelių pirkimai iš viso nebuvo vykdomi, kadangi neatsirado pieno perdirbimo įmonių, norinčių parduoti savo produkciją į intervencinius sandėlius.

Pieno ūkio ekonominiai rodikliai. Pieno gamyba specializuotuose pienininkystės ūkiuose 2003–2006 metais buvo pelninga. Pagal ūkių apskaitos duomenų tinklo (ŪADT) respondentinių ūkių duomenis ūkininkų ūkių, kurių pagrindines pajamas sudarė pajamos už pieną, vidutinis pelningumas 2003 metais buvo 38,7 proc., įskaitant subsidijas, ir 22 proc. be subsidijų. 2006-aisiais pelningumas išaugo iki 72,2 proc., įskaitant subsidijas, ir 26,4 proc. be subsidijų. Taigi pelningumą ES bendrojoje rinkoje labiausiai didino subsidijos. Pieno gamyba pelninga ir ŽŪB bei įmonėse: 2003–2006 metais pelningumas svyravo nuo 17 iki 43 proc. be subsidijų. Pieno gamyba ŽŪB įmonėse buvo viena pelningiausių ūkio šakų (2.27 pav.).

Vidutinė realizuoto pieno gamybos savikaina ŽŪB ir įmonėse 2003 metais buvo 455 Lt/t, skaičiuojant įskaitomuoju svoriu, o 2006 metais padidėjo iki 553 Lt/t, t. y. 21,5 proc. Natūralaus pieno savikaina padidėjo 24,2 proc.

2.27 pav. Pieno ir visos žemės ūkio produkcijos realizavimo pelningumas žemės ūkio bendrovėse ir įmonėse 2003–2006 metais, proc.

Fig. 2.27. Profitability of milk and all agricultural products in agricultural companies and enterprises in 2003–2006, in per cent

Šaltiniai: Žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių oficialios statistikos formos 2003–2006.

Vilniaus vertybinių popierių biržos sąrašuose esančių keturių didžiausių Lietuvos pieno perdirbimo įmonių veikla taip pat pelninga. Įmonių pelningumas 2003–2007 metų laikotarpiu svyravo nuo 3,1 proc. iki 5,3 proc., didžiausias buvo 2007 metais (2.18 lentelė).

2.18 lentelė. Didžiausių pieno perdirbimo įmonių grynasis pelningumas 2003–2007 metais, proc.

Table 2.18. Net profitability of major dairy enterprises in 2003–2007, in per cent

Rodiklis / Indicator	2003	2004	2005	2006	2007
Grynasis pelningumas Net profitability	3,3	4,9	3,6	3,1	5,3

Šaltinis: prieiga per internetą www.lt.omxgroup.com

2004–2007 metais didelės įtakos pelningumui turėjo galimybė prekiauti pieno produktais ES bendrojoje rinkoje ir ES mokamos eksporto subsidijos į trečiąsias šalis eksportuojamai produkcijai. 2007 metais pelningumą padidino pakilusios pasaulinės pieno produktų kainos. Teigiamą įtaką tebedarė ir eksporto subsidijos. Nors eksporto subsidijos nuo 2007 metų liepos mėnesio už į trečiąsias šalis parduodamus pieno produktus buvo nutrauktos, tačiau iki 2007 metų pabaigos jas įmonės gavo už praėjusiais laikotarpiais realizuotą produkciją.

3.3. Mėsa

3.3. Meat

Maisto produktų gamybos ir vartojimo struktūroje mėsos sektorius išlieka gana svarus. Šalies bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūroje mėsos gamyba sudaro 29 proc., o gyventojų vartojimo krepšelyje – apie 7 proc. Šalies vidaus rinkoje daugiausia perkama kiaulienos (51 proc.), mažiau paukštienos (25 proc.). 2007 metų antrąjį pusmetį prasidėjęs staigus maisto produktų kainų kilimas paveikė ir mėsos kainas, nors gyvulių supirkimo kainos per visus 2007 metus buvo mažesnės nei 2006-aisiais. Paukštienos kainų augimą galima pateisinti smarkiai išaugusiomis pašarų kainomis, tuo tarpu jautienos ir kiaulienos kainų (didmeninių ir mažmeninių) didinimas susijęs su perdirbimo ir prekybos sąnaudų augimu. Tačiau mėsos vidaus vartojimas nesumažėjo. Per 2007 metus mėsos eksportas išaugo net 36 proc. Mėsos ir gyvulių užsienio prekybos balansas teigiamas.

Gyvulių auginimas. Lietuvoje daugiausia auginama kiaulių, galvijų ir paukščių. Per 2003–2007 metus padidėjo paukščių ir avių skaičius, o karvių ir kiaulių sumažėjo.

2.19 lentelė. Gyvulių ir paukščių skaičius 2003–2007 metais (metų pabaigoje)

Table 2.19. Number of livestock and poultry in 2003–2007 (at the end of the year)

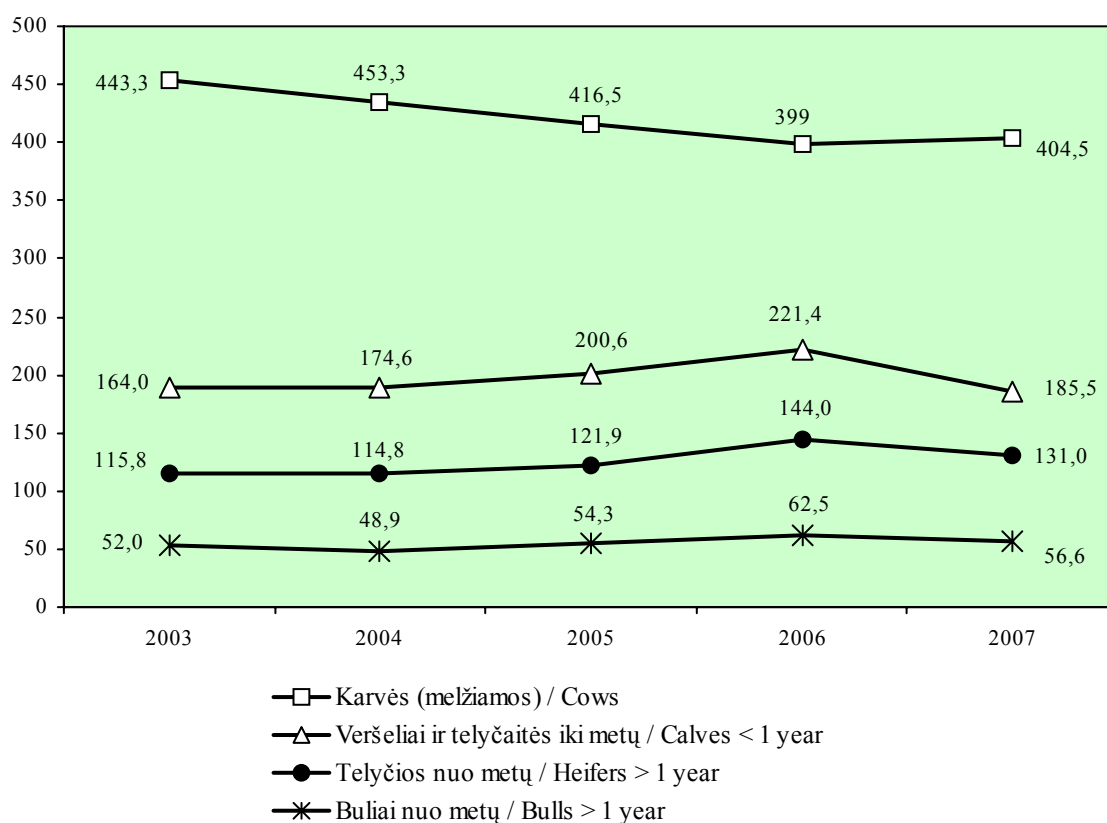
Gyvulių rūšis / Kind of animals	2003	2004	2005	2006	2007
Galvijai / Cattle	812,1	792,0	800,3	838,8	787,9
iš jų melžiamos karvės of which dairy cows	448,1	433,9	416,5	399,0	404,5
Kiaulės / Pigs	1057,4	1073,3	1114,7	1127,1	923,2
Paukščiai / Poultry	8066,7	8419,4	9397,1	9439,9	9874,8
Avys / Sheep	16,9	22,1	29,2	36,6	43,3

Šaltiniai: Gyvulių skaičius 2008. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008;
Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Ūkininkų ir šeimos ūkiuose auginama 87 proc. galvijų. Tuo tarpu net 80 proc. paukščių ir 61 proc. kiaulių – ŽŪB ir įmonėse. Daugiausia galvijų, karvių ir kiaulių laiko Šiaulių apskrities, avių – Utenos apskrities, karvių – Šakių, Kelmės ir Raseinių rajonų, kiaulių – Panevėžio, Jonavos ir Joniškio rajonų ūkiai.

Avių, ožkų, triušių ir egzotinių gyvulių auginimas Lietuvoje nėra populiarus. Ūkininkų ir šeimos ūkiuose laikoma 97 proc. avių ir ožkų ir visi šalyje auginami triušiai.

Galvijai. Statistikos departamentoprie LRV duomenimis, 2007 metų pabaigoje Lietuvoje buvo laikoma 404,5 tūkst. melžiamų karvių – 51 proc. visos galvijų bandos (2.28 pav.). Šiuo metu auginama daugiausia Lietuvos juodmargių (73 proc.) ir Lietuvos žaliųjų (23 proc.) veislių karvių. Mėsinių ir mišrūnių veislių karvių tėra 3 proc.

2.28 pav. Galvijų skaičius 2003–2007 metais (metų pabaigoje), tūkst.

Fig. 2.28. Number of cattle in 2003–2007 (at the end of the year), in thousands

Šaltiniai: Gyvulių skaičius 2004–2008. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

2007 metų pabaigoje veislei buvo auginama 213,1 tūkst. telyčių ir telyčaitių bei 19,7 tūkst. buliukų. Prieauglis mėsai (veršeliai, buliai ir telyčios skerdimui) metų pabaigoje sudarė tik 18 proc. visos galvijų bandos (per metus sumažėjo 18 proc.). Didžiausią prieauglio dalį sudarė veršeliai iki 1 metų – 51 proc., buliai nuo 1 iki 2 metų – 35 proc. Veršelių ir telyčių iki metų skaičius per metus sumažėjo daugiausia – 16 proc.

Mėsinių ir mišrūnų veislių galvijų skaičius per trejus pastaruosius (2004–2007 m.) metus padidėjo. Per šį laikotarpį karvių židinių skaičius išaugo beveik 2,8 karto, iki 13,3 tūkst., tačiau visoje bandoje mėsinė veislių karvės sudaro tik 3 proc. 2007 metais mėsinė veislių telyčių skaičius viršijo 40 tūkst. ir sudarė 18 proc. visų tos grupės galvijų.

2007 metų pabaigoje galvijus augino 139 tūkst. ūkių, t. y. 15 proc. mažiau nei prieš metus. Vidutiniškai vienam ūkiui teko 5,5 galvijų (ES-25 šalyse – apie 30 galvijų). Daugiau kaip pusė ūkių (61 proc.) laikė 1–2 galvijus (2.20 lentelė). Šiek tiek stambesniuose ūkiuose (nuo 3 iki 10 galvijų) buvo laikoma 16 proc. visų galvijų. Auginančių 51 ir daugiau galvijų – tik 1,1 proc. ūkių, tačiau juose buvo auginama beveik trečdalis galvijų. Mėsinius galvijus auginantys ūkiai dar mažesni – tik 3 galvijai viename ūkyje.

2.20 lentelė. Galvijų ūkiai pagal galvijų ir mėsinių galvijų skaičių 2007 metų pabaigoje

Table 2.20. Farms by number of cattle and beef cattle in 2007 (at the end of the year)

Galvijų skaičius ūkyje <i>Number of cattle per farm</i>	Galvijai / Cattle		Mėsiniai galvijai / Beef cattle	
	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	galvijų skaičius <i>number of cattle</i>	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	galvijų skaičius <i>number of cattle</i>
1–2	85173	115379	23118	29222
3–5	29548	109018	5673	20758
6–10	12676	95007	1807	13329
11–20	6705	96196	652	9240
21–30	1994	49367	164	4044
31–50	1521	58854	138	5284
51–100	987	68343	74	5117
101–150	240	28861	26	3116
>=151	337	150237	16	6321
Iš viso	139181	771262	31668	96431
Vidutiniškai / <i>Average</i>		5,5		3,0

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

2007 metais buvo eksportuota net 43 proc. veršelių. Tai pagrindinė telyčių ir bulių skaičiaus mažėjimo priežastis.

Mėsinių veislių galvijų Lietuvoje auginama mažai, o pieninių veislių galvijų prieauglio skerdienos kokybė yra prastesnė. Tai rodo 2007 metais atliktų skerdenų vertinimo rezultatai: E, U ir R klasės – 8 proc., O klasės – 47 proc. ir P – 45 proc. Jaunų bulių grupėje daugiausia (56 proc.) supirkta O klasės, karvių grupėje (72 proc.) – P klasės, telyčių (63 proc.) – O klasės gyvulių. Tuo tarpu ES vyrauja U ir R klasių galvijų skerdenos. Pavyzdžiui, Vokietijoje 2005 metais bulių U ir R klasės skerdenos sudarė 62 proc. (Lietuvoje 2007 m. – 13 proc.), o karvių U ir R klasės – 24 proc. (Lietuvoje 2007 m. – 1,1 proc.). Prasta mėsos kokybė turėjo neigiamos įtakos vidaus rinkos kainoms ir mažino eksporto galimybes. Skerdenų kokybei gerinti būtina didinti mėsinių galvijų bandą.

Kiaulės. Pagal Statistikos departamento prie LRV duomenis 2007 metų pabaigoje ūkiuose buvo auginama 923,2 tūkst. kiaulių. Tai 18 proc. mažiau nei 2006-aisiais (2.21 lentelė). Per 2003–2007 metų laikotarpį ūkininkų ūkiuose kiaulių skaičius sumažėjo 40 proc., o ŽŪB ir kitose žemės ūkio įmonėse padidėjo 23 proc. 2007 metai kiaulių auginojams buvo nuostolingi, todėl kiaulių bandos pradėjo mažėti.

2.21 lentelė. Kiaulių skaičius 2003–2007 metais (metų pabaigoje), tūkst.*Table 2.21. The number of pigs in 2003–2007 (at the end of the year), in thousands*

Kiaulių grupės / Groups of pigs	2003	2004	2005	2006	2007
Paršeliai / Piglets	443,6	462	494,6	510,5	396,9
Penimos kiaulės / Pigs for fattening	517,4	513,6	519,4	517,1	443,4
Veislinės kiaulės / Breeding pigs	96,4	97,7	100,1	99,5	82,9
iš jų pagrindinės paršavedės of which mated sows	64,0	65,5	64,4	66,6	49,1
Iš viso / Total	1057,4	1073,3	1114,1	1127,1	923,2
ŽŪB ir įmonėse, proc. / In agricultural companies and enterprises, %	43,3	45,2	49,2	54,1	61,2

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Kasmet kiaulių skerdenų kokybė gerėja (2.22 lentelė). 2007 metais, palyginti su 2004-aisiais, S ir E raumeningumo klasių kiaulių skerdenų kokybės lyginamasis svoris išaugo 14 procentinių punktų. Pagal superkamų skerdenų kokybę Lietuva neatsilieka nuo kitų ES šalių.

2.22 lentelė. Kiaulių skerdenų kokybės įvertinimas pagal SEUROP raumeningumo klases 2004–2007 metais, proc.*Table 2.22. Pig carcass quality by SEUROP conformation classes in 2004–2007, in per cent*

Klasė / Class	2004	2005	2006	2007
S	15	20	22	30
E	47	46	47	46
U	27	25	23	19
R	9	8	7	4
O	2	1	1	1
P	0	0	0	0
Iš viso / Total	100	100	100	100

Šaltinis: VI „Gyvulių produktyvumo kontrolė“ duomenys.

Avys ir ožkos. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro (ŽŪIKVC) duomenimis, 2007 metų pabaigoje 3,5 tūkst. ūkiuose buvo auginama 50,3 tūkst. avių ir 6,8 tūkst. ožkų, iš jų 22,2 tūkst. ėriavedžių ir 3,3 tūkst. ožkų vedeklių. Per 2004–2007 metų laikotarpį avių skaičius išaugo 44 proc., ožkų skaičius nesikeitė. Avininkystė Lietuvoje nėra paplitusi žemės ūkio šaka.

Pasaulyje daugiausia avienos ir ožkienos pagamina ir suvartoja ES šalys ir Naujoji Zelandija. ES šalys pagamina nedaug avienos, todėl penktadalį jos importuoja. ES gyventojai vidutiniškai per metus suvartoja 2,8 kg minėtos mėsos, Lietuvoje – 14 kartų mažiau. Buvo tikimasi, kad įstojus į ES avininkystė plėsis. Už ėriavedžių auginimą mokamos ES tiesioginės išmokos, teikiama valstybės parama veislinėms avims įsigyti. Tačiau laukiamų pokyčių nebuvo. Ūkių finansavimas naujoms avių veislėms įsigyti nepakankamas, didžioji dalis avių laikoma smulkiuose ūkiuose (2.23 lentelė), trūksta skerdimui įrangos, ribota avienos paklausa trukdo plėstis šiam sektoriui. Trūksta ir pačių ūkininkų iniciatyvos savo produkcijai reklamuoti ir kitoms marketingo priemonėms.

2.23 lentelė. Ūkiai pagal avių ir ožkų skaičių 2004 ir 2007 metais (metų pabaigoje)
Table 2.23. Farms by number of sheep and goat in 2004 and 2007 (at the end of the year)

Skaičius ūkyje <i>Number per farm</i>	Avis auginantys ūkiai / <i>Sheep farms</i>				Ožkas auginantys ūkiai / <i>Goat farms</i>			
	2004		2007		2004		2007	
	ūkiai <i>farms</i>	avys <i>sheep</i>	ūkiai <i>farms</i>	avys <i>sheep</i>	ūkiai <i>farms</i>	ožkos <i>goats</i>	ūkiai <i>farms</i>	ožkos <i>goats</i>
1–2	1087	1533	1533	2187	3183	4034	2972	3787
3–5	597	2247	814	3052	410	1413	429	1507
6–10	393	3073	452	3409	46	336	75	550
11–20	290	4206	318	4744	14	192	11	176
21–30	151	3749	157	3903	3	70	1	24
31–50	95	3587	144	5584	2	75	2	70
51–100	58	3946	93	6482	1	65	1	72
101–150	15	1751	26	3161	2	263	0	0
>=151	23	10774	36	17808	1	362	3	654
Iš viso	2709	34866	3573	50330	3662	6810	3494	6840
Vidutiniškai / <i>Average</i>	13		14		2		2	

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

2007 metais buvo paskersta 29,2 tūkst. avių ir 20 tūkst. ožkų. Gauta 0,5 tūkst. t avienos ir 0,3 tūkst. t ožkienos. Avių ir ožkų mėsa tesudaro 0,4 proc. visos šalyje pagaminamos mėsos.

Paukščiai. 2007 metų pabaigoje šalyje buvo auginama 9,9 mln. įvairių paukščių, iš jų vištų – 98 proc., kalakutų – 1,1 proc., žąsų – 0,4 ir ančių – 0,3 proc. Per 2003–2007 metus auginamų paukščių skaičius padidėjo 22 proc. Vištų pagausėjo 23 proc., o žąsų ir ančių sumažėjo.

2.24 lentelė. Paukščių skaičius pagal rūšis 2003–2007 metais (metų pabaigoje), tūkst. vnt.

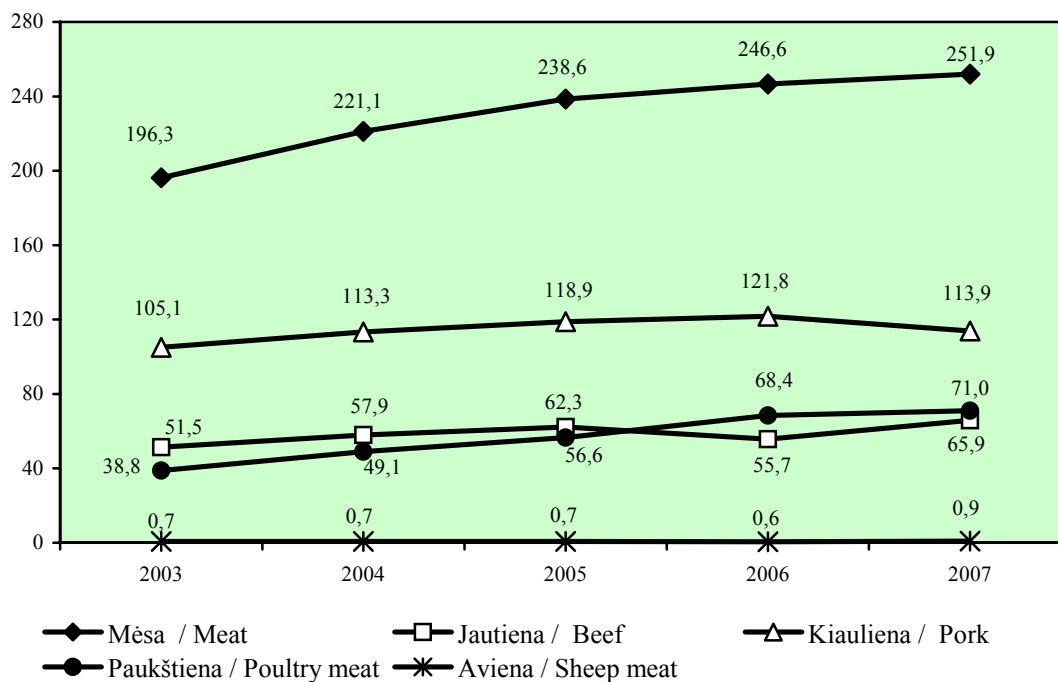
Table 2.24. Number of poultry by kind in 2003–2007 (at the end of the year), in thou. heads

Paukščių rūšis / <i>Kind of poultry</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Vištos / <i>Chicken</i>	7867,9	8227,8	9201,3	9233,8	9692,8
vištos dedeklės / <i>layers</i>	3964,8	4219,3	4377,3	4385,6	4309,6
viščiukai broileriai / <i>broilers</i>	3903,1	4008,5	3024,8	3636,5	4289,8
Kalakutai / <i>Turkey</i>	98,4	93,4	103,0	116,5	104,4
Žąsų / <i>Goose</i>	52,4	51,5	47,9	44,2	36,9
Antys / <i>Ducks</i>	46,8	45,5	41,0	35,8	34,3
Kiti paukščiai / <i>Other</i>	1,2	1,2	3,9	9,6	6,4
Iš viso / Total	8066,7	8419,4	9397,1	9439,9	9874,8

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Didžiausios paukščių augintojos pasaulyje – JAV, Kinija, Brazilija ir ES. Iš ES šalių daugiausia paukščių paskerdžiama Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

Mėsos produktų gamyba. 2007 metais visuose ūkiuose buvo gauta 251,9 tūkst. t gyvulių ir paukščių skerdienu bei subproduktų. Tai 2,1 proc. daugiau nei 2006-aisiais (2.29 pav.).

2.29 pav. Mėsos (skerdienu) gamyba 2003–2007 metais, tūkst. t

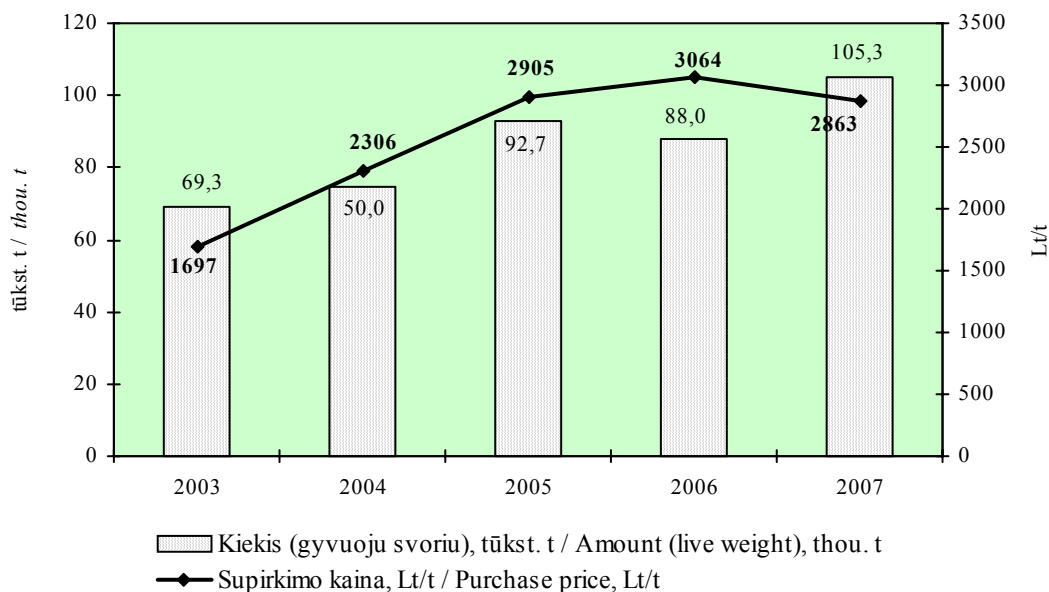
Fig. 2.29. Meat production (carcasses) in 2003–2007, in thou. tons

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;

2007 metais pagamintos mėsos pagal pagrindines rūšis struktūra tokia: kiaulienos – 45 proc., paukštienos – 28 proc. ir jautienos – 26 proc. Jautienos ir paukštienos gamybos apimtys nežymiai didėjo, o kiaulienos mažėjo.

2007 metais supirkta 270,6 tūkst. t gyvulių ir paukščių (gyvuoju svoriu), 6 proc. daugiau nei 2006-aisiais. Skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės supirko 216,9 tūkst. galvijų (15 proc. daugiau nei 2006 m.) ir gavo 50,9 tūkst. t skerdienu. Daugiausia supirkta bulių (42 proc.). Jų vidutinis skerdenos svoris (254 kg) per metus padidėjo 5 proc., tačiau išlieka gana mažas (pvz., Vokietijoje – 366 kg). Karvių supirkta 36 proc. (20 proc. karvių bandos). Jų vidutinis skerdenos svoris – 233 kg. Dėl augančio veršelių eksporto jų supirkimas skerdimui kasmet mažėja. 2007 metais supirkta 5,5 tūkst. veršelių, beveik 4 kartus mažiau nei 2003-aisiais.

2007-aisiais vidutinė galvijų supirkimo kaina buvo 7 proc. mažesnė nei 2006 metais (2.30 pav.), bulių mažesnė 10 proc., karvių ir telyčių – 1 proc.

2.30 pav. Galvijų supirkimas ir vidutinės kainos 2003–2007 metais

Fig. 2.30. Amounts purchased and average prices of cattle in 2003–2007

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008 01 01. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Galvijų supirkimo kainos Lietuvoje dar gerokai žemesnės už ES šalių vidutines (2.25 lentelė). Nuo kaimyninės Lenkijos galvijų supirkimo kainų atsiliekama 10–20 proc., o nuo ES vidutinių kainų – apie 30 proc.

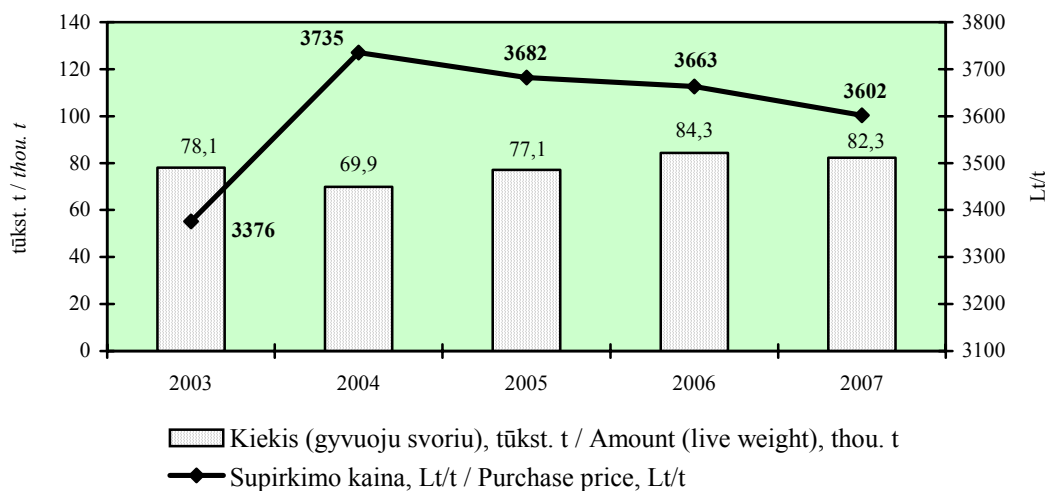
2.25 lentelė. Galvijų vidutinės supirkimo kainos Lietuvoje, Lenkijoje ir ES (2007 m. 47-ąją savaitę)

Table 2.25. Purchase prices of cattle in Lithuania, Poland and EU countries (in the 47th week of 2007)

Galvijų grupės Group of cattle	Kaina, Lt/100 kg / Price, Lt/100 kg			Lietuva, palyginti su Lithuania compared to	
	Lietuvoje Lithuania	ES / EU	Lenkijoje Poland	ES / EU %	Lenkija Poland, %
Jauni buliai (vidutiniškai) Young bulis (average)	696,8	1071,4	797,6	65	87
Jauni buliai (O2) / Young bulls	702,3	908,1	771,7	77	91
Karvės (vidutiniškai) Cows (average)	526,2	756,9	629,1	70	84
Karvės (P2) / Cows	521,4	615,6	543,1	85	96
Telyčios (vidutiniškai) Heifers (average)	572,5	1061,7	714,0	54	80
Telyčios (O3) / Heifers	586,3	860,1	704,3	68	83

Šaltinis: Eurostato duomenys.

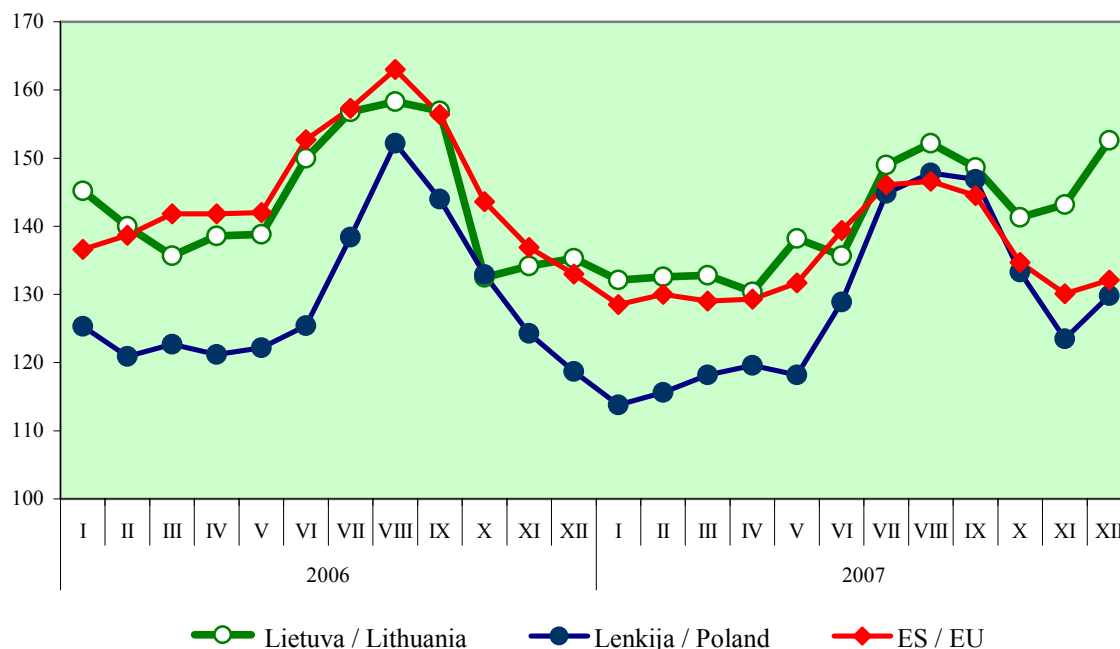
Per 2007 metus skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės supirko 62 proc. (788 tūkšt.) visuose ūkiuose užaugintų kiaulių. 2007 metais vidutinė kiaulių supirkimo kaina – 3602 Lt/t – 2 proc. mažesnė nei 2006-aisiais (2.31 pav.).

2.31 pav. Kiaulių supirkimas ir vidutinės kainos 2003–2007 metais
 Fig. 2.31. Amounts purchased and average prices of pigs in 2003–2007

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
 Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008 01 01. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Lietuvoje kiaulių supirkimo kaina (E klasės – 485,8 Lt/100 kg) buvo 4 proc. didesnė nei ES vidurkis ir 9 proc. – nei Lenkijoje (2.32 pav.). 2007 metų pabaigoje labiausiai kainos kilo Lenkijoje, Lietuvoje, Latvijoje ir Suomijoje.

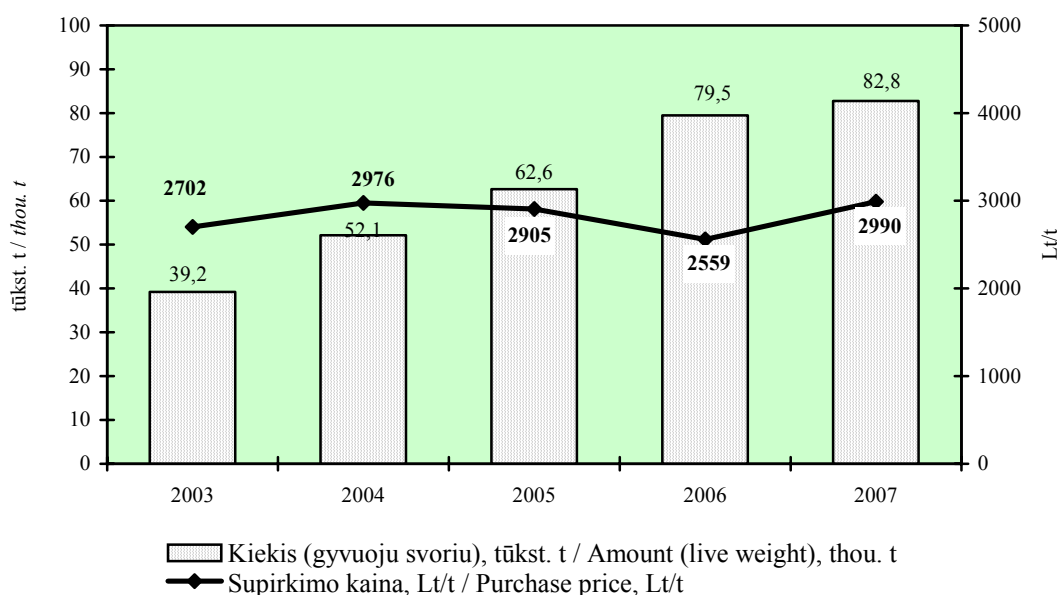

2.32 pav. Kiaulių supirkimo kainos Lietuvoje, Lenkijoje ir ES 2006 ir 2007 metais, eurai/100 kg

Fig. 2.32. Purchase prices of pigs in Lithuania, Poland and EU in 2006 and 2007, in euros per 100 kg

Šaltinis: Eurostato duomenys.

2007 metais paskersta 39,4 mln. paukščių (14 proc. daugiau nei 2006 m.), iš jų 34,5 mln. viščių broilerių. 2007 metais vidutinė paukščių supirkimo kaina išaugo 17 proc., palyginti su 2006-aisiais, ir vištų skerdenų vidutinė pardavimų kaina buvo didžiausia per 2003–2007 metų laikotarpį. Labiausiai įtakos kainų augimui turėjo brangstantys grūdai ir paukštienos paklausa augimas.

2.33 pav. Paukščių supirkimas ir vidutinės kainos 2003–2007 metais
 Fig. 2.33. Amounts purchased and average prices of poultry in 2003–2007

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
 Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008 01 01. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Lietuviškos vištienos kaina viena mažiausių ES. Didelės įtakos Lietuvos rinkai turi lenkiškų vištų, kurių kainos ketvirtadaliu mažesnės, importas.

2007 metais šalyje užauginta ir paskersta 29,2 tūkst. avių ir 20 tūkst. ožkų. Tačiau tik apie 5 proc. šių gyvulių supirko skerdyklos, kadangi neturi ES reikalavimus atitinkančios avių skerdimo įrangos, be to, mažai prekybos užsakymų. Vidutinė avių ir ožkų gyvojo svorio supirkimo kaina 2007 metais buvo 5 proc. mažesnė nei 2006-aisiais.

Perdirbimas. Supirktus gyvulius ir paukščius skerdzia ir mėsos produktus gamina 185 mėsos ir 20 specializuotų įmonių: 15 paukštienos, 4 žvėrienos ir 1 triušienos įmonė. 159 mėsos perdirbimo įmonės ir skerdyklos turi teisę savo gaminius ir skerdieną eksportuoti į ES šalis. Tuo tarpu teisę eksportuoti į Rusiją, kuriai tenka 30 proc. šalies mėsos eksporto, turi tik 21 įmonė (tarp jų 5 paukštienos).

2007 metais iš supirktų gyvulių ir importuotos mėsos šalies perdirbimo įmonės pagamino apie 183,1 tūkst. t mėsos ir jos gaminių – 12 proc. daugiau nei 2006-aisiais (2.26 lentelė). Sparčiai didėjo kiaulienos ir paukštienos gamyba, tuo tarpu jautienos sumažėjo.

2.26 lentelė. Svarbiausių mėsos pramonės produktų gamyba 2003–2007 metais, tūkst. t
Table 2.26. Production of main meat products in 2003–2007, in thou. tons

Produktas / Product	2003	2004	2005	2006	2007*
Mėsa ir jos subproduktai <i>Meat and meat offal</i>	106,3	116,9	155,7	163,8	183,1
Jautiena ir veršiena / Beef	31,7	31,4	44,8	41,8	43,9
Kiauliena / Pork	46,1	48,1	64,3	63,4	67,6
Paukštiena / Poultry meat	21,2	27,6	35,8	44,4	51,7
Dešros ir rūkyti gaminiai <i>Sausages and smoked products</i>	59,3	73,5	76,3	76,7	71,0

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Vidaus rinka. Mėsos kainų dinamiką visuose rinkos dalyvių grandyse geriausiai atspindi kainų indeksų palyginimas (2.27 lentelė). Kainų indeksai rodo, kad tik 2007 metų spalio mėnesį gyvulių supirkimo kainos pasiekė 2006-ųjų lygį, tuo tarpu prekyboje jos jau metų pradžioje buvo aukštesnės ir per visus 2007 metus lenkė supirkimo kainas vidutiniškai beveik 12 proc.

2.27 lentelė. Galvijų ir kiaulių supirkimo, mėsos produktų didmeninių ir mažmeninių kainų indeksai 2007 metais (2006 m. = 100 proc.)

Table 2.27. The indices of purchase prices of cattle and pigs and of wholesale and retail prices of meat products in 2007 (2006 = 100%)

Kaina / Price	Mėnesiai / Months											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Galvijų supirkimo <i>Cattle purchase price</i>	-10,8	-15,3	-15,1	-15,7	-14,4	-14,1	-7,8	-0,9	-8,5	2,6	8,0	17,0
Kiaulių supirkimo <i>Pigs purchase price</i>	-10,9	-8,1	-3,4	-5,9	-0,7	-9,3	-4,2	-4,4	-4,5	7,2	8,9	14,8
Mėsos ir jos produktų didmeninė / <i>Meat and meat products producer price</i>	0,2	0,3	1,6	2,0	2,9	1,7	3,1	5,0	5,1	7,4	8,1	11,5
Mėsos ir jos produktų mažmeninė / <i>Meat and meat products consumer price</i>	4,8	4,6	4,5	5,8	5,8	6,0	7,9	8,9	9,9	11,7	10,9	11,8

Šaltiniai: Statistikos departamento prie LRV, ŽŪMPRIS duomenys.

2003 metais vienas Lietuvos gyventojas per metus suvartojo 59 kg mėsos ir jos produktų (įskaitant I ir II kategorijos subproduktus), o 2007-aisiais – 78 kg (2.28 lentelė). ES-15 šalių gyventojai mėsos ir jos produktų per metus suvartojo apie 20 proc. daugiau – 98 kg.

2.28 lentelė. Mėsos produktų suvartojimas vienam gyventojui 2003–2007 metais, kg
Table 2.28. Per capita consumption of meat products in 2003–2007, in kg

Mėsos rūšis / <i>Meat by kind</i>	2003	2004	2005	2006	2007*
Mėsa, iš viso / <i>Meat, total</i>	59	70	73	72	78
iš jos: / <i>of which:</i>					
jautiena / <i>beef</i>	12,9	10,6	8,0	8	8
kiauliena / <i>pork</i>	27,3	35,9	40,1	40	42
paukštiena / <i>poultry</i>	11,6	17,4	21,8	22	25
I ir II kategorijos subproduktai <i>sub-products, category I and II</i>	...	5,7	2,3	2,4	3,0

* LAEI skaičiavimai / *LIAE calculations.*

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Mūsų šalyje populiariausia kiauliena. 2007 metais vienas gyventojas jos suvartojo 42 kg, taigi iki ES šalių vidurkio (43 kg) visai netoli. Daugiausia minėtos mėsos suvalgo ispanai (61 kg), danai (57 kg) ir austrai (56 kg). Paukštienos Lietuvoje suvartojama beveik dvigubai mažiau nei kiaulienos. Palyginti su ES šalimis (vidurkis – 23 kg), paukštienos suvartojama panašiai. Daugiausia jos suvalgo ispanai ir airiai (po 33 kg) bei portugalai (29,5 kg). Jautienos Lietuvoje suvartojama tik 8 kg. Kai kuriose naujosiose ES šalyse (Lenkijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Slovakijoje), kaip ir Lietuvoje, jautienos suvartojimas mažėja, nes bendrosios rinkos sąlygomis sparčiausiai kyla šios mėsos kaina. Daugiausia jos suvalgo prancūzai (28 kg), danai (27 kg) ir italai (25 kg).

Pagal 2007 metų išankstinį mėsos balansą šalis jautiena buvo apsirūpinusi 170 proc., kiauliena – 79 proc., paukštiena – 78 proc.

2.29 lentelė. Kai kurių ES šalių apsirūpinimas mėsa 2006 metais, proc.

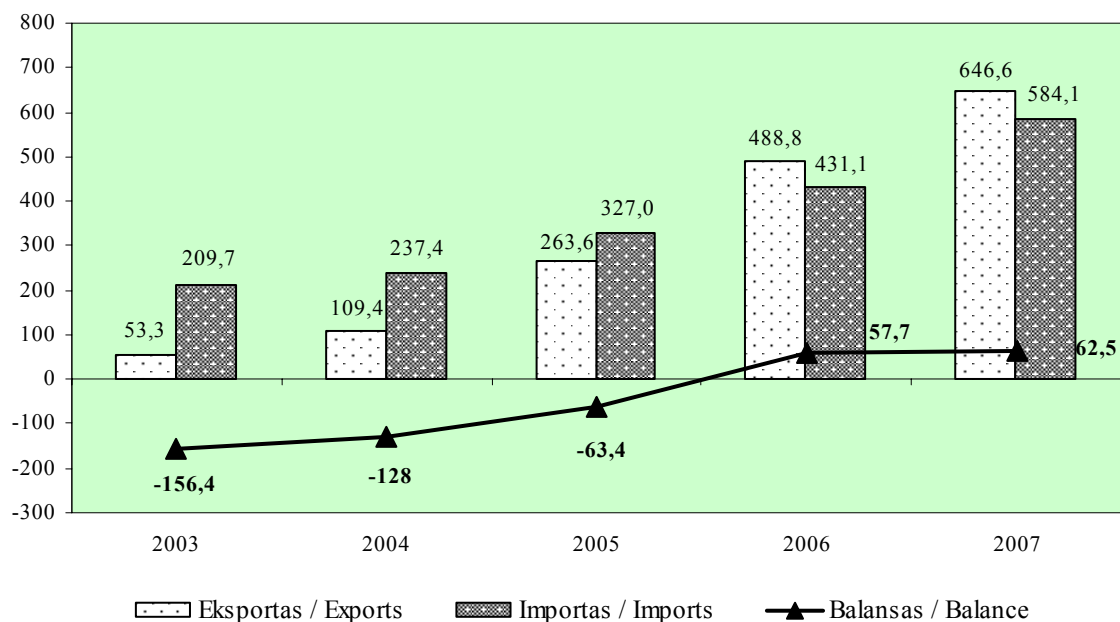
Table 2.29. Meat self-sufficiency level in selected EU countries in 2006, in per cent

Šalys / <i>Country</i>	Jautiena / <i>Beef</i>	Kiauliena / <i>Pork</i>	Paukštiena / <i>Poultry</i>
Prancūzija / <i>France</i>	106	107	125
Vokietija / <i>Germany</i>	124	97	87
Jungtinė Karalystė / <i>UK</i>	73	43	89
Nyderlandai / <i>Netherlands</i>	116	234	185
Airija / <i>Ireland</i>	701	157	90
Danija / <i>Denmark</i>	86	606	150
Švedija / <i>Sweden</i>	59	82	80
Suomija / <i>Finland</i>	89	118	106
Lenkija / <i>Poland</i>	229	109	112
Lietuva* / <i>Lithuania*</i>	170	79	78
Latvija / <i>Latvia</i>	64	64	46
ES-25 / <i>EU-25</i>	99	108	103

* LAEI skaičiavimai 2007 m. / *2007 LIAE calculation.*

Šaltinis: *Vieh und fleisch, ZMP, 2006.*

Užsienio prekyba. 2006 metais net 60 proc. mėsos ir gyvų gyvulių eksportuota į ES šalis. Lietuvos mėsos užsienio prekybos balansas 2006 metais tapo teigiamas. 2003 metais mėsos importas viršijo eksportą beveik 4 kartus, o 2007-aisiais eksportas viršijo importą 11 proc. Gyvų gyvulių eksportas net 3 kartus didesnis už importą ir sudaro beveik trečdalį viso mėsos sektoriaus eksporto.

2.34 pav. Mėsos užsienio prekybos balansas 2003–2007 metais, mln. Lt

Fig. 2.34. Meat foreign trade balance in 2003–2007, in mill. Litas

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Daugiausia eksportuojama jautienos (2.30 lentelė). Per 2003–2006 metų laikotarpį eksporto kiekis išaugo 5 kartus, ypač sparčiai didėjo per pastaruosius dvejus metus. Eksportuojama apie 50 proc. skerdyklose ir mėsos perdirbimo įmonėse paruoštos jautienos. Daugiausia šios mėsos išvežama į Rusiją, Vokietiją ir Nyderlandus. Už jautienos eksportą į trečiąsias šalis, kuris sudaro 46 proc. viso eksporto, 2006 metais išmokėta 37,2 mln. Lt eksporto grąžinamųjų išmokų – 14 proc. daugiau nei per 2005 metus.

2.30 lentelė. Mėsos eksportas pagal rūšis 2003–2007, tūkst. t

Table 2.30. Meat exports by kind in 2003–2007, in thou. tons

Mėsos rūšis / Meat by kind	2003	2004	2005	2006	2007
Mėsa, iš viso / Meat, total	10,5	20,6	42,2	56,1	52,6
iš jos: / of which:					
jautiena / beef	4,9	11,0	24,2	27,0	30,6
kiauliena / pork	2,1	2,5	3,0	6,3	4,8
paukštiena / poultry	3,2	6,4	13,4	17,4	17,2

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007; ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Sparčiai didėjo veršelių eksportas. Per 2007 metus eksportuota 148,2 tūkst. veršelių, apie 43 proc. visų veršelių, ketvirtadaliu daugiau nei 2006-aisiais. Beveik 75 proc. veršelių išvežta į Ispaniją, Nyderlandus ir Izraelį. Vertine išraiška veršelių eksportas sudaro apie 16 proc. viso mėsos sektoriaus eksporto. Tuo tarpu užaugintų galvijų eksportas nėra didelis – tik apie 0,6 proc. visų realizuotų galvijų.

Statistikos departamento LRV duomenimis, 2007 metais jautienos eksportuota 32 proc. daugiau nei 2006-aisiais, daugiausia – į Rusiją (39 proc.), Nyderlandus (19 proc.), Vokietiją ir Italiją (po 13 proc.). Į ES šalis eksportuojama 60 proc. jautienos.

Už jautienos eksportą į trečiąsias šalis per 2007 metus išmokėta 23,7 mln. Lt eksporto grąžinamųjų išmokų, trečdaliu mažiau nei 2006 metais. Eksportas į trečiąsias šalis augo, tačiau išmokos sumažėjo dėl mažesnių subsidijų tarifų.

Per 2007 metus jautienos importas buvo 43 proc. didesnis, tačiau jo kiekiai, palyginti su eksportu, buvo nedideli (5,0 tūkst. t). Net 73 proc. jautienos įvežta iš Latvijos.

Kiaulienos eksportuota labai mažai – 4,8 tūkst. t, tačiau gyvų kiaulių į Rusiją išvežta už 61,8 mln. Lt, į Lenkiją – už 12,6 mln. Lt.

Paukštienos eksportas per 2003–2007 metus išaugo 5,4 karto. 2007 metais išvežta apie trečdalis visos pagamintos paukštienos. Daugiau kaip trečdalis kiekio eksportuota į Latviją, perpus mažiau – į Estiją ir Rusiją.

Per 2007 metus į Lietuvą buvo įvežta 87,6 tūkst. t mėsos (2.31 lentelė), daugiausia – kiaulienos, šiek tiek mažiau – paukštienos.

2.31 lentelė. Mėsos importas pagal rūšis 2003–2007, tūkst. t

Table 2.31. Meat imports by kind in 2003–2007, in thou. tons

Mėsos rūšis / Meat by kind	2003	2004	2005	2006	2007
Mėsa, iš viso / Meat, total	31,0	60,9	76,3	95,1	87,6
iš jos: / of which:					
jautiena / beef	0,7	1,4	1,2	4,6	5,0
kiauliena / pork	12,3	30,8	35,5	45,9	48,2
paukštiena / poultry	15,1	21,7	31,1	34,2	34,4

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;
ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Kiaulienos importas 2003–2006 metais padidėjo 3,7 karto. Per 2007 metus įvežta 48,2 tūkst. t kiaulienos, arba 5 proc. daugiau nei 2006-aisiais. Importuota už 250,3 mln. Lt. Daugiausia kiaulienos įvežta iš Lenkijos (66 proc.), Vokietijos (12 proc.) ir Estijos (8 proc.).

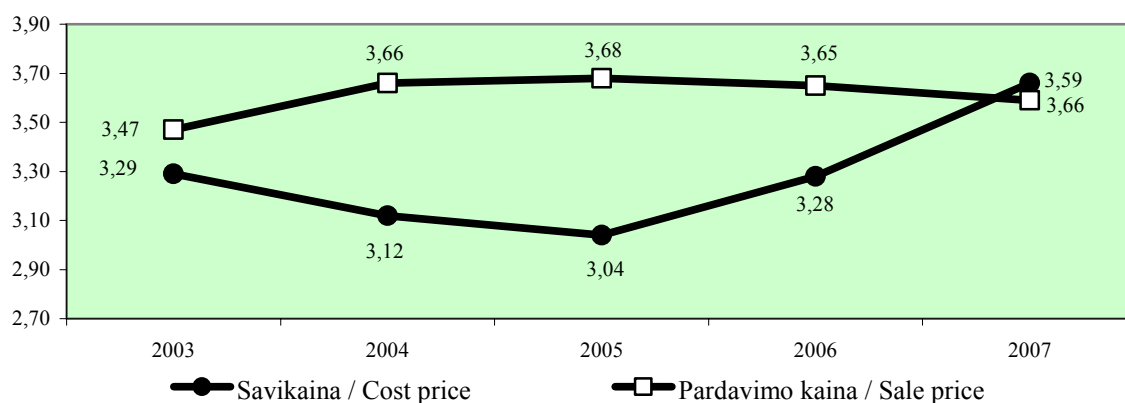
Paukštienos importas sudarė 44 proc. viso jos poreikio. Daugiausia paukštienos įvežta iš Lenkijos, Nyderlandų ir Danijos.

Ekonominiai rodikliai. 2007 metais mėsos sektoriuje susidarė sudėtinga ekonominė situacija. Labai išaugo pašarų kainos: paukščių – 58 proc., kiaulių – 26 proc., galvijų – 19 proc. Kartu augo samdomų darbuotojų darbo užmokestis (29 proc.) bei kitos gamybos išlaidos. Visa tai turėjo įtakos gyvulių ir paukščių išauginimo

savikainai. Tuo tarpu gyvulių ir paukščių supirkimo kainos, nepadengiančios gamybos sąnaudų gamintojams, nešė nuostolius.

Galvijų auginimu mėsa daugiausia užsiima pienininkystės ūkiai, kuriuose laikomos karvės, auginami kiti galvijai, ruošiami pašarai. Daugelis šių ūkių veršelius eksportuoja. Toks ūkių bendras pelningumas skaičiuojamas pagal ŪADT sistemą, tačiau mėsos efektyvumo rezultatas neišskiriamas. Kadangi mėsinių galvijų ūkių šalyje mažai, jų veiklos rodikliai į ŪADT sistemą apskritai nepatenka.

Kiaulių auginimo verslas sukonzentruotas stambiuose ūkiuose. Pagal jų teikiamos apskaitos duomenis LAEI atlikta pelningumo analizė rodo, kad ilgą laiką buvęs pelningas kiaulių auginimo verslas 2007 metais tapo nuostolingas (2.35 pav.).

2.35 pav. Kiaulių išauginimo savikaina ir pardavimo kaina žemės ūkio įmonėse 2003–2007 metais, Lt/kg

Fig. 2.35. Cost price and sale price of pork in 2003–2007, in Litai per kg

Šaltinis: ŽŪB ir kitų žemės ūkio įmonių metinių oficialiųjų statistikos formų suvestinės.

2007 metais kiaulių išauginimo savikaina dėl brangstančių pašarų padidėjo, palyginti su 2006 metais, 12 proc., su 2005-aisiais – 20 proc.

3.4. Cukriniai runkeliai

3.4. Sugar beet

2005–2007 metais, siekdama išvengti cukraus pertekliaus, ES visoms valstybėms narėms, gaminančioms cukrų, mažino cukraus gamybos kvotą, o nuo 2006 m. liepos 1 dienos pradėjo esminę cukraus sektoriaus reformą. Tačiau reformos pasekmės gali būti neigiamos, prognozuojama, kad jau 2008–2009 prekybos metais ES gali pritrūkti apie 2 mln. t cukraus.

Stodama į ES, Lietuva suderėjo 103,01 tūkst. t baltojo cukraus gamybos kvotą, atitinkančią šalies cukraus vidaus poreikį. 2004 metais Lietuvoje vidaus reikmėms buvo sunaudota 92,1 tūkst. t, 2005 metais – 93,3 tūkst. t, 2006-aisiais – 100,2 tūkst. t cukraus.

Europos Komisija Lietuvai, kaip ir kitoms ES šalims, nustatė viršutinę cukraus gamybos ribą. 2006–2007 prekybos metais – 94, 2 tūkst. t, 2007–2008 metais – 96 tūkst. t, 2008–2009 metais – apie 96 tūkst. t cukraus.

Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2007–2008 prekybos metais cukraus fabrikai pagamino 125,1 tūkst. t baltojo cukraus, t. y. 29,0 tūkst. t. daugiau, nei nustatyta kvota, jo gamybai sunaudota 186 tūkst. t cukrinių runkelių.

Auginimas. Lietuvoje yra susiformavę pastovūs cukrinių runkelių auginimo arealai. Šalyje pakanka tinkamų cukriniams runkeliams auginti plotų, o jų našumas leidžia pasiekti 45–50 t ir didesnę derlingumą iš hektaro.

Lietuvoje cukrinių runkelių plotas sumažėjo nuo 25,6 tūkst. ha 2003 metais iki 16,9 tūkst. ha 2007-aisiais. Gerėjant cukrinių runkelių kokybės rodikliams ir derlingumui, cukraus gamybos kvotai įvykdyti runkelių plotai dar gali sumažėti.

2.32 lentelė. Cukraus gamybos rodikliai 2003–2007 metais

Table 2.32 . Sugar production indicators in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Cukrinių runkelių plotas, tūkst. ha <i>Area under sugar beet crops, thou. ha</i>	25,6	23,3	21,0	18,5	16,9
Išauginta cukrinių runkelių, tūkst. t <i>Harvest of sugar beet, thou. t</i>	977,4	904,9	798,5	717,1	855,7
Supirktas cukrinių runkelių, tūkst. t <i>Purchased sugar beet, thou. t</i>	881,4*	904,9	746,0*	716,4	799,9
Runkelių cukringumas, proc. <i>Sugar content in sugar beet, %</i>	17,18	16,50	18,50	15,52	17,24
Pagaminta cukraus iš viso per metus, tūkst. t <i>Total annual sugar production, thou. t</i>	131,5	132,9	124,7	96,6	125,1
Cukraus išeiga, proc. / <i>Sugar output, %</i>	14,92	14,68	16,70	13,50	15,64
Pagaminta cukraus iš cukrinių runkelių, t/ha <i>Sugar beet sugar production, t/ha</i>	5,10	5,67	5,94	5,22	7,42
Cukraus suvartojimas, skaičiuojant 1 gyventojui per metus, kg <i>Average annual sugar consumption per capita, kg</i>	26,0	26,6	23,0	29,3	...

* 2003 m. už Lietuvos ribų parduota 96 tūkst. t, 2005 m. – 52 tūkst. t cukrinių runkelių.

Šaltiniai: Cukraus fabrikų, Statistikos departamento prie LRV, ŽŪM duomenys.

Daugiausia cukrinių runkelių auginama Vidurio Lietuvoje. 90 proc. pasėlių plotų yra Kėdainių, Marijampolės, Panevėžio, Radviliškio, Šiaulių, Vilkaviškio, Šakių, Joniškio ir Pakruojo rajonuose, kur tam tinkamiausios dirvos. Visi cukrinių runkelių plotai apšėjami derlingu, geros kokybės veislių sėklomis iš Vakarų Europos šalių.

Auginti cukrinius runkelius sutartis su fabrikais 2003 metais buvo sudarę 2813, 2007-aisiais – 1509 ūkio subjektai. Jų skaičius kasmet mažėja. Tai lemia nustatyta ir pastaruosius metus koreguojama cukraus kvota, išaugęs cukrinių runkelių derlingumas, besikeičiantis šaknų cukringumas. Cukrinių runkelių derlingumas 2003 metais buvo 37,8 t/ha, 2007-aisiais – 47,3 t/ha. 2007 metais, skaičiuojant 1 ha cukrinių runkelių pasėlių, buvo pagaminta vidutiniškai 7,4 t baltojo cukraus.

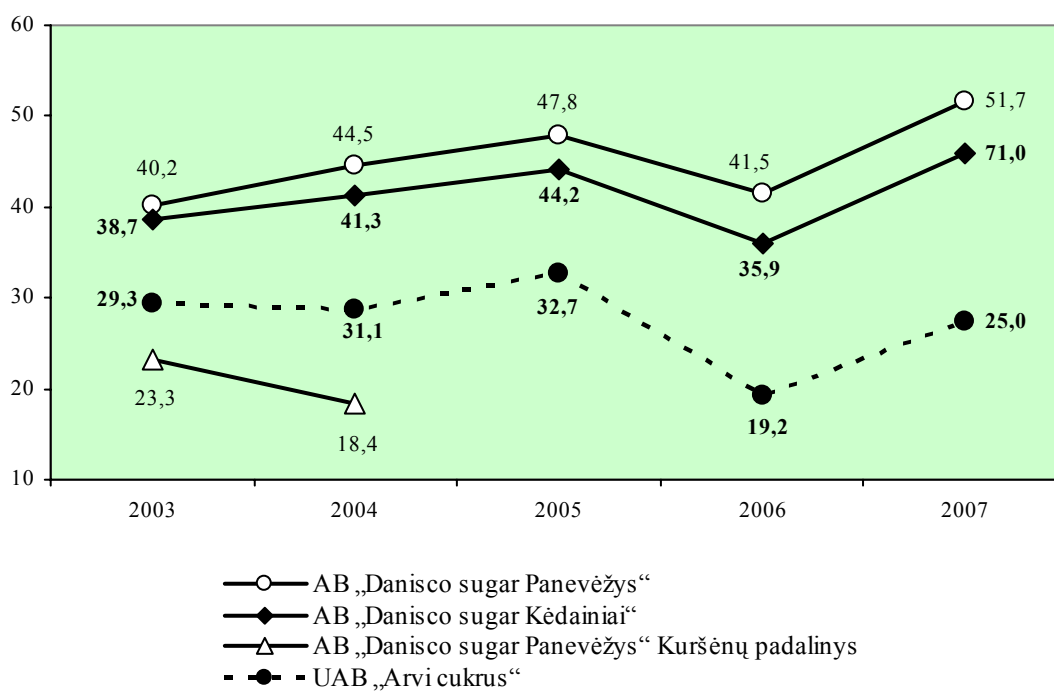
Cukrinių runkelių derlingumui įtakos turi gamtinės sąlygos. Didelės reikšmės turi veislės ir agrotechnika. Prancūzijoje, Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Danijoje ir kitose Vakarų Europos šalyse, kur taikomos modernios auginimo technologijos ir cukrinių runkelių vegetacijos periodas ilgesnis nei Lietuvoje, pasiekiamas aukštas

cukrinių runkelių derlingumas. Tačiau pastaraisiais metais mūsų šalyje jis taip pat gerokai išaugo. Gerėja kokybės rodikliai, ypač šaknų cukringumas.

Perdirbimas. Lietuvoje yra dvi akcinės bendrovės, kurioms priklauso du cukraus fabrikai: AB „Danisco sugar Kėdainiai“ ir UAB „Arvi cukrus“. 2005 metais buvo uždarytas AB „Danisco sugar Panevėžys“ priklausęs Kuršėnų cukraus fabrikas, o 2007 metų pabaigoje – ir AB „Danisco sugar Panevėžys“.

2003–2007 metais visuose fabrikuose per metus buvo pagaminama 96,6–132,9 tūkst. t baltojo cukraus. 2006–2007 prekybos metams cukraus gamybos kvota UAB „Arvi cukrus“ buvo 19,1 tūkst. t, AB „Danisco sugar“ fabrikams – 75,1 tūkst. t, 2007–2008 prekybos metams – atitinkamai 24,9 ir 71,1 tūkst. t cukraus. Kvotinio cukraus kiekiui pagaminti, priklausomai nuo runkelių šaknų cukringumo, reikia supirkti 760–800 tūkst. t cukrinių runkelių.

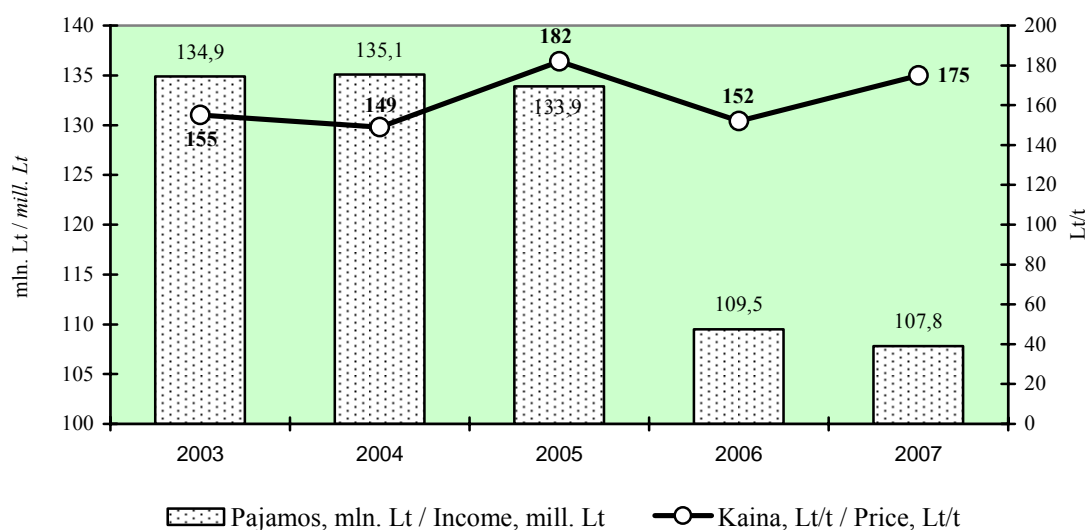
Lietuvos cukraus fabrikai buvo modernizuojami, siekiant padidinti cukraus išeią, pagerinti cukraus kokybę, sumažinti gamybos sąnaudas, spręsti gamtosaugos problemas. Fabrių pajėgumai padidėjo, tačiau fabrių našumas liko gerokai mažesnis už vidutinį ES senbuvųjų valstybių. Vienas cukraus fabrikas ES-15 vidutiniškai per parą perdirba daugiau kaip 8 tūkst. t cukrinių runkelių, o Lietuvoje visi fabrikai – 9 tūkst. t.

2.36 pav. Cukraus gamyba iš cukrinių runkelių 2003–2007 metais, tūkst. t
Fig. 2.36. Sugar beet sugar production by refinery in 2003–2007, in thou. tons

Šaltinis: Cukraus fabrių duomenys.

Ekonomika. Cukrinių runkelių auginimas – pelningas verslas, ypač ūkiuose, kuriuose jie auginami dideliuose plotuose. Augintojai už cukrinius runkelius 2003 metais gavo 155 mln. Lt pajamų 2007-aisiais, jau reformuojant ES cukraus sektorių – 107,8 mln. Lt.

2.37 pav. Cukrinių runkelių vidutinė kaina* ir augintojų pajamos už cukrinius runkelius 2003–2007 metais

Fig. 2.37. Average price of sugar beet and income from sugar beet in 2003–2007

* 2005–2007 m. – kvotinių cukrinių runkelių kaina / quota sugar beet price.

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2006 m. vasario 20 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 319/2006 (iš dalies keičiančiu reglamentą (EB) Nr. 1782/2003) Lietuvai buvo nustatyta atskirų tiesioginių išmokų už kvotinį cukrų suma: 2006 metams – 6547 tūkst. eurų (22,6 mln. Lt), 2007 metams – 8012 tūkst. eurų (27,7 mln. Lt), 2008-iesiems – 9476 tūkst. eurų (32,7 mln. Lt), 2009 ir vėlesniems metams – po 10260 tūkst. eurų (35,4 mln. Lt). Cukraus fabrikai už supirktus kvotinius 2007 metų derliaus cukrinius runkelius augintojams sumokėjo 80,2 mln. Lt. Be to, buvo skirta 27,7 mln. Lt tiesioginių išmokų už kvotinį cukrų.

ŽŪB ir kitų žemės ūkio įmonių suvestinių ataskaitų duomenimis, cukrinių runkelių rentabilumas kasmet buvo aukštas – vidutiniškai 39–68 proc. 2003 metais ŽŪB ir kitose žemės ūkio įmonėse realizuotų cukrinių runkelių vienos tonos vidutinė savikaina buvo 92,63 Lt, 2004 metais – 96,39 Lt, 2005 metais – 112,97 Lt, 2007-aisiais – 108,06 Lt.

Europos Komisija, siekdama atpiginti cukraus gamybą, mažina minimalią cukrinių runkelių supirkimo kainą (2006 m. vasario 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3158/2006): 2006–2007 prekybos metais – iki 113,46 Lt/t (32,86 euro/t), 2007–2008 prekybos metais – iki 102,82 Lt/t (29,78 euro/t), 2008–2009 prekybos metais – iki 96,09 Lt/t (27,83 euro/t) ir 2009–2010 prekybos metais – iki 90,77 Lt/t (26,29 euro/t). Kaina nustatyta už standartinės kokybės (16 proc. cukringumo), geros prekinės būklės runkelius. Mokant už cukrinius runkelius mažesnę kainą, tačiau išmokomis kompensavus dalį prarastų pajamų, šių augalų auginimas didelėje dalyje ūkių ir toliau būtų pelningas.

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 318/2006 „Dėl bendro cukraus sektoriaus rinkų organizavimo“ 2007–2008 prekybos metams leidžia 21 ES valstybei narei įsigyti 1,1 mln. t papildomą cukraus kvotą. Šis reglamentas Lietuvai leidžia papildomai įsigyti 8985 t kvotą. Papildomą 8000 t kvotą įsigijo UAB „Arvi cukrus“.

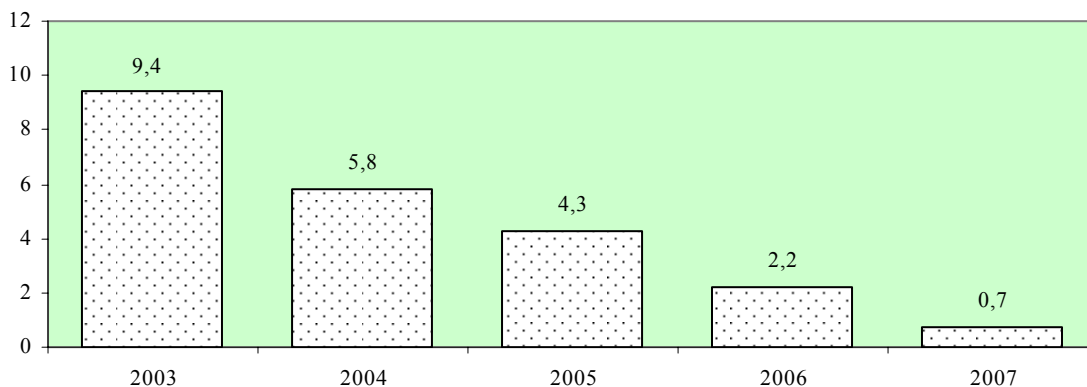
3.5. Linai

3.5. Flax

Pasaulio rinkose linų paklausa sparčiai didėja. Linų žaliavos reikia tekstilės, statybos ir maisto pramonei. Linų sėmenys populiarėja kaip sveikos mitybos produktas.

Nuo seno Lietuva turėjo galias linininkystės tradicijas. Įstojus į ES, Lietuvai buvo nustatyta 7,5 tūkst. ha linų pasėlių kvota. Šalies pramonei reikia apie 15 tūkst. t ilgojo pluošto linų. Tačiau linininkystė Lietuvoje – nuostolinga ir linų augintojams, ir linų apdorojimo fabrikams. Todėl kadaise klestėjusi linininkystės baigia sunykti. Šalyje užauginamų linų kiekis tenkina tik penktadalį pramonės poreikio, trūkstamą linų kiekį Lietuvos perdirbėjai importuoja.

Auginimas. Per 2003–2007 metus linų pasėlių plotai Lietuvoje sumažėjo daugiau kaip 13 kartų (2.38 pav.). Tai iš esmės lėmė beveik 3 kartus sumažėjusi parama linų sektoriui. Pagal derybų su ES sąlygas Lietuvos linų augintojams skiriama didžiausia subsidijų suma – 587 Lt/ha linų pasėlių. Iki įstojimo į ES ji buvo gerokai didesnė.

2.38 pav. Linų pasėliai Lietuvoje 2003–2007 metais, tūkst. ha

Fig. 2.38. Area under flax crops in 2003–2007, in thou. hectares

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Kita vertus, besikeičiantis Lietuvos klimatas taip pat tampa nebepalankus linams auginti – dėl šiltėjančių orų linus puola grybelinės ligos, parazitai.

Prioritetine sritimi laikytos linininkystės Lietuvoje beveik nebeliko. 2007 metais šalyje buvo auginama tik 0,7 tūkst. ha pluoštinių ir sėmeninių linų: pluoštinių – 0,4 tūkst. ha, sėmeninių – 0,3 tūkst. ha. 86 proc. visų šalies linų auginama ūkininkų ūkiuose. 2007 metais daugiausia linų augino Panevėžio ir Kauno apskrities žemdirbiai.

Per 2003–2007 metus linų pluošto ir linų sėmenų derlingumas nuolat mažėjo (2.33 lentelė). Linų pluošto derlingumas 2007 metais siekė tik 69,4 proc. 2003-ųjų derlingumo lygio. Sėmeninių linų sėmenų derlingumas 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, taip pat buvo 38,1 proc. mažesnis. 2006 metais derlingumo sumažėjimas

buvo siejamas su nepalankiomis gamtos sąlygomis, o 2007-aisiais tenka kaltinti tik linų augintojų požiūrį į šią kultūrą ir auginimo agrotechninių reikalavimų nesilaikymą.

Dėl sumažėjusių linų pasėlių plotų ir labai žemo linų pluošto bei jų sėmenų derlingumo 2007 metais šalyje gautas bendras linų pluošto derlius siekė tik 4,1 proc., o linų sėmenų – tik 11,1 proc. 2003 metų lygio.

2.33 lentelė. Linų derlius ir derlingumas 2003–2007 metais

Table 2.33. Flax harvest and yield in 2003–2007

Metai	Derlius, tūkst. t / Harvest, thou. t				Derlingumas, t/ha / Yield, t/ha		
	pluošto <i>fibre</i>	sėmenų, iš viso <i>linseed, total</i>	iš jų / of which		pluošto <i>fibre</i>	pluoštinių <i>fibred flax</i>	sėmeninių <i>seeded flax</i>
			pluoštinių <i>fibred flax</i>	sėmeninių <i>seeded flax</i>			
2003	9,9	2,7	2,2	0,5	1,11	0,54	0,95
2004	5,8	1,8	1,6	0,2	1,04	0,55	1,20
2005	3,4	2,0	1,3	0,7	0,89	0,64	1,29
2006	0,3	0,7	0,1	0,6	0,23	0,24	0,61
2007	0,4	0,3	0,1	0,2	0,77	0,57	0,58

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Linininkystė Lietuvoje merdi, todėl bandoma auginti alternatyvias linams žemės ūkio kultūras. Ūkininkų kooperatinė bendrovė „Linų agroservisas“ (Ukmergės sav.), gavusi garsios tekstilės įmonės „Silmat“ užsakymą, pradėjo auginti pluoštiniams linams alternatyvią kultūrą – specialias pluoštines dilgėles. Pluoštinės dilgėlės yra daugiamečiai augalai, jų apdirbimo technologija panaši į linų. Dilgėlių pluoštinė یشهiga siekia 25 proc. Tikimasi, kad auginti dilgėles apsimokės labiau nei pluoštinius linus. Minėtos kooperatinės bendrovės žemdirbiai – Europoje antrieji, auginantys dilgėles ir gaminantys iš jų pluoštą.

Rinka. 2007 metais Lietuvoje supirkta 1,66 tūkst. t linų šiaudelių, t. y. tik 4,6 proc. 2003-ųjų kiekio. Jų supirkimo kaina buvo 223 Lt/t, arba 12,5 proc. žemesnė nei 2003 metais (2.34 lentelė). Tiesa, 2007 metais buvo supirkta 41,4 proc. daugiau linų pluošto negu 2006-aisiais, supirkimo kaina taip pat buvo 40,2 proc. didesnė, tačiau 2003 metų lygio nepasiekė. Linų šiaudelių ir pluošto supirkimo kainų mažėjimą, esant taip sparčiai mažėjančiai jų pasiūlai, lėmė prasta produkcijos kokybė, kuri kasmet blogėja dėl netinkamos auginimo technologijos. Be to, linų pluošto kokybė dar nukenčia ir pirminio perdirbimo linų fabrikuose, nes jų technologijos bei įranga taip pat pasenusios.

2.34 lentelė. Linų supirkimo apimtys ir kainos 2003–2007 metais

Table 2.34. Amounts purchased and prices of flax in 2003–2007

Linų produkcija <i>Flax products</i>	Kiekis, t / Amount, t					Kaina, Lt/t / Price, Lt/t				
	2003	2004	2005	2006	2007	2003	2004	2005	2006	2007
Šiaudeliai / <i>Straw</i>	36135	16339	7398	1045	1656	255	326	244	178	223
Pluoštas / <i>Fibre</i>	9950	4566	2043	297	420	924	1165	883	627	879

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

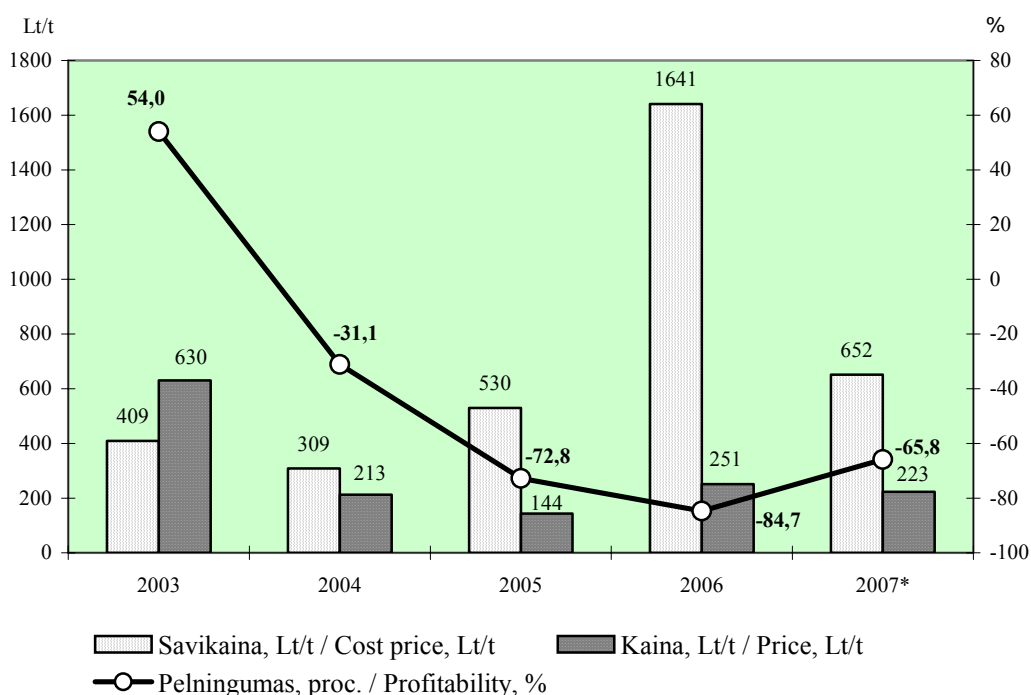
Dauguma pirminio linų perdirbimo įmonių gamybos nebevykdo, išskyrus kelias įmones Pakruojo ir Panevėžio rajonuose bei ūkininkų kooperatinę bendrovę „Linų agroservisas“. Pastaroji, tikėdama linininkystės ateitimi mūsų šalyje, įsirengė moderniausią ne tik Pabaltijyje, bet ir Rytų Europoje linų perdirbimo cechą. Tačiau dėl žaliavos trūkumo šiuolaikiška naši prancūziška įranga panaudojama nevysiškai.

Didžiausia Baltijos šalyse lininių audinių gamintoja UAB „Linas Nordic“ (Panevėžyje), eksportuojanti daugiau kaip 90 proc. pagamintos produkcijos, žaliavą importuoja iš Italijos, Belgijos ir Prancūzijos. Iš Lietuvoje užaugintų linų įmonė drobių neaudžia. Pigi žaliava pirminio linų perdirbimo įmonėms tiekama iš Baltarusijos, Ukrainos ir Lenkijos.

Parama ir ekonomika. Už 2007 metais deklaruotus linų pasėlių plotus linų augintojui buvo mokama pagrindinė 198,23 Lt/ha išmoka, mokama iš ES biudžeto, ir nacionalinio biudžeto papildomos su gamyba susieta bei atsieta išmokos: už linų pluoštui auginamus pasėlius susieta – 140,50 Lt/ha, atsieta – 251,61 Lt/ha; už sėmeninių linų pasėlius susieta – 140,50 Lt/ha, atsieta – 36,00 Lt/ha.

Numatyta parama ir linų pirminio perdirbimo įmonėms: už ilgąjį pluoštą – 552 Lt/t, trumpąjį – 311 Lt/t. 2006–2007 prekybos metams buvo numatyta parama už 5726 t perdirbto linų pluošto (2263 t ilgojo ir 3463 t trumpojo).

ŽŪB ir įmonių ataskaitiniai duomenys rodo didžiulį linų auginimo nuostolingumą 2005–2007 metais (2.39 pav.).

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculations.

2.39 pav. Linų šiaudelių vidutinė savikaina, supirkimo kaina ir pelningumas ŽŪB 2003–2007 metais

Fig. 2.39. Average cost price, purchase price and profitability of flax straw in agricultural companies in 2003–2007

Šaltinis: ŽŪB ir kitų žemės ūkio įmonių metinių oficialiųjų statistikos formų suvestinės.

2007 metais nuostoliai siekė 429 Lt/t. Nors, palyginti su 2006 metais, dėl didesnio derlingumo sumažėjo beveik 3 kartus, palyginti su 2004 metais, jie buvo beveik 3,5 karto didesni. Tiesioginės išmokos už linų pasėlius galutinį rezultatą šiek tiek sušvelnino.

3.6. Bulvės

3.6. Potatoes

Lietuvoje mažėja bulvių poreikis maistui, jų sunaudojimas gyvulių šėrimui. Be to, daugelis ūkininkų atsisako bulvių auginimo dėl didelių darbo laiko ir investicinių sąnaudų, vietoje jų imasi auginti mažiau sąnaudų reikalaujančias kultūras. Todėl bulvių pasėlių plotai kasmet mažėja: 2007 metais – 8,7 proc. Tačiau ir sumažėjus plotams dėl didesnio derlingumo bulvių prikasta daugiau negu 2006-aisiais. Tokia pati tendencija buvo daugelyje ES šalių. Bulvių derlius ES išaugo daugiau kaip 10 proc. Padidėjus bulvių pasiūlai ES rinkoje, jų kainos sumažėjo.

Auginimas. Per 2003–2007 metus bulvių pasėlių plotai Lietuvoje sumažėjo 44 proc. (2.35 lentelė). Pasėlių struktūroje 2007 metais bulvės sudarė 3,1 proc. Lietuvoje gausiau dera ankstyvosios bulvės. 2007 metais jų derlius buvo 11,6 t/ha, o vėlyvųjų – 10,9 t/ha. Tačiau ankstyvosiomis apsodinama nedidelė bulvių pasėlių dalis – tik 3,8 proc. Bulvių derlingumas labai žemas, mažiausias visoje ES, 2,5 karto mažesnis nei ES-27 vidutinis.

2.35 lentelė. Bulvių pasėlių plotas, derlius ir derlingumas 2003–2007 metais

Table 2.35. Crop area, harvest and yield of potatoes in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Pasėlių plotas, tūkst. ha / Crop area, thou. t	93,6	79,3	74,0	57,8	52,8
Derlius, tūkst. t / Total harvest, thou. t	1445,2	1021,4	894,7	457,1	576,1
Derlingumas, t/ha / Yield, t/ha	15,4	12,9	12,1	7,9	10,9

Šaltiniai: Lietuvos statistikos metraštis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006;

Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Bulvės Lietuvoje auginamos mažuose plotuose, daugiausia ūkininkų ūkiuose (99 proc. viso bulvių ploto). Vidutinis bulvių pasėlių plotas – tik 0,3 ha – vienas mažiausių ES. Tuo tarpu prekiniai Lietuvos bulvininkystės ūkiai bulvėmis vidutiniškai apsodina apie 32 ha. 2007 metais 0,7 proc. bulvių plotų buvo sertifikuoti ekologiškai gamybai, ekologiškos bulvės sudaro tik 0,8 proc. viso bulvių derliaus. Šalyje išvestos ir labai vertinamos lietuviškos bulvių veislės: ankstyvoji ‘Goda’, vėlyvosios ‘VB Rasa’ ir ‘VB Aista’.

2007 metais, nepaisant sumažėjusio bulvių pasėlių ploto, augintojų nerimo dėl to, kad gausūs krituliai ir ligos sunaikins dalį bulvių derliaus, buvo prikasta 576,1 tūkst. t bulvių – 26 proc. daugiau nei 2006-aisiais.

Rinka. Pastaraisiais metais gyventojai maistui suvartojo vidutiniškai apie 42 proc., pašarams – 33 proc., sėklai – 21 proc. per metus vidaus reikmėms suvartojamų bulvių (2.36 lentelė). Nors bulvių vartojimas maistui Lietuvoje, kaip ir daugelyje ES šalių, sumažėjo, vis dėlto jų suvalgoma daug – apie 100 kg, skaičiuojant vienam gyventojui per metus. Tai lemia mitybos įpročiai ir gyventojų pajamų lygis.

Lietuvoje mažėjo ne tik bulvių vartojimas maistui, bet ir jų supirkimas perdirbimui. Per 2005-uosius net 8 kartus sumažėjęs bulvių supirkimas, kitais metais ir toliau mažėjo: 2007 metais, palyginti su 2005-aisiais, perdirbimui supirkta 54 proc. mažiau bulvių.

Tuo tarpu gaminių iš bulvių per 2007 metus paruošta ir užkonservuota apie 50 proc. daugiau nei per 2006-uosius, o palyginti su 2005-aisiais, net 1,7 karto daugiau. Didžioji dalis bulvių perdirbimui importuota. Didėjantis perdirbtų bulvių vartojimas Europoje didina eksporto galimybes. Lietuva, 2007 metais padidinusi gamybos apimtį, visą produkcijos kiekį, viršijusį 2006-ųjų gamybos lygį, pateikė užsienio rinkoms. Iš esmės visa gamyba labiau orientuota į užsienio rinkas – jose 2007 metais parduota 66 proc. produkcijos.

2.36 lentelė. Bulvių gamyba ir suvartojimas 2003–2007 metais, tūkst. t

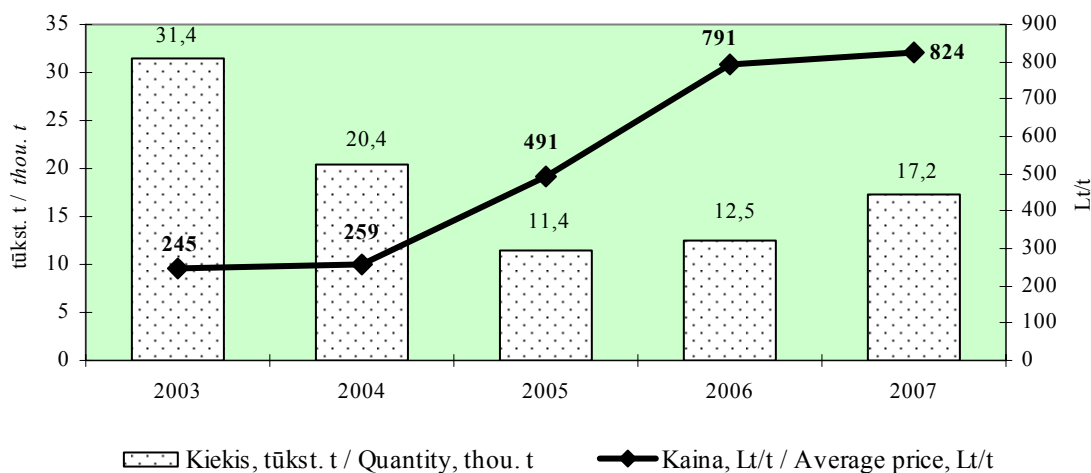
Table 2.36. Production and consumption of potatoes in 2003–2007, in thou. tons

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007*
Išauginta / Production	1445,2	1021,4	894,7	457,1	576,1
Importas / Import	18,5	22,9	43,3	57,7	67,7
Eksportas / Export	17,7	14,6	22,0	25,7	30,6
Suvalgoti vidaus reikmėms Total domestic uses	1332,7	1439,7	1056,7	827,7	800,2
sėklai / seeds	305,0	303,8	246,2	173,9	163,7
pašarams / animal feed	497,8	595,0	334,1	272,5	260,0
gyventojų vartojimo fondas human consumption	407,6	419,5	395,9	343,0	335,9
kitoms reikmėms / other uses	122,3	121,4	80,5	38,3	40,6
Suvalgoti vienam gyventojui, kg Consumption of potatoes per capita, kg	118	122	116	101	100
Apsirūpinimas, proc. Self-sufficiency level, %	108	71	85	55	72

* Progozė / Estimated.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

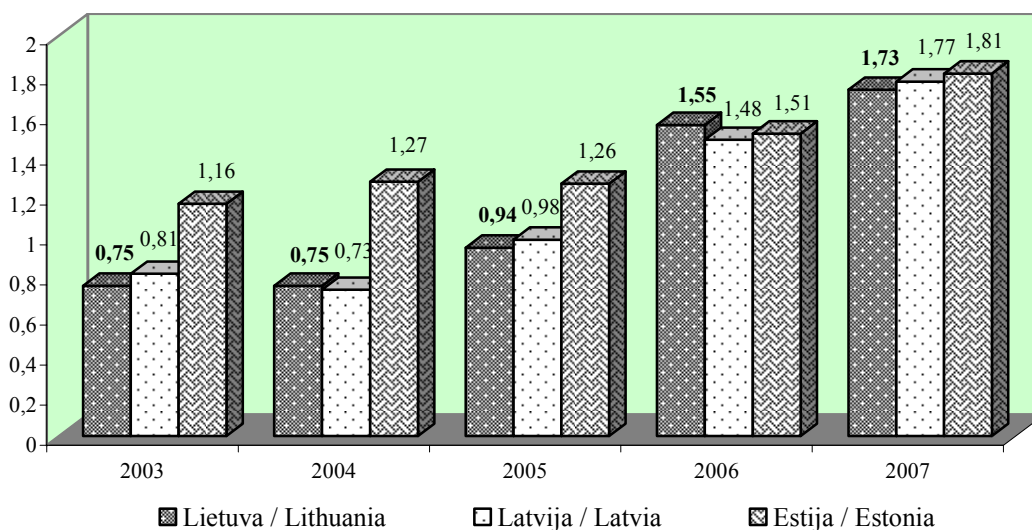
Bulvių perdirbimo, didmeninės prekybos ir eksporto įmonės Lietuvoje superka tik nedidelę dalį bulvių derliaus: 2003 metais – 2,2 proc., o 2007-aisiais – 3 proc. Vidutinė bulvių supirkimo kaina kasmet auga. Nors ji 2007 metų antrąjį pusmetį buvo ketvirtadaliu mažesnė nei prieš metus, vidutinė metinė supirkimo kaina 4 proc. didesnė negu 2006 metais. 2007 metais bulvių supirkta 38 proc. daugiau negu prieš metus, o supirkimo kaina didžiausia per visą 2003–2007 metų laikotarpį (2.40 pav.).

2.40 pav. Bulvių supirkimas ir vidutinė kaina Lietuvoje 2003–2007 metais
 Fig. 2.40. Quantities and average prices of potatoes purchased in 2003–2007

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003–2008 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Bulvės Lietuvoje superkamos brangiau nei kaimyninėse Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje, tačiau vidutinė mažmeninė bulvių kaina 2007 metais Lietuvoje buvo mažesnė (2.41 pav.).

2.41 pav. Bulvių mažmeninė kaina Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje 2003–2007 metais, Lt/kg

Fig. 2.41. Retail prices of potatoes in Lithuania, Latvia and Estonia in 2003–2007, in Litas per kg

Šaltiniai: Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida 2003–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Užsienio prekybos šviežiomis bulvėmis apimtys nereikšmingos. 2007 metais eksportas sudarė tik apie 0,8 proc., o importas – 5,7 proc. šalies bulvių derliaus. Per 2003–2007 metų laikotarpį bulvių užsienio prekybos balansas išliko neigiamas. 2007 metais šviežių bulvių importuota beveik 7, o perdirbtų – 1,5 karto daugiau negu

eksportuota. Į Lietuvą įvežta 32,7 tūkst. t šviežių bulvių, vidutinė jų kaina – 1034 Lt/t (2.37 lentelė).

2.37 lentelė. Lietuvos užsienio prekyba šviežiomis bulvėmis 2003–2007 metais

Table 2.37. Lithuanian foreign trade in potatoes in 2003–2007

Rodiklis	2003		2004		2005		2006		2007	
	kiekis, t amount, t	vertė, tūkst. Lt value, thou. Lt	kiekis, t amount, t	vertė, tūkst. Lt value, thou. Lt	kiekis, t amount, t	vertė, tūkst. Lt value, thou. Lt	kiekis, t amount, t	vertė, tūkst. Lt value, thou. Lt	kiekis, t amount, t	vertė, tūkst. Lt value, thou. Lt
Eksportas Exports	2543,3	1121,7	1663,9	763,7	854,8	487,1	2627,1	2214,8	4835,4	7148,1
Importas Imports	3431,3	2692,9	2889,7	2795,3	16829,2	9784,8	26103,1	22378,4	32681,9	33800,3

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2007 metais Lietuva eksportavo 4,8 tūkst. t šviežių bulvių, 1,8 karto daugiau negu per 2006-uosius. Vidutinė bulvių tonos kaina – 1478 Lt. Didžiausi bulvių eksporto srautai – į Rusiją (48 proc.) ir Estiją (32 proc.). Daugiausia bulvių importuota iš Vokietijos (42 proc.) ir Švedijos (22 proc.).

Per 2007 metus iš Lietuvoje užaugintų ir importuotų bulvių buvo pagaminta 9,3 tūkst. t bulvių produktų – 1,5 karto daugiau negu 2006-aisiais ir 2,4 karto daugiau nei 2003-aisiais. Lietuvoje šaldytų bulvių produktų pagaminama labai nedaug, 2007 metais – tik 8,2 t, todėl vidaus rinkos poreikiams patenkinti buvo įvežta 4,1 tūkst. t. Tuo tarpu paruoštų be acto, nešaldytų ir nedžiovinėtų produktų (įskaitant ir bulvių traškučius) gamyba 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 10 proc., o jų eksportas – 1,6 karto.

Parama ir ekonomika. 2007 metais už bulvių, skirtų maistui, pasėlius buvo mokama tik pagrindinė tiesioginių išmokų dalis – 198,23 Lt/ha, o už bulvių, skirtų perdirbti į krakmolą, plotus – dar ir papildoma 170 Lt/ha išmoka.

Skatinant apsirūpinti geros kokybės dauginamąja medžiaga, iki 2007 m. gegužės 1 d. buvo remiami sertifikuotos bulvių sėklos pirkėjai: už superelitinės bulvių sėklos toną buvo nustatyta 500 Lt, elitinės – 450 Lt, pirmos reprodukcijos – 300 Lt parama. Be to, bulves auginantys ūkininkai turėjo teisę įsigyti po 240 l dyzelinių degalų be akcizo kiekvienam deklaruotam bulvių pasėlių hektarui.

Specializuotuose komerciniuose ūkiuose bulvininkystė – pelninga gamybos šaka. Didžiausią bulvių auginimo savikainos dalį sudaro sėklų, darbo užmokesčio ir trąšų sąnaudos.

Pagal ŪADT respondentinių ūkių duomenis 2006 metais vidutiniame prekiniam bulvininkystės ūkyje bulvių derlingumas buvo apie 19 t/ha, pelnas – apie 6591 Lt/ha.

Vis labiau brangstant darbo jėgai, trąšoms, degalams ir kitoms gamybos priemonėms, griežtėjant kokybės reikalavimams, bulvininkystę sėkmingai vystyti gali tik stambesni ūkiai, investavę į naujas auginimo technologijas, įsirengę modernias saugyklas, prekinio paruošimo linijas, naudojantys sertifikuotą bulvių sėklą, sudarę ilgalaikes sutartis su produkcijos supirkėjais.

3.7. Daržovės

3.7. Vegetables

Lietuvoje plėtojama lauko ir šiltnamių daržininkystė. 2007 metais lauko daržovės sudarė 87,5 proc., šiltnamių – 12,5 proc. viso daržovių derliaus. Beveik visas (97,5 proc.) lauko daržovių derlius užauginamas ūkininkų ir šeimos ūkiuose, o daugiau kaip pusė šiltnamių daržovių derliaus (60 proc.) – žemės ūkio įmonių šiltnamiuose.

2007-ieji – gausaus daržovių derliaus metai. Išaugus derlingumui, daugumos daržovių derlius gerokai padidėjo, palyginti su 2006 metais, kai kurių – daugiau nei 2 kartus. Išaugo daržovių, ypač šviežių, eksportas. Užsienio prekybos balansas teigiamas.

Auginimas. 2007 metais šalyje buvo auginama 14,9 tūkst. ha lauko daržovių, iš jų 0,6 proc. sertifikuoti ekologinei gamybai. Lauko daržovių pasėlių plotas sudarė 0,9 proc. visų žemės ūkio augalų pasėlių. Palyginti su 2006-aisiais, lauko daržovių plotas sumažėjo beveik 4 proc. (2.38 lentelė). Burokėlių, morkų ir kopūstų pasėliai per pastaruosius penkerius metus sumažėjo daugiau kaip 2 kartus. Tikėtina, kad Lietuvos prekiniuose ūkiuose daržovių pasėlių plotai dėl darbo jėgos ir saugyklų trūkumo gali ir toliau mažėti. Tačiau turėtų išlikti derlingumo didėjimo ir teigiamų struktūrinių pokyčių tendencija.

2.38 lentelė. Lauko daržovių pasėliai 2003–2007 metais, tūkst. ha

Table 2.38. Crop area of vegetables grown in the open field in 2003–2007, in thou. ha

Daržovių rūšis / Vegetables	2003	2004	2005	2006	2007
Daržovės, iš viso / Vegetables, total	27,1	20,4	20,7	15,5	14,9
iš jų: / of which:					
kopūstai / cabbages	8,3	6,2	6,5	4,6	3,9
agurkai / cucumbers	0,8	0,7	0,8	0,9	1,0
pomidorai / tomatoes	0,5	0,3	0,4	0,2	0,3
burokėliai / beetroots	5,9	4,3	4,0	2,8	2,4
morkos / carrots	6,5	4,7	4,8	3,2	2,7
svogūnai / onions	2,3	3,0	1,9	1,9	2,0

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;

Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, bendram kopūstų pasėlių mažėjimui didžiausios įtakos turėjo gūžinių kopūstų pasėlių (jie sudaro 86 proc. visų kopūstinių daržovių pasėlių) sumažėjimas 18 proc. Tačiau ūkininkai didino kitų rūšių kopūstų pasėlių plotus, labiausiai brokolių – 2,2 karto. 2007 metais labai padidėjo česnakų (apie 32 proc.) bei visų ankštinių daržovių (39,8 proc.) pasėliai.

Didžiausią dalį lauko daržovių pasėlių struktūroje 2007-aisiais, kaip ir ankstesniais metais, sudarė šakninės daržovės (morkos, svogūnai, burokėliai) – 54 proc., kopūstai – 26 proc., agurkai – 6,9 proc., lapinės ir stiebinės daržovės – 4,0 proc.

2007 metais dėl daugelio rūšių daržovių derlingumo padidėjimo vidutinis jų derlingumas šalyje buvo net 44 proc. didesnis negu 2006-aisiais (2.39 lentelė). Raudongūžių kopūstų, kaliaropių, šparagų, pupų ir kai kurių kitų daržovių derlingumas išaugo daugiau kaip 2 kartus.

2.39 lentelė. Vidutinis lauko daržovių derlingumas 2003–2007 metais, t/ha*Table 2.39. Average yield of vegetables grown in the open field in 2003–2007, in tons per ha*

Daržovių rūšis / <i>Vegetables</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Daržovės, iš viso / <i>Vegetables, total</i>	19,1	16,8	16,1	11,6	16,6
iš jų: / <i>of which:</i>					
kopūstai / <i>cabbages</i>	25,8	22,1	22,1	16,5	25,0
agurkai / <i>cucumbers</i>	8,7	7,7	7,0	6,9	7,3
pomidorai / <i>tomatoes</i>	8,4	8,2	5,7	5,8	5,3
burokėliai / <i>beetroots</i>	19,9	18,6	16,3	13,3	21,2
morkos / <i>carrots</i>	20,1	16,5	17,2	12,8	23,1
svogūnai / <i>onions</i>	12,7	11,3	11,5	6,2	8,6

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;

Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Morkų derlingumas 2007 metais buvo didžiausias per visą 2003–2007 metų laikotarpį. Nors morkų augintojai pasėlius sumažino 16 proc., gavo 52 proc. didesnę derlių. Kai kuriuose pažangiuose prekiniuose ūkiuose morkų derlingumas siekė net 120 t/ha.

Burokėlių augintojai 2007 metais taip pat galėjo džiaugtis apie 1,6 karto padidėjusiu, palyginti su 2006-ųjų, derlingumu. Tačiau dalis burokėlių, ypač ankstyvųjų, buvo prastesnės kokybės – rauplėti. Todėl kai kurie burokėlių augintojai, nusprendę neieškoti lėšų prastam derliui nuimti, dalį jo paliko laukuose.

Permainingi orai ir darbo jėgos bei derliaus nuėmimo technikos trūkumas, daugelyje vietų – ir sunkiai įvažiuojamos dirvos stabdė daržovių derliaus nuėmimą. Tačiau 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, lauko daržovių pasėliams Lietuvoje sumažėjus 3,9 proc., dėl padidėjusio derlingumo nuimtas 38 proc. didesnis derlius (2.40 lentelė). 0,6 proc. derliaus – ekologiškos daržovės. Tik kelių daržovių rūšių, tokių kaip žiediniai kopūstai, krapai, aguročiai ir ridikėliai, derlius mažesnis nei 2006-aisiais, visų kitų – didesnis.

2.40 lentelė. Lauko daržovių derlius 2003–2007 metais, tūkst. t*Table 2.40. Harvest of vegetables grown in the open field in 2003–2007, in thou. tons*

Daržovių rūšis / <i>Vegetables</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Daržovės, iš viso / <i>Vegetables, total</i>	516,9	342,8	333,3	178,7	246,6
iš jų: / <i>of which:</i>					
kopūstai / <i>cabbages</i>	214,2	136,2	144,5	75,2	96,7
agurkai / <i>cucumbers</i>	7,3	5,2	5,9	5,9	7,5
pomidorai / <i>tomatoes</i>	4,1	2,4	2,1	1,3	1,5
burokėliai / <i>beetroots</i>	117,7	80,1	66,0	37,6	50,5
morkos / <i>carrots</i>	129,7	77,5	82,6	41,2	62,7
svogūnai / <i>onions</i>	28,8	33,4	22,3	11,5	17,6

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007;

Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

ŽŪIKVC duomenimis, Lietuvoje vidutinis daržovių ūkio dydis – 4 ha. Daržovių augintojams trūksta modernios technikos, saugyklų su šaldymo kameromis. Užderėjus geram daržovių derliui, augintojams dalį daržovių tenka suvežti į laikinas, laikymui nepritaikytas patalpas. Todėl, norėdami greičiau parduoti produkciją, augintojai mažina kainas. Be to, darbui imlios daržininkystės didelė problema – darbo jėgos trūkumas.

Lietuvoje daržovių augintojai dar nelabai linkę bendradarbiauti dalijantis specialia technika, sandėlių ūkiu, kooperuotis ir imtis bendros prekybos veiklos. Europos Komisija skatina daržovių augintojus burtis į gamintojų organizacijas. ES parama daržininkystei 2007–2013 metais numatyta būtent per gamintojų organizacijas. Tačiau Lietuvoje augintojai, norėdami būti nepriklausomi, į minėtas organizacijas nesijungia.

Perdirbimas. Lietuvoje vis daugiau pagaminama perdirbtų daržovių ir vaisių produktų. Padidėjimą labiausiai lėmė bulvių gaminių ir gaminių, naudojant naujausius konservavimo ir paruošimo metodus, gamybos augimas. Vaisių ir daržovių sulčių gamyba stabili jau trejetą metų – apie 16,5 tūkst. t. Per 2003–2006 metus smarkiai išaugusi pomidorų sulčių gamyba 2007 metais sustojo. 2007 metais nedidėjo ir pomidorų kečupo bei kitų pomidorų padažų gamyba (2.41 lentelė).

2.41 lentelė. Pagrindinių vaisių ir daržovių perdirbtų produktų gamyba 2003–2007 metais

Table 2.41. Production of selected fruit and vegetable products in 2003–2007

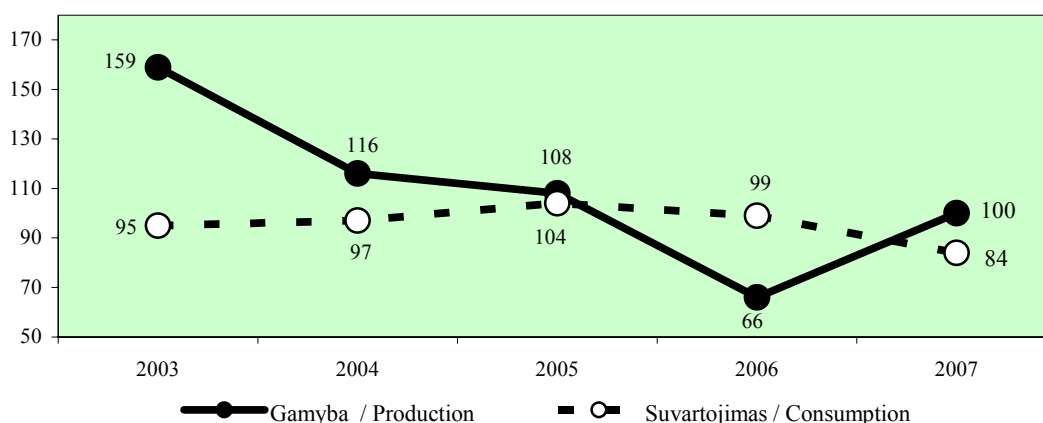
Produktas / Product	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su 2003, %
Paruošti arba konservuoti produktai iš daržovių ir vaisių (be sulčių ir pomidorų padažų), tūkst. t / Prepared or preserved fruit and vegetable products (juice and tomato sauces excl.), thou. t	14,7	13,3	21,2	21,6	26,1	178
Daržovės, grybai, vaisiai, paruošti be acto arba acto rūgšties, tūkst. t Vegetables, mushrooms, fruit, prepared without vinegar or vinegar acid, thou. t	5,7	4,1	6,4	5,4	5,5	96
Vaisių ir daržovių sultys, mln. l Fruit and vegetable juice, mill. l	13,9	8,1	16,4	16,7	16,5	119
iš jų pomidorų of which tomato juice	2,5	2,3	3,4	4,5	4,4	176
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t / Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t	11,3	12,5	13,9	13,9	12,2	108

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2004–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV; Lietuvos statistikos metraštis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006.

Pomidorų sulčių, kaip ir pomidorų kečupo bei kitų pomidorų padažų, gamyba orientuota į vidaus rinką: 2007 metais pomidorų sulčių vidaus rinkoje parduota 94 proc., o pomidorų kečupo ir kitų pomidorų padažų – 86 proc.

Daržovių gaminių užsienio prekybos balansas 2007 metais išliko neigiamas. Pomidorų sulčių importas viršijo eksportą 8,5 karto, pomidorų kečupo ir kitų pomidorų padažų – 1,8 karto. Daugiausia šių gaminių įvežta iš Latvijos, Lenkijos, Nyderlandų.

Rinka. Daržovės – sveikos mitybos pagrindas, tačiau Lietuvoje jų vartojama nepakankamai. 2007-aisiais – 100 kg vienam gyventojui per metus (beveik kaip 2006 m., tačiau mažiau nei 2003–2004 m.), 4 kg mažiau nei 2005 metais (2.42 pav.).

2.42 pav. Daržovių išauginimas ir suvaltojimas, skaičiuojant vienam gyventojui per metus, 2003–2005 metais, kg

Fig. 2.42. Per capita production and consumption of vegetables in 2003–2005, in kg

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Lietuvos apsirūpinimo šalyje išaugintomis daržovėmis lygis 2006 metais, nuėmus mažiausią derlių per pastaruosius metus, tesiekė 55 proc. 2007-aisiais, gavus gausesnę derlių ir kitoms balanso pozicijoms reikšmingai nepasikeitus, apsirūpinimas padidėjo iki 69 proc. (2.42 lentelė).

2.42 lentelė. Daržovių gamyba ir suvaltojimas 2003–2007 metais, tūkst. t

Table 2.42. Production and consumption of vegetables in 2003–2007, in thou. tons

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007*
Išauginta / Production	549,3	379,4	369,2	225,5	281,9
Importuota / Import	87,0	100,9	129,5	171,3	197,2
Eksportuota / Export	14,8	21,0	22,0	73,8	103,4
Suvaltotą vidaus reikmėms / Total domestic uses	433,8	486,0	506,5	413,0	411,5
sėklai / seeds	17,7	12,5	11,1	8,3	7,9
pašarams / animal feed	42,2	66,1	67,0	22,6	22,0
nuostoliai / losses	45,8	74,2	72,4	45,1	45,7
gyventojų vartojimo fondas / human consumption	328,1	333,2	356,0	337,0	335,9
Apsirūpinimas, proc. / Self-sufficiency level, %	127	78	73	55	69

* Prognozė / Estimated.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

2006–2007 metais apie 82 proc. vidaus reikmėms skirtų daržovių suvartota maistui. Didžioji daržovių derliaus dalis suvežama į saugyklas, iš kurių kitais metais daržovės rinkai tiekiamos iki naujojo derliaus.

2007 metais supirktas daržovių kiekis didžiausias per 2003–2007 metų laikotarpį (2.43 lentelė). 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, labiausiai padidėjo česnakų (3,2 karto), pomidorų (2 kartus), agurkų (1,6 karto) supirkimas.

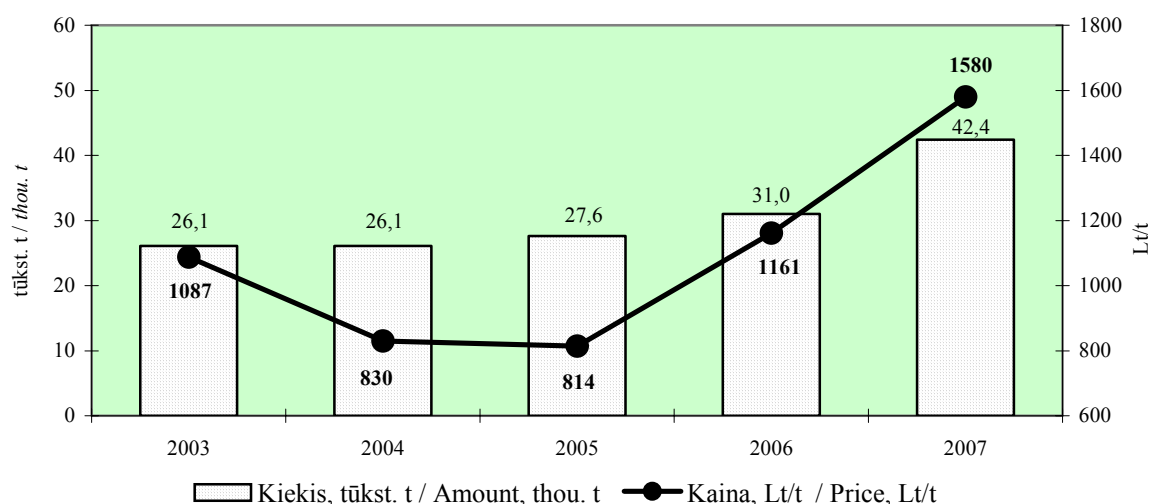
2.43 lentelė. Daržovių supirkimas 2003–2007 metais

Table 2.43. Purchase of vegetables in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Supirktas iš viso, tūkst. t Vegetables purchased, total, thou. t	26,1	26,1	27,6	31,0	42,4
iš jų: / of which:					
kopūstų, t / cabbages, t	6103	8272	8095	10230	11686
svogūnų, t / onions, t	2093	1652	2259	1830	2595
česnakų, t / garlic, t	47	33	32	14	45
agurkų, t / cucumbers, t	4913	4036	4731	5170	8258
burokėlių, t / beetroots, t	3244	3139	3833	3327	4197
morkų, t / carrots, t	3660	4955	5148	5520	7855
pomidorų, t / tomatoes, t	2313	2252	1886	2874	5763

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003–2007 m. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

2007 metais supirktas 17,2 proc. šalyje išaugintų daržovių. Daržovių supirkimo kainos 2005–2007 metais didėjo, 2007-aisiais buvo didžiausios per visą analizuojamą laikotarpį (2.43 pav.).

2.43 pav. Supirktų daržovių kiekis ir vidutinė kaina 2003–2007 metais

Fig. 2.43. Amounts purchased and average price of vegetables in 2003–2007

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003–2007 m. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

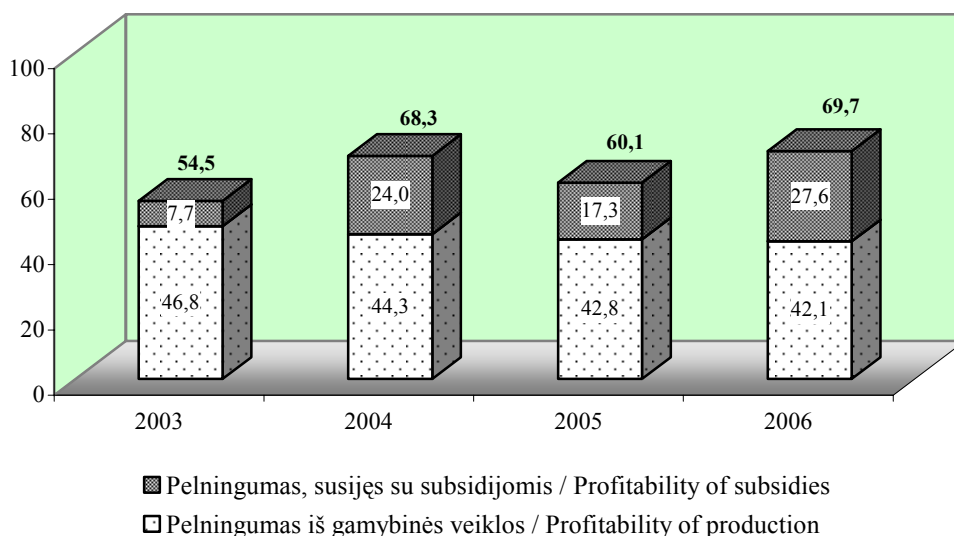
Daržininkystės produkcijos prekybos su kitomis šalimis apimtys didėja. Užsienio prekybos balansas jau dveji metai iš eilės teigiamas, Lietuva sugeba parduoti produkciją brangiau negu perka.

2007 metais daugiausia daržovių eksportuota į Rusiją, Latviją ir Estiją, importuota iš Lenkijos, Nyderlandų ir Ispanijos.

Valstybės parama ir ekonomika. Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas daržininkystės ūkiams apsirūpinti geros kokybės dauginamąja medžiaga, iki 2007 m. gegužės 1 d. buvo remiami sertifikuotos sėklos pirkėjai. Parama buvo teikiama už: agurkų, raudonųjų burokėlių, kopūstų, morkų, pomidorų, pupelių, ridikėlių, svogūnų, vienmečių paprikų elitinę/sertifikuotą sėklą, įsigytą iš atestuotų augalų dauginamosios medžiagos tiekėjų. Parama buvo teikiama tik už veislių, įrašytų į Nacionalinį augalų veislių 2007 metų sąrašą, sertifikuotą dauginamąją medžiagą.

2007 metais už daržovių pasėlių hektarą mokėta tik pagrindinė tiesioginių išmokų dalis – 198,23 Lt/ha. Be to, daržoves auginantys ūkininkai turėjo teisę įsigyti po 240 l dyzelinių degalų be akcizo kiekvienam deklaruotam daržovių pasėlių hektarui.

Daržininkystės ūkiai dalį ŽŪN skiria kitoms žemės ūkio kultūroms – užsiima ir sodininkyste ar uogininkyste, sėja javus ar kitas kultūras. ŪADT išskiriama daržininkystės, sodininkystės prekinių ūkių grupė. Pagal respondentinių ūkių duomenis 2003–2006 metais daržininkystės, sodininkystės veikla buvo pelninga. Tiesa, didelę dalį pelno sudarė subsidijos: 2006-aisiais – apie 40 proc. (2.44 pav.)

2.44 pav. Daržininkystės, sodininkystės ūkių pelningumas 2003–2006 metais, proc.

Fig. 2.44. Average profitability of vegetables and orchards in 2003–2006, in percent

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinės įmonės.

Kitokie žemės ūkio įmonių veiklos rezultatai. ŽŪB lauko daržovių plotai užima labai nereikšmingą pasėlių dalį – nesudaro nė 1 proc. Pagal jų metinės finansinės atskaitomybės duomenis lauko daržovių auginimas nuostolingas, ypač daug nuostolių jis atnešė nederlingais 2006 metais.

3.8. Vaisiai ir uogos

3.8. Fruit and berries

Lietuvoje vis daugiau suvartojama vaisių ir uogų bei jų produktų, kyla produkcijos kokybės ir asortimento reikalavimai. Šalyje išauginto derliaus nebepakanka vidaus poreikiams patenkinti, todėl didėja vaisių ir uogų importas. Šalies gamintojai, norėdami išlikti konkurencingi vidaus ir ES rinkoje, privalo diegti naujas technologijas, taikyti pažangias rinkodaros priemones.

Auginimas. 2007 metais sodai ir uogynai Lietuvoje užėmė 29,5 tūkst. ha – 1,1 proc. ŽŪN ploto. Sodų ir uogynų plotai sumažėjo, palyginti su 2006-aisiais, 16 proc.: vyšnių – 48 proc., slyvų – 36 proc., obelių ir juodųjų serbentų – po 17 proc.

Didžiausi sodai ir uogynai – Kauno (16,4 proc.), Vilniaus (16,0 proc.) ir Panevėžio (14,4 proc.) apskrityse. Skaičiuojant vienam ŽŪN ha, 2007 metais daugiausia sodų ir uogynų buvo Vilniaus, Utenos, Alytaus apskrityse, mažiausiai – Telšių ir Šiaulių apskrityse.

2007 metais derantys sodai ir uogynai sudarė 24,7 tūkst. ha, 84 proc. visų sodų ir uogynų. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, derančių sodų ir uogynų plotas šalyje sumažėjo 9 proc., palyginti su 2003-aisiais – 10 proc. 2007 metų pavasarį nušalus daugumai žydinčių vaismedžių, jų derlius buvo daug mažesnis nei 2005–2006 metais (2.44 lentelė).

2007 metais Lietuvoje obelys užėmė 52 proc. sodų ir uogynų ploto. Šalyje auginamos apie 40 veislių obelys. Didžiausi plotai apsodinti ‘Bogatyř’, ‘Auksio’ ir ‘Lobo’ veislių obelims. 2003–2007 metais daugiausia buvo veisiama ‘Ligol’, ‘Alsva’, ‘Šampion’ ir ‘Delikates’ veislių obelių sodų.

2.44 lentelė. Sodų ir uogynų plotas, derlius ir derlingumas ūkiuose 2003–2007 metais

Table 2.44. The area, harvest and yield of orchards and berry plantations in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Sodinių plotas, tūkst. ha <i>Total area of orchards and berry plantations, thou. ha</i>	32,3	32,2	38,6	35,2	29,5
iš jų derantis / <i>of which fruit-bearing</i>	27,5	27,3	29,5	27,1	24,7
Derlius, tūkst. t / <i>Harvest, thou. t</i>	112,2	44,6	110,8	123,0	51,6
Derlingumas, t/ha / <i>Yield, t/ha</i>	4,1	1,6	3,8	4,5	2,1

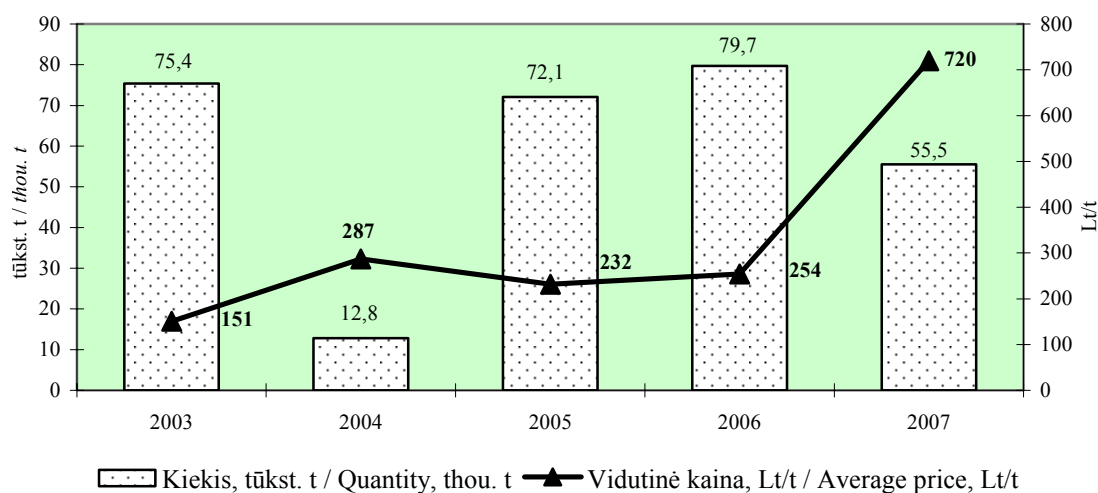
Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2005. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006;

Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

2007 metais obuoliai sudarė 79 proc. šalyje surinkto vaisių ir uogų derliaus, nors vidutinis šalies obelių sodų derlingumas buvo tik 3,1 t/ha – net 54 proc. mažesnis negu 2006-aisiais.

Obuoliai sudaro 12 proc. pasaulinės vaisių gamybos, ES – 18 proc. Iš ES auginamų vaisių didžiausią dalį sudaro vynuogės (net 42 proc.), didžiausi sodai – Italijoje, Lenkijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, o aukščiausius derlingumo rodiklius pasiekia Austrijos, Slovėnijos ir Jungtinės Karalystės sodininkai. Lietuvoje vaisių derlingumas yra vienas mažiausių ES. Pavyzdžiui, kaimyninėje Lenkijoje pasiekiamas beveik dvigubai didesnis derlingumas (8,4 t/ha). Tokius Lietuvos rezultatus lemia ne tik klimato sąlygos, bet ir žemesnis auginimo ir derliaus saugojimo technologijų lygis bei patirties stoka.

Rinka. 2007 metais vaisių ir uogų supirkimas dėl prasto derliaus buvo 30 proc. mažesnis nei 2006-aisiais, o kaina išaugo 2,8 karto (2.45 pav.).

2.45 pav. Vaisių, uogų supirkimas ir vidutinė kaina Lietuvoje 2003–2007 metais
 Fig. 2.45. Quantities and average prices of fruit and berries purchased in 2003–2007

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003–2008 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

2007 metais 98,4 proc. supirktų vaisių ir uogų sudarė obuoliai. Jų supirkimo kaina – 2,8 karto didesnė negu 2006-aisiais ir 5,0 kartus – nei 2003-aisiais. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, daug didesnėmis kainomis buvo superkami juodieji serbentai (5,2 karto) ir slyvos (3,8 karto).

2.45 lentelė. Vaisių ir uogų supirkimas 2003–2007 metais

Table 2.45. Purchase of fruit and berries in 2003–2007

Vaisiai ir uogos Fruit & berries	Rodiklis Indicator	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su compared to 2003, %
Vaisiai ir uogos, iš viso Fruit & berries, total	kiekis, t quantity, t	75389	12752	72133	79812	56967	76
	kaina, Lt/t price, Lt/t	151	287	232	255	733	4,9 k.
iš jų: obuoliai of which: apples	kiekis, t quantity, t	74707	12339	70957	79237	56079	75
	kaina, Lt/t price, Lt/t	138	254	223	249	696	5,0*

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2002–2007 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Obuoliai Lietuvoje superkami pigiau nei ES šalyse, kurių augintojai rinkai pateikia daugiau desertinės produkcijos (2.46 lentelė). Obuolių supirkimo kaina Lenkijoje daugiau kaip 1,5, o Prancūzijoje – net 4 kartus didesnė negu Lietuvoje. Kriaušės taip pat superkamos perpus pigiau nei Lenkijoje, saulėtoje Prancūzijoje ar Italijoje, braškės – 3–5 kartus mažesnėmis kainomis nei Nyderlanduose ar Vokietijoje. Tiesa, kainų skirtumas, palyginti su ankstesniaisiais metais, turi tendenciją mažėti. Kita vertus, dėl neaukštų kainų šalyje išauginti obuoliai ir braškės rinkoje turi konkurencinių privalumų.

2.46 lentelė. Kai kurių rūšių vaisių ir uogų vidutinė supirkimo kaina ES šalyse 2006–2007 derliaus metais, Lt/t

Table 2.46. Purchase prices of selected fruit and berries in EU countries in 2006–2007, in Lit per ton

ES šalis / EU country	Desertiniai obuoliai <i>Dessert apples</i>	Desertinės kriaušės <i>Dessert pears</i>	Braškės, auginamos lauke <i>Strawberries in the open field</i>
Lietuva / Lithuania	688	1681	2933
Lenkija / Poland	1130	3310	1920
Vokietija / Germany	1394	...	11948
Nyderlandai / Netherlands	1563	1741	17922
Ispanija / Spain	1854	2178	4163
Italija / Italy	2489	3010	8935
Prancūzija / France	2729	3513	10120

Šaltiniai: Rynek owocow i warzyw. – W.: Zakład Ekonomiki Ogrodnictwa, 2006; prieiga per internetą: < <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> >

2007 metais obuolių ir kriaušių mažmeninės kainos Lietuvos prekybos centruose buvo didžiausios per visą 2004–2007 metų laikotarpį. 2007 metais vidutinė obuolių kaina, palyginti su 2004-ųjų, buvo 50 proc., kriaušių – 19 proc. didesnė.

Produkcijos perdirbimas. Lietuvoje sparčiai didėja šaldytų vaisių ir uogų gamyba: 2007 metais, palyginti su 2004-aisiais, ji išaugo 2,5 karto. 2007 metais džemų, vaisių drebučių, marmeladų, tyrių ir pastų pagaminta 34 proc. daugiau nei 2003-aisiais. Koncentruotų sulčių gamyba 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, sumažėjo 31 proc.

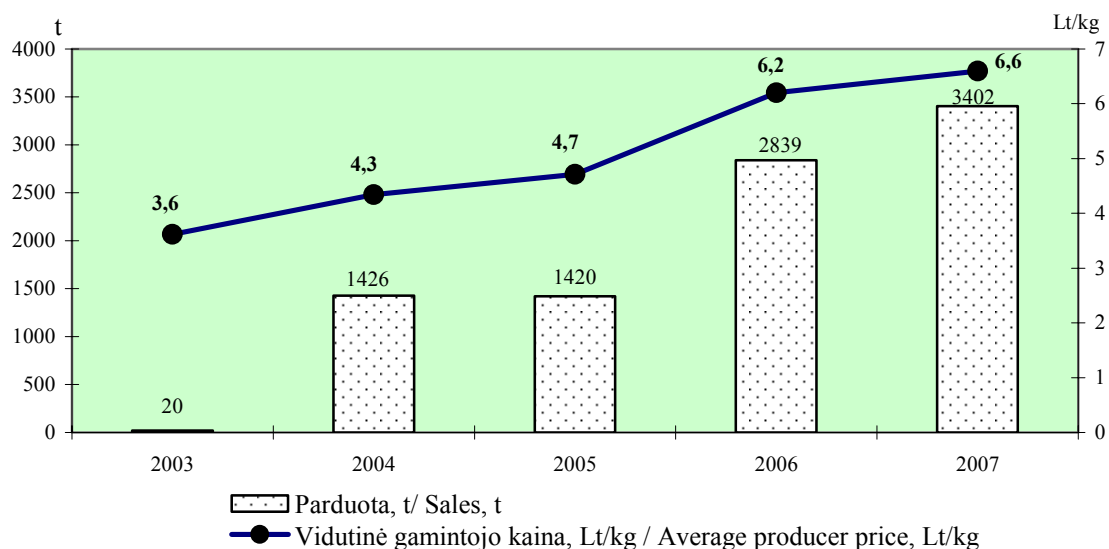
2.47 lentelė. Kai kurių vaisių ir uogų produktų gamyba 2003–2007 metais

Table 2.47. Production of selected fruit and berry products in 2003–2007

Produktas / Product	2003	2004	2005	2006	2007
Džemai, vaisių drebučiai (želė), marmeladai, vaisių arba riešutų tyrelės (piurė) ir pastos, tūkst. t / <i>Jams, fruit jellies, marmalades, fruit and nut puree and pastes, thou. t</i>	3,5	3,7	4,2	4,4	4,7
Koncentruotos sultys, mln. l / <i>Concentrated juice, mill. l</i>	6,5	0,9	6,7	6,4	4,5
Nekoncentruotos obuolių sultys, mln. l / <i>Non-concentrated apple juice, mill. l</i>	1,2	0,8	1,0	0,9	0,9
Šaldyti vaisiai, uogos ir riešutai, nevirti arba virti garuose ar vandenyje, t / <i>Frozen fruit, berries and nuts, uncooked, cooked by steaming or boiling in water, t</i>	20	1350	1819	2432	3324

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2002–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Per 2003–2007 metų laikotarpį didėjo šaldytų vaisių ir uogų pardavimas. 2007-aisiais, palyginti su 2004 metais, – 2,4 karto, o kaina pakilo 52 proc. Vidutinė pardavimo kaina per visą analizuojamą laikotarpį padidėjo 1,8 karto (2.46 pav.).

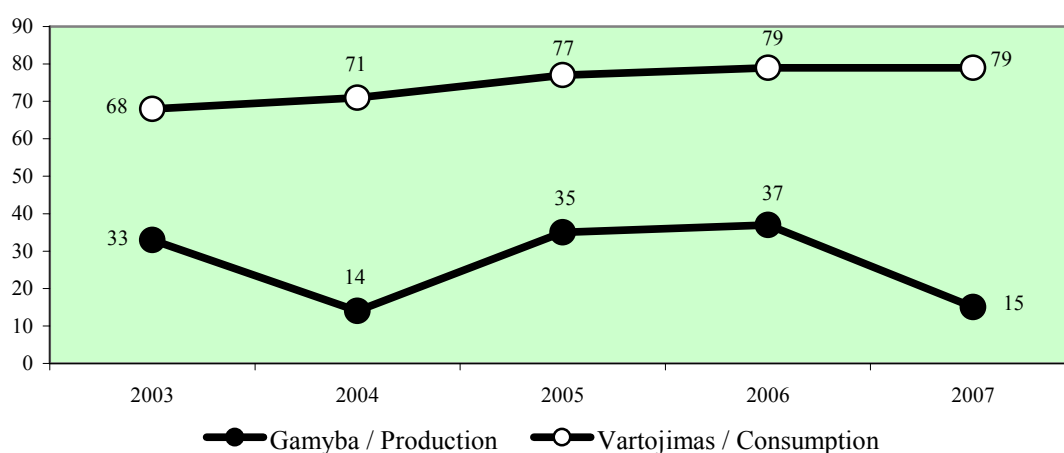

2.46 pav. Šaldytų vaisių ir uogų pardavimas 2003–2007 metais

Fig. 2.46. Sales of frozen fruit and berries in 2003–2007

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2003–2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Vaisių ir uogų suvartojimas. 2006 metais vienas ES gyventojas per metus vidutiniškai suvartojo 107 kg vaisių ir uogų. Pavyzdžiui, Vokietijoje – 99,5 kg, Suomijoje – 90,4 kg. Lietuvoje vaisių ir uogų suvartojimas palaipsniui didėja: 2006 metais vienas šalies gyventojas vidutiniškai suvartojo 79 kg vaisių ir uogų (2.47 pav.).

2.47 pav. Vaisių ir uogų išauginimas bei suvartojimas, skaičiuojant vienam gyventojui per metus, 2003–2007 metais, kg

Fig. 2.47. Per capita production and consumption of fruit and berries in 2003–2007, in kg

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2005. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006.

Dėl didėjančio suvartojimo ir mažo vaisių bei uogų derliaus apsirūpinimo lietuviškais produktais lygis pastaraisiais metais žemas, ypač nederliaus metais. 2004 ir 2007 metais apsirūpinimas tesiekė 18 proc. Be to, didėja egzotiškų ir aukštos kokybės vaisių ir uogų paklausa. Tokia situacija skatina didinti vaisių ir uogų importą. Importas iš ES šalių 2007 metais sudarė 85 proc. vaisių ir uogų importo. 2007 metais daugiausia vaisių ir uogų įvežta iš Lenkijos, Nyderlandų, Italijos ir Ispanijos.

Parama ir ekonomika. 2007 metais deklaruota daugiau nei 13 tūkst. ha sodų ir uogynų plotų. Už jų hektarą buvo mokamos 198,23 Lt tiesioginės išmokos. Be to, nuo 2006 metų vaisius ir uogas auginantys ūkininkai turi galimybę pigiau įsigyti degalų. Vienam deklaruotam hektarui akcizais neapmokestinamų dyzelinių degalų normatyvas versliniams (intensyviai prižiūrimiems) sodams – 250 l/ha, uogynams – 150 l/ha.

2006 metais ir vaisių, ir uogų auginimas buvo pelningas: vaisių pelningumas – 9 proc., uogų – 28 proc. 2007-ųjų, ypač sodininkystei nepalankių metų, ekonominiai rezultatai, be abejo, prastesni.

Sodininkystės ekonominiai rodikliai labai priklauso nuo naujų auginimo ir produkcijos laikymo technologijų, nuo to, kaip ūkyje taikomos darbo sąnaudų mažinimo priemonės, įsigyjama perspektyvių veislių sodinių.

3.9. Rapsai

3.9. Rape

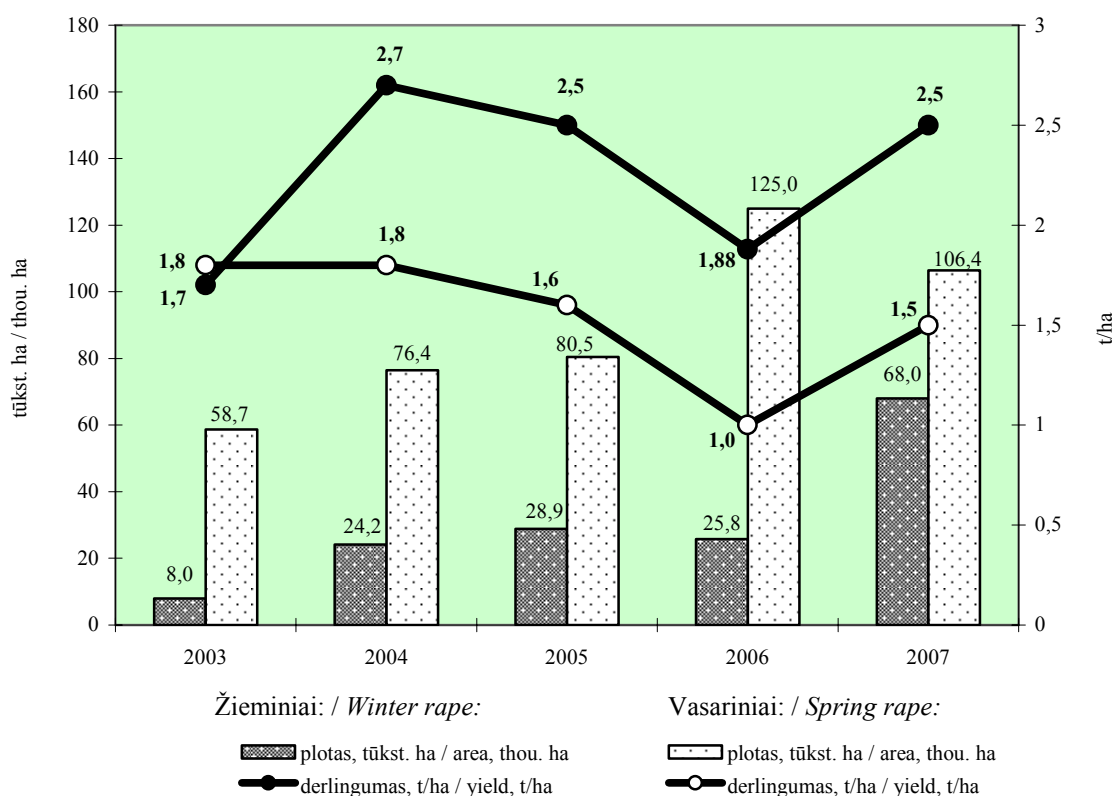
Kylant pasaulinėms naftos kainoms ir prastėjant ekologiškai situacijai, alternatyvių energijos šaltinių panaudojimas tampa vis aktualesnis. Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos ekspertai prognozuoja, kad po 15–20 metų ketvirtadalį degalų poreikio patenkins biokuras. Pavyzdžiui, Brazilijoje, didžiausioje bioetanolio gamintojoje pasaulyje, jau dabar milijonas automobilių naudoja biokurą, pagamintą iš cukrašvendrių.

ES užsibrėžusi tikslą 2015 metais naudoti 8 proc. biokuru varomo transporto. ES šiuo metu yra didžiausia biokuro iš rapsų, saulėgražų ir sojų aliejaus gamintoja. 2007 metais ES šalyse išauginta 35,4 proc. viso pasaulio rapsų derliaus.

Auganti biokuro paklausa bei ES finansinės paramos išipareigojimui skatina mūsų šalies žemdirbius auginti daugiau rapsų.

Auginimas. Eurostato duomenimis, ES šalyse. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, rapsų pasėlių plotas išaugo 13,6 proc., o palyginti su 2003–2006 metų vidurkiu – beveik trečdaliu. Didžiausi rapsų pasėliai auginami Prancūzijoje (1,5 mln. ha), Vokietijoje (1,5 mln. ha) ir Lenkijoje (0,7 mln. ha).

Lietuvoje 2007 metais rapsais buvo apsėta 174,4 tūkst. ha, arba 23,6 tūkst. ha (15,6 proc.) daugiau nei 2006-aisiais (2.48 pav.). Rapsų pasėliai sudarė 10,1 proc. (2006 m. – 8,7 proc.) viso šalies pasėlių ploto. Žieminių rapsų pasėliai padidėjo 42,2 tūkst. ha (2,6 karto), vasarinių – sumažėjo 18,6 tūkst. ha (14,9 proc.). Mūsų šalies žemdirbiai daugiau augina vasarinių rapsų, 2007 metais jie sudarė 61,0 proc. visų rapsų pasėlių. Augintojai išvengia rizikos dėl nepalankių rapsų žiemojimo sąlygų. Tačiau žieminiai rapsai yra daug derlingesni už vasarinius (apie 40 proc.).

2.48 pav. Rapsų plotas ir derlingumas 2003–2007 metais

Fig. 2.48. Area under rape crops and yield in 2003–2007

Lietuvoje 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, dėl 15,6 proc. išaugusių rapsų pasėlių ir 59,8 proc. didesnio derlingumo gautas 83,9 proc. didesnis jų derlius (2.48 lentelė).

2.48 lentelė. Rapsų pasėliai, derlius ir derlingumas 2003–2007 metais

Table 2.48. Crop area, harvest and yield of rape in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su compared to 2006, %
Plotas, tūkst. ha / Area, thou. ha	66,6	100,6	109,4	150,8	174,4	115,6
Derlius, tūkst. t / Harvest, thou. t	119,9	204,7	201,2	169,6	311,9	183,9
Derlingumas, t/ha / Yield, t/ha	1,8	2,03	1,84	1,12	1,79	159,8

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Šalyje stebima ūkių stambėjimo ir vidutinio pasėlių ploto didėjimo tendencija – daugėja ūkių, auginančių didesnius kaip 50 ha rapsų plotus, o vidutinis rapsų pasėlių plotas kasmet padidėja beveik 3,5 proc. Dėl to gerėja pažangesnių technologijų taikymo galimybės, o tai turi didelės įtakos rapsų derlingumui ir bendram jų derliui.

Rinka. Per 2007 metus Lietuvoje iš rapsų augintojų supirkta 242,6 tūkst. t rapsų, arba 102,6 tūkst. t (73,3 proc.) daugiau nei 2006-aisiais (2.49 lentelė). Didėjant biodyzelino gamybos pajėgumui, žaliavos poreikis jo gamybai 2007 metais išaugo beveik 4 kartus – iki 134 tūkst. t. Kiti rapsai buvo sunaudoti maistinio aliejaus gamybai ir eksportuoti.

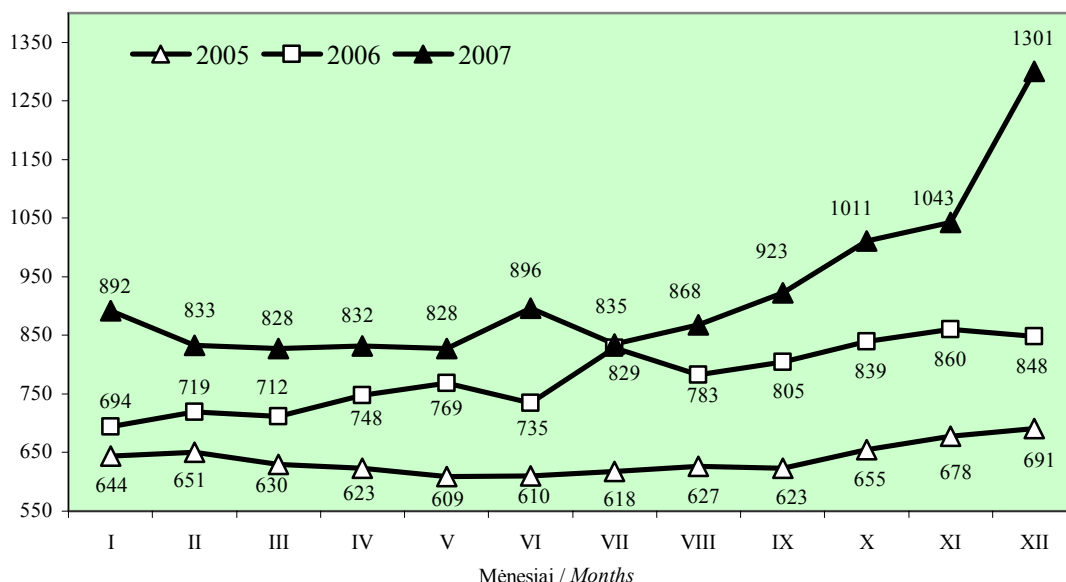
2.49 lentelė. Rapsų supirkimas 2003–2007 metais

Table 2.49. Purchase of rapeseed in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Kiekis, tūkst. t / Amount, thou. t	89,4	172,6	215,1	140,0	242,6
Kaina, Lt/t / Price, Lt/t	755	661	625	842	895
Vertė, mln. Lt / Value, mill. Lt	67,5	114,1	134,5	117,9	217,2

Šaltinis: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2007 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Dėl augančios rapsų paklausos vidutinė jų supirkimo kaina per 2003–2007 metų laikotarpį padidėjo 18,5 proc., o 2007 metų gruodį, palyginti su 2006-ųjų tuo pačiu mėnesiu – 53,4 proc. (2.49 pav.).

2.49 pav. Vidutinės rapsų supirkimo kainos 2005–2007 metais, Lt/t

Fig. 2.49. Average purchase prices of rapeseed in 2005–2007, Lt/t

Šaltinis: ŽŪMPRIŠ duomenys.

Kai kuriose Vidurio ir Rytų Europos šalyse rapsų supirkimo kainos 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, labai išaugo. Pavyzdžiui, Vokietijoje jos padidėjo 47,7 proc., Estijoje – 37,4, Lenkijoje – 23,7 proc. Tačiau daugiausia rapsų kainos pakilo Lietuvoje – net 61,2 proc. (iki 1301 Lt/t).

Per 2007 metus, palyginti su 2006-aisiais, Lietuvoje rapsų eksportas padidėjo daugiau kaip 3 kartus ir priartėjo prie 2005 metų lygio (2.50 lentelė). Ženklų rapsų eksporto sumažėjimą 2006 metais lėmė dėl nepalankių oro sąlygų gautas menkas rapsų derlius.

2.50 lentelė. Rapsų eksportas 2003–2007 metais

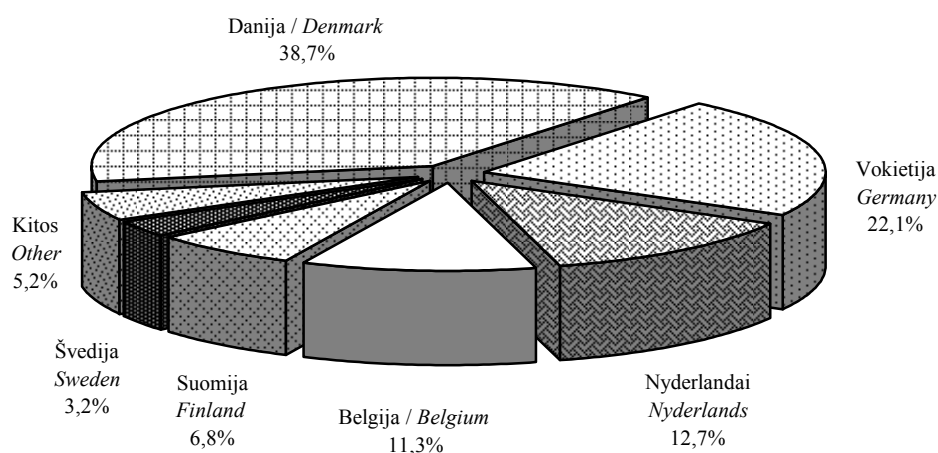
Table 2.50. Exports of rapeseed in 2003–2007

Metai / Year	Kiekis, tūkst. t Quantity, thou. t	Kaina, Lt/t Price, Lt/t	Vertė, mln. Lt Value, mill. Lt
2003	103,8	863	89,6
2004	101,8	804	81,8
2005	211,9	715	151,4
2006	65,5	859	56,3
2007	201,0	1035	208,0

Šaltiniai: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Dėl nuolat didėjančios rapsų sėklų paklausos biokuro gamybai ir nepakankamos jų pasiūlos vidutinė eksportuotų rapsų kaina 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, padidėjo beveik 20,0 proc. (iki 1035 Lt/t).

Daugiausia rapsų iš Lietuvos pirko: Danija – 38,7 proc., Vokietija – 22,1 proc., Nyderlandai – 12,7 proc., Belgija – 11,3 proc. (2.50 pav.).

2.50 pav. Rapsų eksportas 2007 metais

Fig. 2.50. Exports of rapeseed in 2007

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2007 metais į Lietuvą buvo importuota 10,4 tūkst. t rapsų, iš jų: sėklai – 479 t, perdirbti – 9,92 tūkst. t. Didžioji dalis skirtų perdirbti rapsų per 2007-uosius buvo importuota iš Rusijos (86,8 proc.), o sėklai – iš Vokietijos (66,8 proc.).

Lietuva importuoja nemažai maistinio rapsų aliejaus (2.51 lentelė). 2007 metais jo įvežta 38,3 tūkst. t: 73,6 proc. – iš ES šalių, 26,4 proc. – iš kitų valstybių. Vidutinė importuoto aliejaus kaina iki 2006 metų turėjo tendenciją mažėti, bet 2006 metais ėmė kilti. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, ji padidėjo 10,8 proc., su 2003-aisiais – 16,5 proc.

2.51 lentelė. Maistinio rapsų aliejaus importas ir eksportas 2003–2007 metais

Table 2.51. Imports and export of alimentary rapeseed oil in 2003–2007

Metai Year	Kiekis, tūkst. t Amount, thou. t		Kaina, Lt/t Price, Lt/t		Vertė, mln. Lt Value, mill. Lt	
	importas import	eksportas export	importas import	eksportas export	importas import	eksportas export
2003	20,1	1,6	2021	2292	40,5	3,6
2004	22,6	2,9	1986	2400	44,9	7,0
2005	23,5	2,8	1872	2163	44,0	6,0
2006	23,0	9,1	2124	2251	48,8	20,4
2007	38,3	23,0	2354	2485	90,2	57,2

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2007 metais iš Lietuvos eksportuota 23,0 tūkst. t maistinio rapsų aliejaus: 93,9 proc. – į ES šalis, 6,1 proc. – į kitas valstybes. Vidutinė eksportuoto aliejaus kaina buvo 10,4 proc. didesnė negu 2006-aisiais ir 8,4 proc. – negu 2003-aisiais.

Perdirbimas. Per 2007 metus Lietuvos įmonės perdirbo 193,8 tūkst. t rapsų – beveik 100 tūkst. t daugiau negu per 2006-uosius. Per 2007 metus buvo pagaminta 9,35 tūkst. t maistinio rapsų aliejaus, 23,4 proc. daugiau nei 2006-aisiais, o iš likusiųjų rapsų buvo pagaminta 10,3 tūkst. t metilo esterio – biodyzelino.

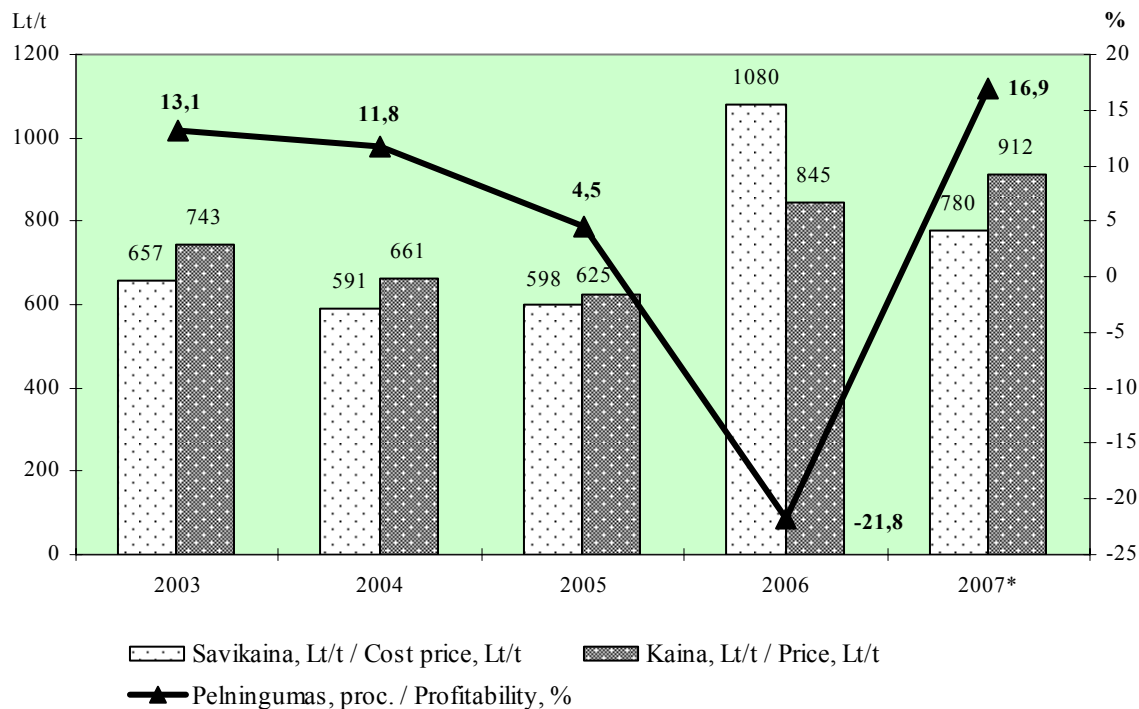
Rapsų perdirbimo gamybiniai pajėgumai pastaraisiais metais didėja, kaip ir žaliavos poreikis. Kad būtų užtikrintas turimų rapsų perdirbimo gamybinių pajėgumų geresnis panaudojimas, kasmet reikia ne mažiau kaip po 540 tūkst. t rapsų.

Visame pasaulyje didėja rapsų perdirbimo apimtys. Vien tik 2007 metais, palyginti su 2005-aisiais, rapsų perdirbimas išaugo 7,3 proc. (iki 50,3 mln. t per metus). Tai lėmė nuolat didėjanti biodyzelino gamyba.

Parama ir ekonomika. Už paramos reikalavimus atitinkančius 2007 metais deklaruotus rapsų pasėlius buvo mokama iš ES biudžeto pagrindinė tiesioginė išmoka – 198,23 Lt/ha ir papildomos tiesioginės išmokos iš nacionalinio biudžeto: susietos su gamyba – 140,50 Lt/ha, atsietos – 36,0 Lt/ha.

Laikantis pažangių agrotechninių rapsų auginimo reikalavimų, pasiekiamas didelis rapsų derlingumas ir gamybos pelningumas.

Per 2003–2005 metų laikotarpį rapsų auginimo sąnaudos ŽŪB mažėjo, o 2006–2007 metais išaugo (2.51 pav.). Staigų rapsų savikainos padidėjimą 2006 metais lėmė sumažėjęs jų derlingumas ir pabrangę materialiniai bei techniniai išteklių, o 2007 metais (LAEI skaičiavimais), palyginti su 2003-aisiais, sąnaudos dėl gamybos išteklių pabrangimo išaugo 18,7 proc.

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

2.51 pav. Vidutinė rapsų savikaina, supirkimo kaina ir pelningumas ŽŪB ir kitose įmonėse 2003–2007 metais

Fig. 2.51. Average cost price, purchase price and profitability of rapeseed in agricultural companies in 2003–2007

Nepaisant savikainos mažėjimo tendencijų, 2003–2005 metais rapsų auginimo pelningumas mažėjo, o 2006-aisiais ši veikla be išmokų būtų tapusi netgi nuostolinga. 2007 metais, vidutinei supirkimo kainai pakilus iki 912 Lt/t ir vienos tonos rapsų vidutinėms sąnaudoms sumažėjus iki 780 Lt/t, pelningumas pasiekė 16,9 proc. – tai didžiausias pelningumas per 2003–2007 metų laikotarpį.

3.10. Kiti produktai

3.10. Other products

Kiaušiniai / Eggs

Lietuvoje ir visoje ES pastebimas kiaušinių vartojimo mažėjimas. ES vištų dedeklių skaičius pastaraisiais metais taip pat mažėja, kaip ir kiaušinių gavybos apimtys, nors naminių paukščių dėslumas per 2003–2007 metus išaugo.

Lietuvoje 2003–2007 metais vištų dedeklių padaugėjo, jų dėslumas ir kiaušinių gavybos apimtys išaugo. Šalies apsirūpinimas šiais produktais 2007 metais buvo apie 140 proc. Lietuvoje vienas gyventojas per 2007 metus suvartojo vidutiniškai 10,5 kg (apie 180 vnt.) kiaušinių. Tai šiek tiek mažiau negu ES gyventojas vidutiniškai (apie 13 kg). Daugiausia kiaušinių suvartoja Vengrijos ir Ispanijos gyventojai, mažiausiai – Portugalijos ir Suomijos.

Gavyba ir vidaus rinka. 2007 metais Lietuvoje buvo priskaičiuojama beveik 4,4 mln. vištų dedeklių, 41 proc. jų buvo laikoma ūkininkų ūkiuose, 59 proc. – ŽŪB ir įmonėse. Vištų dėslumas mažėjo nuo 2001 iki 2005 metų, tačiau 2007-aisiais jis buvo jau gerokai padidėjęs – 290 kiaušinių iš vištos. Tai pasiekta pasirenkant geresnių veislių paukščius ir gerinant jų lesinimo racioną. Didėjant vištų dedeklių skaičiui ir gerėjant jų dėslumo rezultatams, kiaušinių gavyba per penkerius metus taip pat išaugo: 2007 metais – 14,3 proc. daugiau nei 2003-aisiais (nuo 805 iki 920 mln. vnt.).

Lietuvoje kiaušinių supirkimo apimtys per 2003–2007 metų laikotarpį nežymiai svyravo (2.52 lentelė). 2007 metais Lietuvoje supirkta 1,2 proc. mažiau kiaušinių nei 2003-aisiais ir 4,7 proc. mažiau nei 2006-aisiais. Tai lėmė dėl smarkiai išaugusių kainų vidaus rinkoje mažėjanti kiaušinių paklausa. Iš viso 2007 metais mūsų šalyje supirkta apie 50 proc. visų surinktų kiaušinių.

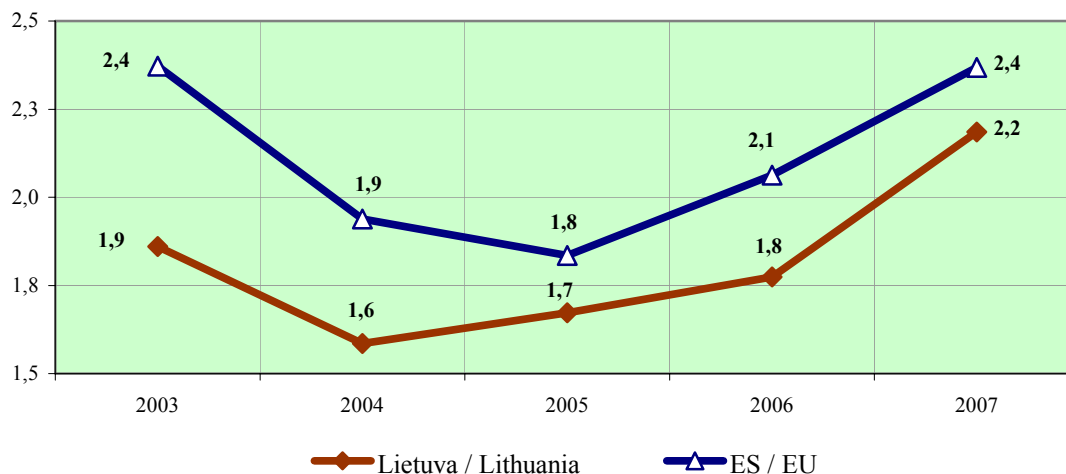
2.52 lentelė. Kiaušinių gavyba ir suvartojimas 2003–2007 metais, mln. vnt.

Table 2.52. Production and consumption of eggs in 2003–2007, in mill. pieces

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Gavyba / Production	805	863	850	929	920
Supirkimas / Purchase	466,3	485,7	487,4	483,3	460,6
Importas / Import	52,3	43,2	66,8	17,6	12,4
Eksportas / Export	100,6	137,8	235,5	263,1	317,0
Gyventojų vartojimo fondas Human consumption	729,6	727,1	650,9	630,9	601,7
Suvartojimas vienam gyventojui, vnt. Consumption per capita, pieces	211	212	191	186	180
Apsirūpinimas, proc. Self-sufficiency level, %	105	112	124	136	140

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Lietuvoje kiaušinių didmeninės kainos priklauso nuo ES rinkos. Per visą 2003–2007 metų laikotarpį jos neviršijo ES vidurkio, o 2006 metais buvo vienos žemiausių ES. Tačiau 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, vidutinė didmeninė kiaušinių kaina Lietuvoje išaugo 23,3 proc. (2.52 pav.). Tokiems kainų pokyčiams įtakos turėjo visoje ES kylanti kiaušinių kaina, išaugusi 15,7 proc. Tačiau 2007 metais Lietuvoje kiaušinių kaina buvo 7,8 proc. mažesnė nei ES vidurkis, todėl vis dar išlieka galimybė plėtoti eksportą.

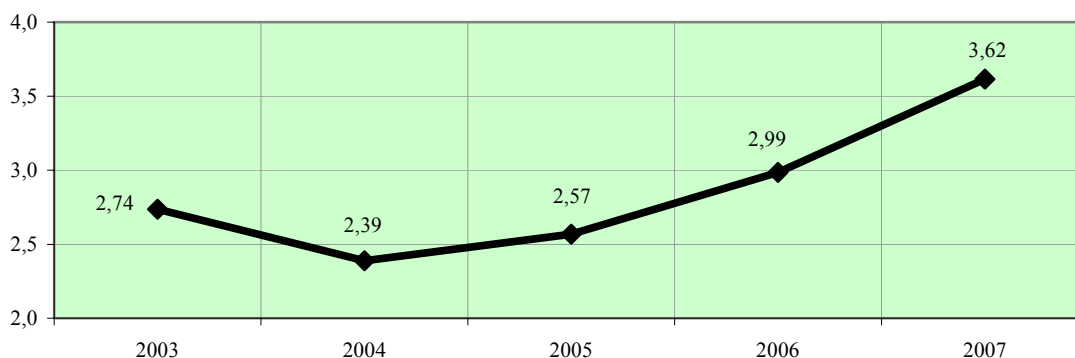

2.52 pav. Kiaušinių vidutinės didmeninės kainos 2003–2007 metais, Lt/10 vnt.

Fig. 2.52. Average wholesale prices of eggs in 2003–2007, in Litai per 10 pieces

Šaltinis: ŽŪMPRIS duomenys.

2007 metais Lietuvoje kiaušinių vidutinė mažmeninė kaina buvo 21,1 proc. didesnė nei 2006-aisiais ir net 32,5 proc. – nei 2003-iaisiais (2.53 pav.).

2.53 pav. Kiaušinių vidutinės mažmeninės kainos 2003–2007 metais, Lt/10 vnt.

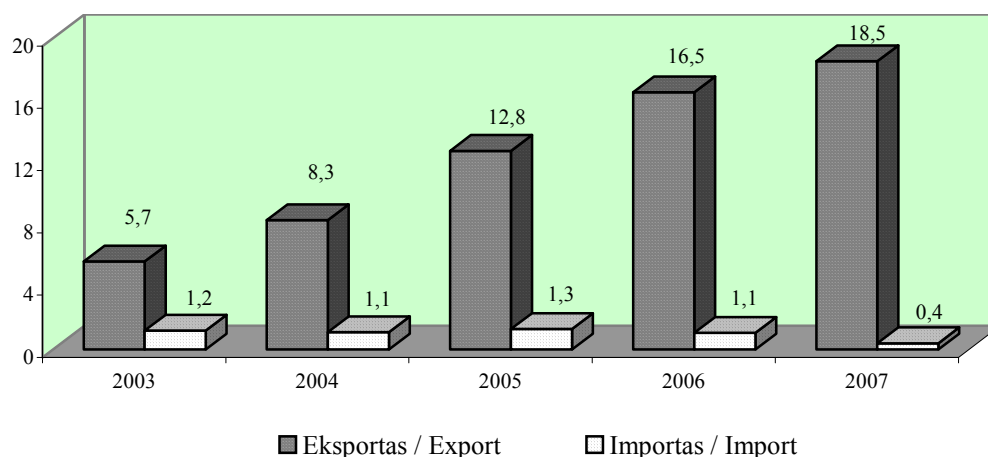
Fig. 2.53. Average retail prices of eggs in 2003–2007, in Litai per 10 pieces

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Užsienio prekyba. Pastarųjų metų užsienio prekybos naminių paukščių kiaušiniams balansas buvo teigiamas. Lietuvoje 2007 metais paukščių kiaušinių eksportas viršijo importą daugiau nei 46 kartus (2.54 pav.). 2007 metais iš Lietuvos eksportuota apie 40 proc. surinktų kiaušinių (18,5 tūkst. t už 57,6 mln. Lt), arba 12 proc. daugiau ir už 30 proc. didesnę sumą nei prieš metus. Vidutinė vieno išvežtų kiaušinių kilogramo kaina buvo didesnė 0,43 Lt (15,9 proc.) nei 2006-aisiais.

Daugiausia naminių paukščių kiaušinių 2007-aisiais eksportuota į Latviją (4,6 tūkst. t), Čekiją (4,1 tūkst. t) ir Vokietiją (4,0 tūkst. t). Iš viso kiaušinių iš Lietuvos išvežta į 16 ES šalių bei Rusiją ir Liberiją.

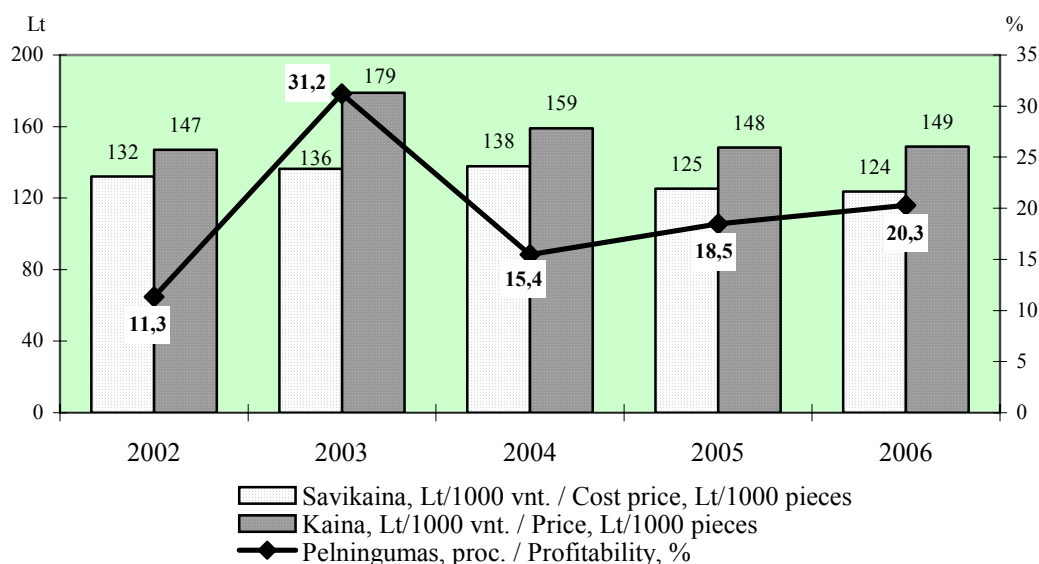
2.54 pav. Lietuvos užsienio prekyba kiaušiniais 2003–2007 metais, tūkst. t

Fig. 2.54. Lithuanian foreign trade in eggs in 2003–2007, in thou. tons

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2007 metais naminių paukščių kiaušinių į Lietuvą įvežta iš 9 ES šalių, daugiausia iš Lenkijos (138,0 t), Latvijos (113,4 t) ir Vokietijos (82,5 t). Importuota 402,8 t kiaušinių už 3,8 mln. Lt. Tai apie 1 proc. Lietuvoje surenkamų kiaušinių. 2007 metais įvežta 62,6 proc. mažiau kiaušinių nei prieš metus. Vidutinė įvairaus apdorojimo vieno importuoto kiaušinių kilogramo kaina 2007 metais buvo 3,8 Lt, arba 67,9 proc., didesnė nei 2006-aisiais.

Ekonominiai rodikliai. Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenimis, Lietuvoje veikia 12 kiaušinių rinkimo ir pakavimo įmonių. Visos jos turi leidimus prekiauti kiaušiniais ES rinkoje.

2.55 pav. Vidutinė kiaušinių savikaina, pardavimo kaina ir pelningumas paukštynuose ir ŽŪB 2002–2006 metais

Fig. 2.55. Average cost price, sale price and profitability of eggs in poultry farms and agricultural companies in 2002–2006

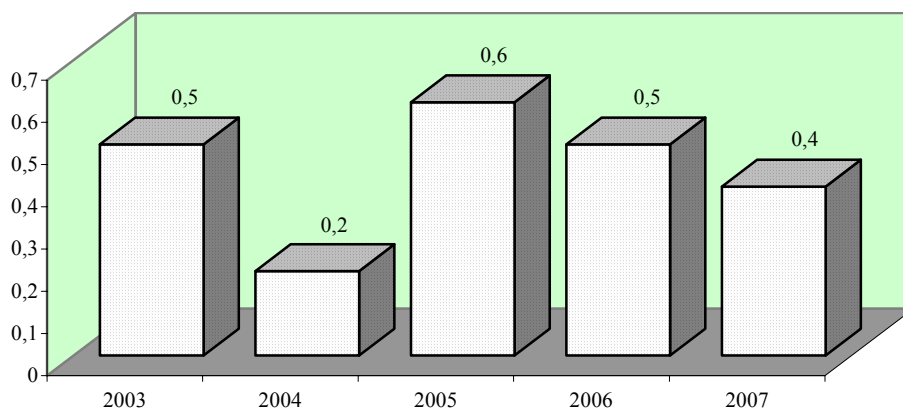
Šaltinis: Žemės ūkio bendrovių ir įmonių metinių oficialiosios statistikos formų suvestinės.

Per 2002–2006 metų laikotarpį kiaušinių gavybos sąnaudos paukštynuose ir ŽŪB nežymiai sumažėjo, o pelningumas dėl pardavimo kainų svyravimų kito nuo 11,3 iki 31,2 proc. (2.55 pav.). 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, kiaušinių gavybos sąnaudos sumažėjo 1,2 proc., šiek tiek pakilo pardavimo kainos (0,3 proc.), pelningumas padidėjo iki 20,3 proc.

Netradiciniai žemės ūkio ir maisto produktai *Non-traditional agricultural and food products*

Netradicinėmis žemės ūkio veiklos rūšimis laikomos vaistažolių, grybų, kailinių žvėrelių auginimas ir kita gilių tradicijų neturinti veikla. Kadangi Lietuvos gamtinės sąlygos yra tinkamos daugeliui netradicinių žemės ūkio šakų plėtoti, šalyje atsiranda vis daugiau ūkių, užsiimančių šiuo verslu.

Vaistažolės ir prieskoniniai augalai. Vis labiau propaguojant sveiką gyvenimo būdą – žmonės sugrįžta prie natūralios medicinos, stengiasi sveikai maitintis. Vaistažolės ir kiti augalai tampa paklausūs farmacijos, maisto ar kosmetikos pramonėje. 2006 metais ES vaistiniai, aromatiniai, prieskoniniai augalai auginti maždaug 30 tūkst. ha plote. Didžiausi šių augalų plotai buvo Ispanijoje (15,1 tūkst. ha), Italijoje (2,9 tūkst. ha) ir Prancūzijoje (2,4 tūkst. ha). Tuo tarpu Lietuvoje vaistinių, aromatinių, prieskoninių augalų plotai kur kas menkesni ir nuo 2005 metų mažėja (2.56 pav.).

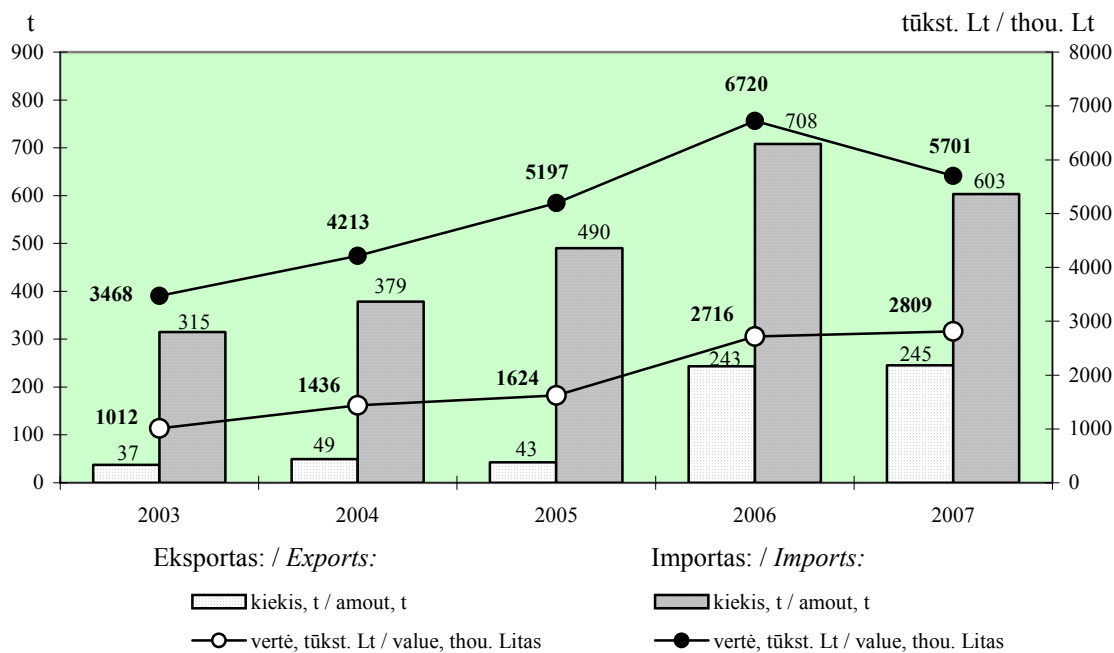
2.56 pav. Vaistažolių ir prieskoninių augalų pasėliai 2003–2007 metais, tūkst. ha
Fig. 2.56. Area under officinal herbs and plants for seasoning in 2003–2007, in thou. ha
Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2007 metais iš 0,4 tūkst. ha ploto surinktas 0,1 tūkst. t vaistinių, aromatinių, prieskoninių augalų derlius.

Vaistažolių fabrikai ir farmacijos įmonės vaistinius augalus superka iš asmenų, kurie jas surenka natūraliose augimvietėse. Lietuvos miškuose randama beveik 30 rūšių vaistinių augalų. Patys populiariausi miško vaistiniai produktai yra kadagio uogos, meškauogės, juodalksnio žievė. Tačiau natūraliai užaugusių vaistinių augalų kasmet surenkama vis mažiau: 2002 metais – 35,4 t, o 2006-aisiais – tik 10,3 t (apie 8 proc. lietuviškos produkcijos).

Mažėjančius natūraliai surenkamų vaistažolių kiekius galėjo nulemti per mažos supirkimo kainos, nors jos kasmet augo. Brangiausiai 2007 metais buvo superkamos pataisų sporos: UAB „Švenčionių vaistažolės“ už jas mokėjo 60 Lt/kg, jei buvo pridudama daugiau nei 10 kg – 65 Lt/kg.

Užsienio prekybos vaistiniais ir prieskoniniais augalais balansas 2003–2007 metais buvo neigiamas (2.57 pav.). Nors iš Lietuvos išvežami šių augalų kiekiai didėjo, importo apimčių nepavijo. Kadangi Lietuvoje surenkamų ir užauginamų vaistinių augalų vidaus rinkos poreikiams patenkinti neužtenka, 2003–2007 metų laikotarpiu importuojamų vaistinių ir prieskoninių augalų kiekiai išaugo beveik 2 kartus.

2.57 pav. Vaistinių ir prieskoninių augalų importas ir eksportas 2003–2007 metais, t

Fig. 2.57. Import and export of officinal herbs and spice in 2003–2007, in tons

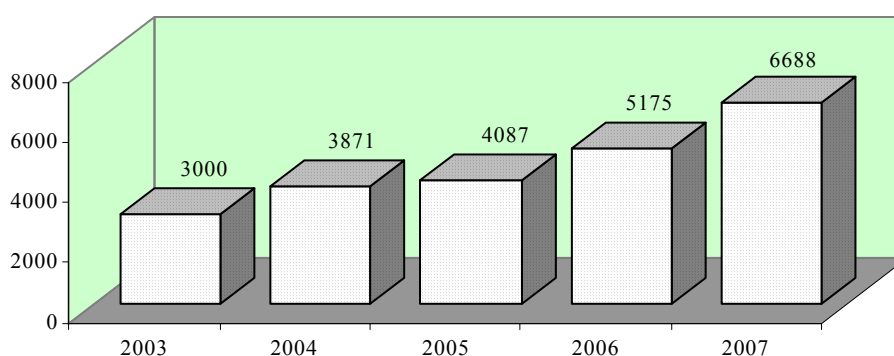
Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Vaistiniai ir prieskoniniai augalais 2003–2007 metais buvo importuojami net iš 46 valstybių. Daugiausia šių augalų įvežta iš kaimyninės Lenkijos (62,6 proc.). Tuo tarpu eksporto geografija buvo dvigubai siauresnė – 22 šalys. Daugiausia vaistinių bei prieskoninių augalų 2003–2007 metais išvežta į Rusiją (vidutiniškai 39,8 proc.) ir į Latviją (vidutiniškai 25,9 proc.).

Grybai. Europos kontinente auga apie 6000 rūšių grybų. Lietuvos miškuose jų randama daugiau nei 1000 rūšių, 382 rūšys yra valgomos. Kiek grybų Lietuvos gyventojai surenka ir suvartoja savo reikmėms, tiksliai nežinoma. Manoma, kad surenkama apie 6–16 tūkst. t, o suvartojama apie 3–10 tūkst. t (vienas gyventojas vidutiniškai suvartoja 1–3 kg).

Grybai renkami ne tik savo reikmėms, dalis jų pridudama į supirkimo punktus. Miške augančių grybų derlių papildoma kultūriniais grybais. Populiariausi yra pievagrybiai.

Lietuvoje grybų auginimas laikomas netradiciniu žemės ūkio verslu, tačiau jis populiarėja, išauginamas vis didesnis pievagrybių derlius (2.58 pav.). Nuo 2003-ųjų iki 2007 metų jų gamyba išaugo daugiau nei 2 kartus.

2.58 pav. Pievagrybių gamyba 2003–2007 metais, t

Fig. 2.58. Production of champignons in 2003–2007, in tons

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Augant grybų paklausai ir Lietuvos, ir kaimyninėse rinkose grybų supirkimas didėja. Paprastai grybų supirkimo apimtys Lietuvoje kasmet išauga apie 10 proc. Daugiausia superkama voveraičių – jų kiekis sudaro apie pusę superkamų grybų (2.53 lentelė). Pievagrybių 2003–2007 metais daugiausiai supirkta iš ūkininkų – vidutiniškai 81,4 proc., tačiau sparčiai auga iš ŽŪB dalis (2003 m. – 10 proc., 2007 m. – 23 proc.).

2.53 lentelė. Šviežių grybų supirkimas 2003–2007 metais, t

Table 2.53. Purchase of fresh mushrooms in 2003–2007, in tons

Grybai / Mushrooms	2003	2004	2005	2006	2007
Iš viso / Total	1856,2	2937,2	1959,0	2154,9	2405,0
iš jų: / of which:					
baravykų / bolete	508,9	553,8	275,0	180,2	16,7
voveraičių / chanterelle	771,7	1899,2	1097,1	544,2	1142,2
pievagrybių / cultivated mushrooms	409,8	336,4	499,0	998,2	1176,0

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Grybų auginama ir superkama vis daugiau. Padidėjusi pasiūla turėjo įtakos jų kainos pokyčiams. 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, grybų supirkimo kainos sumažėjo vidutiniškai 20 proc. (2.54 lentelė).

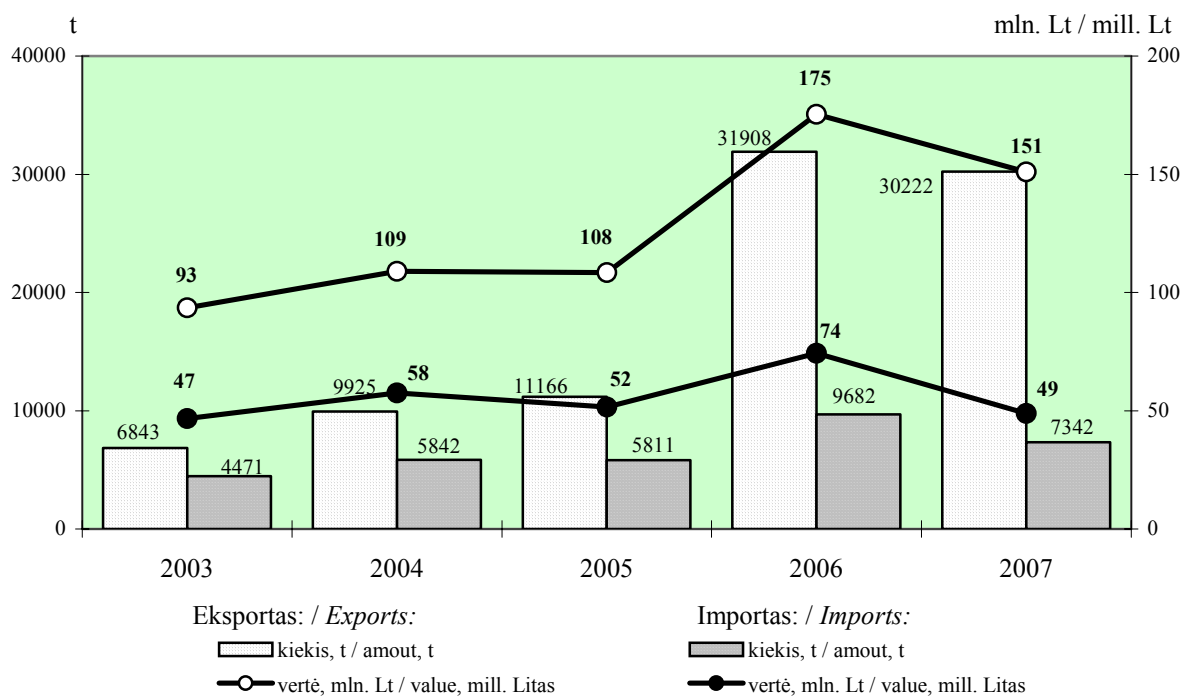
2.54 lentelė. Grybų vidutinės supirkimo kainos 2003–2007 metais, Lt/t

Table 2.54. Average purchase prices of mushrooms in 2003–2007, in Litas per ton

Grybai / mushrooms	2003	2004	2005	2006	2007
Švieži grybai / Fresh mushrooms	13176	9754	10867	9760	12204
Baravykai / Bolete	11289	10079	9572	9748	9545
Voveraitės / Chanterelle	16445	10177	11714	10553	12743
Pievagrybiai / Cultivated mushrooms	4991	4506	4141	4013	4460

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Išauginant ir superkant daugiau grybų, 2003–2007 metais išaugo ir jų eksporto apimtys. 2007 metais išvežta 4,4 karto didesnis grybų kiekis nei 2003-aisiais (2.59 pav.). Per šį laikotarpį importas išaugo 1,6 karto. Lyginant grybų eksportą ir importą jų pinigine verte, rezultatai kitokie. Įvežamų ir išvežamų grybų vertė išaugo atitinkamai 62 ir 5 proc., tačiau eksportuotų grybų kaina sumažėjo 37 proc., o importuotų 64 proc.

2.59 pav. Grybų importas ir eksportas 2003–2007 metais

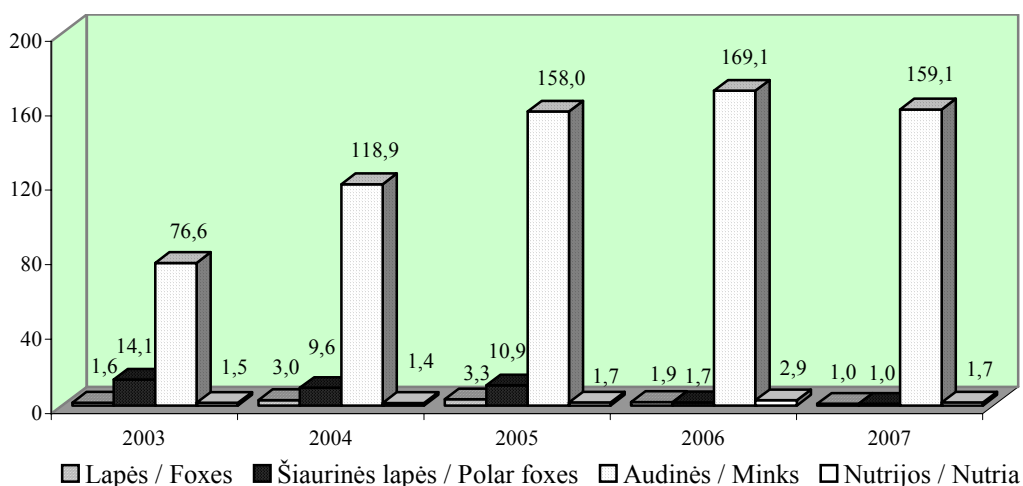
Fig. 2.59. Import and export of mushrooms in 2003–2007

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2007 metais grybai iš Lietuvos buvo vežami į 29 pasaulio šalis. Daugiausia jų eksportuota į Rusiją – 72,2 proc. Tuo tarpu didžiausi kiekiai šių produktų į mūsų šalį įvežti iš Lenkijos – 57,3 proc., Rusijos – 27 proc. Iš viso Lietuva grybų importavo iš 14 šalių.

Kailiniai žvėreliai. Dar vienas senas, tačiau Lietuvoje netradicinis žemės ūkio verslas – kailinių žvėrelių auginimas. Daugiausia mūsų šalyje laikoma lapių, audinių ir nutrijų. Lapių, šiaurės lapių ir audinių didžiąją dalį augina ŽŪB (atitinkamai 98, 90 ir 96 proc.), ir ši dalis kasmet didėja. Nutrijos laikomos tik ūkininkų ir šeimos ūkiuose (100 proc.).

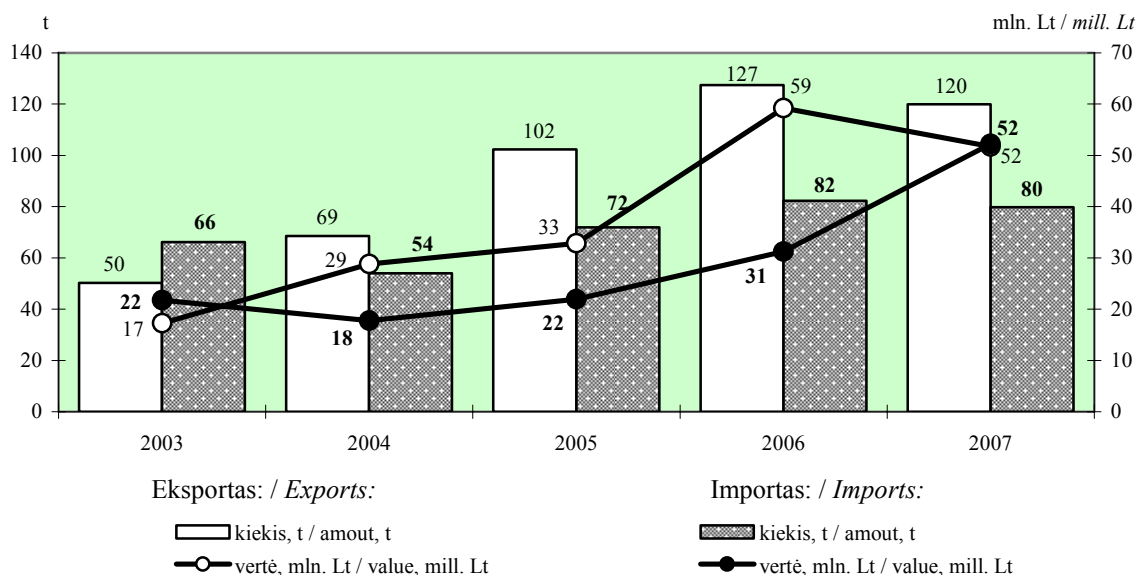
Per 2003–2007 metus Lietuvoje laikomų kailinių žvėrelių skaičius išaugo daugiau nei 70 proc. (2.60 pav.). Tačiau analizuojant atskiras jų rūšis paaiškėja, kad toks augimas – tik dėl didelio audinių ir šiek tiek padidėjusio nutrijų skaičiaus, nes lapių sumažėjo beveik 40 proc., o šiaurinių lapių – 93 proc.

2.60 pav. Brangiakailių žvėrelių skaičius Lietuvoje 2003–2007 metais, tūkst.
 Fig. 2.60. Number of fur-bearing animals in Lithuania in 2003–2007, in thousands

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Brangiakailių žvėrelių supirkimo kainos priklauso nuo jų paklausos rinkoje ir kokybės. Kokybė priklauso nuo paruošimo būdo, jai didelės įtakos turi ir klimatas. Lietuvoje superkamų kailių kainoms įtakos turi didelė importinių, pigesnių ir tinkamai paruoštų kailių konkurencija. Tik lapių, šeškų ir kiaunių kailių kainos ir poreikis rinkoje stabilus. Brangiakailių žvėrelių kailių užsienio prekybos balansas Lietuvoje 2004–2007 metais buvo teigiamas, tik 2003 metais importas viršijo eksportą (2.61 pav.). 2007 metais įvairaus apdorojimo kailių išvežta beveik 2,4 karto, o įvežta – 1,2 karto daugiau nei 2003-iaisiais. 2007 metais eksporto apimtys 20 proc. viršijo importą. Nors šias dvi dimensijas palyginus vertine išraiška, dėl kainų skirtumo importas 1 proc. viršijo eksportą.

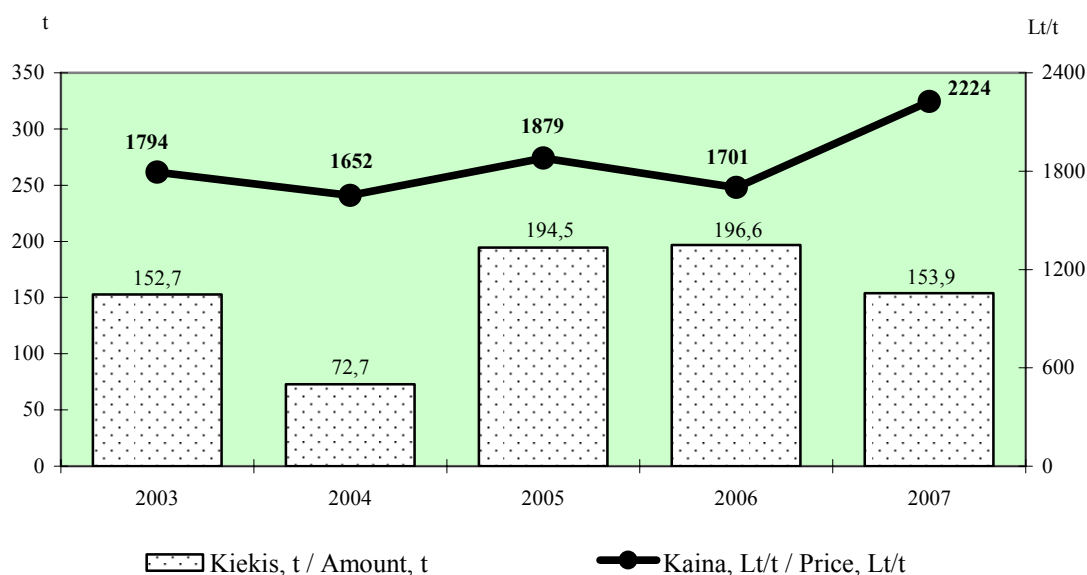
2.61 pav. Kailių importas ir eksportas 2003–2007 metais, t
 Fig. 2.61. Imports and exports of fur skins in 2003–2007, in tons

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

2003–2007 metų laikotarpiu Lietuva daugiausia įvairaus apdorojimo brangiakailių žvėrelių kailių išvežė į Suomiją (45 proc.), Daniją (20 proc.) ir Rusiją (13 proc.). Tuo tarpu svarbiausia importo partnerė buvo Danija, iš jos Lietuva 2003–2007 metais įsivežė 28,3 proc. kailių.

Sraigės. Viena iš papildomo verslo galimybių ūkininkams ir kitiems kaimo gyventojams – vynuoginių sraigių auginimas. Vakarų Europoje sraigių paklausa viršija pasiūlą. Gamtoje jų sparčiai mažėja, augintojų nėra daug, taigi ir konkurencija nedidelė. Sraigių supirkimas garantuotas, o jas auginti nesunku. Maistui ir augimvietai sraigės nėra išrankios. Jų auginimas – darbu neimli veikla, nes nuo rudens iki pavasario sraigės ramiai miega, jos renkamos gegužės–birželio mėnesiais.

Norint užsiimti vynuoginių sraigių verslu, reikia gauti leidimą. Lietuvoje yra apie 130 šių sraigių augintojų ir 4 sraigių perdirbimo įmonės. Įmonėms trūksta žaliavos dirbti visu pajėgumu, nors sraigių supirkimo apimtys didėja (2.62 pav.). Nepaisant sraigių deficito rinkoje, jų supirkimo kainos neturi ryškios augimo tendencijos.

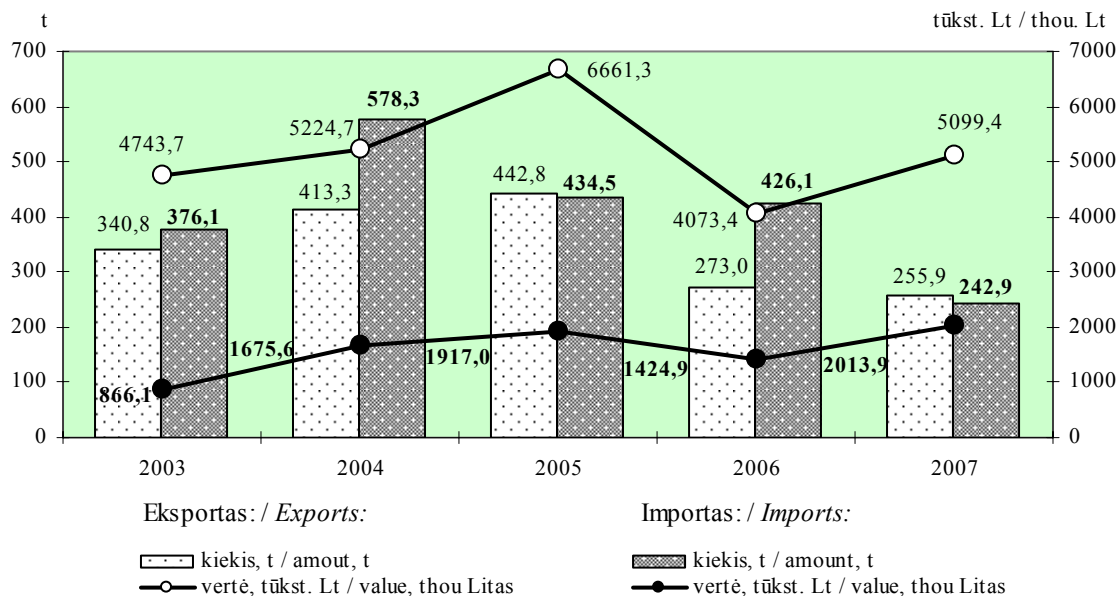

2.62 pav. Supirktų sraigių kiekis ir kaina 2003–2007 metais

Fig. 2.62. Purchase amounts and prices of snail in 2003–2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Sraigių perdirbimo pajėgumams patenkinti neužtenka Lietuvoje išaugintų sraigių, apie 30 proc. žaliavos tenka importuoti. 2003–2007 metais daugiausia sraigių buvo importuota iš Latvijos (48 proc.) ir Ukrainos (15 proc.). Stambiausios eksporto partnerės buvo Prancūzija (eksportuota 66 proc.) ir Graikija (12 proc.).

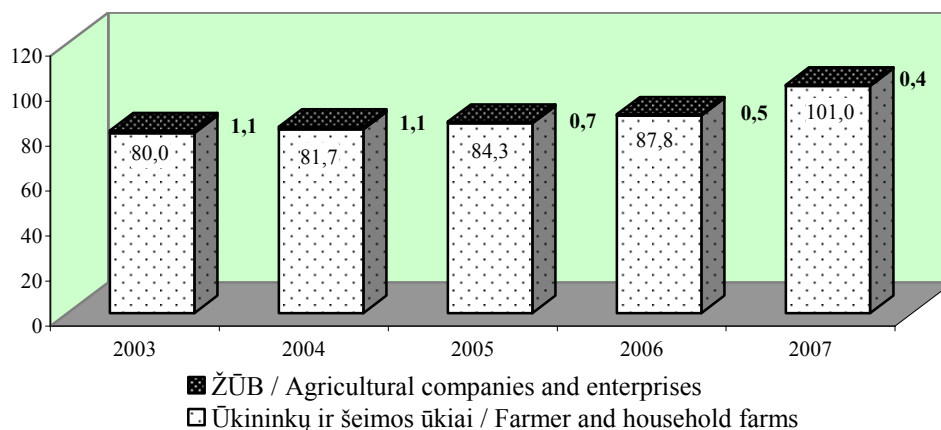
2.63 pav. Sraigių importas ir eksportas 2003–2007 metais, t

Fig. 2.63. Import and export of snail in 2003–2007, in tons

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Vertinė išraiška Lietuvos užsienio prekybos sraigėmis balansas yra teigiamas, nes išvežamų sraigių kaina yra apie 4 kartus didesnė nei įvežamų. Taip yra todėl, kad į šalį importuojamos sraigės perdirbimui, o eksportuojamos jau paruoštos vartoti.

Bitės ir medus. Bitininkystė Lietuvoje žmonės užsiima nuo seno. Šioje srityje ūkininkaujantys turi galias tradicijas ir patirties. Tačiau bitininkystė mūsų šalyje nėra plačiai paplitusi. 2003–2007 metais bičių šeimų skaičius palaipsniui didėjo (2.64 pav.). Didžiąją dalį bičių laiko ūkininkai. ŽŪB turi nedaug bičių šeimų ir jų skaičius mažėja. 2007 metų pabaigoje ūkininkų ir šeimos ūkiuose laikyta daugiau nei 99,6 proc. bičių šeimų.

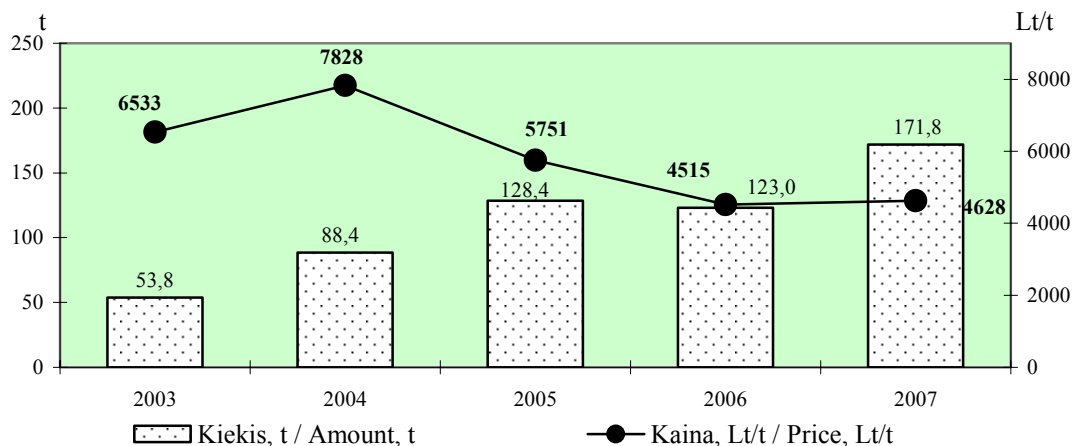
2.64 pav. Bičių šeimų skaičius Lietuvoje 2003–2007 metais (metų pabaigoje), tūkst.

Fig. 2.64. Number of beehives in Lithuania in 2003–2007 (at the end of the year), in thousands

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Medaus supirkimas per 2003–2007 metus išaugo daugiau nei 3 kartus (2.65 pav.). Tačiau jo supirkimo kaina dėl išaugusios pasiūlos sumažėjo beveik trečdaliu.

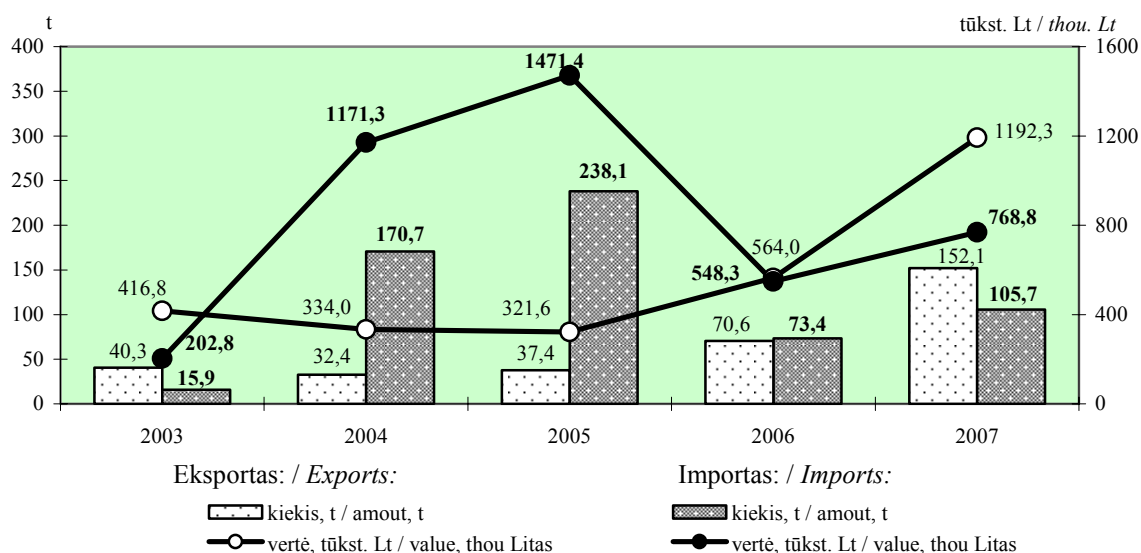
2.65 pav. Supirkto medaus kiekis ir kaina 2003–2007 metais, t

Fig. 2.65. Purchase amounts and prices of honey in 2003–2007, in tons

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2005 ir 2006 metais buvo gautas labai geras medaus derlius. 2006 metais, nepardavus viso 2005-ųjų medaus, susidarė jo perteklius. 2007 metais medaus perteklius išaugo iki 2/3 Lietuvoje suvartojamo kiekio.

Susidariusį medaus perteklių Lietuvos vidaus rinkoje patvirtina ir užsienio prekybos balansas. Iki 2006 metų metų jis buvo neigiamas, o vėliau eksportas 43 proc. viršijo importą (2.66 pav.). 2007 metais išvežta 3,8 karto daugiau medaus nei 2003-iaisiais.

2.6 pav. Medaus importas ir eksportas 2003–2007 metais, t

Fig. 2.66. Import and export of honey in 2003–2007, in tons

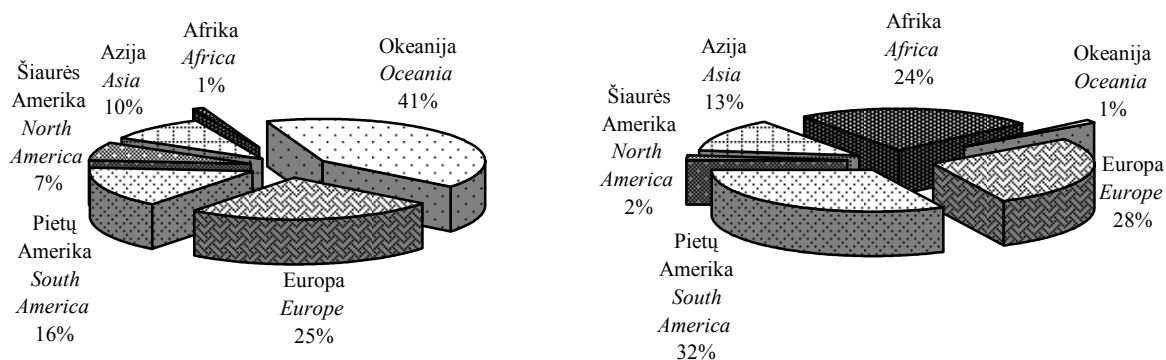
Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Pagrindinės Lietuvos užsienio prekybos partnerės, į kurias 2003–2007 metais buvo išvežta daugiausia medaus, buvo Latvija (34 proc.) ir JAV (17 proc.). Tuo tarpu daugiausia medaus įsivežta iš Ukrainos (51 proc.) ir Vokietijos (21 proc.).

3.11. Ekologiški žemės ūkio ir maisto produktai

3.11. Organic agricultural and food products

Tarptautinės ekologinio žemės ūkio federacijos duomenimis, sertifikuotas ekologinės žemdirbystės plotas pasaulyje – apie 30 mln. ha, 0,65 proc. žemės ūkio paskirties žemės ploto. Ekologinis žemės ūkio gamybos būdas praktikuojamas 135 šalyse. Didžiausi sertifikuotos žemės plotai yra Okeanijos šalių grupėje, Europoje ir Pietų Amerikoje. Ekologiškai ūkininkaujančių ūkininkų pasaulyje – daugiau kaip 700 tūkst., beveik trečdalis jų – Pietų Amerikoje (2.67 pav.).

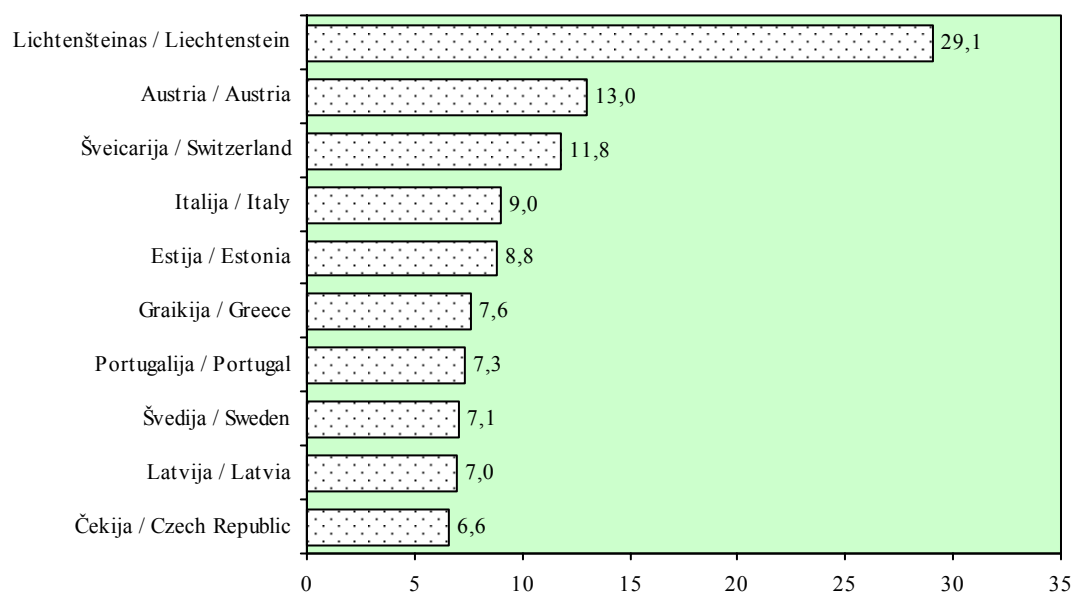
2.67 pav. Sertifikuoto ekologinei gamybai žemės ploto ir ūkininkų pasiskirstymas pasaulyje 2006 metais

Fig. 2.67. World distribution of the certified area and number of farmers in 2006

Šaltinis: H.Willer, M.Yussefi. *The world of organic agriculture. – Statistics and emerging trends, 2008.*

Didžiausi ekologinės gamybos žemės plotai 2006 metais buvo Australijoje, Kinijoje ir Argentinoje, daugiausia ekologinių ūkių – Meksikoje, Ugandoje ir Italijoje.

Europoje sertifikuoti plotai sudaro 25 proc. visų pasaulio sertifikuotų plotų ir apima daugiau kaip 7,4 mln. ha, iš kurių 6,8 mln. ha – ES šalyse. Ariamosios žemės 2006 metais Europoje buvo 2,8 mln. ha, žalienu – 3,1, daugiamečių kultūrų – 0,61 mln. ha. Tarp Europos valstybių didžiąsą dalį ekologiniai plotai užima Lichtenšteino, Austrijos ir Šveicarijos ŽŪN (2.68 pav.). Lietuva pagal sertifikuotų plotų dalį visose naudmenose 2006 metais užėmė 19-ą vietą Europoje ir 25-ą pasaulyje.

2.68 pav. Pasaulio šalys, kuriose 2006 metais ekologinių plotų dalis nuo visų žemės ūkio naudmenų didžiausia, proc.

Fig. 2.68. World countries with the highest percentage of land area under organic in 2006, in per cent

Šaltinis: H.Willer, M.Yussefi. *The world of organic agriculture. – Statistics and emerging trends, 2008.*

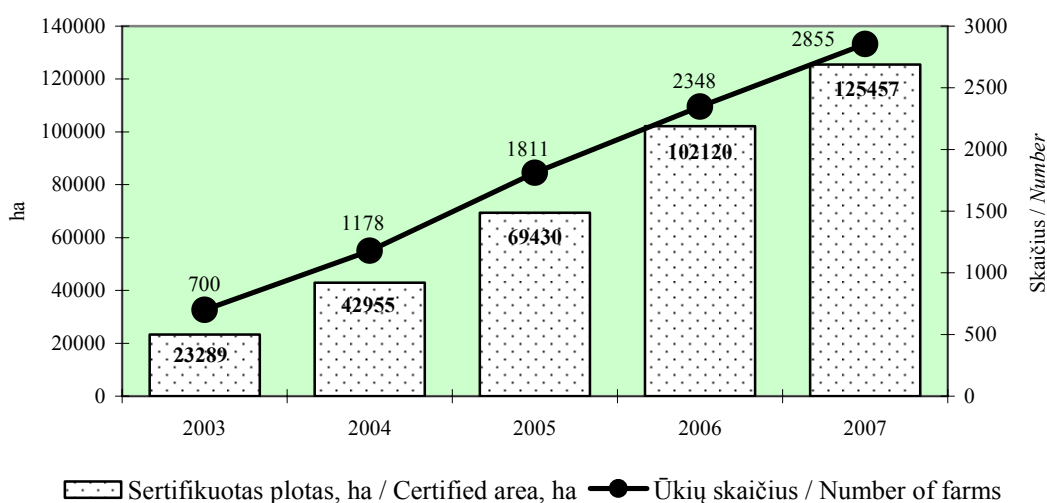
ES šalyse labiausiai paplitusi ekologinės gyvulininkystės šaka – avininkystė, tačiau populiarėja ir galvijininkystė. Daugiausia avių ekologiškai 2006 metais auginta Italijoje, tačiau Jungtinėje Karalystėje bei Airijoje jų tankumas ekologiniame plote didžiausias. Stambiausios ekologiškų galvijų augintojos – Austrija, Italija, Jungtinė Karalystė, tačiau 100-ai ha daugiausia galvijų tenka Belgijoje, Danijoje bei Austrijoje. Didžiausias ekologiškai auginamų kiaulių skaičius buvo Graikijoje, daug jų laiko Nyderlandai ir Danija. Pagal ekologiškai auginamų paukščių tankumą išsiskyrė Belgija bei Nyderlandai, nors pagal bendrą paukščių skaičių lyderiauja Jungtinė Karalystė.

Ekologiškų produktų rinka koncentruojasi Europoje ir Šiaurės Amerikoje. Europoje pagal ekologiškų produktų rinkos dydį pirmauja Vokietija. Čia ekologiškų produktų pardavimas sudaro beveik trečdalį Europos ekologiškų produktų apyvartos. Didelės ekologiškų produktų rinkos – Jungtinėje Karalystėje, Italijoje, Prancūzijoje. Tačiau skaičiuojant vienam gyventojui, daugiausia per metus ekologiškiems maisto produktams išleista Šveicarijoje (104 eurai), Lichtenšteine (86 eurai) ir Danijoje (84 eurai).

Ekologinio žemės ūkio plėtros pradžia Lietuvoje laikomi 1990 metai, kai buvo įkurta Lietuvos ekologinės žemdirbystės bendrija „Gaja“. Nuo 1997 metų pradėtos mokėti tiesioginės išmokos iš šalies biudžeto už sertifikuotų pasėlių hektarą ir imta kompensuoti 75 proc. sertifikavimo mokesčio. Tai lėmė spartų ekologinių pasėlių plotų didėjimą.

ES ir nacionalinės paramos priemonių taikymas ekologinės gamybos ūkiams ypač skatino šio gamybos būdo plėtrą Lietuvoje. 2007 metais sertifikuoti plotai pasiekė 125,5 tūkst. ha, arba 4,8 proc. 2007 metais deklaruotų ŽŪN. 2007 metais, palyginti su

2006-aisiais, ekologinių ūkių skaičius padidėjo 21,6 proc., o sertifikuoti plotai – 22,9 proc. (2.69 pav.).

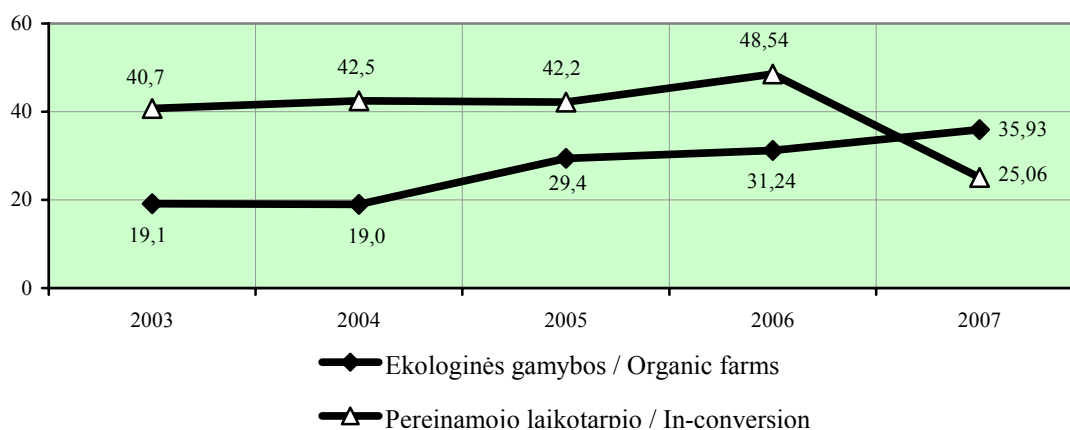

2.69 pav. Ekologinių ūkių skaičius ir sertifikuotas plotas Lietuvoje 2003–2007 metais

Fig. 2.69. Number of organic farms and certified area in Lithuania in 2003–2007

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

Lietuvoje per 2003–2006 metus didėjo ir sertifikuotų ekologinių, ir pereinamojo laikotarpio ekologinių ūkių vidutinis plotas. Tačiau 2007 metais pereinamojo laikotarpio vidutinis ūkių dydis sumažėjo 48,4 proc., tuo tarpu vidutinis ekologinio ūkio dydis padidėjo 15 proc., palyginti su 2006-aisiais (2.70 pav.).

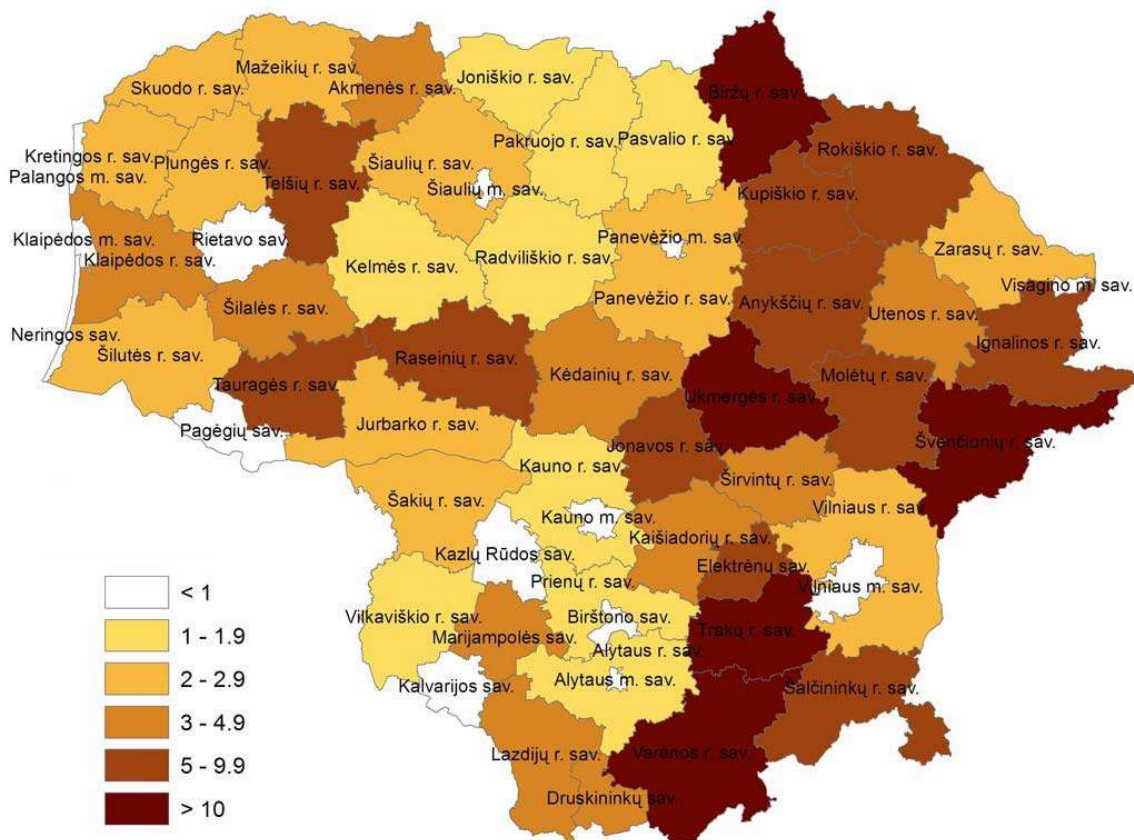
2.70 pav. Sertifikuotų ekologinės gamybos ir pereinamojo laikotarpio ūkių vidutinis dydis 2003–2007 metais*, ha

Fig. 2.70. Average size of certified organic farms and in-conversion farms in 2003–2007*, in hectares

* Be žuvininkystės ūkių / Fish farms excluded.

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

Lietuvoje ekologiškai ūkininkaujančiųjų daugiau yra pietrytinėje šalies dalyje, MPŪV bei karstiniame regione, kuris apima dalį Biržų ir Pasvalio savivaldybių (2.71 pav.).

2.71 pav. Ekologinio ploto dalis savivaldybių žemės ūkio naudmenose 2007 metais, proc.

Fig. 2.71. Share of organic area in agricultural land by municipality in 2007, in per cent

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

Gamtos išskirtinumas šioje teritorijoje – požeminės tuštumos Tatulos upės baseino gipsinguose sluoksniuose, atveriančios pavojingas galias smegduobes, žeidžiančios ir silpninančios trapų podirvio uždaramą. Vienintelė išeitis – gamtosaugos priemonių naudojimas: apribojama žalinga žmonių veikla, propaguojama ekologiškai švari žemdirbystė. Neatsitiktinai ekologinė žemdirbystė šiame krašte turi gilesnes tradicijas negu kitose vietovėse, nuo 1993 metų čia pradėta vykdyti „Tatulos programa“ skirta apsaugoti nuo užteršimo požeminį vandenį ir plėtoti ekologinę žemdirbystę.

2007 metais, palyginti su 2004-aisiais, išaugo ekologinių ŽŪN plotas palakiose ūkininkauti vietovėse (PŪV) – 5,5 karto, nepalankiose – 1,9 karto. 2007 metais ekologiniai plotai PŪV sudarė 48 proc., o MPŪV – 52 proc., palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo 24 procentiniais punktais (2.55 lentelė).

2.55 lentelė. Sertifikuotų žemės ūkio naudmenų pokyčiai 2004–2007 metais*

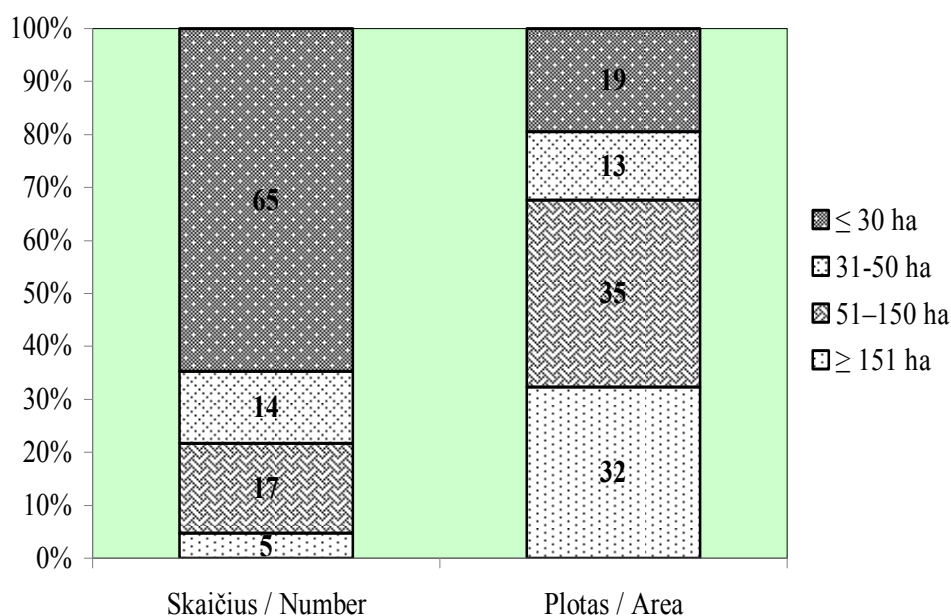
Table 2.55. Changes in certified agricultural area in 2004–2007*

Vietovės Areas	Ekologinių ŽŪN plotas, tūkst. ha <i>Area of organic agricultural area, thou. ha</i>				Pasiskirstymas, proc. <i>Distribution, %</i>			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
MPŪV / LFA	32,4	46,4	54,3	63,1	76	67	56	52
PŪV / FA	10,5	23,0	42,3	57,3	24	33	44	48
Iš viso / Total	42,9	69,4	96,6	120,4	100	100	100	100

* Be žuvininkystės ūkių / Fish farms excluded.

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

Ekologinių ūkių pasiskirstymas pagal jų dydį ir naudojamos žemės plotą nevienareikšmis. Daugiausia ekologinių ūkių 2007 metais buvo mažesni nei 30 ha, tiek ŽŪN turėjo 1 836 ūkiai, arba 65 proc. visų sertifikuotų ekologinės gamybos ūkių. Tokių ūkių žemės naudmenų plotas sudarė 19 proc. viso sertifikuoto ŽŪN ploto, o vidutinis ūkio dydis buvo 16 ha. Ūkiai, kurių plotas nuo 31 iki 50 ha, sudarė 14 proc. ekologiškai ūkininkaujančių skaičiaus, o jų dirbamos žemės plotas – 13 proc. bendro šalies sertifikuoto ekologinio ploto (2.72 pav.). 151 ha ir didesni ūkiai struktūroje sudarė 5 proc., o jų plotas – 32 proc. Palyginti su 2006 metais, ūkių skaičius nepakito, o plotas sumažėjo 8 procentiniais punktais. Šioje grupėje buvo 12 stambių ūkių, kurių kiekvieno plotas viršijo 500 ha, didžiausias ekologinis ūkis – 941 ha.

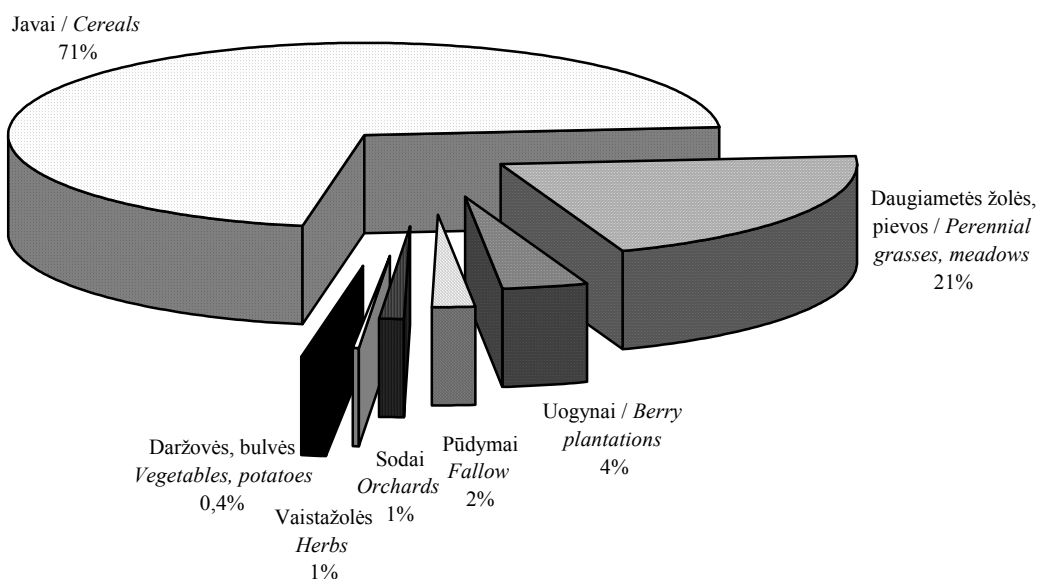
2.72 pav. Ekologiniai ūkiai pagal naudojamos žemės plotą 2007 metais

Fig. 2.72. Organic farms by used agricultural area in 2007

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

Ekologinių ūkių stambėjimo tendencijos, siekiant didesnės išmokų sumos (maksimali išmokų suma buvo neribojama), iškreipia ekologinio ūkininkavimo esmę ir prasmę. Stambūs ūkiai dažniausiai užsiima tik augalininkyste, o tai neatitinka darnaus vystymosi nuostatų. Dėl šių priežasčių 2007 metais buvo priimtas sprendimas apriboti maksimalią išmoką žemės ūkio valdai iki 150 tūkst. Lt per metus. Išmokos baigiamos išmokėti tik pateikus ekologiškos produkcijos realizavimą patvirtinančius dokumentus. Dėl to rinkoje turėtų pagausėti ekologiškų produktų.

Šalies ekologinių pasėlių struktūroje 2007-aisiais, kaip ir ankstesniais metais, dominavo varpiniai ir ankštiniai javai (2.73 pav.). Grūdiniai augalai ekologiniuose ūkiuose užėmė 82,7 tūkst. ha, arba 71 proc. ŽŪN. Vasariniai grūdiniai augalai – 21 proc., žieminiai – 48 proc., rapsai – 2 proc. ŽŪN. Daugiametės žolės, ganyklos, pievos sudarė 21 proc. sertifikuoto ploto, pūdymai – 2 proc. Sodai ir uogynai sertifikuotuose ūkiuose užėmė 5,6 tūkst. ha – 5 proc. viso sertifikuoto ploto. Beveik pusę jų sudarė serbentai (2,7 tūkst. ha), 23 proc. (1,3 tūkst. ha) – šaltalankiai.

2.73 pav. Ekologiškų augalų ploto (įskaitant pūdymus) struktūra 2007 metais

Fig. 2.73. Structure of organic crop area (fallow incl.) in 2007

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

Ankštinių ir varpinių javų pasėlių struktūroje 2007 metais, kaip ir ankstesniais metais, vyravo varpiniai. Palyginti su 2006 metais, labiausiai padidėjo rugių ir miežių pasėlių plotai (atitinkamai 95 proc. ir 40 proc.) (2.56 lentelė).

2006 metais ES ekologinės gamybos javų pasėliai sudarė 1,1 mln. ha, t. y. 1,9 proc. viso ES javų ploto. Daugiausia ekologiškų javų buvo auginama Italijoje, Vokietijoje ir Ispanijoje. Pagrindinės ekologiškų kviečių augintojos buvo Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė, o rugių – Vokietija, Lietuva ir Austrija. Ekologiškų miežių pasėlių plotas ES sudarė 11 proc. ekologinės gamybos javų ploto, o avižų – 12 proc. Didžiausi ekologiškų miežių pasėlių plotai buvo sertifikuoti Italijoje, Vokietijoje ir Švedijoje, o avižų – Švedijoje, Italijoje ir Suomijoje.

2.56 lentelė. Sertifikuotų javų pasėlių struktūra 2006 ir 2007 metais*Table 2.56. Structure of certified area under cereal crops in 2006 and 2007*

Pasėliai / <i>Crops</i>	Plotas, ha / <i>Area, ha</i>		2007, palyginti su <i>compared to 2006,</i> %
	2006	2007	
Grikliai / <i>Buckwheat</i>	9282	8669	93
Miežiai / <i>Barley</i>	9384	13169	140
Kviečiai / <i>Wheat</i>	8040	8751	109
Rugiai / <i>Rye</i>	7370	14364	195
Ankštiniai javai / <i>Leguminous crops</i>	19430	14583	75

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Ekologinė gyvulininkystė – būtina sudėtinė ekologinio žemės ūkio dalis. Norint išlaikyti darnią ūkininkavimo sistemą, ūkiuose turėtų būti laikomi gyvuliai, kurių mėšlas reikalingas dirvos derlingumui išsaugoti ir pagerinti ūkininkaujant ekologiškai. 2007 metais Lietuvoje buvo 817 sertifikuotų gyvulininkystės ūkių. Palyginti su 2006-aisiais, jų skaičius išaugo 13,5 proc. Daugiausia ekologinės gyvulininkystės ūkių yra Telšių, Molėtų, Raseinių, Šilalės, Ukmergės savivaldybėse. Stambių ekologinės gyvulininkystės ūkių skaičius auga, nors iki 2003 metų dominavo smulkūs ūkiai.

Ūkiuose daugiausia ekologiškai auginama avių (2.57 lentelė). Palyginti su 2006-aisiais, jų skaičius išaugo 24 proc., melžiamų karvių – 27 proc.

2.57 lentelė. Sertifikuotų gyvulių skaičius ekologiniuose ir pereinamojo laikotarpio ūkiuose pagal rūšis 2006 ir 2007 metais*Table 2.57. Number of certified livestock in organic and in-conversion farms by kind of animal in 2006 and 2007*

Gyvulių rūšis / <i>Kind of animal</i>	2006		2007		
	iš viso <i>total</i>	ūkio statusas / <i>status of the farm</i>			iš viso <i>total</i>
		ekologiniai <i>organic</i>	P2*	P1*	
Melžiamos karvės / <i>Dairying cows</i>	6273	5389	1238	1334	7961
Buliai reprodكتورiai / <i>Bulls breeders</i>	60	43	12	13	68
Galvijų prieauglis iki 2 m. <i>Young cattle < 2 years</i>	8670	5939	1336	1688	8963
Avys / <i>Sheep</i>	8507	6578	1901	2060	10539
Ožkos / <i>Goats</i>	659	720	14	6	740
Triušiai / <i>Rabbits</i>	...	235	4	0	239
Paukščiai / <i>Poultry</i>	...	697	14	40	751

* P2 – antrų metų pereinamojo į ekologinį laikotarpio / *Second year in-conversion.*** P1 – pirmų metų pereinamojo į ekologinį laikotarpio / *First year in-conversion.*

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

2007 metais Lietuvoje sertifikuota 13 žuvininkystės ūkių, jų vidutinis dydis – 387,7 ha. Populiariausios žuvys ekologinės gamybos ūkiuose – karpiai. Auginama ir lydekų, karosų, lynų, baltųjų amūrų, starkingų.

2007 metais Lietuvos sertifikuotuose ekologinės žemės ūkio gamybos ūkiuose buvo užauginta 145,4 tūkst. t grūdų (beveik 5 proc. viso grūdų derliaus šalyje), 4,6 tūkst. t bulvių (beveik 1 proc. viso bulvių derliaus), 1,6 tūkst. t lauko daržovių (0,6 proc.), 10,4 tūkst. t vaisių ir uogų (20 proc.).

Ekologinės gamybos plotas šalyje didėja greitai, o ekologiškų produktų rinkos plėtra nėra tokia sparti. Tuo tarpu geros kokybės sveikatą tausojančių ekologiškų produktų paklausa rinkoje auga. Sparčiai augant ekologinių ūkių skaičiui, daugėja norinčiųjų perdirbti ir paruošti rinkai ekologiškus produktus. 2007 metais Lietuvoje veikė 26 sertifikuotos perdirbimo įmonės (iš jų 3 pašarų perdirbimo įmonės) ir 16 produkcijos paruošimo bei prekybos įmonių ir ūkių.

Ekologiškų grūdų šalies reikmėms daugiausia superka sertifikuotos grūdų perdirbimo įmonės, duonos gamybos įmonės ir žuvininkystės ūkiai, auginantys ekologiškas žuvis. 2007 metais šios įmonės supirko beveik 3 tūkst. t ekologiškų grūdų, arba 48 proc. daugiau nei 2006-aisiais. Didesnioji dalis ekologiškų grūdų buvo eksportuota arba parduota kaip įprastinė produkcija ir sunaudota pašarams.

2.58 lentelė. Šalies reikmėms supirktų ekologiškų grūdų kiekis 2005–2007 metais

Table 2.58. Amounts of organic cereals for in-country purposes purchased in 2005–2007

Grūdų rūšys / Cereals	Kiekis, t / Amount, t			2007, palyginti su compared to 2006, %
	2005	2006	2007	
Kviečiai / Wheat	458	518	1330	257
Rugiai / Rye	380	1021	1098	108
Avižos / Oats	38	59	120	203
Miežiai / Barley	100	192	46	24
Kvietrugiai / Triticale	141	217	385	177
Iš viso / Total	1211	2007	2978	148

Šaltinis: ŽŪMPRIS duomenys.

Labai išsiplėtė ekologiškų pieno produktų asortimentas – siūloma pieno, kefyro, grietinės, sūrio, įvairių skonių jogurto, ožkų pieno ir sūrių iš jo. Sertifikuoti kelių rūšių šokolado ir mėsos gaminiai.

Ekologiški produktai brangesni nei tradiciniai. Pavyzdžiui, 2007 metų lapkričio mėnesį mažmeninės prekybos centruose ekologiškos bulvės buvo brangesnės už tradicines 2 kartus, svogūnai – 2,7 karto, kopūstai – 3 kartus. Mažesnis kainų skirtumas buvo tarp pieno produktų ir kruopų (2.59 lentelė).

2.59 lentelė. Kai kurių ekologiškų ir tradicinių produktų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007 metų lapkričio mėnesį, Lt/kg

Table 2.59. Prices of selected organic and traditional products in supermarkets in November 2007, in Lt/kg

Produktai / Products	Ekologiškų Organic	Tradicinių Traditional	Skirtumas, proc. Difference, %
Bulvės / Potatoes	2,99	1,49	201
Kopūstai / Cabbage	2,99	0,98	305
Svogūnai / Onion	3,99	1,50	266
Geriamasis pienas / Drinking milk	3,99	3,20	125
Jogurtas / Yoghurt	8,70	7,23	120
Grikių kruopos / Buckweat groats	4,99	4,05	123
Kvietiniai miltai / Wheat flour	2,34	2,27	103

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Lietuvoje ekologiniam žemės ūkiui ir ekologiškiems produktams skiriamas vis didesnis dėmesys. Tokio dėmesio išraiška tapo šalies ekologiškų produktų akcentavimas tradicinėje tarptautinėje maisto pramonės, žemės ūkio ir sodininkystės parodoje-mugėje „Žalioji savaitė 2008“ („Grüne Woche 2008“). Lietuvoje taip pat populiarios ekologiškų produktų mugės, rengiamos Vingio parke, Jono Basanavičiaus vidurinėje mokykloje, Vilniuje, bei Daukanto gatvėje, Kaune. Rudeninės produktų mugės vyko ir kituose šalies miestuose. Ekologiškų produktų jau galima įsigyti ne tik mugėse, turguje, mažmeninės prekybos centruose, bet ir specializuotose parduotuvėse. Be to, jau yra galimybė produktų užsisakyti ir internetu.

III. ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO STRUKTŪRINIAI POKYČIAI

III. STRUCTURAL CHANGES IN THE AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR

1. Žemės ūkio gamybos struktūra

1. Structure of agricultural production

1.1. Bendroji žemės ūkio produkcija

1.1. Gross agricultural output

2007 metais, Statistikos departamento prie LRV duomenimis, bendroji žemės ūkio produkcija veikusiomis kainomis sudarė 6513,7 mln. Lt, palyginti su nepalankiais žemės ūkiui dėl meteorologinių sąlygų 2006 metais, išaugo 33 proc. Bendrosios žemės ūkio produkcijos didėjimą skatino ir auganti žemės ūkio ir maisto produktų paklausa vidaus rinkoje bei didėjančios užsienio prekybos apimtys. Jos teigiamus poslinkius lėmė ir išaugusi ES parama.

Žemės ūkyje ir maisto pramonėje 2007 metais sukurta 8,6 proc. šalies bendrosios pridėtinės vertės, iš jos žemės ūkyje sukurta dalis – 4,6 proc. (4019,4 mln. Lt), maisto pramonėje – 4,0 proc. (3480 mln. Lt).

2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, pasikeitė žemės ūkio gamybos šakų plėtros tendencijos. Augalininkystės produkcijos bendroji vertė 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 49 proc. (palyginti su 2005 m. – 32 proc.). Tai lėmė išaugusios gamybos apimtys ir aukštesnės supirkimo kainos. Atskirų augalininkystės produktų supirkimo kainų padidėjimas nevienodas: vaisių ir uogų – beveik trigubai didesnis, grūdų – 63 proc., daržovių – 14 proc., rapsų – 8 proc., bulvių – 1 proc.

Grūdų derlius 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 1,6 karto, o palyginti su 2005-aisiais – tik 7 proc. Rapsų derlius padidėjo 1,8 karto, cukrinių runkelių – 12 proc. (buvo 2005 m. lygio). Bulvių derlius buvo didesnis 26 proc., lauko daržovių – 38 proc., o palyginti su 2005-aisiais, atitinkamai 36 ir 26 proc. mažesnis.

Rapsų derlius 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, buvo 1,8 karto didesnis dėl 16 proc. padidėjusio ploto ir 1,6 karto aukštesnio derlingumo, tačiau tik 3 proc. mažesnis negu 2005-aisiais. Cukrinių runkelių derlius, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 12 proc. (tai lėmė 22 proc. didesnis derlingumas, nors jų pasėlių plotas buvo mažesnis 9 proc.). 26 proc. didesni bulvių derlių lėmė 1,4 karto išaugęs derlingumas, nors plotas sumažėjo 9 proc. Ir bulvių derlingumas, ir jų plotas, palyginti su 2005 metais, buvo atitinkamai mažesni 10 ir 28 proc. 38 proc. gausesnį lauko daržovių derlių lėmė 1,4 karto padidėjęs derlingumas (palyginti su 2005 m., derlingumas išaugo 3 proc.), nors pasodinta jų buvo 4 proc. mažiau.

Gyvulininkystės produkcijos bendroji vertė 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 19 proc. (palyginti su 2005 m. – 23 proc.). Tai lėmė išaugusios kai kurios gyvulininkystės produkcijos gamybos apimtys ir padidėjusios pieno,

paukščių ir kiaušinių supirkimo kainos. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, skerdenos svoriu pagaminta: jautienos ir veršienos – 18 proc., paukštienos – 4 proc. daugiau, primelžta 6 proc. daugiau pieno. Kiaulienos gamyba sumažėjo 6 proc., surinkta 1 proc. mažiau kiaušinių. Atskirų gyvulininkystės produktų supirkimo kainų pokytis nevienodas: pieno ir paukščių bei kiaušinių supirkimo kainos padidėjo atitinkamai 19, 17 ir 24 proc., galvijų ir kiaulių sumažėjo atitinkamai 7 ir 2 proc.

Tokia situacija lėmė bendrosios žemės ūkio produkcijos šakų struktūrinius pokyčius. 2006 metais gyvulininkystės produkcijai teko 53,6 proc., o 2007-aisiais ji sumažėjo 5,6 procentinio punkto ir sudarė 48 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos.

Žemės ūkio produkcijos gamybos apimtis ir struktūrinius pokyčius lėmė ir nuolat besikeičianti rinkos konjunktūra. Žemės ūkio atskirų produktų supirkimo apimtys per pastaruosius penkerius metus kito netolygiai (3.1 lentelė).

3.1 lentelė. Žemės ūkio produkcijos supirkimo apimtys 2003–2007 metais, tūkst. t
Table 3.1. Quantities of agricultural products purchased in 2003–2007 in thou. tons

Produktai / Products	2003	2004	2005	2006	2007
Grūdai / Grain	1112,8	1390,4	1768,4	1149,4	1728,3
Linų pluoštas / Flax fibre	10,0	4,6	2,0	...	...
Cukriniai runkeliai / Sugar beet	977,4	904,9	798,5	716,4	776,0
Rapsai / Rape	109,9	172,6	215,1	136,5	242,6
Daržovės / Vegetables	26,1	26,1	27,6	31,0	28,1
Vaisiai ir uogos / Fruit and berries	75,4	12,8	72,1	79,8	55,5
Gyvuliai ir paukščiai (gyv. sv.) Livestock and poultry (live weight)	186,7	196,8	232,6	251,9	270,6
Pienas (perskaičiuotas į bazinio riebumo) Milk (equivalent of base fatness)	1225,2	1370,3	1432,3	1555,2	1629,8
Kiaušiniai, mln. vnt. / Eggs, mill.	466,3	485,7	487,4	483,3	460,6

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003–2007 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, rapsų buvo supirkta 78 proc., grūdų – 50 proc., cukrinių runkelių – 8 proc. daugiau, tuo tarpu daržovių bei vaisių ir uogų – mažiau (atitinkamai 9 ir 30 proc.). Gyvulininkystės produktų – gyvulių ir paukščių ir pieno supirkimo apimtys per 2007 metus išaugo 7 ir 5 proc., o kiaušinių supirkimas sumažėjo 5 proc.

Kainų indeksų kitimo tendencijos per visą analizuojamąjį laikotarpį buvo skirtingos. Augalininkystės produktų didžiausias kainų indeksas buvo 2006 metais, jis, palyginti su 2005 metais, padidėjo net 18,2 procentinio punkto. 2007 metais šių produktų kainos, palyginti su 2006-aisiais, pakilo 25,3 proc. Gyvulininkystės produktų supirkimo kainų indeksas didžiausias buvo 2005 metais, o 2007 metais supirkimo kainos, palyginti su 2006-aisiais, pakilo 11,7 proc. Žemės ūkio produktų vidutinės supirkimo kainos 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 19,9 proc. Materialinių išteklių kainų indeksas buvo didžiausias 2007 metais. Materialinių išteklių kainos, palyginti su 2006-aisiais, pakilo 10,3 proc.

2003–2007 metų analizės duomenys rodo, kad disproporcija („kainų žirkklės“) tarp žemės ūkio produkcijos supirkimo ir materialinių išteklių kainų atskirais metais nevienoda (3.2 lentelė).

3.2 lentelė. Žemės ūkio produkcijos ir jai pagaminti reikalingų išteklių kainų indeksai 2003–2007 metais (palyginti su ankstesniais metais), proc.

Table 3.2. Price indices of agricultural products and inputs in 2003–2007 (compared to the previous year), in per cent

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
„Kainų žirklys“ / „Price scissors“	93,3	104,3	104,0	118,0	108,7
Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų indeksai: <i>Purchase price indices of agricultural products:</i>					
bendrasis / total	89,2	101,0	113,1	118,0	119,9
augalininkystės / crop products	90,0	93,1	112,8	131,0	125,3
gyvulininkystės / livestock products	88,1	112,7	113,4	102,3	111,7
Materialinių išteklių kainų indeksas <i>Price index of inputs</i>	95,6	96,8	108,7	107,4	110,3

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008; Lietuvos žemės ūkis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Nepalankiausi žemės ūkio produkcijos gamintojams buvo 2003 metai: nors materialinių išteklių kainos mažėjo, augalininkystės ir gyvulininkystės produkcijos kainos krito dar sparčiau. 2004-ieji buvo palankūs tik gyvulininkystės produkcijos gamintojams. Jų produkcijos kainoms išaugus 13 proc., materialinių išteklių vidutinė kaina sumažėjo 3,2 proc. Augalininkystės produkcijos kainos mažėjo sparčiau nei vidutinės materialinių išteklių kainos.

Palankiausi žemdirbiams buvo 2006 ir 2007 metai, kai už parduotą žemės ūkio produkciją jie galėjo įsigyti daugiau materialinių išteklių, nes jų kainų didėjimo tempai buvo mažesni nei žemės ūkio produktų supirkimo. 2006 metais buvo pelningesnė augalininkystės produkcija, o 2007-aisiais – gyvulininkystės, kai jos kainų indeksas buvo gerokai aukštesnis už materialinių išteklių. Nepalankų žemės ūkio produktų „kainų žirklių“ poveikį, Lietuvai tapus ES nare, gamintojams kompensavo didesnės tiesioginės išmokos.

1.2. Bendroji pridėtinė vertė ir pajamos žemės ūkyje

1.2. Gross value added and income in agriculture

Žemės ūkio makroekonominės analizės tikslams yra sukurta žemės ūkio ekonominių sąskaitų sistema. Pagrindinė šių sąskaitų paskirtis – analizuoti žemės ūkio produkcijos gamybos procesą, sukurtą pridėtinę vertę ir apskaičiuoti žemės ūkio subjektų gaunamas pajamas iš žemės ūkio veiklos.

Vienas svarbiausių apibendrinančių rodiklių – bendroji pridėtinė vertė pagal sektorius ir visos žemės ūkio ekonomikos mastu. Pagrindiniai rodikliai, rodantys žemės ūkio pajamų pokyčių tendenciją: žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcija, tarpinis vartojimas, subsidijos produktams ir gamybai, vidutinis SD skaičius.

2007 metais buvo sukurta 4,6 proc. šalies bendrosios pridėtinės vertės, jame dirbo 9,5 proc. darbuotojų. 2006 metais – atitinkamai 4,6 proc. ir 11,5 proc., 2005-aisiais – 5,1 proc. ir 13,2 proc., 2004-aisiais – 5,2 proc. ir 15,2 proc., 2003 metais –

5,8 proc. ir 17,2 proc. Šalies ekonomikoje žemės ūkis užima septintąją vietą po apdirbamosios gamybos; didmeninės ir mažmeninės prekybos; transporto, sandėliavimo ir ryšių; nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos; statybos; viešojo valdymo ir gynybos; privalomojo socialinio draudimo.

Žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcija bazinėmis einamųjų metų kainomis (įskaitant subsidijas produktams ir atėmus mokesčius) 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 26 proc. Tai lėmė smarkiai išaugusi žemės ūkio produkcija: augalininkystės – 46 proc., gyvulininkystės – 11 proc. Žemės ūkio produkcijos vertės augimą lėmė 20 proc. padidėjusios žemės ūkio produktų kainos (augalininkystės – 25 proc., gyvulininkystės – 12 proc.) Subsidijos produktams ir gamybai 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, sumažėjo 6,6 proc. nes pasikeitė paramos mokėjimo schema, pagal kurią nuo 2007 metų tiesioginės išmokos atsiejamos nuo gamybos.

3.3 lentelė. Žemės ūkio bendroji produkcija, tarpinis vartojimas ir pridėtinė vertė veikusiomis kainomis 2003–2007 metais, mln. Lt

Table 3.3. Agricultural output, intermediate consumption and gross value added, at current prices, in 2003–2007, in mill. Lit

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007	2007, palyginti su 2003, %	2007, palyginti su 2006, %
Žemės ūkio produkcija: <i>Agricultural output:</i>	4148	4621	5345	5317	6742	162,5	126,8
augalininkystė / <i>crop output</i>	2337	2354	2735	2429	3556	152,2	146,4
gyvulininkystė / <i>animal output</i>	1778	2215	2590	2775	3080	173,2	111,0
aptarnaujanti veikla <i>agricultural services</i>	33	52	70	113	106	321,2	93,8
Papildoma (ne žemės ūkio) veikla <i>Non-agricultural activity</i>	74	161	219	251	276	373,0	110,0
Žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcija <i>Output of the agricultural industry</i>	4222	4782	5614	5568	7018	166,2	126,0
Tarpinis vartojimas <i>Intermediate consumption</i>	2767	3007	3526	3650	4512	163,1	123,6
Bendroji pridėtinė vertė <i>Gross value added</i>	1455	1775	2088	1918	2506	172,2	130,7
Pagrindinio kapitalo panaudojimas <i>Consumption of fixed capital</i>	478	454	501	558	687	143,7	123,1
Grynoji pridėtinė vertė <i>Net value added</i>	982	1410	1710	1360	1819	185,2	133,8
Vienam SD žemės ūkyje sukurta grynoji pridėtinė vertė, Lt <i>Nominal factor income per AWU, Lt</i>	5257	8521	11444	11296	16959	322,6	150,1
Grynosios verslo pajamos <i>Net operating surplus</i>	501	932	1069	904	1266	252,7	140,0
Subsidijos (tiesioginės išmokos) <i>Subsidies (direct payments)</i>	119	621	789	980	915	768,9	93,4

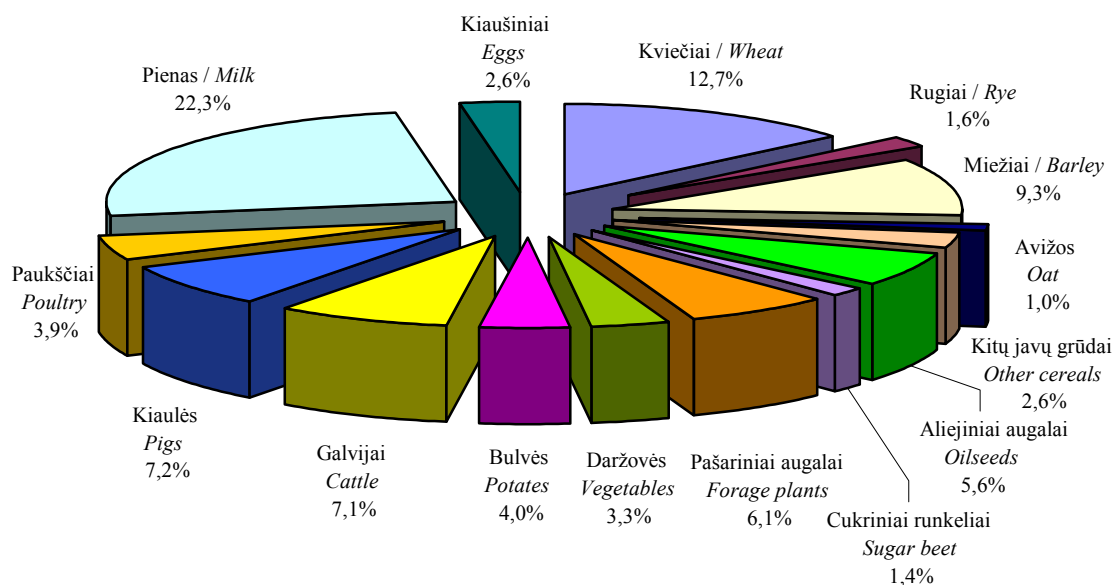
Šaltinis: LAEI skaičiavimai.

2007 metai Lietuvos žemdirbiams buvo sėkmingi dėl palankių gamtinių sąlygų. Augalininkystės produkcijos vertės augimą lėmė išaugusios gamybos apimtys (24 proc.) ir žemės ūkio produktų supirkimo kainos (25 proc.).

Didžiausią dalį bendrosios žemės ūkio produkcijos vertės 2007 metais sudarė javų grūdai (27 proc.), jų vertė, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 94 proc. Tam turėjo įtakos didesnis grūdinių augalų derlius (avižų – 90 proc., rugių – 84 proc., kviečių – 72 proc., miežių – 36 proc., kitų javų grūdų – 2 k.), ir aukštesnės supirkimo kainos (avižų – 62 proc., rugių – 59 proc., miežių – 56 proc., kviečių – 54 proc.).

Techninių augalų produkcijos vertė išaugo 61 proc. Jų dalis sudarė 7,5 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos. Didėjo gamybos apimtys (56 proc.) ir supirkimo kainos (18 proc.). Aliejinių augalų produkcijos vertė išaugo 93 proc. dėl gamybos apimties augimo (85 proc.) ir didesnių supirkimo kainų (23 proc.), ankštinių augalų produkcijos – 48 proc. (atitinkamai 50 proc. ir 44 proc.), cukrinių runkelių – 3,0 proc. dėl 12 proc. didesnio derliaus (supirkimo kainos sumažėjo 0,1 proc.). Pašarinių augalų dalis sudarė 6,1 proc. (sumažėjo 14 proc.) bendrosios produkcijos vertės. Kitų augalų produkcijos vertė padidėjo: daržovių – 1,0 proc., bulvių – 29 proc. (dėl atitinkamai 25 proc. ir 26 proc. didesnio derliaus). Didesnės buvo supirkimo kainos: daržovių – 6,4 proc., bulvių – 11 proc. Vaisių produkcijos vertė sumažėjo 15 proc., nes gautas 67 proc. mažesnis derlius, nors kainos išaugo 2,8 karto.

Gyvulininkystės produkcijos vertė 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 16 proc. dėl išaugusios gamybos apimties (4,6 proc.) ir didesnių supirkimo kainų (11 proc.). Pieno gamyba užėmė antrąją vietą (po grūdų), jos dalis sudarė 22 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos vertės. Pieno produkcijos vertė 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, pakilo 18 proc. dėl gamybos apimties augimo (6,0 proc.) ir didesnių supirkimo kainų (20 proc.). Gyvulių auginimas atitinkamai sudarė 18 proc. ir padidėjo 2,6 proc. dėl gamybos apimties augimo (4,1 proc.) ir didesnių supirkimo kainų (0,3 proc.): galvijų produkcijos vertė padidėjo 7,0 proc., paukščių – 20 proc., avių ir ožkų – 41 proc., o kiaulių – 8,6 proc. sumažėjo.

3.1 pav. Bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra 2007 metais

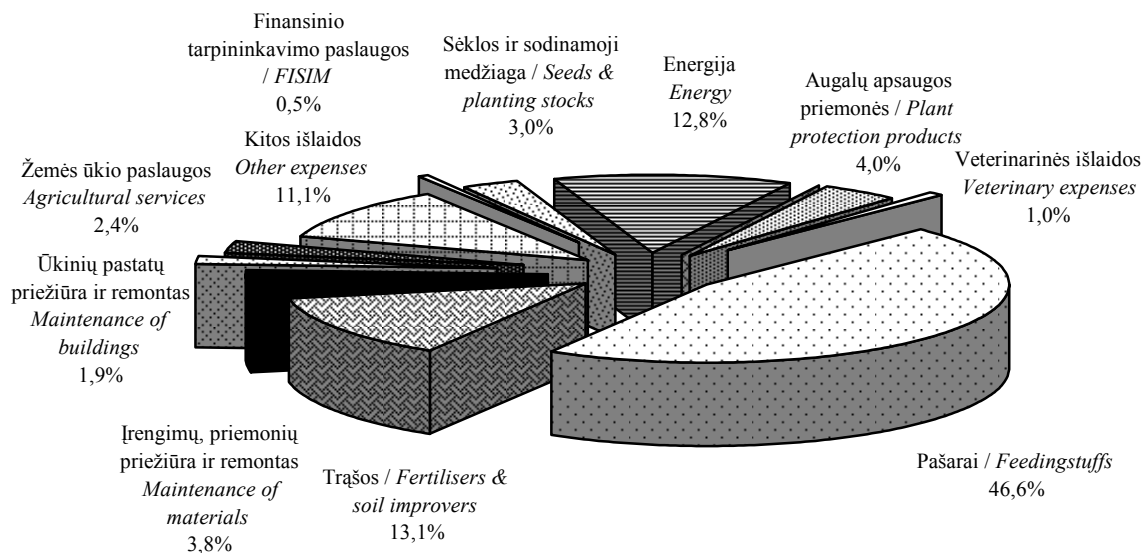
Fig. 3.1. Structure of gross agricultural production in 2007

Šaltinis: LAEI skaičiavimai.

Nuo 2003 metų žemės ūkio produkcijos vertė didėjo. 2007 metais ji, palyginti su 2006-aisiais, išaugo 26 proc., o palyginti su 2003-iaisiais, buvo didesnė net 66 proc. Produkcijos vertės augimui turėjo įtakos už pasėlius ir gyvulius mokėtos tiesioginės išmokos, skatinusios didinti gamybos apimtis, žemės ūkio produktų paklausos didėjimas, aukštesnės produkcijos supirkimo kainos ir naujų grūdų rinkų atsiradimas (biokuro gamyba).

2003–2007 metais (išskyrus 2006 m.) augalininkystės produkcijos gamybos apimtys didėjo. 2006 metais dėl nepalankių oro sąlygų augalų derlingumas daugiau kaip trečdaliu buvo mažesnis. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, augalininkystės produkcijos vertė išaugo 46 proc. (palyginti su 2003 m. – 52 proc.). Gyvulininkystės produkcijos gamyba per šį laikotarpį taip pat turėjo tendenciją didėti. Augimą skatino didesnės supirkimo kainos ir tiesioginės išmokos. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, gyvulininkystės produkcijos vertė išaugo 11 proc., palyginti su 2003-iaisiais – 73 proc.

Žemdirbių ūkinės veiklos pelningumui lemiamą įtaką daro žemės ūkio produkcijos pardavimo ir gamybos priemonių įsigijimo kainos. Tarpinio vartojimo, arba išlaidų žemės ūkio produkcijai pagaminti, dalis 2007 metais sudarė 64 proc., 2006-aisiais – 66 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos. Didžiausią tarpinio vartojimo dalį sudarė išlaidos pašarams – 46,6 proc., energijai – 12,8 proc., trąšoms – 13,1 proc. 2007 metais tarpinio vartojimo išlaidos, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 26 proc. dėl didesnių žemės ūkio išteklių kainų. Pašarai pabrango 45 proc., žemės ūkio pastatų priežiūra ir remontas – 26 proc., sėklos – 18 proc., trąšos – 14 proc., energija (elektra, dujos, kiti kietieji ir skystieji degalai bei kuras) – 2,0 proc.

3.2 pav. Tarpinio vartojimo struktūra 2007 metais
 Fig. 3.2. Structure of intermediate consumption in 2007

Šaltinis: LAEI skaičiavimai.

Iš žemės ūkio produkcijos vertės bazinėmis kainomis atėmus tarpinį vartojimą, gaunama bendroji pridėtinė vertė. 2007 metais ji sudarė 2505,9 mln. Lt, t. y. buvo 31 proc. didesnė nei 2006-aisiais. Iš bendrosios pridėtinės vertės atėmus pagrindinio kapitalo nusidėvėjimą, kitus produkcijos mokesčius ir pridėjus kitas subsidijas gamybai, apskaičiuojama grynoji pridėtinė vertė. Ji 2007 metais sudarė 2024,9 mln. Lt, per metus padidėjo 32 proc. Iš grynosios pridėtinės vertės atėmus samdomų darbuotojų darbo užmokestį, sumokėtą nuomą ir palūkanas bei pridėjus gautas palūkanas, gaunamos grynosios žemės ūkio subjektų pajamos. Jos 2007 metais sudarė 1266,2 mln. Lt, palyginti su 2006-aisiais, 40 proc. daugiau.

2007 metais Lietuvos žemės ūkio gamyboje buvo užimta 146,3 tūkst. žmonių. Vienam užimtam žemės ūkyje darbuotojui 2007 metais buvo sukurta 12433 Lt grynosios pridėtinės vertės, 2006 metais – atitinkamai 172,4 tūkst. žmonių ir 7870 Lt, 2005 metais – 194,0 tūkst. žmonių ir 8820 Lt, 2004 metais – 218,2 tūkst. žmonių ir 6462 Lt.

Palyginimui pateikiami trijų Baltijos šalių 2006 ir 2007 metų žemės ūkio ekonominių sąskaitų rezultatai veikusiomis kainomis (3.4 lentelė). Žemės ūkio produkcijos vertė 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo visose Baltijos šalyse: Lietuvoje – 26 proc., Estijoje – 18 proc., Latvijoje – 23 proc. Atitinkamai išaugo ir bendroji pridėtinė vertė – 31 proc., 22 proc., 27 proc.. Produkcijos vertės augimą lėmė visų trijų Baltijos šalių žemės ūkio produktų gamybos apimtys (Lietuvoje – 12 proc., Estijoje – 9,4 proc., Latvijoje – 8,8 proc.) ir aukštesnės supirkimo kainos (atitinkamai 19 proc., 7,3 proc., 14 proc.).

3.4 lentelė. Žemės ūkio bendroji produkcija, tarpinis vartojimas ir pridėtinė vertė Baltijos šalyse veikusiomis kainomis 2006 ir 2007 metais

Table 3.4. Agricultural output, intermediate consumption and gross value added in the Baltic States, at current prices, in 2006 and 2007

Rodikliai / Indicators	Lietuva / Lithuania			Estija / Estonia			Latvija / Latvia		
	2006	2007	2007, palyginti su 2006, %	2006	2007	2007, palyginti su 2006, %	2006	2007	2007, palyginti su 2006, %
Mln. Lt / Mill. Litas									
Žemės ūkio ir papildomos veiklos produkcija / Output of the agricultural industry	5568	7018	126,0	1873	2214	118,2	2937	3624	123,4
augalininkystė / crop output	2429	3556	146,4	649	978	150,7	1329	1919	144,4
gyvulininkystė / animal output	2775	3080	111,0	1002	1002	100,0	1209	1278	105,7
Tarpinis vartojimas / Intermediate consumption	3650	4512	123,6	1111	1284	115,6	1875	2281	121,7
Bendroji pridėtinė vertė / Gross value added	1918	2506	130,7	762	930	122,0	1062	1343	126,5
Vienam SD žemės ūkyje sukurta grynoji pridėtinė vertė, Lt / Nominal factor income per AWU, Litas	11296	16959	150,1	21597	28739	133,1	10602	13324	125,7

Rodikliai / Indicators	Lietuva / Lithuania			Estija / Estonia			Latvija / Latvia		
	2006	2007	2007, palyginti su 2006, %	2006	2007	2007, palyginti su 2006, %	2006	2007	2007, palyginti su 2006, %
Proc. / Per cent									
Tarpinio vartojimo išlaidų dalis / Share of intermediate consumption in the output of the agricultural industry	66	64	x	59	58	x	64	63	x
Bendrosios pridėtinės vertės dalis / Share of gross value added in the output of the agricultural industry	34	36	x	41	42	x	36	37	x

Šaltinis: LAEI. Skaičiavimai.

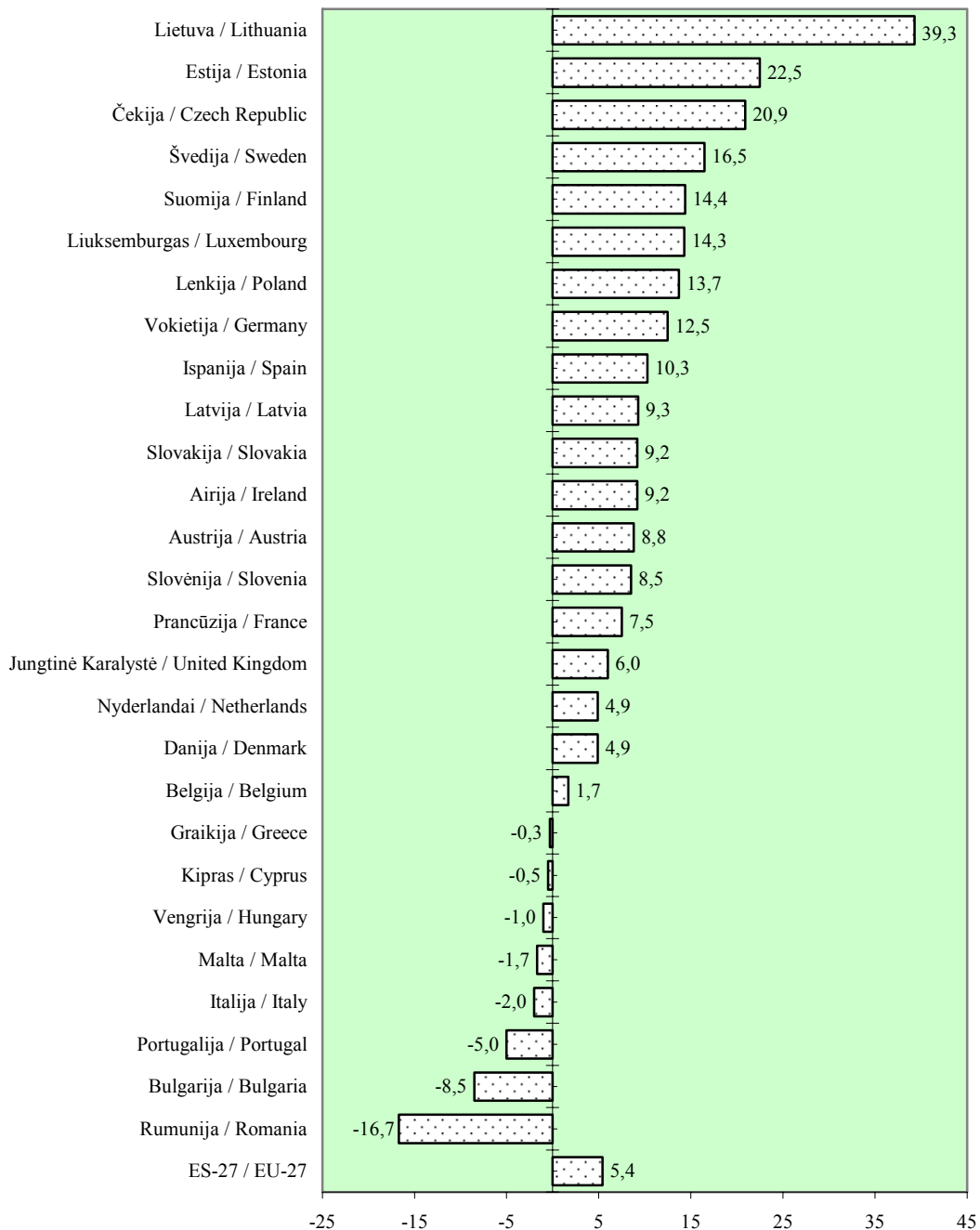
Augalininkystės produkcijos gamybos apimtis 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, išaugo visose Baltijos šalyse: Lietuvoje – 24 proc., Estijoje – 32 proc. ir Latvijoje – 18 proc. Augalininkystės supirkimo kainos taip pat pakilo visose Baltijos šalyse: Lietuvoje – 11 proc., Estijoje – 13 proc. ir Latvijoje – 23 proc. Gyvulininkystės produkcijos apimtis išaugo Lietuvoje ir Latvijoje – atitinkamai 4,6 proc., 4,0 proc., o Estijoje sumažėjo 1,6 proc. Gyvulininkystės supirkimo kainos padidėjo visose trijose šalyse: Lietuvoje – 5,2 proc., Estijoje – 1,8 proc., Latvijoje – 2,1 proc.

Tarpinio vartojimo išlaidų dalis – rodiklis, nurodantis žemės ūkio produkcijos gamybos efektyvumo ir konkurencingumo lygį. Mažiausia tarpinio vartojimo išlaidų dalis 2007 metais buvo Estijoje – 58 proc., Latvijoje – 63 proc., Lietuvoje – 64 proc. Bendroji pridėtinė vertė 2007 metais Lietuvoje padidėjo 31 proc., Latvijoje – 27 proc., Estijoje – 22 proc. Skaičiuojant vienam SD žemės ūkyje buvo sukurta grynosios pridėtinės vertės: Estijoje – už 28739 Lt, Lietuvoje – už 16959 Lt, Latvijoje – už 13324 Lt.

2007 metais Lietuvos žemdirbiams skirta 915 mln. Lt subsidijų (tiesioginių išmokų), Latvijoje – 863 mln. Lt, Estijoje – 432 mln. Lt.

Išankstiniais Eurostato skaičiavimais, dėl išaugusių žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų ES šalyse 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, 5,4 proc. padidėjo žemės ūkio pajamos. Tačiau skaičiuojant vienam darbuotojui kai kuriose ES šalyse jos smarkiai išaugo, kai kuriose netgi sumažėjo. Didžiausias augimas buvo Lietuvoje, Estijoje, Čekijoje ir Švedijoje, o ryškiausias sumažėjimas – Rumunijoje, Bulgarijoje, Portugalijoje ir Italijoje (3.3 pav.).

2007 metais ES šalių žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcija padidėjo 4,3 proc., tarpinio vartojimo išlaidos – 5,8 proc., o subsidijos (tiesioginės išmokos) produktams ir gamybai sumažėjo 2,8 proc.

3.3 pav. Pajamų iš žemės ūkio veiklos vienam sąlyginiam darbuotojui pokytis per 2007 metus, proc.

Fig. 3.3. Change in agricultural income per AWU in 2007, in per cent

Šaltinis: Europos Bendrijos statistikos organizacijos informacija „Statistics in focus“ – 2007.

2007 metais ES šalių žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcijos vertė padidėjo dėl gyvulininkystės produkcijos vertės augimo. Augalininkystės produkcijos gamyba sumažėjo 1,7 proc., o supirkimo kainos išaugo 10,4 proc. Ryškus buvo ankštinių augalų produkcijos gamybos apimties mažėjimas – 16 proc., tabako – 8,1 proc., vaisių – 5,7 proc., javų grūdų – 2,9 proc. Labiausiai grūdų gamyba sumažėjo Rumunijoje – 52 proc., Bulgarijoje – 40 proc., Kipre – 34 proc., Vengrijoje ir

Slovėnijoje – po 33 proc. Sumažėjus gamybos ir parduodamos produkcijos kiekiui, išaugo visų grūdinių javų supirkimo kainos – 44 proc., aliejinių augalų – 21 proc., ankštinių – 18 proc., pašarinių – 10 proc.

Gyvulininkystės produkcijos gamybos apimtys 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo nežymiai – 1,8 proc., supirkimo kainos sumažėjo 1,2 proc. Padidėjo kiaulių produkcijos gamybos apimtys – 4,9 proc., paukščių – 3,8 proc., galvijų – 2,0 proc., avių ir ožkų – 1,4 proc. Supirkimo kainos sumažėjo: galvijų – 5,5 proc., kiaulių – 12,4 proc., avių ir ožkų – 6,1 proc., o paukščių išaugo 7,9 proc. Gyvulininkystės produktų apimtis sumažėjo nežymiai – 0,5 proc., supirkimo kainos išaugo 7,1 proc. (pieno gamybos apimtis sumažėjo 0,3 proc., kiaušinių – 1,0 proc., pieno supirkimo kainos išaugo 6,8 proc., kiaušinių – 11,4 proc.).

2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, daugiau nei pusė ES šalių (16) sumažino gyvulininkystės produkcijos gamybos apimtį: Latvija ir Rumunija po – 12 proc., Danija – 8,1 proc. ir Vengrija – 7,7 proc. Labiausiai gyvulininkystės produkcijos gamyba augo Airijoje – 6,1 proc., Liuksemburge – 4,5 proc., Lenkijoje – 3,8 proc.

3.5 lentelė. Žemės ūkio bendrosios produkcijos, tarpinio vartojimo ir pridėtinės vertės pokyčiai kai kuriose ES šalyse veikusiomis kainomis (2007 m., palyginti su 2006 m.), proc.

Table 3.5. Changes in gross agricultural output, intermediate consumption and value added in selected EU countries, at current prices (2007 compared to 2006), in per cent

Rodikliai / Indicators	Airija / Ireland	Austrija / Austria	Belgija / Belgium	Čekija / Czech Republic	Danija / Denmark	Estija / Estonia	Graikija / Greece	Ispanija / Spain	Italija / Italy	Latvija / Latvia
Žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcija <i>Output of the agricultural industry</i>	5,7	9,4	5,2	15,6	4,8	8,8	-0,3	4,5	-0,9	7,3
augalininkystės produkcija <i>crop output</i>	7,9	22,5	13,4	30,6	25,2	38,7	0,9	8,7	-2,0	25,6
gyvulininkystės produkcija <i>animal output</i>	5,3	-0,4	-1,2	0,2	-5,3	-8,0	-3,1	-1,4	0,2	-8,1
Tarpinis vartojimas <i>Intermediate consumption</i>	0,9	9,0	8,6	10,8	5,9	6,3	3,3	5,6	3,7	5,8
Bendroji pridėtinė vertė <i>Gross value added</i>	17,4	10,0	-1,3	30,5	2,1	12,4	-2,4	3,8	-4,2	9,9
Grynoji pridėtinė vertė / <i>Net value added</i>	9,8	7,3	-1,0	18,2	1,4	19,6	-0,8	6,5	-6,1	3,8
Vidutinis SD skaičius / <i>Average AWU</i>	0,5	-1,4	-2,6	-2,2	-3,3	-2,3	-0,5	-3,5	-4,2	-5,0
Žemės ūkio pajamos vienam SD <i>Agricultural income per AWU</i>	0,5	8,8	1,7	20,9	4,9	22,5	-0,3	10,3	-2,0	9,3
Tarpinio vartojimo dalis / <i>Share of intermediate consumption in the output of the agricultural industry</i>	68	57	68	73	71	58	39	41	44	63
Bendrosios pridėtinės vertės dalis <i>Share of gross value added in the output of the agricultural industry</i>	32	43	32	27	29	42	61	59	56	37

Rodikliai / Indicators	Lenkija / Poland	Lietuva / Lithuania	Nyderlandai / Netherlands	Prancūzija / France	Suomija / Finland	Slovėnija / Slovenia	Slovakija / Slovakia	Švedija / Sweden	Vengrija / Hungary	Vokietija / Germany	ES-27 / EU-27
Žemės ūkio sektoriaus ir papildomos veiklos produkcija <i>Output of the agricultural industry</i>	17,9	17,0	2,3	5,6	11,8	3,4	1,2	11,7	-1,5	10,0	4,3
augalininkystės produkcija <i>crop output</i>	29,1	35,9	1,9	10,4	30,6	1,7	7,9	36,3	1,9	17,2	7,8
gyvulininkystės produkcija <i>animal output</i>	6,0	3,0	3,3	-0,5	0,3	5,1	-7,6	-2,9	-6,0	3,7	0,6
Tarpinis vartojimas <i>Intermediate consumption</i>	16,3	14,7	5,4	4,3	6,0	8,3	0,4	10,5	2,2	9,6	5,8
Bendroji pridėtinė vertė <i>Gross value added</i>	20,1	21,3	-2,1	7,2	33,6	-3,2	3,2	14,9	-7,5	10,9	2,3
Grynoji pridėtinė vertė / <i>Net value added</i>	17,0	22,0	2,0	5,5	11,3	7,7	4,1	15,0	-5,5	10,9	3,1
Vidutinis SD skaičius / <i>Average AWU</i>	2,8	-12,4	-2,8	-1,9	-2,7	-0,7	-4,7	-1,3	-4,5	-1,4	-2,2
Žemės ūkio pajamos vienam SD <i>Agricultural income per AWU</i>	13,7	39,3	4,9	7,5	14,4	8,5	9,2	16,5	-1,0	12,5	5,4
Tarpinio vartojimo išlaidų dalis <i>Share of intermediate consumption in the output of the agricultural industry</i>	59	64	61	57	75	60	71	72	65	68	x
Bendroji pridėtinės vertės dalis <i>Share of gross value added in the output of the agricultural industry</i>	41	36	39	43	25	40	29	28	35	32	x

Šaltinis: Europos Bendrijos statistikos organizacijos informacija „Statistics in focus“. – 2007.

Tarpinis vartojimas (visų prekių ir paslaugų, naudojamų gamybai, sąnaudos) 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo 5,8 proc. Žemdirbiai gamybai sunaudojo 0,3 proc. daugiau materialinių prekių ir paslaugų: pašarų – 1,2 proc. (jų dalis sudaro didžiausią tarpinio vartojimo dalį – 39 proc.), augalų apsaugos priemonių – 5,3 proc. (4,6 proc.), veterinarinių paslaugų – 0,9 proc. (2,8 proc.), įrengimų ir įrankių – 0,2 proc. (6,0 proc.), mažiau sėklų – 0,5 proc. (atitinkamai 4,8 proc.), energijos – 2,2 proc. (11 proc.), trašų – 0,01 proc. (6,7 proc.) ir žemės ūkio pastatų priežiūros ir remonto – 0,6 proc. (2,1 proc.). Pakilo pašarų kainos – 14 proc., trašų – 4,6 proc., statybinių medžiagų – 4,1 proc., sėklų – 1,5 proc., įrengimų ir įrankių – 0,5 proc., augalų apsaugos priemonių – 0,1 proc.

Bendroji pridėtinė vertė ES šalyse išaugo 2,3 proc., grynoji pridėtinė vertė – 3,1 proc. Žemės ūkio bendroji pridėtinė vertė 2007 metais padidėjo daugiau nei pusėje ES šalių (16), didžiausias augimas buvo Suomijoje, Čekijoje, Lietuvoje, Lenkijoje. Labiausiai bendroji pridėtinė vertė krito Bulgarijoje (25 proc.), Rumunijoje (23 proc.), Portugalijoje (14 proc.).

Žemės ūkyje dirbančių žmonių skaičius turi tendenciją mažėti visose ES šalyse, išskyrus Airiją, Liuksemburgą ir Lenkiją. Labiausiai jų sumažėjo Lietuvoje (12 proc.), Bulgarijoje (11 proc.), Latvijoje (5,0 proc.), Slovakijoje (4,7 proc.). Visose ES šalyse SD skaičius sumažėjo 2,2 proc.

2. Žemės ūkio ir maisto pramonės subjektų struktūra

2. Structure of entities in agriculture and processing industry

Žemės ūkio subjektai. Žemės ūkio subjektų pagal kategorijas skaičius per 2003–2007 metus kito netolygiai. 2007 metais, palyginti su 2003-iaisiais, registruotų ūkininkų ūkių padaugėjo 2,2 karto, o palyginti su 2006-iaisiais – 7,2 proc. Per minėtą laikotarpį ŽŪN deklaravusių ŽŪB ir kitų žemės ūkio įmonių padaugėjo 5 proc., o gyventojų, deklaravusių asmeninius ūkius, sumažėjo 10,4 proc. (3.6 lentelė).

3.6 lentelė. Žemės ūkio subjektų skaičius 2003–2007 metais

Table 3.6. Number of agricultural entities in 2003–2007

Žemės ūkio subjektai / Agricultural entities	2003	2004	2005	2006	2007
Registruoti ūkininkų ūkiai, tūkst. <i>Registered farmer farms, thou.</i>	45,0	76,5	85,9	94,2	101,0
ŽŪB ir kitos žemės ūkio įmonės <i>Agricultural companies and enterprises</i>	579	536	543	558	586
Gyventojų asmeniniai ūkiai, tūkst. / <i>Households, thou.</i>	200,7	163,9	153,1	139,9	125,3

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Pagal visų žemės ūkio subjektų 2007 metais deklaruotus ŽŪN ir pasėlių plotus vidutinis ūkio dydis Lietuvoje buvo 13,4 ha, t. y. 8,1 proc. didesnis nei 2006-iaisiais, tačiau iš viso deklaruota 1,3 proc. mažiau plotų. Tai lėmė keletas veiksnių. Dėl restruktūrizacijos procesų ūkiai stambėja. Kai kurie žemdirbiai atsisako deklaruoti plotus dėl jiems keliamų geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės reikalavimų. Be to, dalis vyresnio amžiaus žemdirbių, gaunančių ES paramą, pasitraukia iš prekinės žemės ūkio gamybos.

Lietuvos ir kai kurių ES šalių ūkių struktūros pagal plotą ir pagal skaičių analizė rodo, kad Lietuvos ūkių struktūra yra neracionali, 91 proc. ūkių yra smulkūs, iki 20 ha, jie apima 39 proc. visų šalies ūkių ploto. Santykinai blogesnė situacija Italijoje (pagal skaičių – 94 proc., pagal plotą – 41 proc.), Bulgarijoje (pagal skaičių – 98 proc., pagal plotą – 17 proc.), Lenkijoje (pagal skaičių – 96 proc., pagal plotą – 58 proc.). Daugiausia stambių ūkių (per 100 ha) yra Jungtinėje Karalystėje (pagal skaičių – 16 proc., pagal plotą – 69 proc.), Čekijoje (pagal skaičių – 10 proc., pagal plotą – 88 proc.) bei Prancūzijoje ir Danijoje – atitinkamai po 15 proc. Lietuvoje ūkių, didesnių nei 100 ha, yra 1 proc., ir jiems priklauso 36 proc. visų ŽŪN (3.7 lentelė).

Beveik trečdalį ŽŪN valdo 101 tūkst. registruotų ūkininkų ūkių savininkų. Jų skaičius per 2007 metus išaugo 7,3 proc. Didžiausi registruoti ūkininkų ūkiai yra Šiaulių, Utenos, Panevėžio, mažiausi – Vilniaus, Alytaus ir Klaipėdos apskrityse. 2007 metais Utenos apskrityje vidutinis ūkio dydis išaugo 68,2 proc., o Kauno apskrityje sumažėjo 21,3 proc.

**3.7 lentelė. Lietuvos ir kai kurių ES šalių ūkių struktūra pagal plotą ir skaičių
2005 metais, proc.**

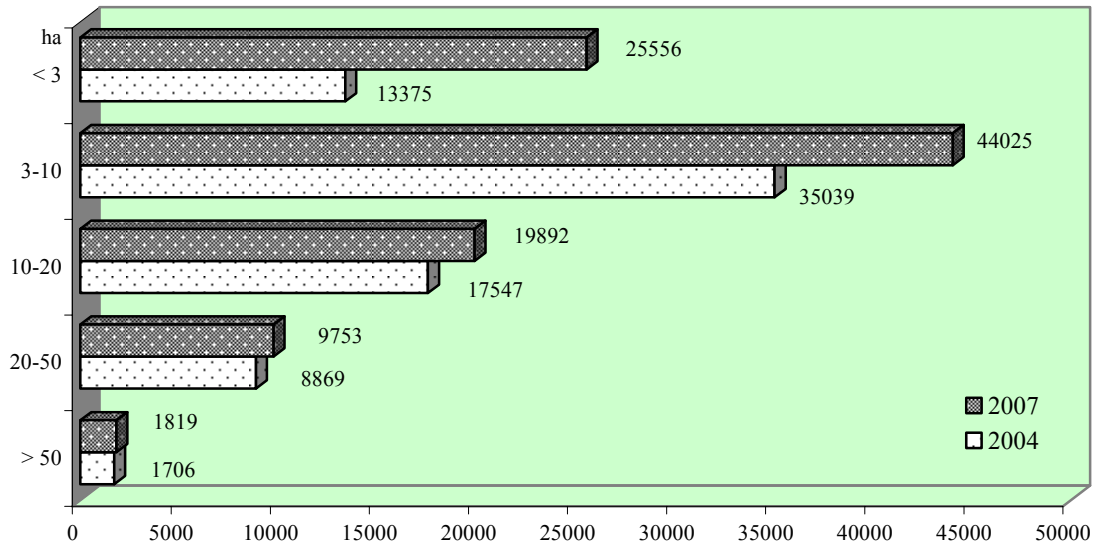
*Table 3.7. Farm structure by area and number in Lithuania and selected EU countries
in 2005, in per cent*

Šalis Country	<5 ha		5,1–20 ha		20,1–50 ha		50,1–100 ha		>100 ha	
	plotas area	skaičius number	plotas area	skaičius number	plotas area	skaičius number	plotas area	skaičius number	plotas area	skaičius number
Bulgarija <i>Bulgaria</i>	13	95	4	3	3	1	4	0	75	1
Čekija / Czech Republic	1	52	3	22	4	11	4	5	88	10
Danija / Denmark	0	3	8	39	16	26	24	18	52	15
Vokietija Germany	1	22	8	33	17	23	22	14	50	8
Estija / Estonia	4	45	12	36	11	11	8	3	65	5
Airija / Ireland	1	7	14	37	40	39	31	15	14	3
Prancūzija France	1	25	4	19	14	19	29	20	52	15
Italija / Italy	16	74	25	20	20	5	14	1	25	1
Latvija / Latvia	8	47	31	41	19	8	10	2	33	1
Lietuva* Lithuania*	14	60	25	31	15	6	10	2	36	1
Vengrija Hungary	8	89	11	7	10	2	9	1	62	1
Nyderlandai Netherlands	3	28	14	31	39	28	30	11	15	2
Austrija / Austria	4	32	24	42	32	20	16	5	23	2
Lenkija / Poland	18	71	40	25	19	4	6	1	17	0
Rumunija Romania	37	91	20	9	3	0	2	0	38	0
Slovėnija Slovenia	23	59	53	37	14	3	3	0	7	0
Slovakija Slovakia	2	90	2	5	2	2	2	1	92	3
Suomija / Finland	1	9	13	35	37	37	32	15	17	4
Švedija / Sweden	1	14	10	38	18	23	24	15	47	11
J. Karalystė / UK	1	28	4	23	10	19	16	14	69	16

* 2007 m.

Šaltinis: Eurostato duomenys.

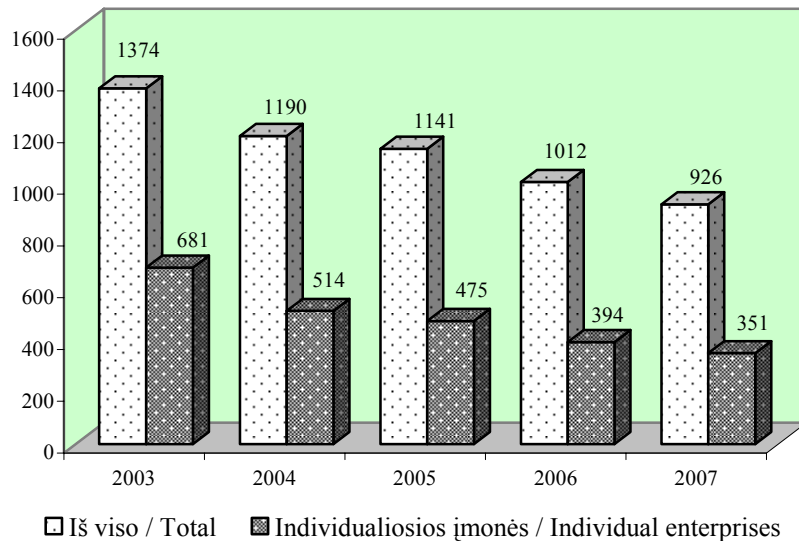
Per 2004–2007 metus smarkiai išaugo registruotų ūkininkų skaičius, daugiausia – smulkiųjų. Ryškiausias augimas ūkių grupėje iki 3 ha – 91 proc., o ūkių, turinčių daugiau kaip 50 ha, skaičius padidėjo tik 6,6 proc. (3.4 pav.). Tokia situacija susiklostė todėl, kad didmiesčių gyventojai tampa ūkininkais ir įgyja teisę statyti gyvenamuosius namus žemės ūkio paskirties žemėje.

3.4 pav. Registruotų ūkininkų ūkių grupavimas pagal dydį 2004 ir 2007 metais
Fig. 3.4. Number of registered family farms by size in 2004 and 2007

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Maisto pramonės įmonės. 2007 metais Lietuvoje veikė 926 maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonės. Beveik 38 proc. visų įmonių buvo individualiosios. Per 2003–2007 metų laikotarpį bendras įmonių skaičius sumažėjo beveik 35 proc., o individualiųjų – daugiau nei 48 proc. (3.5 pav.).

3.5 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių skaičius 2003–2007 metais
Fig. 3.5. Number of enterprises of manufacture of food products and beverages in 2003–2007

Šaltinis: prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2284>

Per analizuojamąjį laikotarpį mažėjo visų maisto produktų gamybos sektorių įmonių, o sparčiausiai – grūdų malimo produktų, žuvų ir jų produktų, mėsos ir jos produktų gamybos įmonių, atitinkamai 53 proc., 44 proc. ir 38 proc. (3.8 lentelė).

3.8 lentelė. Maisto pramonės subjektai 2003–2007 metais

Table 3.8. Entities of the food industry in 2003–2007

Rodikliai / <i>Indicators</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Maisto produktų ir gėrimų gamyba <i>Production of food products and beverages</i>					
Įmonių skaičius / <i>Number of enterprises</i>	1374	1190	1141	1012	926
Darbuotojų skaičius / <i>Number of employees</i>	54043	52909	51678	52176	46613
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. Lt <i>Sales in domestic market, mill. Lt</i>	4312,9	4691,7	4747,4	5497,5	6653
Eksportuota produkcijos, mln. Lt <i>Exports, mill. Lt</i>	1660,6	2078,4	2387,2	2800,4	3744
Grūdų malimo produktų, krakmolo ir jo produktų gamyba <i>Production of grain milling products and starch</i>					
Įmonių skaičius / <i>Number of enterprises</i>	83	69	51	44	39
Darbuotojų skaičius / <i>Number of employees</i>	1359	1314	1741	1289	1142
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. Lt <i>Sales in domestic market, mill. Lt</i>	136,0	162,8	163,8	188,1	190
Eksportuota produkcijos, mln. Lt <i>Exports, mill. Lt</i>	18,7	31,5	52,0	64,6	110
Mėsos ir jos produktų gamyba <i>Production of meat and meat products</i>					
Įmonių skaičius / <i>Number of enterprises</i>	312	264	263	226	193
Darbuotojų skaičius / <i>Number of employees</i>	9878	9758	9876	10980	10512
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. Lt <i>Sales in domestic market, mill. Lt</i>	821,1	1001,6	1030,1	1204,8	1341
Eksportuota produkcijos, mln. Lt <i>Export, mill. Lt</i>	70,4	90,7	174,4	276,6	382
Pieno ir jo produktų gamyba <i>Production of milk and dairy products</i>					
Įmonių skaičius / <i>Number of enterprises</i>	39	32	31	30	32
Darbuotojų skaičius / <i>Number of employees</i>	10472	10877	9806	9386	6054
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. Lt <i>Sales in domestic market, mill. Lt</i>	816,3	815,2	827,8	1035,2	1411
Eksportuota produkcijos, mln. Lt <i>Exports, mill. Lt</i>	544,2	862,2	833,2	990,8	1399
Žuvų ir jų produktų paruošimas ir perdirbimas <i>Preservation and processing of fish and fish products</i>					
Įmonių skaičius / <i>Number of enterprises</i>	89	67	70	55	50
Darbuotojų skaičius / <i>Number of employees</i>	4527	4743	4829	4742	4616
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. Lt <i>Sales in domestic market, mill. Lt</i>	191,6	226,7	243,0	220,9	211
Eksportuota produkcijos, mln. Lt <i>Exports, mill. Lt</i>	281,5	354,6	465,9	504,0	597

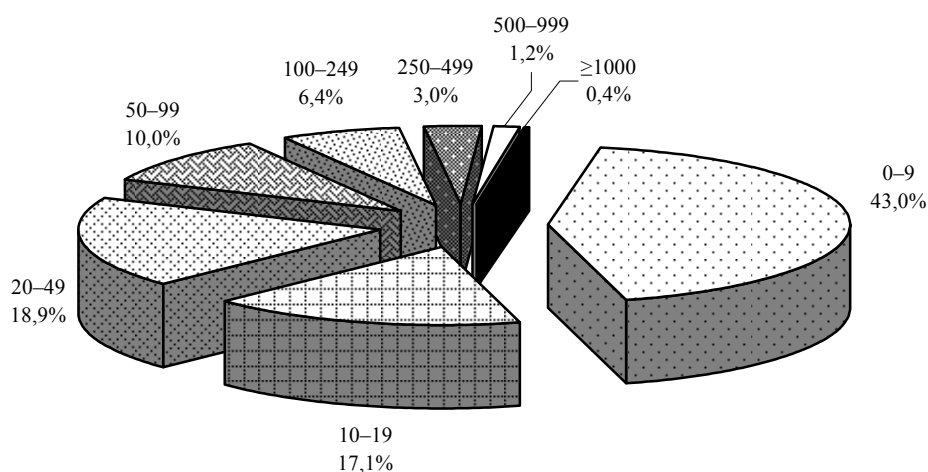
Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Vaisių, uogų ir daržovių paruošimas, perdirbimas ir konservavimas <i>Preparation, processing and conservation of fruit, berries and vegetables</i>					
Įmonių skaičius / <i>Number of enterprises</i>	41	37	35	30	34
Darbuotojų skaičius / <i>Number of employees</i>	832	843	752	854	979
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. Lt <i>Sales in domestic market, mill. Lt</i>	66,9	76,2	76,8	83,3	101
Eksportuota produkcijos, mln. Lt <i>Exports, mill. Lt</i>	29,5	23,4	35,9	29,3	43

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

2007 metais daugiausia įmonių veikė duonos (įskaitant šviežius konditerijos kepinius ir pyragaičius) bei mėsos ir jos produktų gamybos sektoriuose, tačiau pagal darbuotojų skaičių jos buvo santykinai mažesnės nei kitų sektorių įmonės. Didžiausios buvo pieno ir jo produktų gamybos įmonės.

Bendras maisto produktų ir gėrimų pramonės darbuotojų skaičius 2003–2007 metais sumažėjo 13,7 proc. Didžiausias mažėjimas pastebėtas 2007 metais, kai darbuotojų skaičius sumažėjo 10,7 proc. Atskiruose sektoriuose tendencijos buvo nevienodos. 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, darbuotojų sumažėjo tik pieno ir jo produktų bei grūdų malimo produktų sektoriuose (atitinkamai 42,2 proc. ir 16,0 proc.), o palyginti su 2006-aisiais, sumažėjo visuose sektoriuose, išskyrus vaisių, uogų ir daržovių perdirbimo sektorių. Pastarajame darbuotojų skaičius išaugo 14,6 proc.

43 proc. visų Lietuvoje veikiančių maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių pagal darbuotojų skaičių priskirtinos prie mikro įmonių (mažiau kaip 10 darbuotojų), 36 proc. – prie mažų ir per 16 proc. – prie vidutinių įmonių (3.6 pav.). Įmonės, kuriose dirba daugiau kaip 250 darbuotojų, 2007 metais tesudarė 4,6 proc., tačiau jose dirbo beveik 46,4 proc. visų maisto produktų ir gėrimų gamybos sektoriaus darbuotojų.

3.6 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių struktūra pagal darbuotojų skaičių 2006 metais

Fig. 3.6. Structure of manufacture of food and beverages enterprises by number of employees in 2006

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Nors vidutinių ir didelių įmonių dalis (pagal darbuotojų skaičių) sudaro nedidelę bendrosios maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių struktūros dalį, Lietuvoje ji, kaip ir Latvijoje bei Estijoje, gerokai didesnė nei senosiose ES šalyse (3.9 lentelė).

3.9 lentelė. Lietuvos ir kai kurių kitų ES šalių maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių struktūra pagal darbuotojų skaičių 2005 metais, proc.

Table 3.9. Structure of manufacture of food and beverages enterprises by number of employees in Lithuania and selected EU countries in 2005, in per cent

Šalis / Country	0–9	10–19	20–49	50–249	≥ 250	Iš viso Total
ES-27 / EU-27	78,6	11,3	5,7	3,6	0,9	100
Danija / Denmark	51,8	23,7	15,8	6,5	2,2	100
Estija / Estonia	40,9	19,5	20,9	14,6	4,0	100
Ispanija / Spain	76,9	11,2	8,0	3,3	0,6	100
Prancūzija / France	88,9	5,9	3,0	1,7	0,5	100
Latvija / Latvia	45,3	16,0	16,1	18,9	3,7	100
Lietuva* / Lithuania*	43,0	17,2	18,9	16,3	4,6	100
Nyderlandai / Netherlands	66,0	16,1	9,3	7,1	1,6	100
Austrija / Austria	64,4	18,9	10,7	5,0	0,9	100
Lenkija / Poland	70,2	10,3	10,4	7,4	1,7	100
Slovėnija / Slovenia	73,8	11,3	6,2	6,4	2,3	100
Suomija / Finland	80,2	7,9	6,2	4,2	1,5	100

* 2007 m.

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Gamybos koncentracijos procesas Lietuvos maisto produktų ir gėrimų pramonėje tęsiasi. 2003–2007 metais bendram darbuotojų skaičiui sumažėjus 13,7 proc., vidutinis vienos įmonės darbuotojų skaičius išaugo 25,7 proc. (nuo 39 iki 50). Atskiruose sektoriuose vidutinis įmonės darbuotojų skaičius buvo labai skirtingas: mažiausias – vaisių, uogų ir daržovių paruošimo, perdirbimo ir konservavimo sektoriuje (vidutiniškai 29), didžiausias – pieno ir jo produktų gamybos (189).

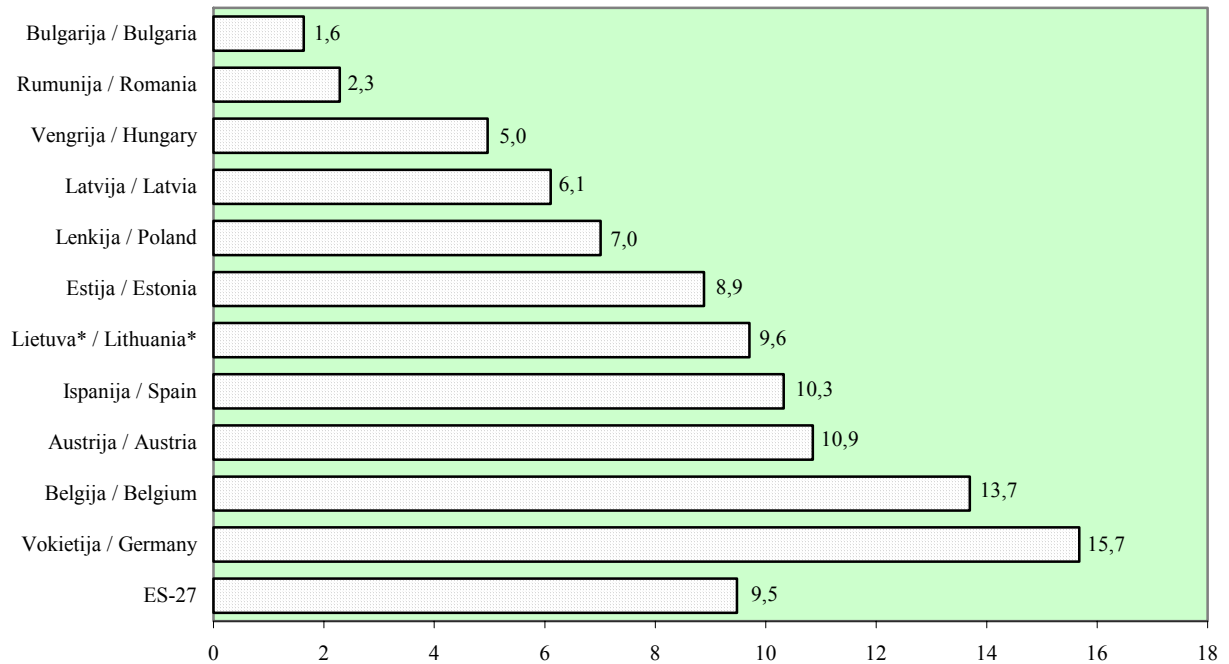
2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, vaisių, uogų ir daržovių paruošimo, perdirbimo ir konservavimo sektoriuje vidutinis įmonės darbuotojų skaičius padidėjo 2,8 karto, žuvų ir jų produktų paruošimo ir perdirbimo – 82 proc., o pieno ir jo produktų gamybos sektoriuje dėl gamybinių procesų automatizavimo ir naujų technologijų įsisavinimo beveik 30 proc. sumažėjo.

Gamybos koncentracijos pokyčius ir lygį parodo įmonių realizuojamos produkcijos apimtys. 2003 metais vidutiniškai vienos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonės pardavimai siekė 4,3 mln. Lt, o 2007-aisiais – 11,2 mln. Lt. 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, vienos įmonės produkcijos pardavimo apimtys išaugo beveik 2,6 karto.

Sparčiausiai gamybos koncentracija didėjo grūdų malimo produktų, krakmolo ir jo produktų gamybos sektoriuje, kur vidutinė sektoriaus įmonės gamybos apimtis per penkerių metų laikotarpį išaugo 4,1 karto, mėsos ir jos produktų (atitinkamai 3,1 karto) bei žuvų ir jų produktų paruošimo ir perdirbimo (3 kartus).

Didžiausia gamybos koncentracija – pieno ir jo produktų gamybos sektoriuje, kur vidutinės vienos įmonės realizavimo apimtys 2007 metais buvo 87,8 mln. Lt, o penkios stambiausios įmonės pagamino apie 90 proc. visos sektoriaus produkcijos. Beveik 44 proc. didesnės nei vidutinės vienos maisto produktų gamybos įmonės pardavimo apimtys buvo ir žuvų bei jų produktų paruošimo ir perdirbimo pramonėje.

Maisto produktų gamybos koncentracijos lygis sparčiai didėja. Eurostato duomenimis, vienos Lietuvos maisto pramonės įmonės vidutinės pajamos 2005 metais jau viršijo vidutines ES-27 šalių ir nedaug atsilieka nuo vidutinių įmonės pajamų kai kuriose ES šalyse senbuvėse (Ispanijoje, Austrijoje) (3.7 pav.).

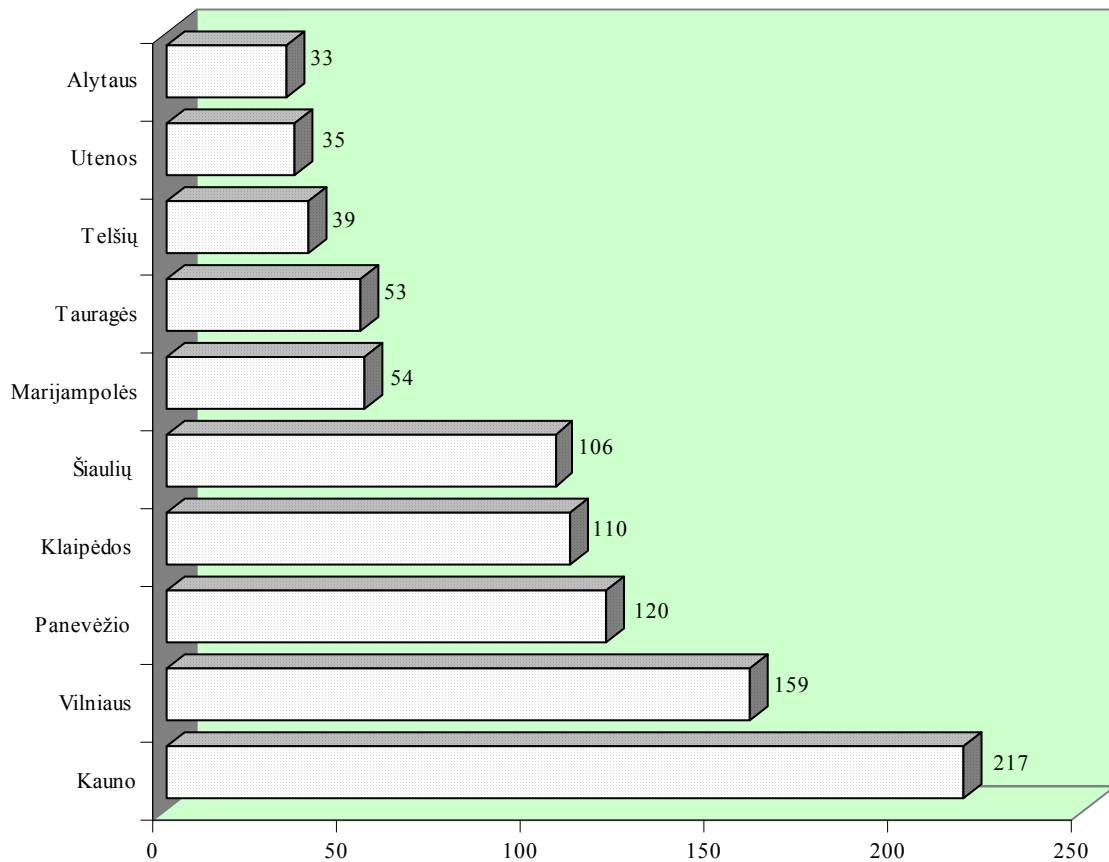
* 2007 m.

3.7 pav. Vidutinės vienos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonės pajamos Lietuvoje ir kai kuriose ES šalyse 2005 metais, mln. Lt

Fig. 3.7. Average income of manufacture of food and beverages per enterprise in Lithuania and selected EU countries in 2005, in mill. Litas

Šaltiniai: Eurostato, Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Statistikos departamento duomenimis, daugiausia maisto produktų gamybos įmonių išsidėstę netoli didžiųjų Lietuvos miestų. Kauno apskrityje yra daugiau kaip 23 proc., Vilniaus – per 17 proc. visų maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių. Mažiausiai maisto pramonės įmonių – Alytaus ir Utenos apskrityse, atitinkamai 3,6 proc. ir 3,8 proc. (3.8 pav.).

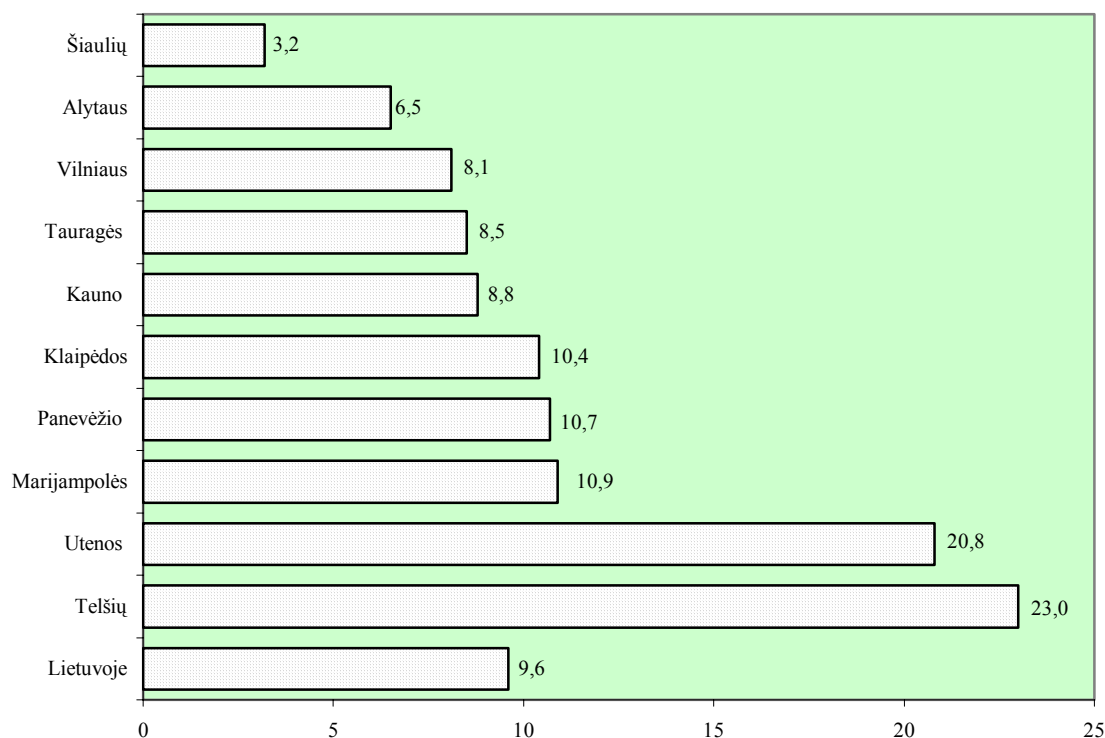
3.8 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių skaičius Lietuvos apskrityse 2007 metų pabaigoje

Fig. 3.8. Number of manufacture of food and beverages enterprises in Lithuania by county at the end of 2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Pagal pardavimo pajamas daugiausia pajamų gauna Kauno, Panevėžio, Vilniaus ir Telšių apskričių įmonės. Per analizuojamąjį 2003–2007 metų laikotarpį daugiausia (2,2 karto) išaugo Tauragės apskrities maisto produktų ir gėrimų pramonės įmonių pardavimo pajamos. Augimą lėmė daug didesnė mėsos ir jos gaminių, degtinės ir likerio, vaisių ir daržovių sulčių, nealkoholinių gėrimų gamyba. Sparčiai pajamos augo ir Marijampolės apskrityje. Esminės įtakos šios apskrities maisto produktų gamybos įmonių pajamų didėjimui turėjo Marijampolės pieno konservų gamyklos veiklos atnaujinimas ir sparti produkcijos rinkų plėtra.

Vertinant pagal maisto produktų ir gėrimų gamybos pardavimo pajamas, didžiausia gamybos koncentracija – Telšių, Utenos, Marijampolės apskrityse (3.9 pav.).

3.9 pav. Vidutinės metinės vienos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonės pardavimo pajamos Lietuvos apskrityse 2007 metais, mln. Lt

Fig. 3.9. Average annual income from sales per enterprise of manufacture of food and beverages in Lithuania by county in 2007, in mill. Lit

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, viena Telšių apskrities maisto produktų įmonė gauna 2,4 karto daugiau pajamų nei vidutiniškai viena įmonė šalyje ir per 7 kartus daugiau – nei viena Šiaulių apskrities įmonė. Santykinai didelės ir Utenos bei Panevėžio apskričių analizuojamos šakos įmonių pajamos. Šalies vidurkį jos viršija atitinkamai 117 proc. ir 13,5 proc. Santykinai aukštą vidutinį įmonės pajamų lygį lėmė minėtose apskrityse veikiančios didžiausios maisto produktų gamybos įmonės, tokios kaip AB „Rokiškio sūris“, AB „Pieno žvaigždės“, AB „Žemaitijos pienas“.

3. Ūkių veiklos tyrimo (ŪADT) rezultatai

3. Results of farm business survey (FADN)

2006 metų ūkių veiklos rezultatų tyrime dalyvavo 1300 ūkininkų ūkių ir 43 ŽŪB. Daugiausia ŪADT respondentų – iš Šiaulių apskrities, mažiausiai – iš Alytaus. Tyrimuose dalyvaujantys ūkiai turi reprezentuoti prekinių šalies ūkių visumą pagal du visoms ES šalims vienodus parametrus: ūkininkavimo tipą ir ekonominį dydį. Jie atrenkami remiantis atrankos planu, parengtu iš žemės ūkio surašymo ar ūkių struktūros tyrimo duomenų naudojantis matematiniais statistinės atrankos metodais.

Ūkininkų ūkių struktūra. Respondentinių ūkininkų ūkių pasiskirstymas ir pagal bendrąją žemės plotą, ir pagal ŽŪN našumą, palyginti su 2005 metais, keitėsi nedaug. 1,5 procentinio punkto padidėjo ūkių, mažesnių nei 50 ha, ir 2 procentiniais punktais ūkių, didesnių nei 150 ha, skaičius, 3 procentiniais punktais sumažėjo ūkių nuo 50 iki 100 ha, ūkių nuo 100 iki 150 ha skaičius nepasikeitė. Nederlingų žemių (mažiau kaip 35 balų) ūkių sumažėjo beveik 2 procentiniais punktais, o derlingų žemių (daugiau kaip 45 balų) padaugėjo beveik 2,5 procentinio punkto. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiai sudarė apie trečdalį respondentinių ūkių. Jų vidutinis ŽŪN plotas 5 proc., o žemės našumas 13 proc. mažesnis nei vidutiniškai šalyje. Didžiausio žemės našumo žemėse ūkininkavo ir turėjo didžiausius pagal plotą ūkius augalininkystė besiverčiantys ūkininkai.

Respondentinių ūkininkų ūkių struktūra pagal ūkininkavimo tipus taip pat keitėsi nedaug: iš aštuonių ūkininkavimo tipų trijų (augalininkystės, daržininkystės, sodininkystės ir mišrių augalininkystės – kiaulininkystės) dalis struktūroje beveik nesikeitė, trijų (javų, rapsų, mišrių augalininkystės – žolėdžių gyvulių ir pienininkystės) – sumažėjo 1–2,5 procentinio punkto ir dviejų (mišrių, vyraujant augalininkystei, ir mišrių, vyraujant žolėdžiams gyvuliams) – padidėjo 2,4–2,6 procentinio punkto.

Respondentinių ūkininkų ūkių struktūros pagal ūkių ekonominį dydį pokyčiai didesni. Padidėjo lyginamasis svoris tų ekonominio dydžio grupių ūkių, kurių, palyginti su atrankos planu, trūko: 2–4 EDV – 2,1 procentinio punkto, o didesnių už 40 EDV – 6,2 procentinio punkto. Kitų ekonominio dydžio grupių ūkių dalis struktūroje sumažėjo.

3.10 lentelė. Respondentinių ūkininkų ūkių struktūra 2006 metais

Table 3.10. Structure of selected family farms in 2006

Eil. Nr.	Ūkininkavimo tipas / Type of farming pavadinimas / description	kodas code	Ekonominis dydis, EDV / Economic size, ESU									Iš viso / Total	
			0-<2	2-<4	4-<6	6-<8	8-<12	12-<16	16-<40	40-<100	>=100	viso	%
1	Javų, rapsų / Specialist cereals, oilseeds and protein crops	13	3	19	22	19	37	26	123	114	39	402	30,9
2	Augalininkystės General field cropping	14	3	24	18	8	16	14	71	43	18	215	16,5
3	Daržininkystės, sodininkystės Horticulture and permanent crops	20; 34	–	7	8	6	7	7	14	7	2	58	4,5
4	Pienininkystės Specialist dairying	41	2	31	22	22	19	21	29	7	–	153	11,8
5	Mišrus, vyraujant augalininkystei Mixed cropping	60	2	57	14	5	7	2	18	14	1	120	9,2
6	Mišrus, vyraujant žolėdžiams gyvuliams / Mixed livestock, mainly grazing livestock	42; 43; 44; 71	5	44	19	7	6	7	3	2	–	93	7,2
7	Mišrus augalininkystės – žolėdžių gyvulių / Field crops – grazing livestock, combined	81	4	67	36	19	25	6	42	11	2	212	16,3
8	Mišrus augalininkystės – kiaulininkystės ir kt. / Field crops and granivores, combined	50; 72; 82	1	8	9	2	4	–	15	5	3	47	3,6
Iš viso / Total			20	257	148	88	121	83	315	203	65	1300	100
%			1,5	19,8	11,4	6,8	9,3	6,4	24,2	15,6	5	100	

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių ūkių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Žemės ūkio bendrovių struktūra. Tyrime dalyvavusios bendrovės sugrupuotos į keturias grupes pagal ūkininkavimo tipus. Kadangi tarp šalies bendrovių vyrauja didelio ekonominio dydžio bendrovės (didesnės negu 40 EDV sudaro daugiau negu du trečdalius), ŪADT tyrimui buvo parinktos tos, kurių ekonominis dydis ne mažesnis už 40 EDV.

3.11 lentelė. Respondentinių žemės ūkio bendrovių struktūra 2006 metais

Table 3.11. Structure of selected agricultural companies, 2006

Eil. Nr.	Ūkininkavimo tipas / Type of farming pavadinimas / description	Kodas code	Ekonominis dydis, EDV Economic size, ESU			Iš viso Total	%
			40-<100	100-<250	≥250		
1	Augalininkystės General field cropping	13; 14; 60	2	5	11	18	41,9
2	Daržininkystės, sodininkystės Horticulture and permanent crops	20; 34	3	4	–	7	16,2
3	Mišrus augalininkystės – kiaulininkystės Mixed crops and granivores, combined	50; 82	–	2	4	6	14,0
4	Mišrus augalininkystės – žolėdžių gyvulių / Mixed crops – grazing livestock, combined	81	2	6	4	12	27,9
Iš viso / Total			7	17	19	43	100
%			16,3	39,5	44,2	100	

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Pasėliai ir gyvuliai. 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, ūkininkų ūkių pasėlių struktūra pasikeitė: žolinių augalų lyginamasis svoris struktūroje padidėjo 4 procentiniais punktais ir sudarė 28,5 proc., miežiams teko 19,3 proc. (padidėjo 2,5 procentinio punkto), o kviečiams – 16,6 proc. (sumažėjo 4,5 proc. punkto). Šių trijų augalų rūšių dalis pasėlių struktūroje sudarė apie 65 proc. ir buvo 2 procentiniais punktais didesnė nei prieš metus.

Miežiai javų pasėlių struktūroje vyravo ūkiuose iki 100 ha, o stambesniuose daugiau buvo auginama kviečių. Pastarieji vyravo ir augalininkystės specializacijos ūkiuose. Kviečiai, miežiai ir rapsai javų ir augalininkystės ūkininkavimo tipo ūkiuose užėmė 51–61 proc. pasėlių, o mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, ir pienininkystės ūkiuose – tik 11–15 proc. Kaip ir ankstesniais metais, didžiausią žemės dalį kviečiams skyrė Marijampolės apskrities ūkininkai (36 proc.), miežiams – Šiaulių (30 proc.), rapsams – Marijampolės (17,5 proc.), grikiams – Vilniaus (9,3 proc.), cukriniams runkeliams – Marijampolės (4,4 proc.) apskričių ūkininkai.

2006 metai nebuvo palankūs žemės ūkiui. Dėl sudėtingų žiemojimo sąlygų žuvo nemažai žiemkenčių pasėlių, dalis jų nukentėjo nuo pavasarinio pelėsio, dalis išmirko, karšti ir sausi orai vasarą taip pat neigiamai veikė augalų vystymąsi, todėl beveik visų augalų derlingumas, palyginti su 2005 metais, buvo gerokai mažesnis: ankštinių augalų – dvigubai, kviečių – 43 proc., miežių – 35 proc. Nepasikeitė tik cukrinių runkelių derlingumas. Tačiau kainos žymiai išaugo: daugiausia bulvių (48 proc.), kviečių ir rugių – trečdaliu, grikių – 18 proc., miežių – 13 proc., o cukrinių runkelių sumažėjo 27 proc.

Gyvulių, išskyrus avis, skaičiaus pokyčiai ūkininkų ūkiuose labai panašūs į buvusius 2005 metais. Per metus galvijų skaičius padidėjo 16 proc., melžiamų karvių ir avių – po 10 proc., kiaulių sumažėjo 7 proc. Melžiamų karvių skaičius pienininkystės ūkiuose išaugo tiek pat (19 proc.) kaip 2005 metais. Visų apskričių, išskyrus Alytaus, prekiniuose ūkininkų ūkiuose melžiamų karvių skaičius didėjo, daugiausia Klaipėdos (18 proc.).

Kaip ir ankstesniais metais, ŽŪB pasėlių struktūroje didžiausia dalis teko kviečiams (27 proc.), miežiams (25 proc.), pašariniams augalams (16 proc.) ir rapsams (13 proc.), mažėjo rugių ir cukrinių runkelių. Per metus ūkiuose šiek tiek padidėjo melžiamų karvių ir kai kurių kitų galvijų rūšių skaičius.

Žemės ūkio turto vertė. Ūkininkų ūkių žemės ūkio turto vertė vidutiniškai padidėjo 17 proc., arba 3 procentiniais punktais mažiau nei 2005-aisiais. Net 28 proc. turtas padidėjo Klaipėdos ir tik 11 proc. – Panevėžio ir Telšių apskričių ūkininkų ūkiuose. 2005 metais javų, rapsų ir pienininkystės ūkiuose turtas padidėjo ketvirtadaliu, o 2006-aisiais tik penktadaliu. Tiek pat jis didėjo ir augalininkystės bei mišriuose augalininkystės – žolėdžių gyvulių ūkiuose. Kaip ir ankstesniais metais, ūkininkai daugiausia dėmesio skyrė ūkio techninės bazės stiprinimui, nes jų traktorių, kombainų ir žemės ūkio mašinų vertė per metus išaugo maždaug trečdaliu, o gyvulių – 15 proc., žemės – 7,6 proc., pastatų – 4,4 proc. Turto vertė, tenkanti 1 ha ŽŪN, išaugo 17 proc. ir siekė 4970 Lt. Šis rodiklis didžiausias daržininkystės, sodininkystės, mažiausias – javų, rapsų specializacijos ūkiuose. Tauragės apskrityje jis už šalies vidurkį buvo didesnis 44 proc., Vilniaus – 17 proc. mažesnis, o ekologiniuose ūkiuose 8 proc. mažesnis. Ūkininkų turto struktūra daug nesikeičia, tačiau vis didėja technikos vertės lyginamasis svoris turte. Traktorių, kombainų, žemės ūkio mašinų, transporto priemonių ir įrengimų dalis 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, padidėjo nuo 33 iki 37 proc.

3.12 lentelė. Ūkininko nuosavo žemės ūkio turto struktūra 2004–2006 metais

Table 3.12. Structure of agricultural assets of family farm in 2004–2006

Turto rūšis / <i>Agricultural assets</i>	2004		2005		2006	
	tūkst. Lt <i>thou. Litas</i>	%	tūkst. Lt <i>thou. Litas</i>	%	tūkst. Lt <i>thou. Litas</i>	%
Žemė / <i>Land</i>	29,54	19	37,69	16	34,71	17
Gamybiniai pastatai / <i>Farm buildings</i>	24,45	16	29,06	13	29,90	15
Traktoriai / <i>Tractors</i>	15,41	10	28,61	12	29,56	15
Kombainai / <i>Harvesters</i>	7,04	5	14,80	6	9,50	5
Žemės ūkio mašinos / <i>Agricultural machinery</i>	7,60	5	12,00	5	12,61	6
Įrenginiai / <i>Equipment</i>	11,53	7	21,81	10	22,03	11
Gyvuliai / <i>Livestock</i>	13,62	9	22,25	10	19,08	10
Kvotos / <i>Quota</i>	15,46	10	25,71	11	17,47	9
Kitas turtas / <i>Other</i>	30,20	20	38,77	17	24,79	12
Iš viso / <i>Total</i>	154,85	100	230,70	100	199,65	100

Šaltiniai: Žemės ūkio respondentinių ūmonių duomenys 2004–2006. – V.: LAEI.

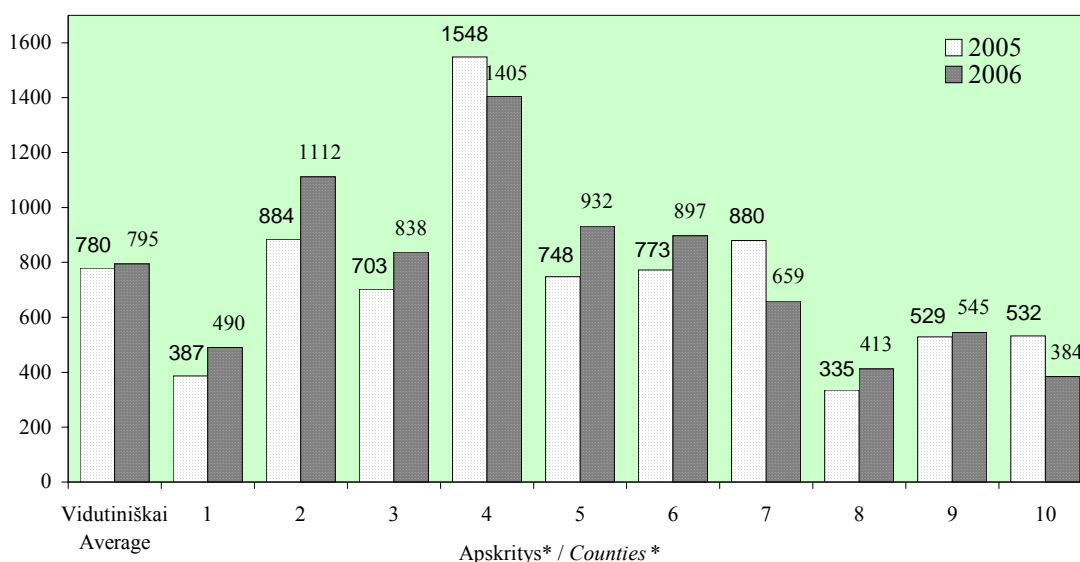
Bendrovių turtas per metus padidėjo gerokai mažiau negu ūkininkų (tik 11 proc.). Daugiausia padidėjo gamybinių pastatų (25 proc.), žemės (22 proc.) ir gyvulių (20 proc.) vertė, mažiau išaugo techninių priemonių vertė, o kombainų – net sumažėjo (4 proc.).

2006 metų pabaigoje ŽŪB turto struktūroje didžiausia dalis (kaip ir prieš metus) teko gamybos kvotoms (19 proc.), gyvuliams; traktoriams ir kombainams – po 16 proc., gamybiniams pastatams, žemės ūkio mašinoms ir transporto priemonėms – po 13 proc. 1 ha ŽŪN teko 4098 Lt turto, arba 7,5 proc. daugiau nei prieš metus. Šis rodiklis didžiausias buvo mišriose augalininkystės – kiaulininkystės, o mažiausias – augalininkystės ŽŪB.

Finansinio turto prieaugis per pastaruosius metus vis mažėjo: 2004 metais jis siekė 59 proc., 2005-aisiais – 37 proc., 2006 metais – 28 proc. Daugiausia (57 proc.) finansinis turtas 2006 metais didėjo mišriuose, vyraujant augalininkystei, ūkiuose, o mažiausiai (5 proc.) – augalininkystės – kiaulininkystės ūkiuose.

ŽŪB finansinis turtas per metus sumažėjo 5 proc. Daugiausia jis mažėjo augalininkystės besiverčiančiose (13 proc.) ir didelio ekonominio dydžio bei ploto ŽŪB (14–15 proc.), o didėjo augalininkystės – kiaulininkystės ir daržininkystės, sodininkystės bendrovėse.

Per 2006 metus vidutiniškai vieno ūkininko skolos padidėjo 58 proc. Daugiausia jos išaugo Klaipėdos apskrityje (2,5 karto) ir mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams (2,2 karto), ūkiuose. Tik 18 proc. skolos padidėjo Telšių apskrityje ūkiuose. Skolų suma, tenkanti 1 ha ŽŪN, didžiausia buvo Marijampolės apskrityje (1405 Lt) ir augalininkystės specializacijos (1181 Lt), o mažiausia – Vilniaus apskrityje (384 Lt) ir mišriuose, vyraujant augalininkystei (418 Lt), ūkiuose. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių skolos buvo 50 proc. mažesnės nei PŪV. Ekologinių ūkių skolos nedaug viršijo šalies vidutinį lygį. Jaunesnieji ūkininkai (iki 40 m.) skolinosi daugiau, ir jų skolos, tenkančios 1 ha ŽŪN, beveik dvigubai didesnės už vyresnių nei 50 metų ūkininkų.

* 1 – Alytaus, 2 – Kauno, 3 – Klaipėdos, 4 – Marijampolės, 5 – Panevėžio, 6 – Šiaulių, 7 – Tauragės, 8 – Telšių, 9 – Utenos, 10 – Vilniaus.

3.10 pav. Ūkininko ūkio skolos 1 ha ŽŪN 2005 ir 2006 metais, Lt

Fig. 3.10. Debts of family farms per 1 ha UAA in 2005 and 2006, in Lit

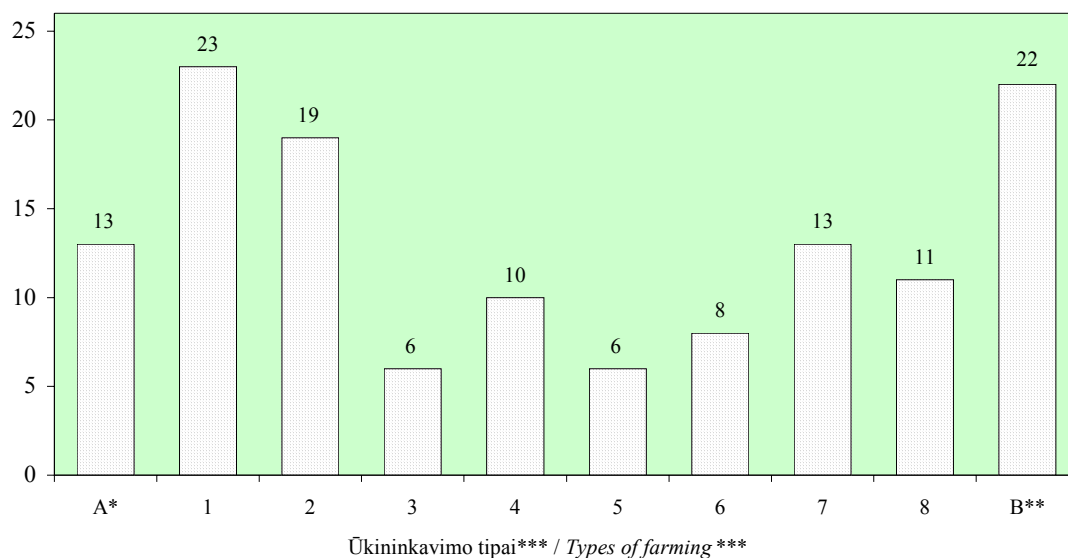
Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose vienam litui turto teko 13 ct skolų. Palyginti su 2005 metais, skolos rodiklis sumažėjo 13 proc. Mažiausias (6 ct) jis buvo daržininkystės, sodininkystės ir mišrios gamybos, vyraujant augalininkystei, o didžiausias (23 ct) – javų, rapsų ūkiuose. Nepalankiose ūkininkauti vietovėse įsikūrusiuose ūkiuose skolų rodiklis buvo 15 proc. mažesnis negu vidutiniškai šalyje, o PŪV vietovėse – tiek pat didesnis.

Bendrasis likvidumo koeficientas (trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis) ūkininkų ūkiuose svyravo nuo 3 iki 21,6. Didžiausias koeficientas (apie 21) buvo mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, ir daržininkystės, sodininkystės, o mažiausias – javų, rapsų ūkiuose.

ŽŪB skolos per metus vidutiniškai padidėjo, palyginti su praėjusiais metais, nedaug (11 proc.), tačiau 1 ha ŽŪN jų teko 1,4 karto daugiau negu ūkininkų ūkiuose. Mažiausiai skolų 1 ha ŽŪN (daugiau negu 2 kartus mažiau nei vidutiniškai) turėjo daržininkystės, sodininkystės bei mažesnio nei 100 EDV ekonominio dydžio ŽŪB.

Bendrovėse vienam litui turto teko 22 ct skolų, arba 70 proc. daugiau negu ūkininkų ūkiuose. Palyginti su 2005 metais, jų skolų rodiklis, kaip ir ūkininkų ūkiuose, mažėjo, tačiau tik 5 proc.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

3.11 pav. Įsipareigojimai 1 Lt turto 2006 metais, ct

Fig. 3.11. Liabilities per 1 Lit of total assets in 2006, in cents

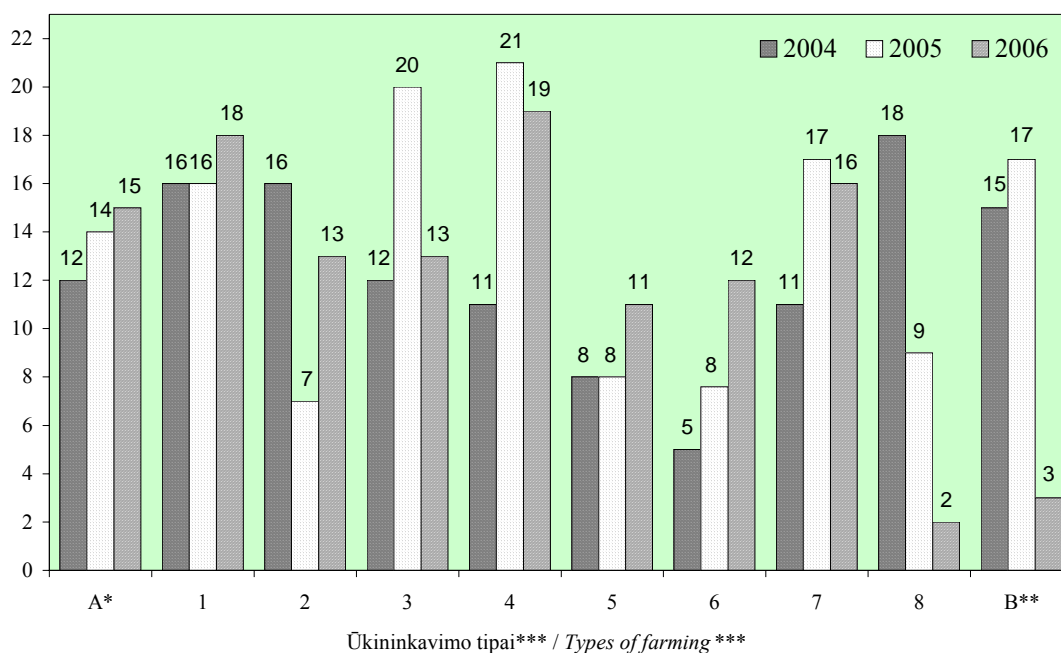
Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Ūkininkų ūkių nuosavas kapitalas 2006 metais padidėjo beveik tiek pat (15 proc.), kiek ir praėjusiais metais. Smulkių ūkių (< 2 EDV) nuosavas kapitalas sumažėjo apie 3 proc., o visose kitose ūkių grupėse išaugo. Didžiausias nuosavo kapitalo vertės metinis prieaugis buvo pienininkystės (19 proc.) ir javų, rapsų specializacijos (18 proc.), Klaipėdos apskrities (27 proc.), o mažiausias – mišriuose

augalininkystės – kiaulininkystės (2 proc.) ir Alytaus apskrities (6 proc.) ūkiuose. Palankių ir nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiuose šis rodiklis mažai skyrėsi ir buvo artimas vidutiniam, o ekologinių ūkių – net 7 procentiniais punktais viršijo vidurkį.

ŽŪB nuosavo kapitalo vertė vidutiniškai išaugo beveik 3 proc. Nuosavas kapitalas sumažėjo augalininkystės ir geresnėse žemėse (>45 balai) ūkininkaujančiose bendrovėse, o daugiausia didėjo mišrioje augalininkystės – žolėdžių gyvulių ŽŪB.

Ūkininko ūkio mokumas arba jo nuosavo kapitalo ir išsipareigojimų santykis 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, padidėjo nuo 5,6 iki 6,6. Geriausias šis rodiklis buvo mišrios gamybos, vyraujant augalininkystei (15,5), ir daržininkystės, sodininkystės (15,0), o prasčiausias – javų, rapsų (3,3) ir augalininkystės (4,3) ūkiuose. Bendrovėse jis tesiekė 3,5, palyginti su 2005 metais, sumažėjo 10 proc.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

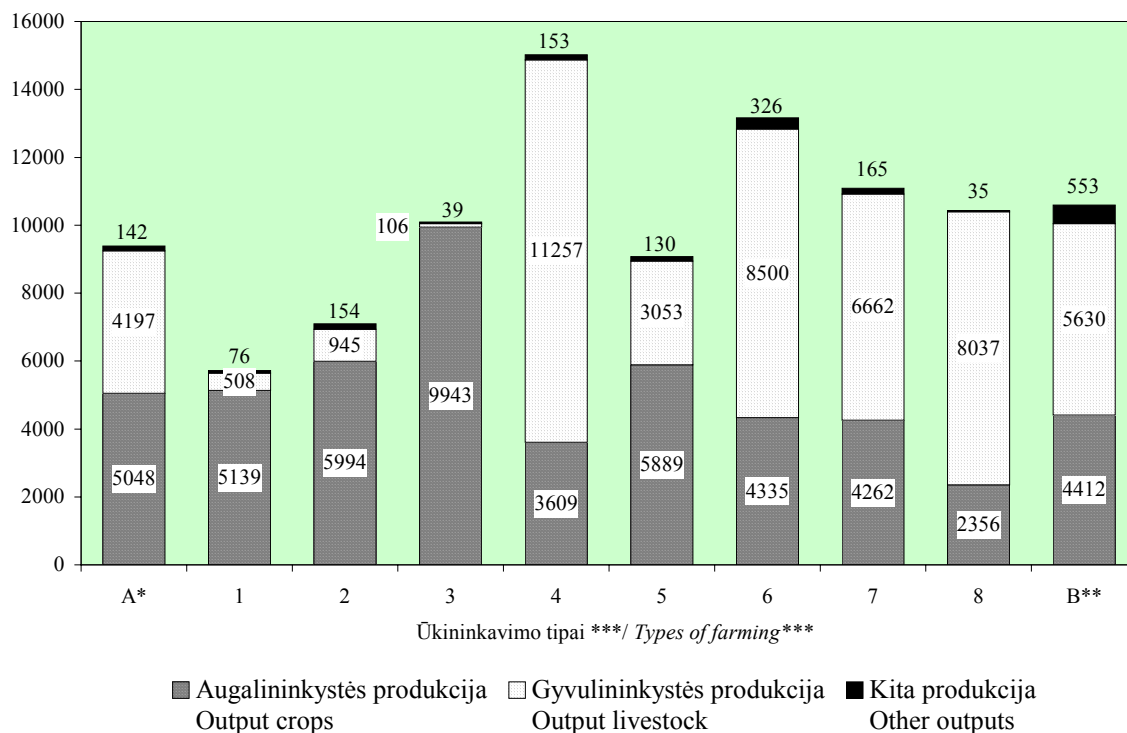
3.12 pav. Nuosavo kapitalo metinis prieaugis 2004–2006 metais, proc.

Fig. 3.12. Annual change in net worth in 2004–2006, in per cent

Šaltiniai: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2005, 2006. – V.: LAEI.

Bendroji produkcija. Bendrosios produkcijos vertė, tenkanti 1 EDV, ūkininkų ūkiuose 2006 metais vidutiniškai tesiekė 82 proc. 2005 metų lygio. Dėl nepalankių klimatinė sąlygų daugiausia (26 proc.) sumažėjo augalininkystės produkcija, o gyvulininkystės – 6 proc. Pagal minėtą rodiklį 2006 metais geresnių rezultatų nei 2005-aisiais pasiekė tik daržininkystės, sodininkystės specializacijos ir mažesni negu 10 ha ūkiai, visų kitų ūkių rezultatai prastesni. Labai nedaug pablogėjo ir mišrių augalininkystės – kiaulininkystės bei Tauragės apskrities ūkių rezultatai. Daugiausia bendrosios produkcijos gamyba sumažėjo javų, rapsų specializacijos (31 proc.) ir Marijampolės apskrities (35 proc.), gerokai mažiau – mišrios gamybos (12–25 proc.), Klaipėdos (7 proc.), Utenos (14 proc.) ir Panevėžio (17 proc.) apskričių ūkiuose.

Gyvulininkystės produkcijos dalis ūkininkų ūkių bendrojoje produkcijoje didėjo. 2006 metais ji, palyginti su 2005-aisiais, padidėjo 6 procentiniais punktais ir beveik pasiekė 45 proc., o augalininkystės sumažėjo nuo 60 iki 54 proc. Kitos veiklos pajamų dalis (1,5 proc.) beveik nepasikeitė, tačiau Tauragės ir Vilniaus apskričių ūkiuose ji buvo gerokai didesnė, atitinkamai 2,7 proc. ir 5,1 proc.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

3.13 pav. Produkcijos gamyba 1 EDV 2006 metais, Lt

Fig. 3.13. Output per 1 ESU in 2006, in Lit

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Bendrojoje produkcijoje gyvulininkystės produkcijos dalis vyravo 10–100 ha ūkiuose, PŪV išikūrusiuose ūkiuose, pienininkystės, gyvulius auginančiuose, mišrios gamybos ūkiuose, Klaipėdos ir Utenos apskričių ūkiuose. Didėjo pieno dalis bendrojoje produkcijoje. 2005 metais vidutiniškai šalyje jam teko 26 proc., o po metų – 28 proc. Pienininkystės ūkiuose 2006 metais jis sudarė apie 61 proc., Utenos ir Klaipėdos apskričių ūkiuose – atitinkamai 45 ir 40 proc. bendrosios produkcijos. Mažiausias pieno produkcijos lyginamasis svoris – Marijampolės (14 proc.) ir Šiaulių (18 proc.) apskričių ūkiuose. Galvijiena sudarė apie dešimtadalį bendrosios produkcijos. Gerokai didesnė jos dalis mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams (21 proc.), Klaipėdos apskrities (17 proc.), pienininkystės (14 proc.), Utenos, Tauragės ir Telšių apskričių (13–14 proc.) ūkiuose.

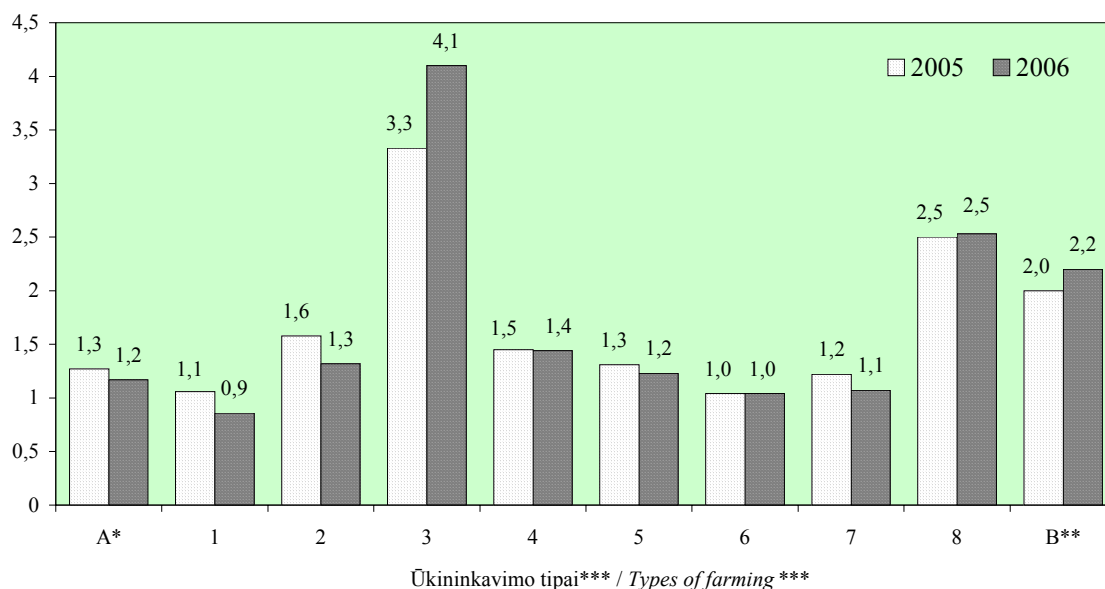
Tarp augalininkystės produkcijos rūšių didžiausia dalis bendrojoje produkcijoje teko kviečiams (10 proc.) ir miežiams (8 proc.). Javų, rapsų specializacijos ūkiuose šios dalys atitinkamai sudarė 32 proc. ir 21 proc., o kartu paėmus, – daugiau nei pusę

bendrosios produkcijos. Smulkesniuose ūkiuose (iki 12 EDV) didesnis lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje teko miežiams, o stambėjant ūkiui – kviečiams. 2006 metais didesniuose nei 100 EDV ūkiuose kviečių dalis bendrojoje produkcijoje siekė 29 proc., o miežių – tik 12 proc. PŪV įsikūrusiuose ūkiuose šios dalys sudarė atitinkamai 13 proc. ir 10 proc., o nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiuose – po 5 proc.

2006 metais bendrosios produkcijos 1 ha ŽŪN, kaip ir 2005-aisiais, daugiausia pagaminta Tauragės apskrities ir daržininkystės, sodininkystės ūkiuose, 1 EDV – taip pat Tauragės apskrities ir pienininkystės ūkiuose. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiai bendrosios produkcijos 1 EDV gamino, palyginti su PŪV ūkiais, daugiau: 2004 metais – 9 proc., 2005 metais – 7 proc., 2006-aisiais – 12 proc.

ŽŪB bendrosios produkcijos vertė, tenkanti 1 EDV, palyginti su 2005 metais, vidutiniškai sumažėjo 14 proc., augalininkystės produkcijos pagaminta trečdaliu mažiau, o gyvulininkystės – 20 proc. daugiau. Augalininkystės ir daržininkystės, sodininkystės bendrovių rezultatai gerokai mažesni už vidutinius, o mišrių augalininkystės – žolėdžių gyvulių bendrovių – net 32 proc. didesni. Daugiau negu 2005 metais bendrosios produkcijos 1 EDV gauta tik mažesnio negu 500 ha ploto ir prastesnių žemių (< 35 balai) ŽŪB grupėse.

Pardavimų pajamos ir gamybos išlaidos. Vidutiniškai 1 ha ŽŪN ūkininkų ūkiuose gauta 1174 Lt pardavimo pajamų, beveik 8 proc. mažiau nei 2005 metais, bet 10 proc. daugiau negu 2004-aisiais. Geriausių rezultatų pasiekė daržininkystės, sodininkystės ir mišrūs augalininkystės – kiaulininkystės ūkiai. Vidutinės ūkio pajamos 1 ha ŽŪN, palyginti su 2005 metais, beveik nepasikeitė pienininkystės, mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ir Panevėžio, Šiaulių apskričių ūkiuose, o išaugo daržininkystės, sodininkystės (net 23 proc.) ūkiuose.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

3.14 pav. Žemės ūkio veiklos pajamos 1 ha ŽŪN 2005 ir 2006 metais, tūkst. Lt
 Fig. 3.14. Income from agricultural activity per 1 ha UAA in 2005 and 2006, in thou. Lit

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Pajamų struktūroje augalininkystės pajamos vyravo Kauno, Marijampolės, Šiaulių ir Vilniaus apskričių ūkiuose. PŪV ūkiuose jos siekė 53 proc., javų, rapsų ūkiuose – 89 proc., o daržininkystės, sodininkystės – 98 proc. Pienininkystės ūkiai 82 proc. pajamų gavo pardavę pieną ir 14 proc. – galvijieną, o mišrių, vyraujant žolėdžiams gyvuliams – atitinkamai 52 proc. ir 28 proc.

ŽŪB vidutiniškai 1 ha ŽŪN gavo 2155 Lt pardavimo pajamų. Geriausi rezultatai buvo mišriose augalininkystės – kiaulininkystės ir daržininkystės, sodininkystės bendrovėse.

Gamybos išlaidos 1 ha ŽŪN 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, ūkininkų ūkiuose padidėjo 5 proc. Kintamosios išlaidos sumažėjo 3 proc., o pastoviosios išaugo 15 proc. Kintamosios išlaidos viršijo pastoviąsias smulkiausiuose (<10 ha) ir stambiausiuose (>150 ha), dideliuose pagal ekonominį dydį (>16 EDV), PŪV, pienininkystės ir mišriuose, vyraujant gyvulininkystei, ūkiuose. Tokia pati tendencija – ir Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių ir Telšių apskričių ūkiuose.

Daugiausia išlaidų 1 ha ŽŪN, kaip ir 2004–2005 metais, padaryta mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ir daržininkystės, sodininkystės, mažiausiai – javų, rapsų ūkininkų ūkiuose. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių išlaidos 13 proc. mažesnės, o palankių – 10 proc. didesnės už vidutines. Išlaidos viršijo šalies vidurkį ūkiuose, turinčiuose mažiau nei 30 ha žemės, Kauno, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės apskričių ir ekologiniuose (56 proc.) ūkiuose.

2006 metais ūkininkų ūkių išlaidų struktūra, palyginti su 2005-aisiais, keitėsi nedaug (didėjo ar mažėjo 1–3 proc.). Kaip ir ankstesniais metais, didžiausia išlaidų dalis teko pašarams (25 proc.) ir nusidėvėjimui (18 proc.). Pašarų dalis išlaidų struktūroje sudarė: mišriuose ūkiuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, – 39 proc., pienininkystės ūkiuose – 42 proc., mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ūkiuose – 47 proc.

3.13 lentelė. Ūkininkų ūkių gamybos išlaidų 1 ha ŽŪN struktūra 2004–2006 metais

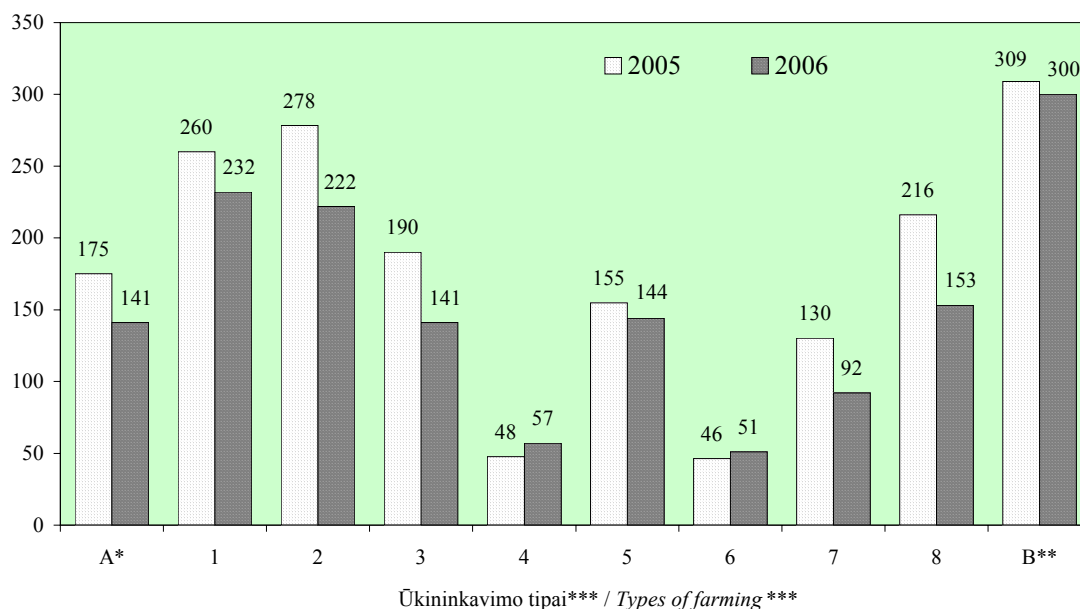
Table 3.13. Structure of production costs in family farms per 1 ha UAA in 2004–2006

Išlaidų rūšys / Costs	2004		2005		2006	
	Lt	%	Lt	%	Lt	%
Pašarai / Feedingstuffs	277	26	317	25	336	25
Nusidėvėjimas / Depreciation	155	15	204	16	252	18
Degalai, elektra / Fuel, electricity	139	13	165	13	170	13
Mineralinės trąšos / Mineral fertilizers	123	12	175	13	141	10
Sėklos / Seeds	84	8	125	10	94	7
Augalų apsaugos produktai Crop protection products	58	5	73	5	56	4
Pastatų ir technikos priežiūra Maintenance of buildings and machinery	41	4	62	5	73	5
Darbo užmokestis / Labour costs	37	3	36	3	34	3
Žemės mokestis ir nuoma / Land tax and rent	32	3	40	3	32	2
Kitos / Other	112	11	86	7	182	13
Iš viso / Total	1058	100	1283	100	1370	100

Šaltiniai: Žemės ūkio respondentinių ūmonių duomenys 2004–2006. – V.: LAEI.

2006 metais 1 ha ŽŪN degalų vidutiniškai sunaudota tiek pat kiek ir 2005-aisiais (147 Lt). Didžiausios degalų sąnaudos – smulkiausiuose (< 10 ha) ūkiuose (45 proc. daugiau nei vidutiniškai šalyje), daržininkystės, sodininkystės ir mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ūkiuose (apie 14 proc. viršija vidurkį). Santykinės degalų sąnaudos atskirose apskrityse skiriasi nedaug: Šiaulių ir Vilniaus 3 proc., o Kauno ir Marijampolės 5 proc. viršijo vidutines, o kitose apskrityse buvo 3–5 proc. mažesnės už vidutines.

Vidutinės mineralinių trąšų išlaidos 1 ha ŽŪN sudarė 141 Lt. Nuosekliai šios išlaidos augo didėjant ūkio ekonominiam dydžiui. Ūkiuose, kurių ekonominis dydis mažesnis nei 2 EDV, 1 ha ŽŪN sunaudota trąšų tik už 49 Lt, o didesniuose negu 100 EDV ūkiuose – už 374 Lt. Palyginti su vidutinėmis sąnaudomis, daug trąšų sunaudota ūkiuose, kurių plotas didesnis nei 150 ha (už 257 Lt), žemės našumas viršija 45 balus (už 253 Lt), taip pat javų, rapsų specializacijos (už 232 Lt). Mažiausiai pinigų trąšoms išleista pienininkystės (57 Lt), mišrios gamybos, vyraujant žolėdžiams gyvuliams (51 Lt), ir Utenos apskrities (49 Lt) ūkiuose.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

3.15 pav. Išlaidos trąšoms 1 ha ŽŪN 2005 ir 2006 metais, Lt

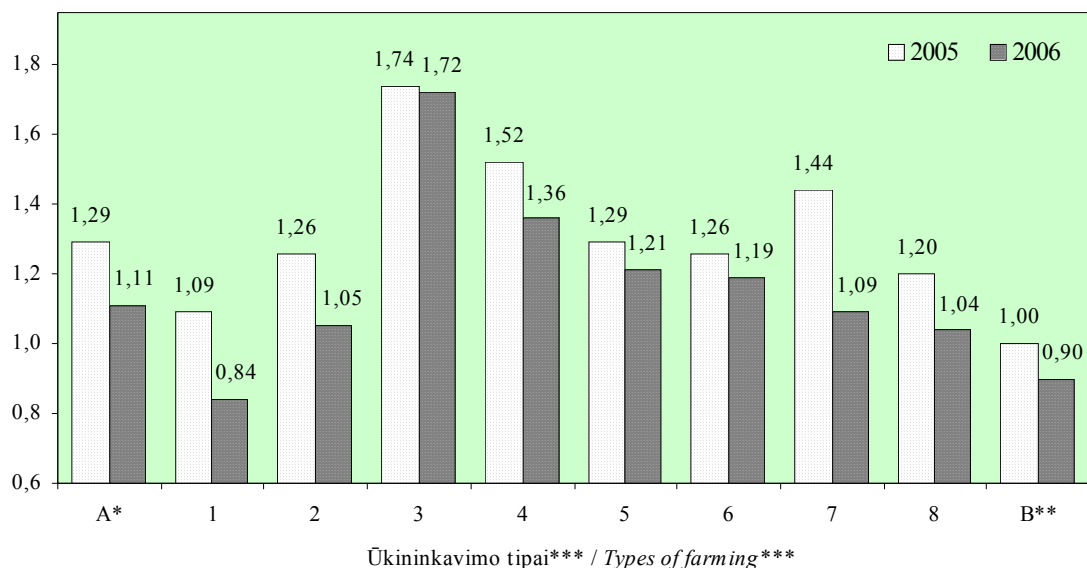
Fig. 3.15. Costs of fertilizers per 1 ha UAA in 2005 and 2006, in Litas

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

ŽŪB gamybos išlaidos 1 ha ŽŪN, palyginti su 2005 metais, padidėjo penktadaliu. Kaip ir ankstesniais metais, jos didžiausios buvo daržininkystės, sodininkystės, o mažiausios – augalininkystės bendrovėse. Didėjant ekonominiam dydžiui jos nuosekliai didėjo. Tik mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės bendrovėse kintamosios išlaidos buvo didesnės už pastoviasias, o visų kitų ūkininkavimo tipų bendrovėse priešingai – pastoviosios didesnės už kintamasias. Palyginti su 2005 metais, išlaidos sėklai padidėjo 15 proc., degalams – 6 proc., o mineralinėms trąšoms ir augalų apsaugos produktams sumažėjo atitinkamai 3 ir 26 proc. Degalų 1 ha ŽŪN sunaudota 12 proc., o mineralinių trąšų – 2,1 karto daugiau negu ūkininkų ūkiuose.

2006 metais ūkininkų ūkiuose vidutiniškai vienam išlaidų litui teko 1,11 Lt bendrosios produkcijos, arba 14 proc. mažiau negu 2005 metais. Ir vienais, ir kitais metais efektyviausiai gamybos išteklius naudojo daržininkystės, sodininkystės ir pienininkystės, o mažiausiai efektyviai – javų, rapsų specializacijos ūkiai. Pastaruosiuose ir mišriuose augalininkystės – žolėdžių gyvulių ūkiuose šis rodiklis sumažėjo labiausiai (23–24 proc.). 2005 metais geriausių rezultatų pasiekė Marijampolės ir Telšių, o 2006-aisiais – Tauragės ir Klaipėdos ūkiai.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

3.16 pav. Bendroji produkcija 1 litui išlaidų 2005–2006 metais, Lt

Fig. 3.16. Total output per 1 Lit of costs in 2005–2006, in Lit

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

ŽŪB 1 Lt išlaidų teko 0,91 Lt bendrosios produkcijos, arba dešimtdaliu mažiau negu 2005 metais ir 18 proc. mažiau nei ūkininkų ūkiuose.

Bendrasis pelnas ir valstybės parama. 2006 metais dėl nepalankių gamtinių sąlygų ūkininkų ūkių bendrasis pelnas gerokai sumažėjo ir 1 ha ŽŪN tesiekė 149 Lt, o 1 EDV – 919 Lt. Ir vienu, ir kitu atveju tendencijos buvo beveik vienodos. Geresnių nei vidutiniai rodiklių pasiekė mažesni negu 50 ha ūkiai, daržininkystės, sodininkystės, pienininkystės, mišrios gamybos, vyraujant augalininkystei, ir vyraujant žolėdžiams gyvuliams, Klaipėdos, Tauragės, Telšių ir Utenos apskričių ūkiai. Prasčiausi rodikliai – javų, rapsų, mažesniuose nei 2 EDV, didesniuose nei 40 EDV, Alytaus ir Vilniaus apskričių ūkiuose. Ūkių, įsikūrusių nepalankiose ūkininkauti vietovėse, bendrasis pelnas, tenkantis 1 EDV, buvo didesnis nei PŪV. 2006 metais geresnių rezultatų nei 2005-aisiais pasiekė tik mažiausi pagal plotą (iki 10 ha) ir daržininkystės, sodininkystės ūkiai.

2006 metus ŽŪB, išskyrus mažesnes negu 200 ha, baigė nuostolingai. Didžiausių nuostolių 1 ha ŽŪN patyrė augalininkystės bendrovės, valdančios didesnius žemės plotus (>1000 ha) ir ūkininkaujančios aukštesnio našumo (> 45 balai) žemėse.

Ūkininko ūkiui 2006 metais vidutiniškai teko 23,75 tūkst. Lt gamybos subsidijų, 46 proc. jų sudarė tiesioginės išmokos už pasėlius, po 15 proc. – kompensacijos ūkininkaujantiems nepalankiose ūkininkauti vietovėse ir plėtojantiems ekologiškų produktų gamybą, 12 proc. – parama gyvulininkystei, beveik 9 proc. – parama nelaimės atveju.

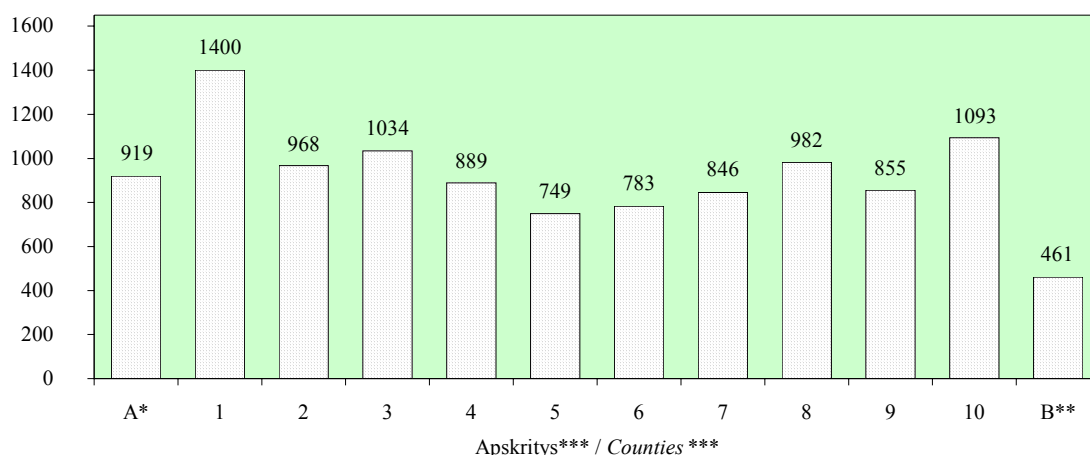
Gamybos subsidijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, vidutiniškai buvo 35 proc. didesnės, siekė 591 Lt. Įvairaus ŽŪN ploto ūkiuose jos svyravo nuo 495 Lt iki 629 Lt, o įvairaus ekonominio dydžio ūkiuose – truputį mažiau (nuo 577 iki 657 Lt), prastesnių nei 32 našumo balai žemių ūkiams teko 788 Lt, o didesnio nei 45 balai našumo – 489 Lt gamybos subsidijų. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių subsidijos buvo 1,6 karto didesnės nei PŪV. Didžiausias subsidijas gavo ekologiniai ūkiai, kur jos net 2 kartus viršijo vidutines.

Alytaus apskrities ūkininkai vidutiniškai gavo po 951 Lt gamybos subsidijų 1 ha ŽŪN, o Šiaulių apskrities – tik 477 Lt. Subsidijų diferenciacija apskričių lygmeniu, palyginti su ankstesniais metais, toliau mažėjo ir siekė 2 kartus.

ŽŪB 1 ha ŽŪN gamybos subsidijų gavo 5 proc. daugiau negu 2005 metais, bet 28 proc. mažiau negu ūkininkų ūkiai. 70 proc. šių subsidijų sudarė tiesioginės išmokos už pasėlius, 13 proc. – parama gyvulininkystei, 5 proc. – cukrinių runkelių auginimui, o kompensacijos ūkininkaujantiems mažiau palankiose vietovėse – 4 proc.

Subsidijos investicijoms, tenkančios 1 ha ŽŪN, per metus padidėjo 2,4 karto, beveik tiek pat kiek ir 2005 metais, o jų dalis bendrojoje subsidijų sumoje padidėjo nuo 24 proc. iki 36 proc. Didžiausią investicinę paramą 2006 metais gavo daržininkystės, sodininkystės (751 Lt), Klaipėdos apskrities (503 Lt), o mažiausią – augalininkystės (172 Lt) ir Vilniaus apskrities (190 Lt) ūkiai. Investicinės paramos diferenciacija tarp apskričių toliau mažėjo ir sudarė 2,6 karto, tačiau tarp palankių ir nepalankių ūkininkauti vietovių vėl padidėjo ir siekė 1,4 karto.

2006 metais ŽŪB skirta investicinė parama tesudarė 5 proc. bendros paramos sumos. Daugiausia investicinės paramos 1 ha ŽŪN gavo mišrios augalininkystės – kiaulininkystės, o mažiausiai – augalininkystės bendrovės.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

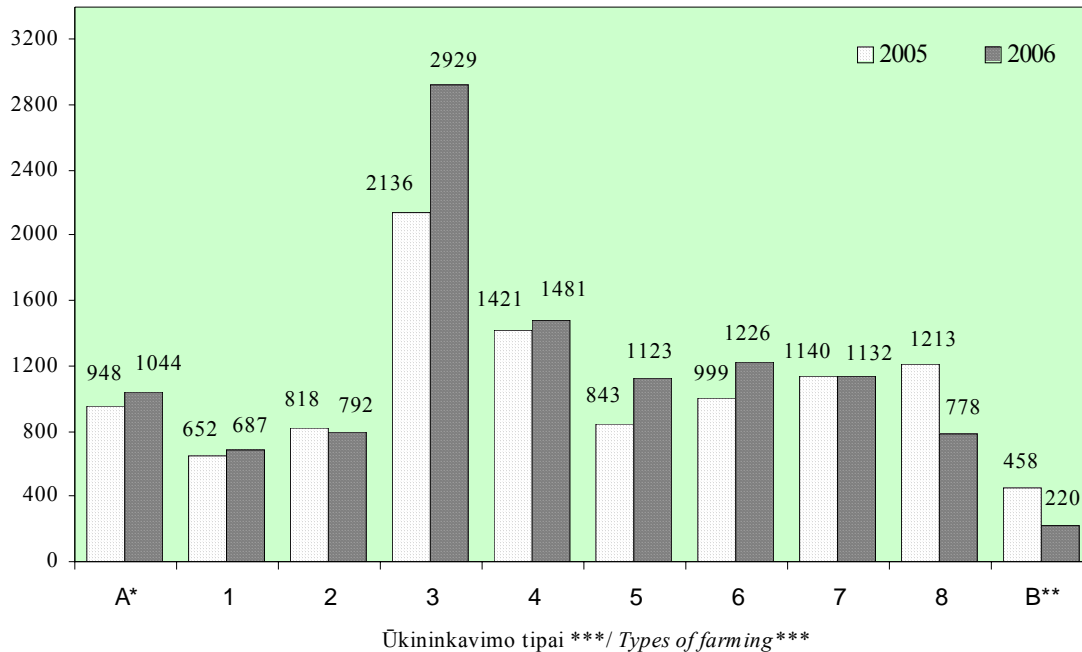
*** 1 – Alytaus, 2 – Kauno, 3 – Klaipėdos, 4 – Marijampolės, 5 – Panevėžio, 6 – Šiaulių, 7 – Tauragės, 8 – Telšių, 9 – Utenos, 10 – Vilniaus.

3.17 pav. Valstybės parama 1 ha ŽŪN 2006 metais, Lt

Fig. 3.17. Subsidies per 1 ha UAA in 2006, in Litai

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Dėl paramos didėjimo ūkininkų ūkių bendrasis pelnas su subsidijomis, tenkantis 1 ha ŽŪN, 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, buvo dešimtadaliu didesnis. Pagal šį rodiklį geriausių rezultatų, kaip ir ankstesniais metais, pasiekė daržininkystės, sodininkystės, smulkiausi pagal plotą, gyvulininkystę užsiimančios, Klaipėdos, Tauragės, Alytaus, Telšių apskričių bei ekologiniai, ūkiai. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių rezultatai 11 proc. geresni nei vidutiniai, o palankių – 9 proc. prastesni.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** Ūkininkų ūkių ūkininkavimo tipai išvardyti 3.10 lentelėje / Types of farming of family farms are listed in table 3.10.

3.18 pav. Bendrasis pelnas (su subsidijomis) 1 ha ŽŪN 2005 ir 2006 metais, Lt

Fig. 3.18. Farm income per 1 ha UAA in 2005–2006, in Litai

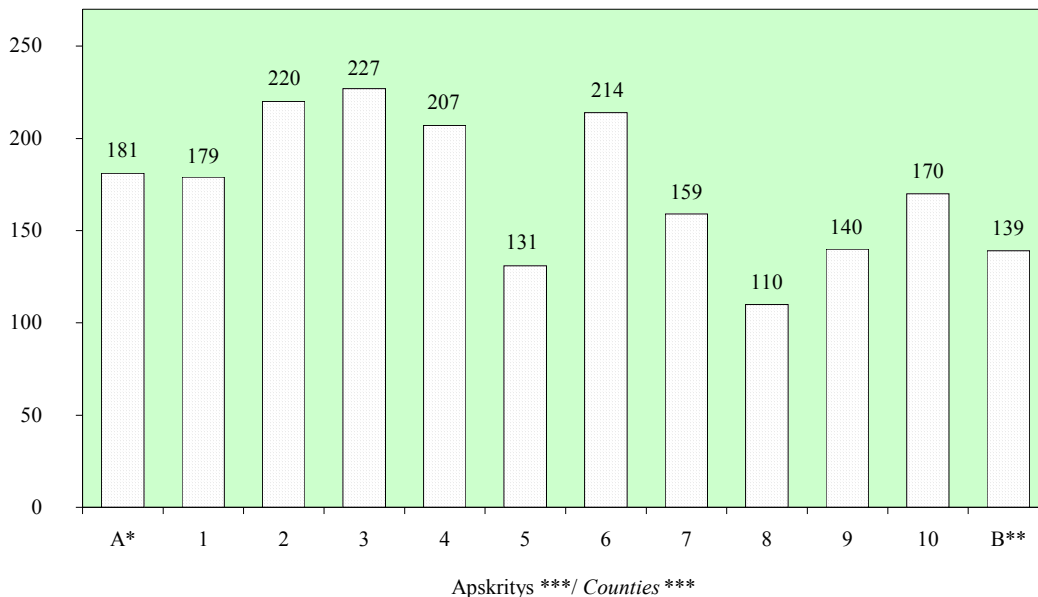
Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Valstybės paramos dalis bendrajame pelne (su subsidijomis), palyginti su 2005 metais, padidėjo 26 procentiniais punktais ir pasiekė 86 proc. Palankiose ir nepalankiose ūkininkauti vietovėse įsikūrusių ūkių paramos dalis tesiskyrė 2 procentiniais punktais. Parama viršijo bendrąjį pelną (su subsidijomis) tuose ūkiuose, kur bendrosios produkcijos vertė buvo mažesnė nei išlaidos tai produkcijai pagaminti (javų, rapsų, ekologiniai, mažiausio (mažiau nei 2 EDV) ir didžiausio (daugiau 40 kaip EDV) ekonominių dydžių, Alytaus ir Vilniaus apskričių ūkiai). Mažiausias paramos lyginamasis svoris bendrame pelne su subsidijomis buvo mažesniuose nei 20 ha ūkiuose, daržininkystės, sodininkystės (40 proc.) ir Tauragės apskrities (62 proc.) ūkiuose.

Investicijos. 2006 metais investicijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, ūkininkų ūkiuose, palyginti su 2005-aisiais, buvo 35 proc. didesnės ir siekė beveik 900 Lt. Nepalankiose ūkininkauti vietovėse įsikūrusių ūkių investicijos padidėjo 51 proc., o PŪV – 29 proc., ir jos jau tesiskyrė ketvirtadaliu (2005 m. šis skirtumas buvo 1,5 karto). Daugiausia 1 ha ŽŪN investavo daržininkystės, sodininkystės (1,9 karto daugiau nei vidutiniškai) ir Klaipėdos apskrities (1,4 karto daugiau nei vidutiniškai), o mažiausiai – javų, rapsų (55 proc. šalies vidurkio) ir Panevėžio apskrities (63 proc. šalies vidurkio) ūkiai.

Palyginti su 2005 metais, sumažėjo ūkių grupių, kur gryniosios investicijos buvo neigiamos. Taip buvo tik 10–20 ha ūkių grupėje. Jau keleri metai iš eilės didžiausios gamybos investicijos – Marijampolės ir Kauno apskričių ūkiuose.

Investicijos, tenkančios 1 tūkst. Lt nuosavo žemės ūkio turto, kasmet didėja. 2006 metais šis rodiklis, palyginti su 2004-aisiais, buvo daugiau nei 2 kartus didesnis. Kaip ir 2005 metais, didžiausias jis buvo javų, rapsų, o mažiausias mišriuose, vyraujant augalininkystei, ūkiuose. Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių apskričių ūkiuose šis rodiklis šalies vidurkį viršijo 18–25 proc., o Telšių apskrityje tesiekė 60 proc., Utenos – 77 proc.

* Vidutiniškai ūkininkų ūkiuose / Average in family farms.

** Vidutiniškai ŽŪB / Average in agricultural companies.

*** 1 – Alytaus, 2 – Kauno, 3 – Klaipėdos, 4 – Marijampolės, 5 – Panevėžio, 6 – Šiaulių, 7 – Tauragės, 8 – Telšių, 9 – Utenos, 10 – Vilniaus.

3.19 pav. Investicijos 1000 Lt nuosavo žemės ūkio turto 2006 metais, Lt

Fig. 3.19. Farm investments per 1000 Litai of agricultural assets in 2006, in Litai

Šaltinis: Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys 2006. – V.: LAEI, 2007.

Ūkininkų ūkių investicijų struktūroje, kaip ir per dvejus ankstesnius metus, vyravo lėšos traktoriams (28 proc.) ir įrengimams (27 proc.) įsigyti. Padidėjo investicijos žemės ūkio mašinoms ir transporto priemonėms pirkti bei gamybiniam pastatams statyti, jų lyginamasis svoris atitinkamai sudarė 16 proc. ir 13 proc.

ŽŪB investicijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, palyginti su 2005 metais, beveik nepasikeitė (padidėjo 1,5 proc.) ir buvo 37 proc. mažesnės negu ūkininkų ūkiuose. Daugiausia investicijų padaryta mišrios augalininkystės – kiaulininkystės, o mažiausiai – augalininkystės bendrovėse. Investicijos, tenkančios 1 tūkst. Lt nuosavo žemės ūkio turto, mažai skyrėsi nuo 2005 metų, sudarė 139 Lt ir buvo beveik ketvirtadaliu mažesnės, palyginti su ūkininkų ūkiais. Daugiausia investicijų skirta žemės ūkio mašinoms ir transporto priemonėms pirkti (30 proc.) bei gamybiniam pastatams statyti (21 proc.). Gerokai mažiau, palyginti su 2005 metais, investicijų skirta traktoriams (12 proc.) ir kombainams (7 proc.) įsigyti.

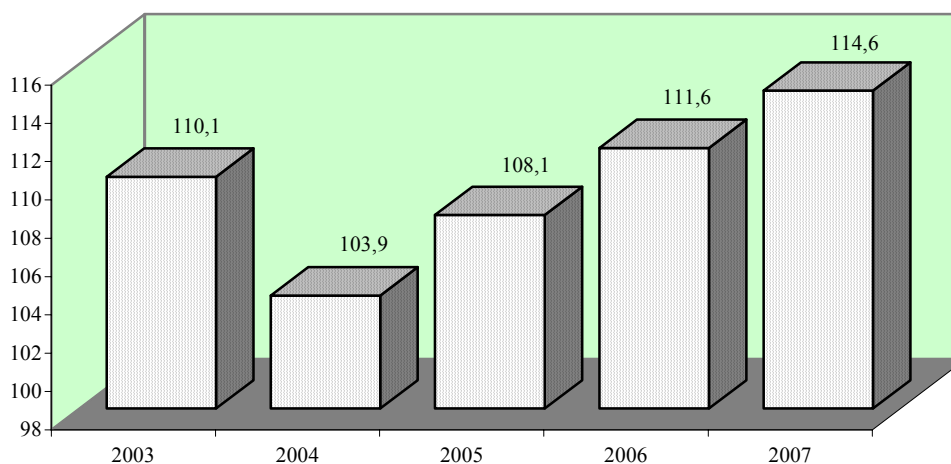
Darbuotojų užimtumas ūkiuose. 2006 metais vidutiniškai viename ūkyje buvo užimta 1,9 sąlyginio darbuotojo, dirbtos 3863 valandos. Šalies ūkininkai nedaug naudojo samdomo darbo, vidutiniškai 89 proc. dirbto laiko teko ūkio nariams. Tačiau daržininkystės, sodininkystės ūkiuose samdomiems darbuotojams teko apie trečdalis, javų, rapsų ūkiuose – apie penktadalis, o ūkiuose, kurių ekonominis dydis – daugiau nei 100 EDV – beveik keturi penktadaliai darbo laiko. Darbo laikas ūkiuose, įsikūrusiuose nepalankiose ir palankiose ūkininkauti vietovėse, beveik vienodas. Daugiau nei 2,5 sąlyginio darbuotojo buvo užimta stambiuose pagal ekonominį dydį (> 16 EDV) ir plotą (> 150 ha) ūkiuose. Sąlyginių darbuotojų skaičiaus vidurkis buvo viršytas Alytaus, Kauno ir Šiaulių apskričių ūkiuose.

Vienoje ŽŪB vidutiniškai dirbo 42,8 sąlyginio darbuotojo. Vienam SD tenkantis ŽŪN plotas, palyginti su 2005 metais, beveik nepasikeitė ir sudarė 28,5 ha.

4. Maisto produktų ir gėrimų pramonės įmonių veiklos rezultatai

4. Survey of manufacture of food products and beverages

Maisto produktų ir gėrimų pramonė yra viena didžiausių Lietuvos apdirbamosios pramonės šakų. 2007 metais šios šakos įmonių produkcijos dalis sudarė 19,9 proc. parduotos apdirbamosios pramonės produkcijos. Parduotų maisto produktų ir gėrimų vertė veikusiomis kainomis siekė 9,0 mlrd. Lt. Palyginti su 2006 metais, ji padidėjo 14,6 proc. (3.20 pav.).

3.20 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos pramonės parduotos produkcijos indeksai 2003–2007 metais (palyginti su ankstesniaisiais metais), proc.

Fig. 3.20. Indices of sold production of manufacture of food products and beverages in 2003–2007 (compared to the previous year), in per cent

Šaltinis: Pramonės darbo rezultatai 2007 m. gruodžio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.

Parduotos produkcijos vertės augimą lėmė ir pardavimų apimtys, ir gamintojų kainų didėjimas.

Statistikos departamento duomenimis, 2007 metais žymiai išaugo pieno produktų (pieno konservų, varškės, šviežių sūrių, sviesto), majonezo, cukraus, paruoštų arba konservuotų produktų iš vaisių ir daržovių, mėsos ir mėsos subproduktų mineralinio ir aeruoto vandens, sumažėjo nelydytų sūrių, duonos ir pyragų, dešrų gamyba (3.14 lentelė).

3.14 lentelė. Pagrindinių maisto produktų gamyba 2003–2007 metais, tūkst. t

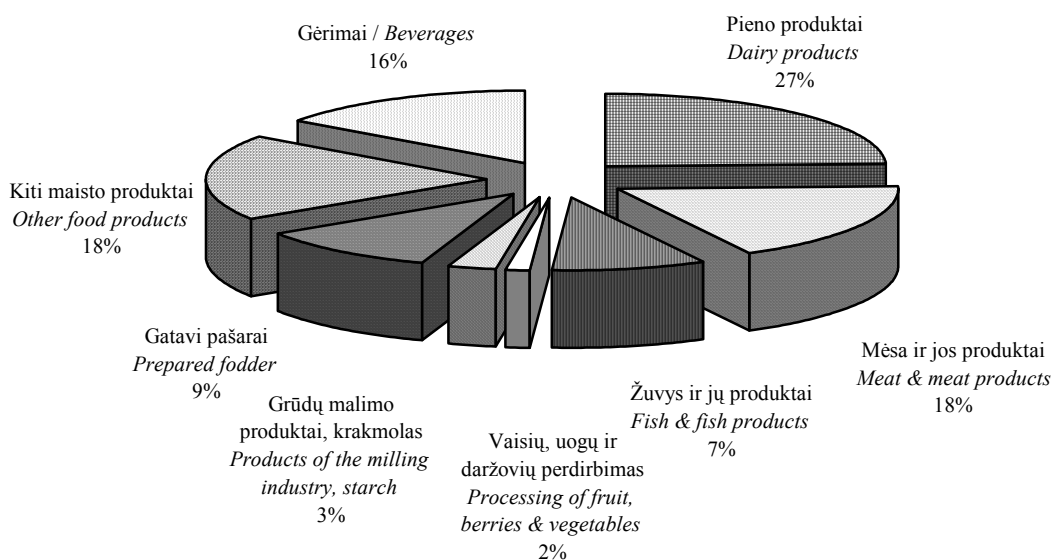
Table 3.14. Production of main food products in 2003–2007, in thou tons

Produktai / Products	Gamyba / Production					2007, palyginti su 2006, %
	2003	2004	2005	2006	2007	
Mėsa ir mėsos subproduktai <i>Meat and meat offal</i>	106,3	112,7	155,9	163,7	183,1	11,8
Dešros / Sausages	51,2*	53,4	58,4	57,9	57,6	-0,5
Švieži (nenokinami ir nekonservuojami) sūriai / <i>Fresh (unripened and uncured) cheese</i>	...	...	...	15,0	17,0	13,3
Kiti švieži sūriai / <i>Other fresh cheese</i>	...	...	3,9	5,8	5,6	-3,4
Nelydyti sūriai / <i>Non-processed cheese</i>	...	...	62,2	62,6	52,3	-16,5
Varškė / <i>Curd</i>	11,3	12,1	13,1	17,7	21,5	21,5
Pieno konservai <i>Canned dairy products</i>	7,7	9,6	11,7	14,8	22,0	48,6
Sviestas / <i>Butter</i>	...	...	8,6	11,3	12,3	8,8
Majonezas / <i>Mayonnaise</i>	10,1	10,5	8,5	9,7	14,4	48,5
Paruošti arba konservuoti produktai iš vaisių ir daržovių <i>Prepared or preserved vegetables and fruit</i>	9,4	9,2	15,5	15,4	18,3	18,8
Nekoncentruotos vaisių ir daržovių sultys, mln. l / <i>Non-concentrated fruit and vegetable juice, mill. l</i>	...	...	9,7	10,3	12,1	17,5
Duona ir pyrago gaminiai <i>Bread and pastry products</i>	157,2	174,8	190,6	182,8	173,6	-5,0
Cukrus / <i>Sugar</i>	131,5	132,9	110,4	96,6	125,1	29,5
Konditerijos gaminiai <i>Confectionery products</i>	40,5	44,5	46,6	49,9	50,7	1,6
Natūralūs mineraliniai ir aeruoti vandenys, mln. dal.** / <i>Natural mineral and aerated waters, mill. dal.</i>	3,9	5,9	13,1	16,5	18,4	11,5

*Įskaitant rūkytus gaminius / *Smoked products included.*

Šaltiniai: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2004–2007 m. gruodžio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Vidutinės maisto produktų ir gėrimų pramonės produkcijos gamintojų kainos 2007 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2006-ųjų gruodžiu, augo lėčiau nei visos apdirbamosios gamybos, atitinkamai 19,3 proc. ir 20,0 proc. Didžiausią dalį parduotos maisto produktų ir gėrimų gamybos pramonės produkcijos 2007-aisiais, kaip ir ankstesniais metais, sudarė pienas, mėsa ir jų produktai bei gėrimai (3.21 pav.).

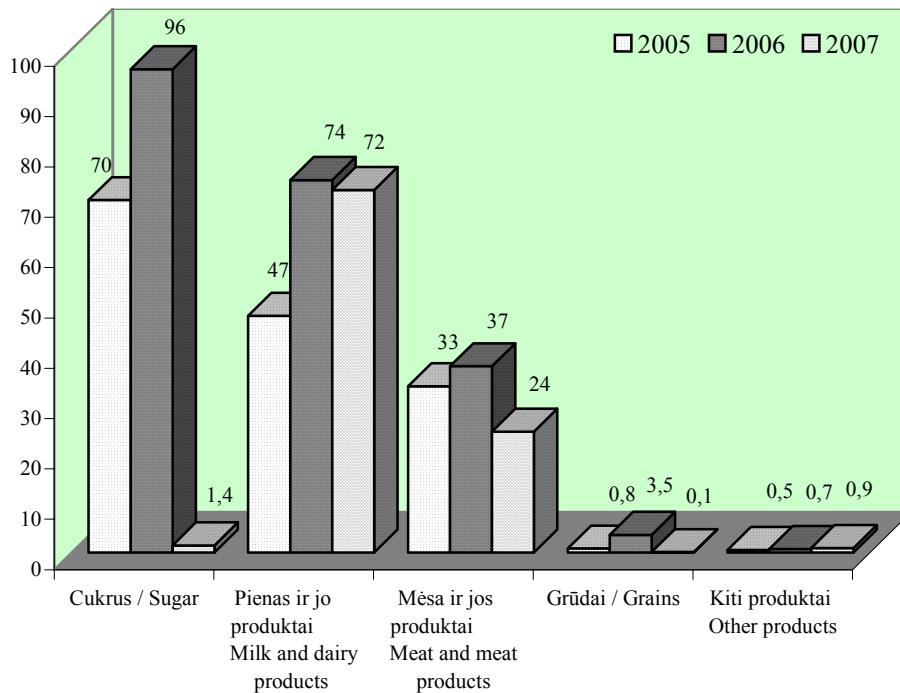
3.21 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos pramonės parduotos produkcijos struktūra 2007 metais

Fig. 3.21. Structure of sold production of manufacture of food products and beverages in 2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Vis didesnė dalis Lietuvoje pagamintų maisto produktų parduodama užsienio rinkose. Per 2007 metus ji padidėjo 2,3 procentinio punkto – iki 36,0 proc. Pažymėtina, kad lietuviškų maisto produktų ir gėrimų pardavimo užsienio rinkose plėtra sparčiausia buvo pirmaisiais narystės ES metais. 2005 metais ji lėmė apie 60 proc. sektoriaus produkcijos pardavimų prieaugio. 2006-aisiais ši dalis sumažėjo iki 35 proc., o 2007-aisiais vėl padidėjo iki 45 proc. Pokyčiams iš dalies įtakos turėjo skirtingos kainų kitimo tendencijos vidaus ir užsienio rinkose. 2005 ir 2007 metais gamintojų kainos užsienyje didėjo beveik dvigubai sparčiau nei vidaus rinkoje. 2007 metais vidaus rinkoje parduotų maisto produktų ir gėrimų kainoms išaugus 14,8 proc., užsienio rinkose jos padidėjo 28,9 proc. 2006-aisiais atvirkščiai – užsienio rinkose parduodamų maisto produktų ir gėrimų kainų augimo tempai buvo lėtesni nei parduodamų vidaus rinkoje.

Kainų skirtumą 2005–2007 metais kompensavo už maisto produktų eksportą į trečiąsias šalis mokamos eksporto gražinamosios išmokos. NMA duomenimis, 2006 metais dėl didesnio kainų skirtumo žemės ūkio ir maisto produktų eksportuotojams teko 216,3 mln. Lt eksporto gražinamųjų išmokų. Tai 43 proc. daugiau nei 2005-aisiais. 2007 metais, išaugus užsienio rinkose parduodamų produktų kainoms (dėl to sumažėjus kainų skirtumui) ir pasikeitus subsidijuojamų produktų asortimentui, eksporto gražinamosios išmokos sumažėjo. Didžiausia jų dalis 2007 metais išmokėta už pieno ir mėsos produktų (2006 m. – cukraus ir pieno produktų) eksportą (3.22 pav.).

3.22 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportuotojams 2005–2007 metais išmokėtos subsidijos, mln. Lt

Fig. 3.22. Export subsidies for agricultural and food products in 2005–2007, in mill. Litai

Šaltinis: NMA 2005–2007 m. veiklos ataskaitos.

Prielaidas gamybos plėtrai sudarė ir vykdoma įmonių rekonstrukcija, modernizavimas, vadybos tobulinimas, kitos pagal ES reikalavimus įgyvendinamos priemonės. Per pastaruosius penkerius metus į materialųjį sektoriaus turtą investuota 2261 mln. Lt. Per visą analizuojamąjį laikotarpį materialinės investicijos augo netolygiai. 2007 metais investicijų buvo daugiausia, nors, palyginti su 2006-aisiais, jos didėjo lėčiau nei investicijos į visą apdirbamąją pramonę (3.15 lentelė).

3.15 lentelė. Materialinės investicijos 2003–2007 metais

Table 3.15. Capital investment in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Apdirbamoji pramonė, mln. Lt <i>Manufacturing, mill. Lt</i>	1643,9	1648,8	1999,0	2298,2	3176,4
pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais, proc. <i>changes compared to the previous year, %</i>	6,7	0,3	21,2	15,0	38,2
Maisto produktų ir gėrimų gamyba, mln.Lt <i>Manufacture of food products and beverages, mill. Lt</i>	389,7	436,0	388,0	457,6	589,8
dalis apdirbamojoje pramonėje, proc. <i>share in manufacturing, %</i>	23,7	26,4	19,4	19,9	18,6
pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais, proc. <i>changes compared to the previous year, %</i>	-2,7	11,9	-11,0	17,9	28,9

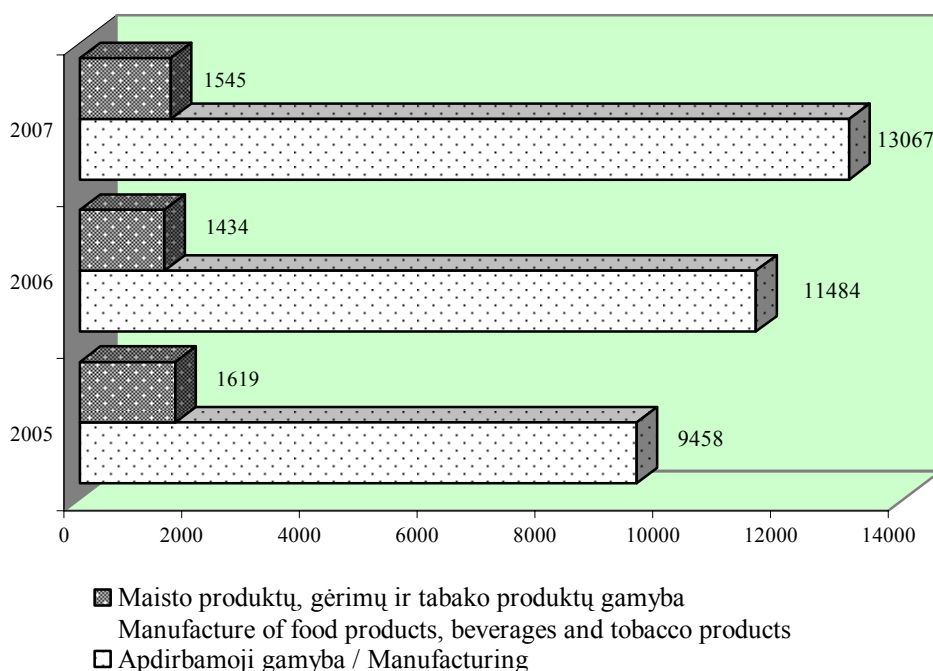
Šaltiniai: Materialinės investicijos ir statyba 2007 m. sausio–balandžio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2008; Statistikos departamentas prie LRV.

2003–2007 metais vidutinėms metinėms investicijoms į apdirbamosios pramonės materialųjį turtą, palyginti su laikotarpio pradžia, padidėjus beveik 31 proc., vidutinės metinės investicijos į materialųjį maisto produktų ir gėrimų įmonių turtą išaugo tik 16 proc.

Investicijos į atskirus maisto produktų ir gėrimų sektorius labai skirtingos. 2003–2007 metais daugiausia buvo investuojama į pieno produktų gamybą. Vidutinės metinės investicijos į vieną šio sektoriaus įmonę buvo apie 5 kartus didesnės nei vidutinės investicijos į maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonę. Didesnės nei vidutinės buvo ir investicijos į mėsos produktų gamybos bendroves.

Priešingai nei materialinės investicijos, kito tiesioginės užsienio investicijos. Nuo analizuojamojo laikotarpio pradžios iki 2006 metų pabaigos maisto produktų, gėrimų ir tabako įmonėse sukauptų tiesioginių užsienio investicijų dalis apdirbamosios pramonės užsienio investicijose mažėjo (2003 m. pabaigoje ji sudarė beveik 38 proc., o 2006 m. pabaigoje – tik 12,5 proc.). Tik 2007 metais ši dalis vėl pradėjo augti. 2007 m. spalio 1 d., Statistikos departamento duomenimis, ji sudarė 18,2 proc. Mažėjo ir įmonių su užsienio kapitalu skaičius (2003 m. pabaigoje užsienio kapitalo lėšų buvo investuota 66-iose, o 2006 m. pabaigoje – tik 54-iose maisto pramonės įmonėse) bei sukauptų investicijų apimtis. 2006 metais sukauptos tiesioginės užsienio investicijos į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą buvo 11,4 proc. mažesnės nei 2005-aisiais, o 2007 m. spalio 1 d. 7,8 proc. didesnės nei metų pradžioje (3.23 pav.).

3.23 pav. Sukauptos tiesioginės užsienio investicijos apdirbamojoje bei maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyboje 2005–2007 metų pabaigoje, mln. Lt

Fig. 3.23. Direct investment in manufacturing and manufacture of food, beverages and tobacco products at the end of 2005–2007, in mill. Litas

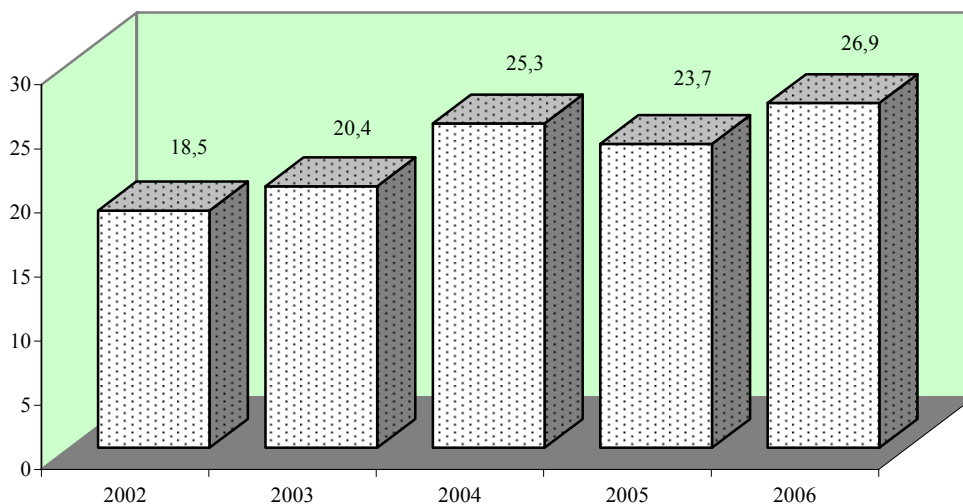
Šaltinis: Prieiga per internetą: < <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1846> >.

Pažymėtina, kad daugiausia į Lietuvos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmones yra investavę Šveicarijos (23,6 proc. visų tiesioginių investicijų į maisto pramonę), Danijos (atitinkamai 17,6 proc.), Švedijos (13,7 proc.), Suomijos (13,5 proc.) ir JAV (12,2 proc.) verslininkai.

Bendram investicijų į maisto produktų gamybos įmones augimui įtakos turėjo ir SAPARD parama, skirta maisto produktų gamintojams pagal „Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimo“ kryptį bei EŽŪOGF teikiama parama pagal Lietuvos 2004–2006 metų BPD Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas“. Pagal SAPARD išmokėta 234,6 mln. Lt paramos. Ja pasinaudojo apie 4 proc. visų įmonių. Apie 60 proc. visos SAPARD paramos teko mėsos produktų gamybos įmonėms, tačiau vidutinis vieno paramos gavėjo finansavimas buvo didžiausias pieno produktų gamybos sektoriuje.

EŽŪOGF 2004–2006 metams skyrė 94 mln. Lt paramos. 2007 metų pradžioje buvo pasirašytos 35 sutartys, pagal kurias paramos gavėjams atiteko 91,2 mln. Lt paramos lėšų. Duomenų apie paramą maisto produktų gamintojams analizė rodo, kad ir EŽŪOGF paramos lėšų didžioji dalis susikoncentravo mėsos bei pieno produktų gamybos įmonėse. Tarp paramos gavėjų 11 mėsos, 7 pieno, 2 vaisių ir daržovių perdirbimo įmonės.

Teigiamą poveikį gamybos plėtrai darė didėjantis darbo našumas. 2006 metais vidutiniškai per vieną faktiškai dirbtą valandą maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonėse sukurta pridėtinė vertė veikusiomis einamųjų metų kainomis buvo 26,9 Lt. Palyginti su 2005-aisiais, ji padidėjo 13,5 proc., o palyginti su 2002-aisiais – 45,4 proc. (3.24 pav.).

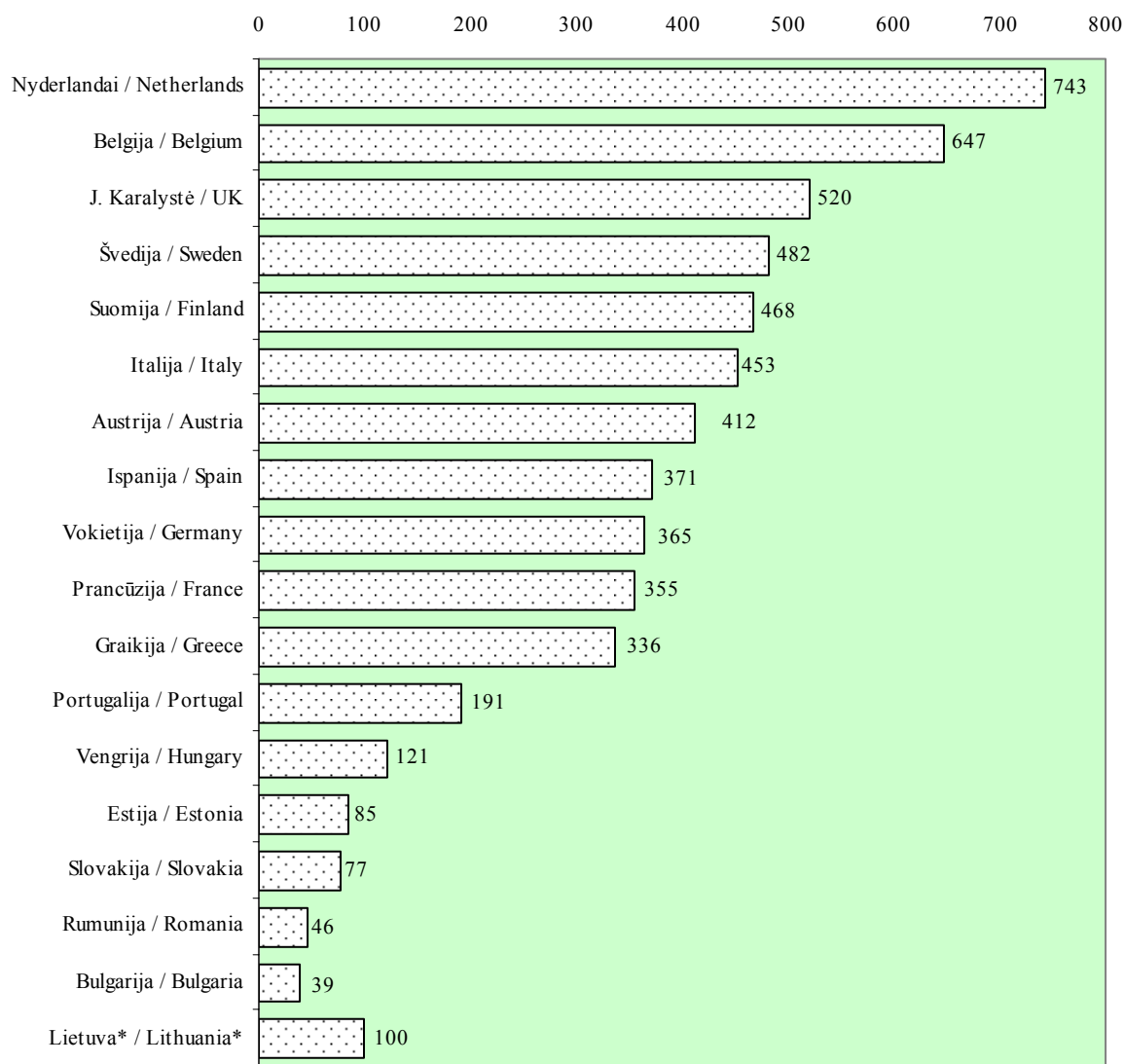

3.24 pav. Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonių per vieną faktiškai dirbtą valandą sukurta pridėtinė vertė veikusiomis atitinkamų metų kainomis 2002–2006 metais, Lt

Fig. 3.24. Value added created per 1 hour in manufacture of food products, beverages and tobacco in 2002–2006, in Lit (at current prices of the corresponding year)

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Nepaisant per analizuojamąjį laikotarpį išaugusio darbo našumo, vienas Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonės darbuotojas per valandą sukuria kelis kartus mažiau pridėtinės vertės nei ES-15 šalyse. Pagal Eurostato duomenis Nyderlanduose vieno maisto pramonės darbuotojo per valandą sukurta pridėtinė vertė yra daugiau kaip 7, Belgijoje – daugiau kaip 6, o Jungtinėje Karalystėje – beveik 5 kartus didesnė (3.25 pav.).

* 2006 m.

3.25 pav. Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonių darbo našumo (per valandą sukurtos pridėtinės vertės) palyginimas su kai kuriomis ES šalimis 2004 metais, proc.

Fig. 3.25. Comparison of labour productivity (value added created per 1 hour) in manufacture of food products, beverages and tobacco in Lithuania and selected EU countries in 2004, in per cent

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Darbo našumo augimas yra viena iš pagrindinių prielaidų, mažinančių didėjančių išteklių kainų neigiamą poveikį įmonių veiklos pelningumui. Tiesa, maisto produktų ir gėrimų pramonės įmonių pelningumas (prieš apmokestinimą) 2007 metais buvo didesnis nei 2006-aisiais (3.16 lentelė). Tačiau jis pasiektas išteklių kainų didėjimą kompensuojant produkcijos kainų didinimu. Tokios tendencijos, esant didelei konkurencijai, ilgai išlikti negalės.

3.16 lentelė. Maisto produktų ir gėrimų pramonės ekonominių ir finansinės rizikos rodiklių dinamika 2003–2007 metų IV ketvirtį

Table 3.16. Economic and financial risk indicators of manufacture of food products and beverages in the IV quarter 2003–2007

	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Pelningumo rodikliai / Profitability</i>					
Bendrasis pelningumas (bendrojo pelno santykis su pajamomis) / <i>Gross profitability</i>	24,9	25,2	22,2	23,0	24,8
Pelningumas (pelno prieš apmokestinimą santykis su pardavimo pajamomis) / <i>Profitability</i>	5,1	5,4	5,4	5,0	8,1
<i>Mokumo rodikliai / Solvency</i>					
Einamasis mokumas (trumpalaikio turto santykis su trumpalaikiais įsipareigojimais) / <i>Current solvency</i>	1,90	1,93	1,48	1,29	1,33
Kritinis mokumas (trumpalaikio turto, atėmus atsargas, santykis su trumpalaikiais įsipareigojimais) / <i>Critical solvency</i>	1,10	1,21	0,92	0,78	0,78
Bendrasis mokumas (nuosavo kapitalo santykis su įsipareigojimais) / <i>Gross solvency</i>	1,70	1,47	1,00	0,93	0,94
<i>Įsiskolinimo ir manevringumo rodikliai / Indebtedness and mobility</i>					
Įsiskolinimas (įsipareigojimų santykis su turtu) / <i>Indebtedness</i>	0,40	0,40	0,50	0,52	0,52
Manevringumas (trumpalaikio turto santykis su nuosavu kapitalu) / <i>Mobility</i>	0,80	0,81	0,94	0,97	0,98

Šaltiniai: Įmonių finansiniai rodikliai 2003–2007. –V.: Statistikos departamentas prie LRV.

Ekonominių ir finansinės rizikos rodiklių dinamika rodo, kad iki 2006 metų mažėjo maisto produktų gamybos įmonių einamasis mokumas, t. y., mažėjo santykis tarp trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų. Vadinasi, įmonės mažiau kaupia trumpalaikio turto ir turi daugiau trumpalaikių skolų. Tačiau 2006 metais žymiai išaugę įmonių įsiskolinimai (įsipareigojimų santykis su turtu) išliko nepakitę (įsiskolinimo koeficientas viršija įmonių bankroto įstatymo reglamentuojamą kritinį lygį).

Minėtų rodiklių tendencijos rodo įmonių konkurencingumo mažėjimą. Siekiant išlikti maisto produktų rinkose, būtina aktyviau diegti inovacijas, suaktyvinti naujų rinkų paiešką.

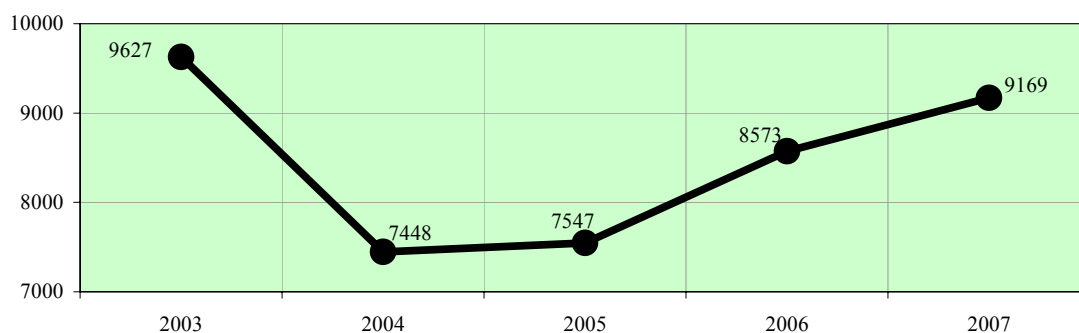
5. Alternatyvių žemės ūkiui verslų plėtra kaimo vietovėse

5. Development of alternative businesses in rural areas

ES BŽŪP dokumentuose kaimo ekonomikos stiprinimas ir kaimo gyventojų pajamų augimas siejamas su kaimo verslų deagrarinizacija. Ekonominės veiklos įvairinimo kaimo vietovėse būtinumas akcentuojamas „Darbotvarkėje 2000“ (1999 m.), Zalcburgo konferencijoje (2003 m.), Ilgalaikėje Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtotės iki 2015 metų strategijoje ir kituose strateginiuose dokumentuose.

Lietuvoje darbuotojų dalis žemės ūkyje (įskaitant medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę) nuo 2003 metų nuolat mažėjo. 2003 metais ji sudarė 17,8 proc., 2004 metais – 15,7, 2005 metais – 13,9, 2006 metais – 12,3, o 2007-aisiais – 11 proc. visų šalies užimtų gyventojų. Netgi kaimo vietovėse ūkininkavimas nebėra dominuojanti ekonominė veikla. Per 2003–2007 metus kaimo gyventojų užimtumas žemės ūkyje žymiai sumažėjo (18 procentinių punktų), ir 2007 metais jau tik trečdalis kaimo užimtų gyventojų dirbo šiose veiklos srityse. Greitais tempais mažėjant kaimo gyventojų užimtumui žemės ūkyje, jiems tenka ieškoti kitų pajamų šaltinių. Tai viena iš prielaidų, sąlygojančių ekonominės veiklos įvairinimo būtinumą kaime.

Mažų ir vidutinių įmonių plėtra. 2003–2007 metų laikotarpiu kaime sparčiai didėjo MVĮ skaičius. 2007 metais kaime buvo virš 9 tūkst. MVĮ. 2004–2007 metais MVĮ kaimo vietovėse skaičius išaugo 23 proc. (MVĮ skaičiaus sumažėjimą 2004 metais lėmė 2003 metais pasikeitę kriterijai pagal kuriuos įmonės priskiriamos MVĮ kategorijai). 2007 metais kaime veikė 6835 mikro įmonės (įmonės iki 10 darbuotojų) arba 75 proc. MVĮ.

3.26 pav. MVĮ skaičius kaime 2003–2007 metais

Fig. 3.26. Number of SMEs in rural areas in 2003–2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Daugiausia MVĮ 2007 metais veikė Kauno, Vilniaus ir Šiaulių apskričių kaimo vietovėse. Šalia didžiausią plėtros potencialą turinčių Lietuvos miestų (Vilnius, Klaipėda) esančiose kaimo vietovėse ir kaimo vietovėse, kur žemės ūkio veikla nėra ta veikla, kuri gali teikti pagrindines pajamas, MVĮ skaičius auga sparčiausiai.

3.17 lentelė. Kaimo MVĮ skaičius apskrityse 2006–2007 metais

Table 3.17. Number of rural SMEs by county in 2006–2007

Apskritis / Counties	MVĮ skaičius / Number of SMEs		Pokytis, / Change, %
	2006	2007	
Alytaus	400	430	7,5
Kauno	1757	1898	8,0
Klaipėdos	908	1004	10,6
Marijampolės	567	573	1,1
Panevėžio	964	994	3,1
Šiaulių	1064	1105	3,9
Tauragės	406	459	13,1
Telšių	561	603	7,5
Utenos	487	494	1,4
Vilniaus	1459	1649	13,0
Iš viso	8573	9169	6,9

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Tarp Lietuvos kaimo MVĮ veiklos rūšių dominuoja paslaugų įmonės, užsiimančios prekyba, teikiančios maitinimo paslaugas. Per 2004-2007 metus labiausiai išaugo finansinio tarpininkavimo, statybos, pašto ir nuotolinių ryšių įmonių skaičius. 2006 ir 2007 metais smarkiai daugėjo savarankiškai dirbančių paslaugų sektoriuje gyventojų skaičius. Per analizuojamą laikotarpį savarankiškai dirbančių paslaugų sektoriuje skaičius padidėjo 9 procentiniais punktais ir 2007 metais pasiekė 14,3 proc.

3.18 lentelė. Kaimo MVĮ skaičius pagal ekonominės veiklos rūšis 2004–2007 metais

Table 3.18. The number of rural SMEs by type of economic activity in 2004–2007

Ekonominės veiklos rūšys Type of economic activity	2004	2005	2006	2007	Pokytis / Change
					2007, palyginti su compared to 2004, %
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė <i>Agriculture, forestry, fisheries</i>	1023	970	1114	1114	8,9
Pramonė / Industry	1597	1629	1729	1753	9,8
Elektros, dujų ir vandens tiekimas <i>Supply of electricity, gas and water</i>	56	51	42	41	-26,8
Statyba / Construction	240	268	448	639	2,7 k.
Prekyba / Trade	2869	2956	3529	3303	15,1
Viešbučiai, restoranai, kitos paslaugos <i>Hotels, restaurants, other services</i>	983	977	953	1440	46,5
Transportas ir sandėliavimas <i>Transport and storage</i>	664	676	707	831	25,2
Paštas ir nuotoliniai ryšiai <i>Post services and distant communications</i>	10	12	17	20	2 k.
Finansinis tarpininkavimas <i>Financial intermediation</i>	6	8	34	28	4,7 k.
Iš viso / Total	7448	7547	8573	9169	23,1

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Mažose ir vidutinėse įmonėse 2007 metais dirbo 103,4 tūkst. darbuotojų. Tai 8 proc. daugiau negu 2006 metais. Vidutiniškai vienai mikro įmonei teko 3, mažai – 21, vidutinei – 96 darbuotojai.

2003–2007 metais augo kaimo MVĮ pajamos. Vidutinės metinės pajamos, tenkančios 1-ai MVĮ kaime, per penkerius metus išaugo nuo 631,3 tūkst. Lt 2003 metais iki 1558,5 tūkst. Lt 2007 metais arba 2,5 karto.

Auganti tradicinių ir netradicinių žemės ūkio produktų paklausa vidaus ir užsienio rinkose sąlygojo žemės ūkio produkcijos įvairovės poreikį. Didėjant žemės ūkio modernizacijai, taikant naujas technologijas, augo ir paslaugų žemės ūkiui poreikis. Minėtos tendencijos skatino kaimo gyventojus pasinaudojant investicine parama ūkinės veiklos įvairinimui plėtoti ekonominę veiklą naujomis kryptimis.

Per 2004–2006 metų laikotarpį buvo pateikta 20 projektų investicinei paramai gauti, pagal pasirašytas paramos sutartis bus paremta 16 projektų. Alternatyvia žemės ūkiui veikla susidomėjo ne tik fiziniai asmenys (įgyvendinami 9 projektai), bet ir juridiniai, t. y. žemės ūkio bendrovės (2 projektai) ir kooperatyvai (5 projektai). Deja, tarp paramos gavėjų tik 2 moterys.

3.19 lentelė. BPD remiami žemės ūkio ir artimų ekonominės veiklos sektorių įvairinimo projektai

Table 3.19. Projects supported under SPD Diversification of agricultural activities and activities close to agriculture

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas / Title of the project	Pareiškėjas / Applicant
1.	Gėlininkystės ūkio plėtros tęstinumas	ūkininkas
2.	Biokuro žaliavos gamybos organizavimas	ūkininkas
3.	Modernus žemės ūkio veiklos subjektų aprūpinimo sėklomis ūkis	ūkininkas
4.	Kooperatinės bendrovės „Lietuviškas pienelis“ žemės ūkio veiklos įvairinimo ir alternatyvių pajamų siekimas – transportavimo paslaugų pieno gamintojams teikimas	kooperatinė bendrovė
5.	Miško gėrybių supirkimo ir apdorojimo įmonės modernizavimas	individualioji įmonė
6.	Kooperatinės bendrovės „Dzūkijos pienas“ žemės ūkio veiklos įvairinimas – transportavimo paslaugų teikimas	kooperatinė bendrovė
7.	Gėlininkystės ūkio įkūrimas ir veiklos perspektyvos	ūkininkė
8.	Žemės ūkio kooperatyvo „Senoji kryžkelė“ veiklos plėtra	žemės ūkio kooperatyvas
9.	Pašarų gamybos technologijos modernizavimas	ūkininkas
10.	Žolelių arbatų paruošimas aukščiausios kvalifikacinės kategorijos provizorės-farmakognostės Jadvygos Balvočiūtės ekologiniame ūkyje	ūkininkė
11.	Pašarų gamybos technologijos modernizavimas	ūkininkas
12.	Modernaus bulvių – daržovių perdirbimo cecho Sakūtėlių kaime statyba ir įrengimas	ūkininkas
13.	Pašarų gamybos technologijos įdiegimas	žemės ūkio kooperatyvas
14.	Moderni paslaugų žemės ūkiui bendrovė	žemės ūkio bendrovė
15.	Žemės ūkio veiklos įvairinimas – transportavimo paslaugų teikimas	žemės ūkio kooperatyvas
16.	Paslaugų teikimo veiklos plėtra	žemės ūkio bendrovė

Šaltinis: Nacionalinės mokėjimo agentūros prie LR žemės ūkio ministerijos duomenys.

Mažas projektų skaičius ženkliai įtakos kaimo gyventojų užimtumo ir pajamų augimui turėti negalėjo, tačiau šių projektų įgyvendinimas – parengiamasis etapas, siekiant ES paramos 2007–2013 metais ir žemės ūkio veiklos įvairinimui, ir alternatyvių žemės ūkiui verslų plėtrai.

Be ES paramos, MVĮ aktyviai naudojami valstybės parama, kuri skiriama vietinių užimtumo iniciatyvų projektams – subsidijuojamoms darbo vietoms sukurti.

90 proc. savivaldybių suformuoti smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai. Jiems kasmet skiriama vis daugiau lėšų. Savivaldybėje, priklausomai nuo jos dydžio, suformuoti 90–200 tūkst. Lt smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai. Tačiau šios sumos nepakanka. Savivaldybės remia naujų darbo vietų kūrimą, naujų įmonių steigimą, kompensuoja paraiškų parengimo finansinei paramai iš ES fondų gauti išlaidas, kompensuoja dalį paskolų palūkanų, remia mugių, seminarų, konsultacijų organizavimą, verslo informacijos sklaidą.

Kaimo turizmas. Padidėjusios šalies gyventojų vartojimo galimybės leido didesnę pajamų dalį skirti laisvalaikiui ir poilsiui kaime. Išaugus vartotojų pajamoms, šie ėmė kelti aukštesnius reikalavimus paslaugų kokybei, o tai skatino verslininkus daugiau investuoti į kaimo turizmo paslaugų kokybę ir įvairovę. Kaimo turizmo paslaugos paklausos augimas, palankios kreditavimo ir valstybės paramos sąlygos, informacija, mokymai ir konsultacijos kaimo turizmo tema bei aktyvi Lietuvos kaimo turizmo asociacijos veikla paskatino gyventojus plėtoti šį verslą.

2004–2007 metais kaimo turizmas buvo remiamas pagal BPD 4 prioriteto 4.4 priemonės „Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas“ 4.4.5 veiklos sritį „Kaimo turizmo ir amatų skatinimas“, kurios tikslas – didinti kaimo gyventojų užimtumą ir pajamas, skatinant kaimo turizmo, tradicinių ir netradicinių amatų plėtrą kaimo vietovėse. Dėl paramos kreipėsi 60 kaimo turizmo sodybų savininkų. Pagal pasirašytas paramos sutartis įgyvendinami 52 projektai – 10 proc. veikiančių kaimo turizmo sodybų Lietuvoje.

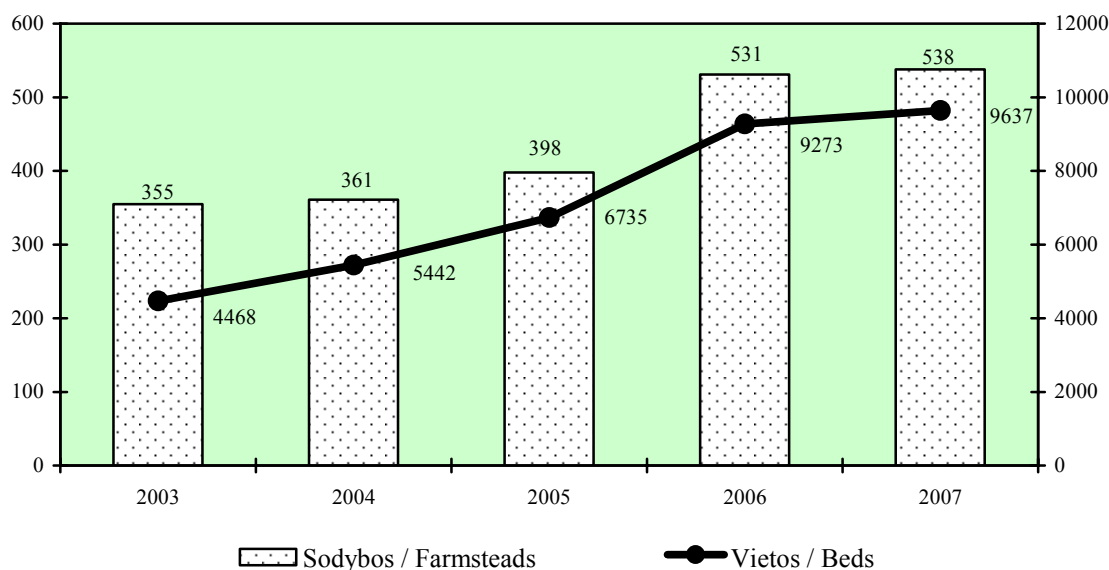
Parama kaimo turizmui pagerino kaimo turizmo paslaugų infrastruktūrą, padėjo išvengti su metų laikais susijusio sezoniškumo, sudarė galimybę pagerinti aptarnavimo kokybę, įdiegti informacines vietų rezervavimo sistemas. Todėl kaimo turizmas tapo viena sparčiausiai besivystančių alternatyvių žemės ūkiui veiklų kaime. Kaimo turizmo sodybų skaičius 2007 metais, palyginti su 2003-aisiais, buvo 1,5 karto didesnis.

Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2007 metais apgyvendinimo paslaugas teikė 538 kaimo turizmo sodybos (Valstybinio turizmo departamento prie LR ūkio ministerijos duomenimis, 632 kaimo turizmo sodybos), tai 1,3 proc. daugiau nei 2006-aisiais. Apie 56 proc. kaimo turizmo sodybų yra Lietuvos kaimo turizmo asociacijos narės.

Vietų skaičius kaimo turizmo sodybose per 2007 metus išaugo 3,9 proc. – iki 9,6 tūkst. Sodybose apsilankė 293,7 tūkst. poilsiautojų, iš jų apie 34,4 tūkst. užsieniečių. Dauguma jų buvo iš Lenkijos (2,5 proc.), Vokietijos (2,4 proc.), Latvijos (1,9 proc.). 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, kaimo turizmo sodybose ilsėjosi 19,1 proc. daugiau poilsiautojų (17,4 proc. daugiau lietuvių ir 33,4 proc. daugiau užsieniečių). 2007 metais vidutinė poilsiautojo poilsio kaimo turizmo sodyboje trukmė buvo 2,09 nakvynės (2006 m. – 1,85). Užsieniečiai kaimo turizmo sodybose ilsėjosi kiek ilgiau – vidutiniškai 2,24 nakvynės (lietuviai – 2,07). Kaimo turizmo sodybose kainos už nakvynę vienam asmeniui svyravo nuo 24 iki 48 Lt, priklausomai nuo paslaugų kokybės (žymimos gandrų skaičiumi). Poilsiautojai labiausiai pamėgė prie ežerų įsikūrusias

sodybas. Dauguma poilsiautojų atvykdavo tik savaitgaliais. Populiariausias mėnuo poilsiauti kaimo turizmo sodybose buvo rugpjūtis.

3.27 pav. Kaimo turizmo sodybų ir vietų jose skaičius 2003–2007 metais

Fig. 3.27. Number of farmsteads used for rural tourism and number of beds in 2003–2007

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos tikslas – kaimo turizmo plėtros skatinimas MPŪV, kuriose patraukli gamta ir iš tradicinio ūkininkavimo gaunamos mažesnės pajamos. Apie 70 proc. visų kaimo turizmo sodybų veikia savivaldybėse, priskirtose MPŪV. Daugiausia kaimo turizmo sodybų yra Ignalinos, Zarasų, Trakų, Klaipėdos rajonų savivaldybėse. Apgyvendinimo paslaugas Ignalinos rajono savivaldybėje teikė 49 kaimo turizmo sodybos, Molėtų – 44, Zarasų – 38, Trakų – 36, Klaipėdos r. savivaldybėje – 24. Taigi kaimo turizmo skatinimo politika duoda teigiamų rezultatų regioniniu aspektu.

Tačiau kaimo vietovėse nepakanka kitų turizmo paslaugų, tokių kaip kempingai, turistinės stovyklos ir pan. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2007 metų III ketvirtį veikė 10 kempingų (po 2 Alytaus, Klaipėdos ir Marijampolės, 3 Utenos ir 1 Vilniaus apskrityje.). Vietų skaičius juose – 1127. Visus metus dirba 6 kempingai (15 proc. vietų). Beveik trečdalis kempinguose apgyvendintų svečių – užsieniečiai: vokiečiai, olandai, lenkai, latviai. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, kempinguose buvo apgyvendinta trečdaliu daugiau svečių.

Tautinis kultūrinis paveldas. Kaimo gyventojai savo vietovių patrauklumą gali didinti ir garsinti saugodami ir populiarindami tautinį kultūrinį paveldą, pavyzdžiui, atgaivindami tradicinę amatininkystę kaip verslą ir derindami ją su kaimo turizmu. Lietuvos kaimo turizmo asociacijos duomenimis, 149 amatininkai užsiima akmens apdirbimu, audimu, augalų kompozicijomis, medžio drožyba, gobelenų audimu, kalvyste, karpiniais, keramika, mezgimu, pynimu, siuvinėjimu, tapyba, tekstile.

Populiariausi amatai – drožyba, pynimas, keramika, mezgimas. Tačiau amatų plėtra kol kas vyksta vangiai. Be to, amatininkų ir jų darbų apskaita nėra tiksli. Paprastai amatininkai savo veiklą organizuoja vieni arba su šeima. Daugeliui užsiimančių tradiciniais amatais trūksta verslumo, vadybos bei rinkodaros žinių ir gebėjimų. Didžioji dalis amatininkų žinių trūkumo nejaučia, todėl neturi poreikio jų tobulinti. Tai dažniausiai susiję su amatininkų senyvu amžiumi, amato specifika. Rinka amatininkų produktams – tik didžiuosiuose šalies miestuose, o kituose miestuose ir netgi šalies regionų centruose ji žymiai menkesnė. Amatininkų produktų populiarinimas nėra kryptingas ir nuolatinis, trūksta sisteminės informacijos, neišplėtos rinkodaros priemonės.

Nors pagal BPD 4 prioriteto 4.4 priemonės „Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas“ 4.4.5 veiklos sritį „Kaimo turizmo ir amatų skatinimas“ buvo numatyta remti ne tik kaimo turizmą, bet ir amatus, kaimo gyventojai nepasinaudojo parama amatininkystės projektams.

Alternatyvūs verslai 2007–2013 metų finansiniu laikotarpiu. 2007 metais buvo patvirtinti teisės aktai, reglamentuojantys ES ir nacionalinio biudžeto paramos priemonės 2007–2013 metų laikotarpiu. Parama alternatyvaus verslo plėtrai bus teikiama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos III krypties „Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ priemonės. Šių priemonių įgyvendinimui Lietuvoje skiriama 275,61 mln. eurų, 12,2 proc. visos paramos. Panaši dalis paramos šios krypties priemonėms numatyta ir Estijoje – 12,9 proc., o Latvijoje bus skiriama daugiau – 19,1 proc.

Iš šešių 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai paramos kaimo plėtrai siūlomų III krypties priemonių (Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos (311), Parama verslo kūrimui ir plėtrai (312), Kaimo turizmo veiklos skatinimas (313), Pagrindinės paslaugos ekonomikai ir kaimo gyventojams (321), Kaimo atnaujinimas ir plėtra (322), Kaimo paveldo išsaugojimas ir modernizavimas (323)) Lietuvoje remiamos keturios priemonės, skiriant panašią paramos dalį 3–4 proc. Taigi, vertinant pagal paramos mastą, Lietuva prioritetų tarp III krypties priemonių nėra numačiusi.

Estijoje iš III krypties priemonių pagal finansavimo mastą kaip prioritetinės išsiskiria parama verslo kūrimui ir plėtrai (7,7 proc. visos paramos) bei kaimo atnaujinimui ir plėtrai (5,2 proc.). Latvijoje atitinkamai parama verslo kūrimui ir plėtrai (9,4 proc.) bei pagrindinės paslaugos ekonomikai ir kaimo gyventojams (6,8 proc.). Estijoje remiamos 2, o Latvijoje 4 priemonės (3.20 lentelė).

Analizuojant verslo paramos priemones, galima pastebėti, kad Lietuvoje parama skiriama perėjimui prie ne žemės ūkio veiklos, verslo kūrimui ir plėtrai bei kaimo turizmo veiklos skatinimui. Nei Estijoje, nei Latvijoje neremiamas perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos. Estijoje nenumatytas kaimo turizmo veiklos skatinimas, o Latvijoje šiai priemonei bus skiriama santykinai maža parama (1,9 proc.). Latvija išsiskiria dar ir tuo, kad numato paramą priemonei „Pagrindinės paslaugos ekonomikai ir kaimo gyventojams“.

3.20 lentelė. 2007–2013 metais planuojamos finansuoti ekonominės veiklos kaime įvairinimo priemonės ir jų dalis KPP Baltijos šalyse

Table 3.20. Measures of economic activity diversification to be financed in 2007–2013 and their share in the RDP in the Baltic States

Priemonės / Measures	Lietuva / Lithuania		Estija / Estonia		Latvija / Latvia	
	mln. eurų mill. EUR	%	mln. eurų mill. EUR	%	mln. eurų mill. EUR	%
Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos (311) <i>Diversification into non-agricultural activities</i>	75,63	3,4	0,00	0,0	0,00	0,0
Parama verslo kūrimui ir plėtrai (312) <i>Support for business creation and development</i>	97,70	4,3	71,35	7,7	127,37	9,4
Kaimo turizmo veiklos skatinimas (313) <i>Encouragement of rural tourism activities</i>	82,29	3,6	0,00	0,0	25,96	1,9
Pagrindinės paslaugos ekonomikai ir kaimo gyventojams (321) / <i>Basic services for the economy and rural population</i>	0,00	0,0	0,00	0,0	93,27	6,8
Kaimo atnaujinimas ir plėtra (322) <i>Village renewal and development</i>	20,00	0,9	47,57	5,2	0,00	0,0
Kaimo paveldo išsaugojimas ir modernizavimas (323) / <i>Conservation and upgrading of rural heritage</i>	0,00	0,0	0,00	0,0	12,98	1,0
Iš viso kaimo ekonomikos įvairinimui <i>Total for economic activity diversification</i>	275,61	12,2	118,92	12,9	259,58	19,1
Iš viso KPP / Total RDP	2260,37	100,0	924,86	100,0	1361,65	100,0

Šaltinis: Rural Development Programmes 2007–2013 for Estonia, Latvia and Lithuania.

Naujas finansavimo laikotarpis – tai naujos galimybės ir nauji iššūkiai ekonominės veiklos įvairinimui kaimo vietovėse. Ir toliau verslo plėtra kaimo regionuose išlieka priklausoma nuo investicijų į viešąją infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas), nuo žmoniškųjų išteklių iniciatyvos ir nuo to, kaip bus pasiektas sinergijos efektas tarp paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai ir kitų ES struktūrinių fondų.

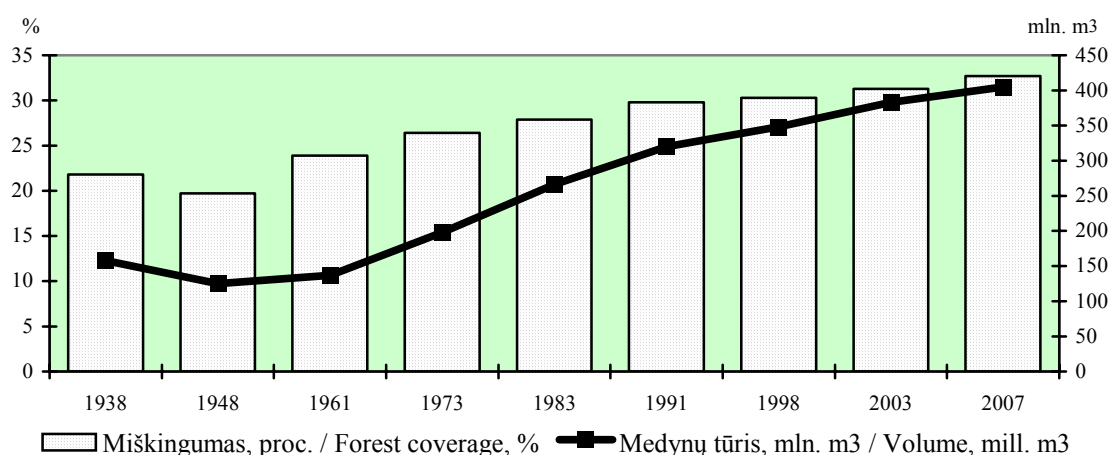
5. Miškininkystė – alternatyvi žemės ūkiui veikla kaimo vietovėse

5. Forestry – an alternative activity to agriculture in rural areas

Miškas yra vienas pagrindinių Lietuvos gamtos turtų, tarnaujantis valstybės ir piliečių gerovei, saugantis kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę. Nepriklausomai nuo miškų nuosavybės formos miškas pirmiausia yra nacionalinis turtas, kuris turi būti išsaugotas ateities kartoms, tenkindamas ekologines, ekonomines bei socialines visuomenės reikmes. Taip skelbia pagrindinis miškų ūkio plėtrą numatantis strateginis dokumentas – Lietuvos miškų ūkio politika ir jos įgyvendinimo strategija.

Privataus miškų ūkio plėtros integracija į bendrąsias kaimo plėtros programas yra vienas iš pagrindinių strateginių miškų ūkio plėtros tikslų, įtvirtintų strateginiame dokumente. Nors visa miškų ūkio (miškininkystės) veikla iš esmės vykdoma kaimo vietovėse, kaimo plėtros kontekste akcentuojamas privačių miškų ūkis, nes būtent privačių miškų socialinė ir ekonominė reikšmė kaimo gyventojams yra didesnė.

Miškų ūkio vieta šalies ekonomikoje. Valstybinės miškotvarkos tarnybos duomenimis, 2008 metų pradžioje Lietuvoje miškai užėmė 2142,9 tūkst. ha, arba 32,8 proc. šalies teritorijos. Lietuvos žemės fondo sudėtyje pagal naudmenų plotą miško žemė užima antrąją vietą po ŽŪN. Miškų plotai Lietuvoje, tuo pačiu ir šalies miškingumas didėja jau pusę šimto metų (3.28 pav.). Didėja ne tik miškų plotai, bet ir juose augančių medžių tūris – tai rodo augantį bendrą miškų produktyvumą.

3.28 pav. Lietuvos miškingumo ir medynų tūrio kaita 1938–2007 metais

Fig. 3.28. Forest coverage and growing stock volume in Lithuania in 1938–2007

Šaltinis: Valstybinės miškotvarkos tarnybos duomenys.

Per 2003–2007 metus miško žemės plotas padidėjo 97,6 tūkst. ha, arba beveik 5 proc., šalies miškingumas per tą laiką išaugo 1,5 proc. Didėjant plotams ir mažėjant gyventojų skaičiui, miško plotas, tenkantis vienam gyventojui, išaugo daugiau kaip 5 proc. Apie 5 proc. padidėjo ir bendras miškuose sukauptos medienos tūris, o medienos tūris, tenkantis vienam gyventojui, – daugiau kaip 6 proc. Bendras einamasis tūrio prieaugis taip pat didėjo.

Lietuvoje įgyvendinami darnaus miškų ūkio plėtros principai, pagal kuriuos medienos iškertama mažiau, nei jos priauga. Todėl jau ne vienerius metus gerėja svarbiausi miškų charakterizuojantys rodikliai. Pozityvūs pokyčiai teigiamai veikia ir bendrą socialinę bei ekonominę situaciją miškų sektoriuje, o tuo pačiu didina miškininkystės, kaip vienos svarbiausių ekonominės veiklos sričių kaimo teritorijose, svarbą.

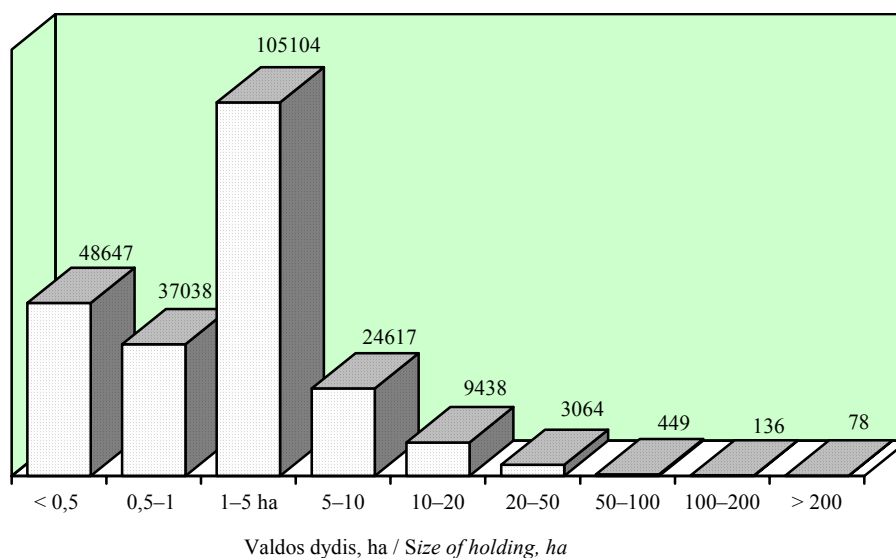
Miškai Lietuvoje išsidėstę netolygiai. Miškingiausi yra pietiniai–pietrytiniai šalies rajonai, ypač Varėnos rajonas, mažiausiai miškingi – derlingų žemių rajonai.

Lietuvoje didžiausius plotus užima pušynai, eglynai ir beržynai. Medynai, kuriuose vyrauja viena iš šių trijų medžių rūšių, sudaro beveik 80 proc. visų šalies medynų. Daugiausia pušynų auga pietinėje–pietrytinėje Lietuvos dalyje, eglynai labiau koncentruojasi vakarinėje šalies dalyje, o didžiausi beržynų plotai telkiasi Vidurio Lietuvoje.

Lietuvos miškų sektoriuje (miškų ūkyje (miškininkystėje), medienos, celiuliozės, popieriaus ir baldų pramonėje) sukuriama pridėtinė vertė jau daug metų didėja, tačiau jo dalis bendrojoje pridėtinėje vertėje stabili – apie 4 proc. Miškų ūkyje (miškininkystėje) sukuriamos bendrosios pridėtinės vertės dalis taip pat kinta nežymiai ir svyruoja tarp 0,5–0,6 proc. Dėl nuolat didėjančios žaliavinės medienos paklausos bei kainų augimo bendroji miškų ūkio produkcijos vertė (veikusiomis kainomis) daug metų turi tendenciją didėti.

Vertinant miškininkystę, kaip vieną iš kaimo vietovėse vykdomų ekonominės veiklos rūšių, gana svarbus rodiklis yra miškininkystės, medienos ruošos ir susijusiose veiklose veikiančių ūkio subjektų skaičius. Tokių ūkio subjektų šiuo metu – 800. Šis skaičius nusistovėjo per pastaruosius trejus metus. Kadangi tokios įmonės paprastai veikia kaimiškose vietovėse, jos sukuria nuo keleto iki kelių dešimčių darbo vietų. Tai rodo miškininkystės reikšmę formuojant darbo jėgos rinką kaimo vietovėse.

Privatūs miškai. 2008 metų pradžioje privatūs miškai Lietuvoje užėmė 764 tūkst. ha, arba apie 36 proc. visų Lietuvos miškų ploto. Šie miškai nuosavybės teise priklauso maždaug 230 tūkst. asmenų, apie pusę jų yra kaimo vietovių gyventojai. Daugelis jų nevykdo intensyvaus miškų ūkio verslo. Tačiau visi kaime gyvenantys miško savininkai užsiima miškininkystės veikla, jie ruošia malkas kurui, reikalingą statybinę medieną ir kt. Taigi daugiau kaip 100 tūkst. Lietuvos kaimo gyventojų – miško savininkų – daugiau ar mažiau yra įtraukti į miškų ūkio (miškininkystės) veiklą. Suprantama, ši veikla dažniausiai nėra pagrindinis miško savininkų pajamų šaltinis. Smulkios privačių miškų valdos Lietuvoje (vidutiniškai vienam savininkui tenka apie 3,34 ha miško) neleidžia miško savininkams verstis intensyvia miškų ūkio veikla ir iš jos gauti pagrindines šeimos pajamas. Didesnių nei 200 ha privačių miškų valdų, iš esmės jau galinčių miško savininkui duoti ir pagrindines pajamas pragyvenimui, skaičius nesiekia šimto (3.29 pav.), todėl svarbesnė miškininkystės veiklos privačiuose miškuose funkcija yra papildomas pajamų šaltinis ar ilgalaikio kapitalo kaupimo galimybė.

3.29 pav. Privačių miško valdų pasiskirstymas pagal dydį (2008 m. sausio 1 d.)
Fig. 3.29. Distribution of private forest holdings by size (as 1 of January 2008)

Šaltinis: Valstybinės miškotvarkos tarnybos duomenys.

Privačių miškų ūkis Lietuvoje vis dar formuojasi. Jau 15 metų privačių miškų plotas ir šių miškų savininkų skaičius didėja dėl žemės reformos. Tikėtina, kad ateityje svarbų vaidmenį alternatyvios žemės ūkiui miškininkystės veiklos privačiuose miškuose plėtrai atliks ne tik stambūs (daugiau nei 200 ha) privačių miškų ūkiai, kuriuose miškininkystė bus pagrindinė ekonominė veikla, bet ir vidutinio stambumo mišrūs ūkiai, kuriuose žemės ūkio veikla bus derinama su miškų ūkio veikla. Likusios smulkios privačių miškų valdos, kurių Lietuvoje gausiausia, ir toliau atliks svarbią kaimo gyventojų papildomų pajamų ir kapitalo kaupimo funkciją.

Valstybinis miškų ūkio sektorius. Miškininkystės veiklos plėtrai kaimo vietovėse svarbus yra ir valstybinių miškų ūkio sektorius. Šiuo metu 42 valstybės įmonės miškų urėdijos vykdo miškų ūkio veiklą maždaug 1035 tūkst. ha valstybinės reikšmės miškų plote. Tai stambūs miškų ūkio subjektai Lietuvoje, valdantys po keliasdešimt tūkstančių hektarų miško (vidutiniškai po 25 tūkst. ha).

Miškų urėdijose dirba apie 5 tūkst. darbuotojų, kurių didžiąją dalį sudaro kvalifikuoti miškininkai specialistai, dirbantys ir gyvenantys kaimo vietovėse. Tai ne tik labai svarus indėlis į kokybiškos darbo jėgos kaimo teritorijose rinką, bet ir svarbus kaimo bendruomenių gyvenimo elementas. Ypač tai akcentuotina miškingose vietovėse, pavyzdžiui, Dzūkijoje, kur kaimo vietovėse tradiciškai vyrauja miškininkystės veikla.

Miškų urėdijų vykdoma miškininkystės veikla kaimo vietovėse svarbi ir ekonominiu, ir socialiniu požiūriu. Jos ne tik teikia didžiąją dalį medienos pramonei reikalingos žaliavos – apvaliosios medienos, bet ir sudaro sąlygas kaimo gyventojams nusipirkti jau paruoštos medienos (pvz., malkų) ar įsigyti tokios medienos nenukirstu mišku, taip sudarant galimybę pačiam kaimo gyventojui įsitraukti į medienos ruošą – vieną pagrindinių miškininkystės veiklos grandžių.

Dažnai miškų urėdija kaimo vietovėje yra vienas didžiausių mokesčių mokėtojų, o miškų urėdijose mokami atlyginimai darbuotojams didesni už vidutinius tame regione. Miškų urėdijos suteikia darbo nemažai daliai kaimo vietovėse medienos ruošos srityje dirbančių privačių įmonių – apie 95 proc. miško kirtimo ir apie 50 proc. medienos ištraukimo/išvežimo darbų apimčių miškų urėdijose atlieka privatūs rangovai sutartiniais pagrindais.

Valstybės parama. Miškų ūkio svarbą kaimo vietovėse parodo šiai sričiai skiriamas vis didesnis ES dėmesys. Tai patvirtina Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1968/2005 Dėl Žemės ūkio fondo kaimo plėtrai paramos kaimo plėtrai, kuriame miškininkystės veikla kaimo vietovėse iš esmės prilyginama žemės ūkio veiklai. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje numatyta santykinai nemaža parama miškininkystės priemonėms – apie 10 proc. visos kaimo plėtrai skirtos paramos. Miškų ūkio veiklai teikiama parama labai įvairi – pradedant investicine parama privačių miškų ekonominei vertei didinti ar miško infrastruktūrai gerinti ir baigiant vadinamosiomis ne pelno investicijomis, skirtomis didinti miškų ekologinę ar rekreacinę vertę. Aktyviai remiamas ir naujų miškų įveisimas, siekiant dar labiau išplėsti miškininkystės veiklos arealą. Be to, mokamos ir kompensacinės išmokos už įvairius aplinkosauginius veiklos apribojimus miško valdose.

Gana diversifikuota ir solidi ES parama miškininkystei skatina šia veikla užsiimti dar didesnę kaimo gyventojų skaičių. Prie to labai prisideda ir besiplečiantis ne tik tradicinių, bet ir naujų su miškininkyste susijusių paslaugų poreikis. Greta nemažėjančio malkų poreikio namų ūkiams smarkiai auga medienos biokuro poreikis katilinėms. Pastaraisiais metais aiškiai pastebimas rekreacinių miško paslaugų poreikio augimas.

Apžvelgta situacija ir ryškėjančios ateities tendencijos rodo, kad miškininkystės veiklos svarba kaimo vietovėse didėja ir ateityje didės dar stipriau. Nepaisant naujausių technologijų proveržio, miškininkystė išlieka gana konservatyvi tradicinė veikla kaimo vietovėse, o tai tik dar labiau didina jos reikšmę tradicinio kaimo išsaugojimui ir veiklos sričių kaimo vietovėse plėtrai.

7. Žuvininkystės sektoriaus apžvalga

7. An overview of the fisheries sector

Lietuvos gamtinės sąlygos yra palankios žuvininkystei plėtoti. Šalyje gausu tinkamų vidaus vandens telkinių. Baltijos jūra su neužšalančiu Klaipėdos uostu ir išėjimu į Atlanto vandenyną bei tolimesnius vandenis sudaro sąlygas žvejybai žuvinguose baseinuose. Lietuvos valstybinė žuvininkystės politika suderinta su ES bendrąja žuvininkystės politika, kurios pagrindinis tikslas – išlaikyti pusiausvyrą tarp išteklių naudojimo ir išsaugojimo, palaikyti žuvų ir jų produktų rinkos stabilumą. ES didėja dėmesys akvakultūros plėtrai. Žuvininkystės sektoriui tenka svarbus vaidmuo aprūpinant Lietuvos gyventojus vertinga žuvų produkcija.

7.1. Jūrų žuvininkystė

7.1. Marine fisheries

Lietuva – viena iš nedaugelio šiaurinės Europos šalių, turinti stiprų ir gana didelį žvejybos tolimosiose jūrose laivyną. Pagrindiniai Lietuvos žvejų žūklės rajonai – Atlanto vandenynas ir Baltijos jūra, o nuo 2007-ųjų – ir Ramusis vandenynas. 2007 metais tolimuosiuose vandenyse ir Baltijos jūroje sugauta apie 25 proc. daugiau žuvų (3.21 lentelė).

3.21 lentelė. Lietuvos žvejybos laivyno sugavimai tolimuosiuose vandenyse bei Baltijos jūroje (gyvuoju svoriu) 2003–2007 metais, t

Table 3.21. Fish catches (live weight) of the Lithuanian High Seas and Baltic Sea fleets in 2003–2007, in tons

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Tolimuosiuose vandenyse ir Baltijos jūroje, iš viso <i>High Seas and Baltic Sea, total</i>	155246	160237	138238	153111	190657
Tolimuosiuose vandenyse, iš viso / <i>High Sea, total</i>	145831	147612	124691	137286	163913
iš jų: / <i>of which:</i>					
ančiuviai / <i>anchovy</i>	26590	27548	21056	25791	18072
jūrų ešeriai / <i>red-fish</i>	21631	7136	2359	3002	3012
krevetės / <i>shrimp</i>	5539	7057	5860	3082	3384
sardinėlės / <i>sardinella</i>	31332	35372	19328	24846	21116
sardinės / <i>sardine</i>	...	15	920	8711	4073
skumbrės / <i>mackerel</i>	21846	15868	14962	6773	11897
stauridės / <i>jack/horse mackerels</i>	32439	49312	55831	56259	89695
kitos / <i>other</i>	6454	5304	4375	8822	12664

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Baltijos jūroje, iš viso <i>Baltic Sea, total</i>	9411	12625	13542	15825	26744
iš jų: / of which:					
menkės / <i>cod</i>	2894	3382	2987	3301	2935
strimelės / <i>Baltic herring</i>	2098	1845	748	1172	3593
brėtlingiai / <i>sprat</i>	3043	6185	8635	10814	19745
plekšnės / <i>flounder</i>	1103	901	949	376	361
kitos / <i>other</i>	273	312	223	162	110

Šaltiniai: Lietuvos statistikos metraštis 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007; Žuvininkystės departamento prie ŽŪM duomenys.

Žvejojama tolumuosiuose vandenyse. Tolumuosiuose vandenyse sugaunama 86–94 proc. visų žuvų. Tarp sugaunamų žuvų vyrauja stauridės, sardinėlės, ančiuviai, skumbrės, jūrų ešeriai. Vis daugiau sužvejojama sardinių, stauridžių ir kitų žuvų.

Nuo Lietuvos įstojimo į ES 2004 metais žvejojimo galimybės Šiaurės Atlanto žvejojimo organizacijos reguliuojamame žvejojimo rajone smarkiai sumažėjo. 2003 metais šiame rajone sugauta 17,8 tūkst. t, o 2006-aisiais – jau tik 2,5 tūkst. t žuvų, 2007 metais – apie 3,4 tūkst. t žuvų, daugiausia jūrų ešerių ir krevečių.

2006 metais Mauritanijos žvejojimo rajone sugauta apie 90,6 tūkst. t žuvų, 2007 metais – beveik trečdaliu mažiau, t. y. 63,7 tūkst. t. 2007 metais išnaudota tik 53 proc. skirtos (120,5 tūkst. t) pelaginių žuvų kvotos. Keli Mauritanijoje žvejoję laivai 2007 metais pradėjo žvejojimą Ramiajame vandenyne, todėl šioje išskirtinėje ekonominėje zonoje sugauta mažiau žuvų.

Maroko Karalystės išskirtinėje ekonominėje zonoje Lietuvos žvejojimo laivynas 2007 metais sugavo 43 proc. daugiau žuvų nei 2006-aisiais (25,1 tūkst. t). Lietuvos laivai šiame rajone žvejojama nuo 2004 metų, tais metais sugauta apie 8,65 tūkst. t žuvų. Šiame rajone žvejojamos skumbrės, stauridės ir ančiuviai.

2007 metų balandžio mėnesį vienas, o vėliau prie jo prisijungę dar du Lietuvos žvejojimo laivai pradėjo žvejojimą Ramiajame vandenyne prie Pietų Amerikos krantų. Iki metų pabaigos šiame rajone sugauta 41,0 tūkst. t žuvų, apie 25 proc. visų tolimosios žvejojimo laivyno sugautų žuvų. Daugiausia Ramiajame vandenyne sužvejojama pelaginių žuvų: stauridžių ir Afrikinių skumbrių.

Žvejojama Baltijos jūroje. 2007 metais Lietuvos Baltijos jūros žvejojimo laivynas sužvejojė apie 26,7 tūkst. t žuvų, t. y. beveik trečdaliu daugiau nei 2006-aisiais. Palyginti su 2003 metais, sugauta beveik tris kartus daugiau žuvų. 2007 metais pirmą kartą per daugiau negu 5 metus Lietuvos žvejojimo laivynas Baltijos jūroje sužvejojė beveik visas žuvis, skirtas Lietuvai pagal sugavimo kvotas. Strimelių ir brėtlingių kvotos buvo išnaudotos atitinkamai 93 ir 87 proc. Kaip ir kasmet, buvo išnaudota visa menkių sugavimo kvota.

2007 metais apie 26,4 tūkst. t žuvų buvo sužvejojama atviroje Baltijos jūroje, tuo tarpu priekrantėje – tik 0,3 tūkst. t žuvų, 21 proc. mažiau negu 2006 metais (0,4 tūkst. t).

2007 metais Baltijos jūroje suintensyvėjo brėtlingių žvejojimas. Šių žuvų sugauta beveik dvigubai daugiau nei 2006-aisiais – nuo 10,8 iki 19,7 tūkst. t. Dauguma brėtlingių buvo iškraunama Danijoje ir perdirbama į žuvų miltus. Taip pat suintensyvėjo strimelių žvejojimas. Šių žuvų 2006 metais sugauta 1,2 tūkst. t, 2007-aisiais – 3,6 tūkst. t.

Tuo tarpu menkių, kurios yra pagrindinis atviros Baltijos jūros žvejų pajamų šaltinis, sužvejota apie 11 proc. mažiau.

Laivynas. Lietuvai įstojus į ES, 2004 metais įsigaliojo ir bendroji ES žvejybos laivų įregistravimo ir žymėjimo tvarka. Buvo sukurtas žvejybos laivų rejestras, kiekvienam laivui paskirtas identifikavimo numeris.

Žvejybos laivų rejeistro duomenimis, 2005 metais žvejybos laivyno bendroji talpa sumažėjo 15 proc. Minėtais metais, pasinaudoję Žuvininkystės orientavimo finansinio instrumento (ŽOFI) parama, žvejybos veiklą nutraukė 20 atviros Baltijos jūros žvejybos laivų, kurių bendroji talpa – 1575 t, o variklių galia – 3104 kW. 2007 metais nutraukė veiklą ir pasinaudojo ŽOFI parama dar 11 žvejybos laivų, kurių bendroji talpa – 1173 t, o variklių galia – 1893 kW. Iš viso per 2005–2007 metus, pasinaudojus ŽOFI parama, Lietuvos žvejybos laivyno pajėgumai buvo sumažinti 2748 t ir 4997 kW (atitinkamai 3,6 proc. ir 6,2 proc. visos bendrosios talpos ir variklių galios, buvusios 2004 m. gegužės 1 d.).

Svarbiausias Lietuvos žvejybos laivyno segmentas yra žvejybai tolimuosiuose vandenyse pritaikyti laivai, kurių ilgis viršija 40 m. Jų pajėgumai 2007 metais sudarė 92 proc. viso Lietuvos žvejybos laivyno bendrosios talpos ir 79 proc. variklių galios. Šis segmentas yra gana stabilus, nuo 2004 metų jo pajėgumas svyravo nežymiai, šiek tiek sumažėjo laivų, buvo vidinių pertvarkų. Tačiau išnaudojami ne visi didžiųjų žvejybos laivų pajėgumai. 2007 metais 3 iš 17 laivų nevykdė žvejybinės veiklos.

2007 metų pabaigoje ES Žvejybos laivų rejeistre buvo užregistruota 250 Lietuvos žvejybos laivų, botų ar valčių (3.22 lentelė). Dauguma šių laivų (189 vnt.) yra valtys ir botai, trumpesni nei 12 m, pritaikyti žvejoti priekrantės vandenyse.

3.22 lentelė. Lietuvos jūrų žvejybos laivyno techniniai duomenys 2007 m. gruodžio 31 d.

Table 3.22. Technical characteristics of the Lithuanian marine fishing fleet as 31 of December 2007

Žvejybos rajonas <i>Fishing area</i>	Ilgio grupės, m <i>Length, m</i>	Skaičius / <i>Number</i>			Talpa / <i>Capacity</i>			Variklių galingumas <i>Engine power</i>			Vidutinis amžius, metai <i>Average age, years</i>
		vnt. <i>units</i>	%	pokytis per metus <i>change per year, %</i>	tūkst. t <i>thou t</i>	%	pokytis per metus <i>change per year, %</i>	tūkst. kW <i>thou. kW</i>	%	pokytis per metus <i>change per year, %</i>	
Vandenynai ir jūros <i>High Seas</i>	>40	17	6,8	6,3	55,8	91,6	-0,2	54,7	79,4	3,2	28
Atvira Baltijos jūros dalis <i>Baltic sea & coastal area</i>	24–<40	37	14,8	-15,9	4,6	7,5	-13,0	9,1	13,2	-8,0	27
ir priekrantė <i>Baltic sea & coastal area</i>	12–<24	7	2,8	-22,2	0,1	0,2	-34,6	0,6	0,9	-28,4	35
	<12	189	75,6	-4,1	0,4	0,7	-1,5	4,5	6,5	-3,7	22
Iš viso <i>Total</i>		250	100	-6,0	61,0	100	-1,4	69,0	100	0,7	23

Šaltinis: Europos žvejybos laivų rejeistro duomenys.

Žvejybai atviroje Baltijos jūroje 2007 metais buvo pritaikyti 37 žvejybos laivai nuo 24 iki 40 m ilgio, kurių bendroji talpa – 4,6 tūkst. t, o variklių galia – 9,1 tūkst. kW.

Vidutinis žvejybos laivų, įregistruotų žvejybos laivų rejestre 2007 metais, amžius buvo 23 metai. Seniausi laivai yra nuo 12–24 m dydžio grupėje. Jų vidutinis amžius – 35 metai, tuo tarpu mažesnių laivų ir valčių iki 12 m ilgio vidutinis amžius yra 22 metai.

2004 metais buvo įsteigta UAB „Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas“. Visos bendrovės akcijos priklauso valstybei. ŽOFI paramos lėšomis 2006 metais Klaipėdos žvejybos uoste buvo pradėtas statyti ir 2007 metų birželio mėnesį savo veiklą pradėjo Žuvininkystės produktų aukcionas.

Atviros Baltijos jūros dalies ir priekrantės žvejybos ekonomika. Atviroje Baltijos jūros dalyje Lietuvos žvejai daugiausia žvejoja stambiais 24–40 m ilgio laivais, kurių pagrindinis žvejybos įrankis yra dugninis tralas. Šio segmento laivų skaičius per 2004–2006 metus sumažėjo nuo 38 iki 24. Šių laivų sukurta bendroji pridėtinė vertė per tą patį laikotarpį sumažėjo 33 proc. Tačiau žvejybos laivyno mažinimas suteikė galimybę likusiems žvejojantiems laivams efektyviau panaudoti savo žvejybos pajėgumus ir padidinti pajamas. Pajamos, tenkančios vienam laivui, 2006 metais, palyginti su 2004-aisiais, padidėjo 35 proc., o bendroji pridėtinė vertė išaugo nuo 248,5 iki 263,1 tūkst. Lt.

3.23 lentelė. Baltijos jūroje dugniniais tralais žvejojančių laivų veiklos rezultatai 2004–2006 metais

Table 3.23. Number of Baltic sea trawlers and fishing activity results in 2004–2006

Rodikliai / Indicators	2004	2005	2006
Žvejybos laivų skaičius / Number of fishing vessels	38	30	24
Pajamos, tūkst. Lt / Income, thou. Lt	14174	14163	12119
Pajamos vienam laivui, tūkst. Lt / Income per vessel, thou. Lt	373,0	472,1	505,0
Bendroji pridėtinė vertė, tūkst. Lt / Gross value added, thou. Lt	9443	7068	6315
Bendroji pridėtinė vertė vienam laivui, tūkst. Lt / Gross value added per vessel, thou. Lt	248,5	235,6	263,1

Šaltinis: LAEI Lietuvos nacionalinė duomenų rinkimo programa.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, Atviroje Baltijos jūros dalyje tralais žvejojančių laivų išlaidos išaugo apie 60 proc., daugiausia dėl degalų kainų ir darbo užmokesčio padidėjimo. Tai lėmė veiklos pelningumo sumažėjimą.

Atviroje Baltijos jūros dalyje tinklais žvejojančių laivų segmentas 2004–2006 metais buvo labiausiai paveiktas žvejybos pastangų ir galimybių suderinimo rezultatų. Pagrindinis šios laivų grupės pajamų šaltinis – menkių žvejyba. Sumažėjus šio segmento laivų skaičiui nuo 19 iki 5, padidėjo vidutinės pajamos vienam laivui, nuo 2004 iki 2006 metų jos išaugo 2,2 karto. Tai byloja apie efektyvesnę žvejybos laivų panaudojimą ir pagerėjusią ekonominę šių laivų padėtį. 2004 metais šios laivų grupės nuostoliai siekė beveik 0,7 mln. Lt, o nuo 2005-ųjų jie dirba pelningai.

Priekrantėje žvejojama nedideliais iki 12 m ilgio laivais. Šių laivų pajamos vienam laivui 2004–2006 metais sumažėjo apie 10 proc., o bendroji pridėtinė vertė – apie 32 proc.

3.24 lentelė. Baltijos jūros priekrantėje žvejojančių laivų veiklos rezultatai 2004–2006 metais

Table 3.24. Number of Baltic sea coastal vessels and fishing activity results in 2004–2006

Rodikliai / Indicators	2004	2005	2006
Žvejojamos laivų skaičius / Number of fishing vessels	189	221	201
Pajamos, tūkst. Lt / Income, thou. Lt	1360	1660	1298
Pajamos vienam laivui, tūkst. Lt / Income per vessel, thou. Lt	7,2	7,5	6,5
Bendroji pridėtinė vertė, tūkst. Lt / Gross value added, thou. Lt	784	1074	563
Bendroji pridėtinė vertė vienam laivui, tūkst. Lt / Gross value added per vessel, thou. Lt	4,1	4,9	2,8

Šaltinis: LAEI Lietuvos nacionalinė duomenų rinkimo programa.

Priekrantės žvejai, 2004 ir 2005 metais dirbė pelningai, 2006-aisiais patyrė nuostolių. Didžiausios įtakos pelno mažėjimui turėjo padidėjusios išlaidos degalams ir darbo užmokesčiui. Ekonominius rezultatus neigiamai veikė ir menkių žvejojimo kvotos sumažėjimas.

7.2. Vidaus vandenų žuvininkystė

7.2. Inland fisheries

Lietuvos vidaus vandenų bendras plotas – 2,6 tūkst. kv. km, t. y. 4 proc. šalies teritorijos. Šalyje yra daugiau kaip 6000 ežerų. Dauguma jų labai maži, 2827 ežerai didesni kaip 0,5 ha. Šalyje tik 13 ežerų, kurių plotas didesnis nei 1000 ha, 19 – nuo 500 iki 1000 ha, 117 – nuo 100 iki 500 ha. Beveik visi didesnieji ežerai yra pratakūs. Pagal LR Vyriausybės patvirtintą sąrašą šalyje yra 957 valstybinės reikšmės ežerai, kurių bendras plotas – 75,4 tūkst. ha.

Daugelis ežerų yra Aukštaičių aukštumoje. Ežeringiausias yra Žeimenos baseinas, jame – 528 ežerai. Mažai ežerų Žemaičių aukštumoje, kai kuriose Vidurio žemumos dalyse iš viso ežerų nėra.

Lietuvoje yra 1589 tvenkiniai (24,4 tūkst. ha). Šalyje 29,9 tūkst. upių, upelių, upokšnių ir kanalų, ilgesnių kaip 0,5 km. Tačiau tik 19 – ilgesnės nei 100 km ir 816 upių – ilgesnės kaip 10 km.

LR jūros aplinkos apsaugos įstatyme Kuršių marios priskirtos vidaus vandenų kategorijai.

2007 metais vidaus vandenyse buvo sugauta 5252 t žuvų – 32 proc. daugiau nei 2003-aisiais. Daugiau kaip pusė (64 proc.) visų vidaus vandenų žuvų išauginama akvakultūros tvenkiniuose. Natūraliuose vidaus vandenyse 2007 metais buvo sugauta 1874 t žuvų, daugiausia Kuršių (72,8 proc.) ir Kauno mariose (8,3 proc.), upėse – 15,6 proc. Kiti vidaus vandens telkiniai, ypač ežerai, svarbesni mėgėjiškai žūklei.

Kuršių mariose sužvejojama daugiau žuvų nei visuose kituose natūraliuose vidaus vandens telkiniuose kartu. Įregistruotos net 58 Kuršių mariose gyvenančių žuvų rūšys – daugiausia gėlavandenės ir praeivės žuvų rūšys. Jūrinės žuvys – upinės plekšnės ir strimelės dažniausiai sužvejojamos šiaurinėje marių dalyje.

Pastačius Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę, sudarytas dirbtinis aukštutinis 306 ha dydžio baseinas, į kurį iš Kauno marių vanduo keliamas siurbliais. Visas baseino tūris – 48 mln. m³. Baseinas yra 100 m aukščiau Kauno marių vandens lygio. Jame gyvena apie 30 žuvų rūšių, vyrauja kuojos, karšiai, plakiai, ešeriai, sterka. Verslinės žvejybos metų limitas – 7–11 t, žvejyba pradėta 1999 metais.

3.25 lentelė. Vidaus vandens telkiniuose sugautos verslinės žuvys 2003–2007 metais, t
Table 3.25. Commercial fish catches in inland waters in 2003–2007, in tons

Sugavimo vieta / <i>Place of catch</i>	2003	2004	2005	2006	2007
Vidaus vandens telkiniai: / <i>Inland waters:</i>	3977	4281	3559	3654	5252*
Kuršių marios / <i>Curonian Lagoon</i>	1283	1237	1167	1107	1363
Kauno marios / <i>Kaunas reservoir</i>	137	230	150	133	156
ežerai / <i>lakes</i>	51	31	30	27	26
upės / <i>rivers</i>	157	75	182	157	292
polderiai / <i>polders</i>	1	19	8	5	29
verslo tvenkiniai / <i>commercial ponds</i>	2348	2689	2014	2225	3378

* 6,9 t žuvų sugauta kitose vandens talpyklose

Šaltiniai: Aplinkos ministerijos, ŽŪM duomenys;
 Lietuvos žemės ūkis 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007.

Didžiausią reikšmę verslinei žvejybai turi Kuršių ir Kauno marios, Nemuno žemupy. Daugelis upių yra svarbios žuvų migracijai, praeivių ir sėslių žuvų reprodukcijai, rekreacinei žuvininkystei. Ežeruose sugaunama nedaug žuvų (27–60 t), vyrauja rinkoje mažiau paklausios žuvys.

Kuršių marių baseino verslinės žuvys sąlyginai skirstomos į tris ekologines grupes: praeives, pusiau praeives ir vietines sėsliąsias. Pirmajai grupei priklauso lašišos, jūriniai sykai, žiobriai, unguriai. Pusiau praeivės – vėgėlės ir sterka – labiau susitelkia Nemuno deltos atšakose ir prie intakų žiočių neršto metu. Trečiajai – gausiausiai ekologiškai grupei – priklauso lydekos, lynai, karosai. Šios žuvys nuolat gyvena Kuršių marių akvatorijoje, marių įlankose.

Kuršių marių ichtiofauna įvairi. Svarbiausios yra kuojos, karšiai, sterka, ešeriai, žiobriai, plakiai, stintos, unguriai, lydekos, vėgėlės. Vertingų žuvų išteklių Kuršių mariose yra palyginti stabilūs. Metinė verslinė produkcija pastarųjų penkerių metų laikotarpiu sudarė 1107–1363 t (27–30,5 kg/ha).

Nemuno žiotys ir deltos atšakos yra pagrindinės daugelio vertingų žuvų nerštavietės, svarbios viso Nemuno baseino, ypač Kuršių marių žuvų išteklių reprodukcijai.

Kauno mariose verslinės žvejybos metų limitas – 140–160 t, daugiausia sugaunama kuojų, karšių, plakių, sterkų, ešerių, karosų, Nemuno žemupyje – stintų. Pastarųjų 2003–2007 metais Nemuno žemupyje buvo sugaunama po 130–276 t. Be to, upėse sugaunama ungurių, karšių, ešerių, ežeruose – kuojų, ungurių, ešerių, lydekų, sterkų ir kitų žuvų (3.26 lentelė).

**3.26 lentelė. Natūraliuose vidaus vandenyse sugautos verslinės žuvis
2003 ir 2007 metais*, t**

Table 3.26. Commercial fish catches in natural inland water bodies in 2003 and 2007*, in tons

Žuvis Fish species	Metai Year	Vandens telkiniai / Water bodies					Iš viso Total
		Kuršių marios Curonian Lagoon	Kauno marios Kaunas water reservoir	ežerai lakes	upės rivers	polderiai polders	
Kuojos Roach	2003	585,4	89,7	13,8	15,5	1,0	705,4
	2007	455,6	92,4	7,6	1,4	1,1	558,1
Karšiai Bream	2003	369,5	14,9	13,8	8,1	1,5	407,8
	2007	410,8	13,6	3,0	3,7	23,2	454,3
Sterkai Pikeperch	2003	108,1	5,7	1,6	0,5	...	115,9
	2007	27,7	9,6	2,9	0,4	–	100,6
Stintos Smelt	2003	40,0	–	–	123,7	–	163,7
	2007	52,0	–	–	276,7	–	328,7
Žiobriai Vimba	2003	52,8	0,0	–	0,03	–	52,8
	2007	178,2	...	–	0,0	–	178,2
Ešeriai Perch	2003	39,7	6,5	5,5	4,3	0,05	56,1
	2007	50,4	6,4	2,8	0,1	0,0	59,6
Karosai Goldfish	2003	13,5	5,5	1,5	0,1	0,4	21,0
	2007	16,3	7,8	0,1	0,0	1,1	25,3
Lydekos Pike	2003	9,2	0,5	5,0	0,2	0,2	15,1
	2007	14,0	2,6	1,7	0,1	0,7	19,1
Karpiai Carp	2003	0,04	0,5	1,2	–	–	1,7
	2007	0,1	1,1	0,3	–	–	1,5
Unguriai Eel	2003	9,7	–	1,4	0,7	–	11,8
	2007	7,6	–	3,4	4,0	–	15,0
Iš viso Total	2003	1291,6	138,7	59,5	159,0	3,9	1652,7
	2007	1363,4	156,3	25,8	292,5	30,0	1740,4

* 92,9 proc. natūraliuose vidaus vandenyse sugautų žuvų / Presented catches in 2007 cover 92,9 per cent of the total natural inland catches.

Šaltinis: Žuvininkystės departamento prie ŽŪM duomenys.

Vidaus vandenyse žvejoja apie 240 žvejojimo laivų ir valčių, daugiausia – Kuršių mariose. Jose 2007 metais žvejojo 72, Kauno mariose – 8 žvejojimo įmonės ir KB „Kauno marių žuvis“, jungianti 6 žvejojimo įmones. Ežeruose ir vandens talpyklose 2007 metais žvejojo 20, polderiuose – 8 įmonės. Be to, kelios dešimtys įmonių upėse žvejojo nėges, ungurius.

Valstybinės reikšmės upės yra išnuomotos. Žuvų įvairovė ir gausa priklauso nuo upių dydžio, biotopinės struktūros, ekologinių veiksnių. Įvairių dydžių upių žuvų bendrijų biomasė svyruoja nuo 2 iki 250 kg/ha. Populiariausia verslinė žvejojimo Nemuno žemupyje. Tai migruojančių stintų žvejojimo.

LR Vyriausybė 2004 metais patvirtino 169 ekologinių ir kultūrinių požiūriu vertingų upių ar jų ruožų sąrašą. Pagal jį atlikta saugomų ir globojamų rūšių žuvų paplitimo ir gausumo analizė, įvertinti upių hidrologiniai rodikliai. Prie hidroelektrinių užtvankų įrengiami žuvų praėjimo takai. Jie leidžia praeivėms ir pusiau praeivėms žuvų

rūšims (nėgėms, lašišoms, šlakiams, žiobriams, unguriams, kt.) migruoti iš žemutinio bjefo į aukštutinį ir atvirkščiai.

Upėse ir ežeruose vis labiau griežtinama verslinės žvejojimo tvarka: ribojamas galimų sugauti žuvų kiekis, didinamas leidžiamų naudoti tinklų akių dydis, nustatomas žvejojimo periodas. Pagal žvejojimo kvotų skyrimo taisyklės mažesniuose kaip 500 ha vandens telkiniuose (išskyrus upes) žvejojimo kvota skiriama tik vienam naudotojui. Žuvų išsaugojimo politikos formavimo vidaus vandens telkiniuose funkcijos pavestos Aplinkos ministerijai. Verslinė žvejojimo tvarka vidaus vandens telkiniuose vykdoma pagal aplinkos ministro patvirtintas Verslinės žvejojimo Lietuvos žuvininkystės vidaus vandens telkiniuose taisyklės. Žvejojimo kvotos tuose vandenyse naudotojams paskirstomos pagal Žuvininkystės departamento prie ŽŪM direktoriaus patvirtintas Žvejojimo kvotų skyrimo taisyklės.

Daugelį metų vidaus vandenų žuvininkystėje prioritetas buvo teikiamas verslinei žvejojimui ir akvakultūrai. Tačiau dėl ežerų, upių, ir kitų įvairaus dydžio ir gylio vandens talpyklų gausos šalyje patrauklios sąlygos mėgėjiškai žvejojimui. 2004 metais buvo priimtas LR mėgėjiškos žūklės įstatymas. Daugiausia mėgėjai sugauna lydekų, kuojų, ešerių, karšių, karosų, raudžių, karpių, lynų, plakių, vėgėlių, aukšlių ir kt. žuvų. Perspektyvus mėgėjiškos žūklės objektas – vėžiai, plintantys daugumoje Lietuvos vandenų.

Natūraliuose vidaus vandenyse žuvų išteklių apsauga, sugaunamų žuvų kontrolė, žvejų mėgėjų sugautų žuvų apskaita turėtų būti efektyvesnė. Būtina optimizuoti žvejojimo įmonių ir individualių žvejų skaičių. Reikia sutvarkyti Kuršių marių žuvų iškrovimo vietas, kurių yra net 22.

Žuvininkystė. Šalyje skiriamas dėmesys žuvų ištekliams atkurti. Migracijos takų priežiūrai, žuvų įveisimui nenuomojamuose vandens telkiniuose ir kitoms priemonėms valstybė kasmet skiria 7–9 mln. Lt. Žuvų išteklių atkūrimo, migracijos takų priežiūros darbus vykdo Lietuvos valstybinis žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centras (LVŽŽTC), biudžetinė įstaiga Laukystos žuvų veislynas, žuvininkystės bendrovės ir individualūs (fiziniai asmenys) vandens telkinių nuomininkai. LVŽŽTC veisia ir introdukuoja į vidaus vandenį lašišų, šlakų, sykų, ungurių, lydekų, sterkių jauniklius bei vėžius, vykdo selekcijos, mokslinius ir eksperimentinius darbus.

Siekiant dar labiau praturtinti vidaus vandenų telkinius, reikėtų didinti privataus sektoriaus, visų pirma vandens telkinių nuomininkų, indėlį į žuvininkystę.

Verslinė tvenkinių žuvininkystė. Tvenkinių žuvininkystė – ūkio šaka, turinti ekonominės, socialinės ir rekreacinės reikšmės, padedanti plėsti žuvų asortimentą, įdarbinti kaimo žmones. Tvenkiniuose žuvis augina 18 akvakultūros bendrovių ir apie 50 ūkininkų.

Akvakultūros tvenkinių projektinis plotas – 10,5 tūkst. ha, projektinis pajėgumas – 5,0 tūkst. t prekinė žuvis per metus. Deja, dėl ribotos produkcijos paklausos rinkoje išnaudojama tik dalis pajėgumų. 2007 metais tvenkinių žuvininkystėje dirbo 356 darbuotojai, vyrauja mikro ir mažos įmonės.

Tvenkinių žuvų metinė vertė (faktinėmis pardavimo kainomis) nuo 10,9 mln. Lt (2003 m.) padidėjo iki 22,3 mln. Lt (2007 m.). Apie 96 proc. tvenkinių produkcijos sudaro karpiai. Tačiau akvakultūros bendrovėse žuvų asortimentas plečiamas. Auginami upėtakiai, eršketai, šamai, lydekos, karosai, peledės, lynai, augalėdės žuvis. Daugiausia žuvų parduodama šalies vidaus rinkoje, dalis eksportuojama. 2003 metais buvo išvežta 1103 t, 2006-aisiais – 413,7 t, 2007-aisiais – 1205 t prekinė žuvis.

Lietuvoje sukaupta vertingų verslinių lašišinių šeimos žuvų – vaivorykštinių upėtakių auginimo patirtis. Upėtakai auginami LVŽŽTC Žeimenos filiale, kituose objektuose. Zarasų rajone AB „Vasaknos“ pastatytas modernus upėtakių ir eršketinių žuvų veisimo cechas ir auginimo baseinai.

Tvenkinių žuvininkystės produkcijos kainas formavo jų pasiūlos ir paklausos santykis rinkoje. 2003–2007 metais žuvų pardavimo didmeninė kaina svyravo nuo 4,8 iki 7,5 tūkst. Lt/t, o vidutinė savikaina – nuo 3,7 iki 5,1 tūkst. Lt/t. Tvenkinių žuvininkystės produkcijos savikainai įtakos turėjo materialinių išteklių kainos, įžuvinimo, darbo užmokesčio išlaidos. Pašarai sudarė vidutiniškai 32–35 proc., įžuvinimo medžiaga – 16–28 proc., darbo užmokestis – 13–14 proc. sąnaudų. Tvenkinių žuvų prekinės produkcijos vertė (faktinėmis pardavimo kainomis) 2005 metais buvo 13,4 mln. Lt, 2006-aisiais – 17 mln. Lt, 2007-aisiais – 22,3 mln. Lt.

3.27 lentelė. Akvakultūros bendrovių žuvų pardavimo apimtys ir kainos 2003–2007 metais

Table 3.27. Quantities and prices of fish sold by pond farms in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Parduota žuvų, t / Fish sold, t	2348	2689	1998	2225	3378
vidaus rinkoje / domestic market	1245	1818	1715	1811	2173
eksportuota / exports	1103	871	283	414	1205
Gyvų karpių vidutinė didmeninė kaina, Lt/t Average sale prices of live carp, Lt/t	4835	5036	6685	7493	6657
Gyvų karpių vidutinė mažmeninė kaina, Lt/kg Average retail price of live carp, Lt/kg	7,01	6,35	8,75	10,28	9,46

Šaltiniai: Lietuvos statistikos metraštis 2007. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2007; Žuvininkystės departamento prie ŽŪM duomenys.

Bendrojoje ES rinkoje didėja konkurencija, žuvininkystės įmonių veikla tampa sudėtingesnė. Siekiant išsilaikyti rinkoje, būtina stiprinti tvenkinių ūkio gamybinį potencialą, rinkodarą ir vadybą.

Valstybės parama. Valstybė finansuoja žuvų ligų profilaktikos programą ir remia ekologišką žuvininkystės produktų gamybą.

3.28 lentelė. Nacionalinio biudžeto parama akvakultūrai 2003–2007 metais, tūkst. Lt

Paramos kryptis / Kind of support	2003	2004	2005	2006	2007
Žuvų ligų profilaktikos programos vykdymas Fish diseases preventive programme	887	797	1166	1231	1543
Ekologiškos prekinės žuvininkystės produkcijos išauginimas / Production of organic fish	297	740	923	1071	1022
Iš viso / Total	1184	1537	2089	2302	2565

Šaltinis: Žuvininkystės departamento prie ŽŪM duomenys.

Šalies vidaus vandenyse plėtėsi ekologinė žuvininkystė. 2003 metais buvo sertifikuoti 10 tvenkinių žuvininkystės bendrovių žuvų auginimo plotai, 2006 metais – 14, 2007-aisiais – 13. Šio ūkininkavimo būdo atsisakė UAB „Kintai“.

3.29 lentelė. Ekologinių tvenkinių plotas ir juose išauginta prekinė žuvų produkcija 2003–2007 metais

Table 3.29. Certified pond area and marketable fish production in 2003–2007

Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Plotas, ha / Area, ha	2849	3825	4728	5169	4940
Produkcija, t / Production, t	457	607	647	868	1335
dalis visoje tvenkinių žuvų prekinėje produkcijoje, proc. <i>share in total pond marketable fish production, %</i>	19,5	22,6	32	39	39,5
dalis visoje vidaus vandenu žuvų produkcijoje, proc. <i>share in total fish production in inland waters, %</i>	11,5	14,2	18,2	23,8	25,4

Šaltinis: Žuvininkystės departamento prie ŽŪM duomenys.

Valstybė skatina ekologinę žuvininkystę. Už ekologiškų žuvininkystės produktų gamybą 2003 metais skirta 297 tūkst. Lt, 2004-aisiais – 740 tūkst. Lt, 2005-aisiais – 923 tūkst. Lt, 2006-aisiais – 1071 tūkst. Lt, 2007-aisiais – 1022 tūkst. Lt paramos.

7.3. Žuvininkystės produktai

7.3. Fisheries products

2007 metais šalyje veikė 39 žuvų perdirbimo įmonės, turinčios veterinarijos tarnybos leidimą perdirbti žuvis, laikyti ir tiekti žuvų produktus. 29 iš jų turėjo sertifikatą tiekti žuvų produktus į bendrąją ES rinką, 7 – į Rusijos rinką, o 3 įmonės – tik į Lietuvos rinką.

Statistikos departamento prie LRV duomenimis, per 2007 metus Lietuvos žuvų perdirbimo įmonėse (išskyrus perdirbimą laivuose) buvo pagaminta apie 67,9 tūkst. t žuvų ir kitų jūros produktų, 6 proc. mažiau nei 2006-aisiais, kai buvo perdirbta 68,3 tūkst. t. Žuvų ir kitų jūros produktų gamybos mažėjimo tendencija pastebima nuo 2005 metų (3.30 lentelė).

Lietuvos žuvų produktų gamintojai gamina plataus asortimento produktus iš žuvų ir kitų jūros produktų. Gamybos struktūroje pastebimas didesnės pridėtinės vertės produktų (rūkytos žuvies, ikrų ir jų pakaitalų, paruoštų ir konservuota žuvų) gamybos augimas. Tuo tarpu mažėja užšaldytų nesupjaustytų žuvų gamyba. Pagrindinį Lietuvos eksportuojamų produktų asortimentą sudaro surimio produktai, vakuume įpakuotų šaldytų žuvų filė.

2007 metais Lietuvos gamintojai ir prekybininkai vykdė prekybą žuvimis ir žuvų produktais su 74 pasaulio šalimis. Užsienio prekybos balansas nuo 2003 metų yra teigiamas. Eksporto vertė 14,1 proc. viršijo importuotos produkcijos vertę.

3.30 lentelė. Žuvininkystės produktų gamyba, importas ir eksportas 2003–2007 metais
Table 3.30. Production, import and export of fisheries products in 2003–2007

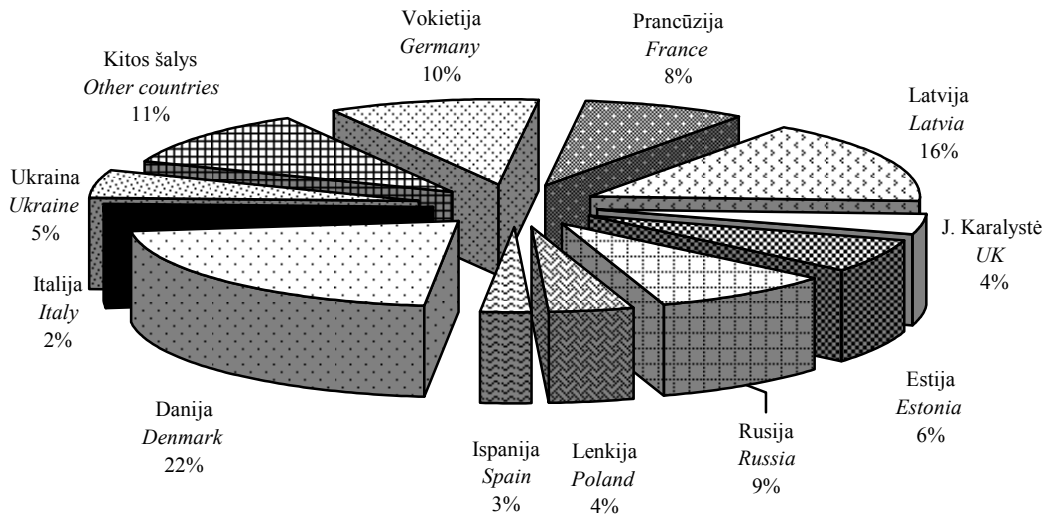
Rodikliai / Indicators	2003	2004	2005	2006	2007
Pagaminta žuvų ir kitų jūros produktų iš viso, tūkst. t <i>Total production of fish products, thou. t</i>	62,8	74,0	83,3	68,3	67,9
iš jų: / of which:					
maisto produktų iš žuvų / <i>food products made from fish</i>	60,7	68,9	78,6	63,4	63,2
nevalgomų produktų iš žuvų / <i>non-food products made from fish</i>	1,8	4,1	3,8	4,0	3,7
produktų iš vėžiagyvių, moliuskų ir kitų vandens bestuburių / <i>products made from crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates</i>	0,3	1,1	1,0	1,0	1,0
Žuvų ir jų produktų importas: <i>Imports of fish and fish products:</i>					
kiekis, tūkst. t / <i>quantity, thou. t</i>	75,4	69,1	89,7	79,8	90,5
vertė, mln. Lt / <i>value, mill. Litas</i>	300,5	290,0	454,5	463,1	537,3
Žuvų ir jų produktų eksportas: <i>Exports of fish and fish products:</i>					
kiekis, tūkst. t / <i>quantity, thou. t</i>	78,4	67,2	90,7	86,0	100,2
vertė, mln. Lt / <i>value, mill. Litas</i>	334,3	339,5	503,0	561,8	613,1
Žuvų ir jų produktų prekybos balansas: <i>Trade balance of fish and fish products:</i>					
kiekis, tūkst. t / <i>quantity, thou. t</i>	3,0	-1,9	1,1	6,2	9,7
vertė, mln. Lt / <i>value, mill. Litas</i>	33,8	49,4	48,6	98,6	75,8

Šaltiniai: Statistikos departamento prie LRV, Žuvininkystės departamento prie ŽŪM; ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Lietuva yra viena iš nedaugelio ES šalių, kurios prekybos žuvų produktais balansas yra teigiamas.

2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, eksporto apimtys padidėjo 16,5 proc. (nuo 86 iki 100,2 tūkst. t), tuo tarpu eksporto vertė išaugo 9 proc. (nuo 561,8 iki 613,1 mln. Lt). Žuvų produktų eksporto apimtys 2007 metais išaugo dėl to, kad žymiai daugiau sugauta brėtlingių, kurių didelė dalis iškrauta Danijoje. Tai sudarė daugiau nei 50 proc. bendros eksporto apimties prieaugio. 2007 metais Europos Komisijai uždraudus Lenkijai menkių žvejybą, Lietuvos atšaldytų menkių eksporto apimtys į šią šalį padidėjo ir pakilo vidutinė eksporto kaina (beveik 23 proc.).

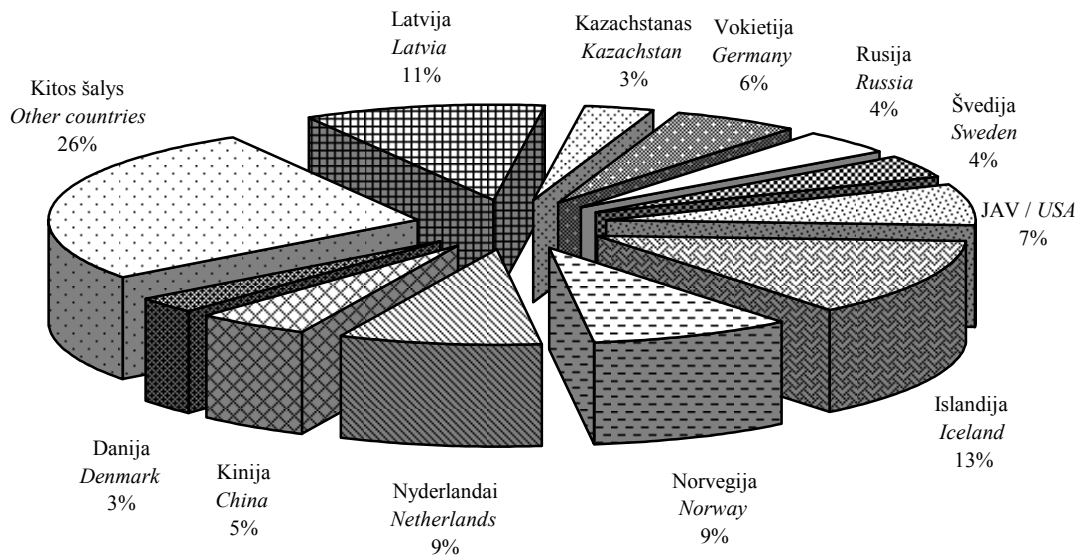
Pagrindinės lietuviškų žuvų produktų pirkėjos liko Danija, Latvija, Vokietija ir Rusija (3.30 pav.). Iš viso buvo eksportuojama į 52 pasaulio šalis, 81 proc. žuvų produkcijos – į ES šalis, apie 18 proc. – į NVS ir apie 1 proc. – į kitas šalis.

3.30 pav. Žuvų ir jų produktų eksporto struktūra pagal šalis 2007 metais
 Fig. 3.30. Structure of fish and fish products export by country in 2007

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Eksportuotų į ES šalis produktų vertė sudarė apie 87 proc. visų eksportuotų žuvų produktų vertės. Per 2003–2007 metus žuvų eksporto apimtys padidėjo beveik 28 proc., tuo tarpu vertė išaugo beveik 83 proc. Tokį eksporto vertės augimą lėmė gaminamos produkcijos asortimento pokyčiai, gerėjanti gaminių kokybė ir didėjanti jų kaina.

3.31 pav. Žuvų ir jų produktų importo struktūra pagal šalis 2007 metais
 Fig. 3.31. Structure of fish and fish products imports by country in 2007

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Statistikos departamento prie LRV duomenys).

Per 2007 metus į Lietuvą buvo importuota 90.8 tūkst. t žuvų ir jų produktų. Importuotos produkcijos vertė sudarė 613,1 mln. Lt, t. y. 16 proc. daugiau nei 2006 metais. 2007 metais žuvininkystės produkcija buvo įvežama iš 49 pasaulio šalių. 44 proc. importuoto žuvų kiekio (46 proc. vertine išraiška) sudarė importas iš ES šalių, 7 proc. (18 proc. vertine išraiška) – iš dviejų NVS šalių – Rusijos ir Kazachstano. Pagrindinėmis importuotojomis išliko Islandija, Latvija, Norvegija, Nyderlandai bei JAV. Taip pat žuvis ir jų produktai buvo importuojami iš Vokietijos, Kinijos, Švedijos, Danijos. Pastaruoju metu pasaulyje paplito praktika išnaudoti pigią Kinijos darbo jėgą. Ne išimtis – ir žuvininkystės sektorius, kur šaldyti žuvų produktai vežami į Kiniją, ten gaminama filė ir eksportuojama tolesniam perdirbimui arba vartojimui.

REZIUOMĖ

2007-ieji – pirmieji naujojo ES programinio laikotarpio metai. Įgyvendinant ES BŽŪP ir nacionalinės žemės ir maisto ūkio bei kaimo plėtros politikos nuostatas, buvo parengta ir patvirtinta Nacionalinė 2007–2013 metų kaimo plėtros strategija ir Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa. Žemės ūkio ministro įsakymais patvirtintos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos daugumos priemonių įgyvendinimo taisyklės, išleisti kiti teisės aktai, susiję šios programos priemonių administravimu.

Lietuvos žemės ūkio subjektai ir maisto pramonės įmonės sugebėjo pasinaudoti laisvo prekių ir kapitalo judėjimo bendrojoje rinkoje privalumais, ES paramos dėka įgyvendinti modernizavimo projektus ir sustiprinti savo konkurencinius gebėjimus.

2007 metais užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvarta, palyginti su 2006 metais, padidėjo beveik 30 proc. ir pasiekė 13,4 mlrd. Lt. Tai sudarė 17 proc. šalies užsienio prekybos apimčių.

Žemės ūkio ir maisto prekių eksportas per 2007 metus išaugo 36 proc. – iki 7,4 mlrd. Lt, importas – atitinkamai 28 proc. ir 6,1 mlrd. Lt. Teigiamas užsienio prekybos balansas priartėjo prie 1,3 mlrd. Lt. Didžiausią eksporto dalį sudarė pieno produktai. Pagrindinės užsienio prekybos partnerės – Vokietija, Latvija, Lenkija, kitos ES valstybės ir Rusija.

2007 metais bendroji žemės ūkio produkcija, palyginti su nepalankiais 2006 metais, padidėjo 33 proc. ir viršijo 6,5 mlrd. Lt. Augalininkystės produkcijos bendroji vertė išaugo 49 proc., o gyvulininkystės – 19 proc. Ilgus metus pirmavusi gyvulininkystė užleido pozicijas augalininkystei, kuri 2007 metais sudarė 52 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos vertės.

Palankios tendencijos žemės ūkyje lėmė spartų žemdirbių pajamų augimą. 2007 metais žemdirbių namų ūkių vidutinės mėnesinės disponuojamos pajamos, tenkančios vienam namų ūkio nariui, sudarė 969,6 Lt. Jos šiek tiek viršijo miesto gyventojų ir gerokai pralenkė vidutinės visų kaimo gyventojų pajamas. Sumažėjo atotrūkis tarp vidutinio darbo užmokesčio šalyje ir žemės ūkyje, čia jis augo sparčiau už šalies vidurkį, padidėjo 28 proc.

2007 metais Lietuvoje buvo 101 tūkst. įregistruotų ūkininkų ūkių, šalyje veikė 586 ŽŪB ir kitos žemės ūkio įmonės. Pagal visų žemės ūkio subjektų 2007 metais deklaruotas ŽŪN ir pasėlius vidutinis ūkis šalyje buvo 13,4 ha, 8,1 proc. didesnis nei 2006-aisiais.

Didelė smulkių pusiau natūrinių ūkių dalis, solidus ūkininkaujančiųjų amžius ir nepakankamas išsilavinimas – pagrindinės kliūtys darbo našumui ir konkurencingumui didinti. Todėl žmoniškųjų išteklių ugdymas – vienas žemės ir maisto ūkio plėtros prioritetų.

Pagrindiniai Lietuvos jūrų žvejybos laivyno žūklės rajonai – Atlanto vandenynas ir Baltijos jūra, nuo 2007-ųjų – ir Ramusis vandenynas. 2007 metais sugauta apie 25 proc. daugiau žuvų nei 2006-aisiais – 190,6 tūkst. t. 2007 metais vidaus vandenyse sužvejota 5,3 tūkst. t žuvų, iš jų 64 proc. – išaugintų tvenkiniuose.

2007 metų pabaigoje miškai užėmė 2142,9 tūkst. ha, arba 32,8 proc. šalies teritorijos. Lietuvos miškų sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė jau daug metų didėja, jo dalis šalies bendrojoje pridėtinėje vertėje sudaro apie 4 proc. Lietuvoje įgyvendinami darnaus miškų ūkio plėtros principai, pagal kuriuos medienos iškertama mažiau, nei jos priauga.

ES socialinė politika ir finansinė parama paskatino kaimo gyventojų socialinį aktyvumą. 2007 metais Lietuvoje buvo 1,3 tūkst. įregistruotų kaimo bendruomenių, 45 VVG, apimančios beveik visą šalies kaimiškųjų vietovių teritoriją. 10 VVG įgyvendina savo vietovės plėtros strategijas, finansuojamas iš Žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo lėšų.

SUMMARY

The year 2007 was the first year of the new EU programming period. Following the provisions of EU CAP and national policy of agricultural and food sector as well as rural development, the National Rural Development Strategy and Rural Development Programme for Lithuania for the period 2007–2013 have been prepared. The Rules of the Programme implementation were adopted and other legal acts related to administration of this programme measures were issued.

Lithuanian agricultural entities and food industry enterprises were able to take advantages of free movement of goods and capital in the single market, and through EU support to implement modernisation projects and strengthen significantly their competitive abilities.

In 2007, compared to 2006, the turnover of foreign trade of agricultural and food products increased almost by 30% accounting for 13.4 bill. Lt and made up 17% of the total amount of country's foreign trade.

Over 2007, the exports of Lithuanian agricultural and food products went up by 36% and totalled 7.4 bill. Lt; the imports went up by 28% and came to 6.1 bill. Lt. The positive foreign trade balance amounted nearly 1.3 bill. Lt. Dairy products made up the largest share in the structure of total exports of agricultural products. Germany, Latvia, Poland and other EU countries as well as Russia were the major partners of Lithuania's foreign trade.

In 2007, compared to the unfavourable year 2006, gross agricultural output increased by 33% and exceeded 6.5 bill. Lt. The value of gross crop production went up by 49% and that of animal production by 19%. Leading for a long time animal husbandry gave the leader position to the crop production subsector that made up 52% of total value of gross agricultural production in 2007.

Positive tendencies in agriculture were conditioned by a rapid increase of farmers' income: in 2007 the average monthly disposable income per household member made up 969.6 Lt. It slightly exceeded the income of urban population and noticeably overtook the average income of total rural population. The gap between the average earnings in the country and in agriculture has declined: wages in agriculture were growing up more rapid than the country's average and increased by 28%.

In 2007, there were 101 thousands of family farms in the Register and operated 586 agricultural companies and enterprises. With reference to the data of crop declarations of all agricultural entities in 2007, the average farm size was 13.4 ha, i.e. by 8.1% larger than in 2006.

A considerable share of small semi-substance farms, senior age and insufficient education of farmers are the main obstacles impeding labour productivity and competitiveness in agricultural production. Therefore, training of human resources is a priority of the development of agriculture and food sector.

The main fishing regions of the Lithuanian marine fishing fleet are Atlantic ocean and the Baltic sea, since 2007 the Pacific ocean as well. Over 2007, fish catches increased nearly by 25% and amounted to 190.6 thou. tons. Fish catches in inland waters totalled 5.3 thou. tons, of which 64% made up pond fish production.

EU social policy and financial support encouraged social activity of rural population. In 2007 there were 1.3 thousands registered rural communities in Lithuania and 45 local action groups (LAG) covering almost all country's rural territory. 10 LAG have prepared local development strategies, that implementation is financed from the Rural orientation and guarantee fund.

SANTRUMPOS / ABBREVIATIONS

AB – akcinė bendrovė
BPD (angl. *SPD*) – Bendrasis programavimo dokumentas
BVP – bendrasis vidaus produktas
BŽŪP – bendroji žemės ūkio politika
EDV (angl. *ESU*) – europinis dydžio vienetas
ES (angl. *EU*) – Europos Sąjunga
EŽŪOGF – Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas
ES-2 – šalis, į ES įstojusios 2007 m.
ES-10 – šalis, į ES įstojusios 2004 m.
ES-15 – senbuvės ES šalys
ES-27 – visos ES šalys narės 2007 m.
JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
KB – kooperatinė bendrovė
KN – kombinuotoji nomenklatūra
KPP – Kaimo plėtros planas
LAEI – Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
LR – Lietuvos Respublika
LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė
LVŽŽTC – Lietuvos valstybinis žuviniais ir žuvininkystės tyrimų centras
MPŪV – mažiau palankios ūkininkauti vietovės
MVĮ – mažos ir vidutinės įmonės
NMA – Nacionalinė mokėjimo agentūra
NVS – Nepriklausomų valstybių sandrauga
PŪV – palankios ūkininkauti vietovės
SAPARD – Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa
SD (angl. *AWU*) – sąlyginis darbuotojas
UAB – uždaroji akcinė bendrovė
ŪADT (angl. *FADN*) – Ūkių apskaitos duomenų tinklas
VĮ – valstybės įmonė
VVG (angl. *LAG*) – vietos veiklos grupės
ŽOFI – Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas
ŽŪB – žemės ūkio bendrovė
ŽŪIKVC – Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras
ŽŪM – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija
ŽŪMPRIS – Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema
ŽŪN (angl. *UAA*) – žemės ūkio naudmenos
ŽŪPGF (angl. *RCGF*) – Žemės ūkio paskolų garantijų fondas

Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2007. Autorių kolektyvas: R. Melnikienė – vadovė... [et. al.]. – V.: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2008. – 216 p.: iliustr., lent., reziumė (angl.).

ISSN 1822-5101

Pateikta Lietuvos žemės ir maisto ūkio praėjusių metų analitinė apžvalga.
Leidinyi skirtas valdymo ir savivaldos, mokslo ir mokymo institucijų atstovams, visiems, kas domisi žemės ir maisto ūkiu, žuvininkyste ir kaimo plėtra.

UDK 338.43(474.5)
Li 334

Atsakingas už leidinį V. Skulskis
Redaktorė ir korektorė V. Šilaikienė
Maketavo ir vertė į anglų kalbą V. Girgždienė
Viršelio dizainas: dizaino studija DABA
Viršelio nuotraukos autorius Leonas Jonys

2008 06 20 12,5 sp. l. Užsakymo Nr.
Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
V. Kudirkos g. 18, LT-03105 Vilnius
Spausdino VĮ ŽŪIKVC